

43 850

43 851

43 852

HISTORIA POLSKA

Z opisaniem Rządu i Urzędów
Polskich przez J. W. Jmsći X.
WŁADYSŁAWA

ŁUBIENSKIEGO

Pisarza W. Koronnego teraz Arcy-Biskupa
Gnieźnieńskiego Prymasa Korony Polskiej
i W. X. L.

NAPISANA

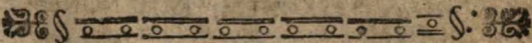
na cztery Części

PODZIELONA,

á

na żądanie wielu

PRZEDRUKOWANA.

w WILNIE

w Drukarni J. K. M. Akademickiej

Societatis JESU,

Roku Pańskiego 1763.

43.852

CZĘŚĆ PIERWSZA

Od LECHA I. do BOLESŁAWA S mi-
łego.

POLSKA, od Pola i równin ma Imię, w których sobie Lech upodobał *LECHIA* zaś dawniej zwana od Lecha mając swoje przezwisko.

Kray ten różnych nacyi podpadał Rządowi, o czym nie zgadzają się prawda Autorowie; z temi jednak trzymam, którzy najwięcej się zgadzają z sobą, jako Miechowius, Długosz, Kromer, i Gwagnin, którzy i dawniejszych przed sobą Historyków cytują.

Po potopie uniwersalnym kiedy Wieża Babilońska rozróżniła odmianę mowy i języka między Synami Noego, na ów czas rozmnożone Familie Synów Noego, rozdzielać się począły na partye po całym świecie, na co zapatrzwszy się na ów czas, jeszcze żyjący Patryarcha Noe, podzielił między Synów swoich cały świat, z których *JAFETOWI* najmłodszemu dostała się Europa, tego Synowie podzieliли między siebie Państwa Europejskie, z których Syn czyli Wnuk *ALANUS* z potencya swojej Familii osiadł znacz na część Europy z Synami trzema *IZYKONEM*, *ARMENONEM*, i *NEGNONEM*, z których najmłodszy.

NEGNO ma być Słowackiego Narodu Patryarcha, jako Długosz pisze, który osiadł Pannonię, zwane teraz Węgry, jego zaś Synowie osiedli Rus, Sklawenia, Pomerania, Kaszuby, i podbili pod swój rząd ledwie nie więktszą połowę Europy, jak:

ko: Mizya, Dacya, Dardania, Liburnia, Dalmacya, Illirya, Istrya, i wiele innych Prowincyi. Z tychże Synów Negnona naystarszy WANDALUS upodobał sobie Kray nad Wissa, nazwawszy od Imienia swego Rzekę Wisłę *Wandalus*, a Kray i Narod Wandalami. Ciż Wandalowie dali się potym we znaki Rzymskim Państwow, bo kiedy znaczne Familie ich się rozrodziły, poczeli się rozpostrzeniać po infzych Państwach, jakoż za Konstantyna Wielkiego Cesarza, we 300000. wtargneli w Pannonia, i onę sobie podbili, tam przez 40. lat tym liczniey rozmnożywszy się, pod Wodzem Styllikonem Włoskie Państwa naszli, spladrowali, potym przez Hiszpania, Afrykę nawiedzili, i tam possessya sobie ugruntowały, przez 200. lat Włoskie Państwa nawiedzali, i najeżdżali, których Roku 538. Bellizaryusz W. Wodz Justyniana Cesarza w Afryce zgromił, Gilimera Króla ich poimał, resztę rozproszył, z których wiele utzło do Słowackich Państw, jedni nad Wisłę do pier wszego swego Kraju, drudzy do Prus, gdzie Xięstwo jedno nazywa się od nich *Vandalia*. Po wyniszczeniu Wandalów z Kraju swego Oyczystego (Kromer pisze z przytwierdzeniem dawnych Historyków Blanda, i Bernarda Wapowskiego) do Rzymskich Państw, Słowacy rozmnożeni na ów czas w Sarmacyi Ruskiej, ruszyli się Obozami, i osiedli Kray Wandalów. Antonius Sabellicus przydaje, że się rozdzielili na dwie Partye, jedna Partya w prawa rękę, osiedli kray Wandalów, gdzie teraz Polska, Śląsk, i Czechy, a druga Partya przeprawiwszy się przez Ister, nad Sawa osiedli, Pannonia, Dalmacya, Sklawonia sobie przywłaśczywszy.

Z Sklawonii tedy, Dalmacyi, i Kroacyi zebrawszy sobie znaczua Partya Familii i Woysk, a sprzykrzywszy sobie ustawiczne Scyfsye, kłotnie, i przenotzenia się z Kraju do Kraju Wielcy Wodzowie

LECH i CZECH ruszyli się z Państw tamtych, z Zamku właśnego nazwanego Płary, w

Prowincyi Kroackiey leżacego, i poszli nad Rzekę Elbę i Wezerę, tam podbiwszy sobie Kray i tamecznych Obywatelów, nad Wezera Miasto Breme założyli, jako się dotad nazywa. Ze zaś sobie młodzi Brat Czech upodobał Kray, gdzie teraz Królestwo Czeskie, uprosił sobie u starszego Brata, że mu tam pozwolił odziedziczyć ten Kray dla Sukcesorów swoich, utundowali Miasto Pragę nad Moldawą, a Wielograd nad Morawą, do tego podbił sobie potem Austryę, Morawę, Misnia, Lużacya, o czym obszerniey wolno widzieć pod Królestwem Czeskim, na co wszystko zgadzają się Historycy Polscy.

LECH pożegnawszy się z Bratem swoim Czechem, ruszył się z Familiami swojemi, i z znaczna Partya Woyska, przebywszy Gory Czeskie.

Roku 550. według Gwagnina, wizedł w Pola znaczne nad Wisłą, i tam spoczał na miejscu Wandalów, podbiwszy sobie Obywatelów tamecznych. Od Wisły szedł się poczał w Państwie sobie przywłaszczonym, Śląsk, Brandenburgia, i wszystkie Kraje nad Odrą leżące aż do Morza Bałtyckiego zawojował, Pomerania, Prusy, Holzacya, Saxonia osiadł, zgromiwszy przeciwnych sobie Niemców, i Królika ich na ów czas w Pomeranii w pojedynku zabił, a tak uspokoiwszy się w rozszerzonych znacznie granicach, przejeżdżając przez ten Kray, gdzie teraz Wielka Polska, trafił na jedno miejsce pełne Gniazd Orlich, w Pogaństwie na ów czas ominując sobie za dobry znak, wziął sobie za Herb, i całemu Narodowi na ów czas nowo fundowanemu Polkiemu ORŁA BIAŁEGO, i na tym miejscu fundował Miasto nazwałszy je od gniazda Orlego GNIEZNO, Kromer przydaje, że Lech rzadził się nie według Praw, których na ów czas nie było w Pogaństwie, ale naturalnie i nie ostro; Wapowski dodaje, że dopiero na ów czas kiedy fundował Monarchia Polska, nad Wezera Miasto Breme wystawił; Miechowski zaś dokłada,

że i nad Morzem Bałtyckim zawojowawszy Kray cały, wystawił Miasta Lubek i Rostok. Jak długo zaś Panował w żadney Historyi pewności nie masz; Wapowski tylko namienia, że Sukcesorowie jego, po nim 150. lat panowali aż do 700. Roku po Narodzeniu Pańskim. Z tych Sukcesorów jednego tylko dochodza Wapowski, Kromer, i Gwagnin, nie upewniania czyli Wnuk, czyli był Syn Lecha

WISSIMIR, dosyć że między temi 150. lat rządził Państwem Polskim. Za niego SYWART Król Duński poczał się naprzykrzać Granicom Polskim, ale WYSSYMIR Flotę jaka na ów czas mógł wystawił; i sam z Wojskiem wsiadłszy w Okręty nappierwiey Wyspy Duńskie, Rugia, i Fionia sobie podbił, wysiadłszy w granice Duńskie Sywarda zbił, i hołdownikiem Polskim uczynił, Syna jego w zastaw wziął, i znacznego niewolnika z tamtad zabrawszy, Miasto WISMAR wystawił, od Imienia swego nazwawszy je, i Niewolnikiem Duńskim o adził. W tenże sam czas wystawił w Pomernii Miasto GDANSK, blisko nad Morzem Bałtyckim, dla tego zaś, że je Niewolnikiem Duńskim osadził, Miasto nazwał Gdańskiem, Wyspy do Danii należące sobie przywłaszczył, Rugia, Hemerya, Fioniya, Selandya, jako i Fortec wiele, i Polakami osadził. Sywart nie mogąc Hołdu Polskiego znieść, Wojsko z Danii, z Szwecyi zebrał, ale i to Wistymir zniósł, i połowę Danii sobie podbił. Ze zaś bez Sukcesora umarł, dla tego podobno to wszystko od Polski odpadło, bo żaden Historyk nie pisze, kiedy z Hołdu Królowie Duńscy się wybili, ale nappewnię podobno, że wkrótce bo Polacy widzac się być osieroconemi bez Wódza, i nie mając żadnego Sukcesora ze krwi Lecha do rzadu, a nie chcąc cierpieć na ów czas Cudzoziemca nad sobą, 12. WOJEWODOW w Gnieźnie z między siebie obrali, każdemu dawszy intytulacya od Prowincyi, których rząd jak długi był, pewności się nigdzie nie doczytac. Ze zaś między

niemi podobno Scyflye być musiały, kiedy nie nie zmocnili Granic Polskich: i owszem Niemcy wybili się wcale z ich Rządu, tak postrzegłszy się Polacy zbrzydźili sobie Rząd wielu i zgromadziwszy się nad Wisła, obrali sobie

KRAKUSA I. Wnuka Czecha za Wódza i Xiażęcia Polskiego, który kłótnie wewnętrzne uspokoił, Francuzów chcących nawiedzić Polskę zniósł, Nieprzyjaciół uskromił, Miasto **KRAKOW** od Imienia swego wystawił, i Zamek na Górze Wawel nazwaney w którey jaskini Smok straszny się znajdował, wiele ludzi pożerający, ale za rada Krakusa skura bydlęca siarka napchana napaśiony, i wewnętrznie zamordowany ogniem siarczystym: jak długo Krakus panował, i którego Roku nie namieniają Historycy, tylko że po śmierci na Grobie jego mogiła wyłypana dotąd konserwuje się za Wisła na Górze: zostawił dwóch Synów:

KRAKUSA II. którego na Tron obrali Polacy, i **LECHA**, który Krakusa Brata zdrada zabił, i na miejlcu jego od Polaków obrany Tenże **LECH II.** ale odkryte prętko jego Bratobòystwo, nie długo cierpiane od Polaków, którzy go z Tronu zrzucili, i wygnali, a

WANDĘ, Córkę Krakusa na rządził Polski obrali według Gwagnina Roku 730. Ta pięknie i odważnie rządziła Państwem, prawdziwie cnota Ojca swego. **RYTTYGARUS** Xiaże Niemiecki starający się o przyjaźń jej, wzgardzony; i chcący się zemścić, za dyshonor swòy, sprowadził Wojska Niemieckie, które Wanda Wojskami Polskimi zniósł, i za szczęśliwe zwycięstwo sama się na ofiarę Bogom Pogańskim oddała, wlokczwwszy w Wisłę, Ciało jej o milę od Krakowa znalezione, i tam na Górze pochowane, a nad Ciałem mogiła wyłypana, dotąd konserwuje się. Po śmierci jej Stany na ów czas Polskie, nie widząc żadnego Sukcesora ze Krwi Lecha ani Czecha obrali sobie do Rządu uniwersalnego 12. **WOJEWODOW**,

ale i

ale i ci podobnym sposobem się rządzić poczęli jako i pierwsi, łakomstwem, domowemi Scyfljami, niezgoda między niemi, ani się zbraniali Granic Polskich nieprzyjaciołom, i owszem Pannonów, i Mora wow inkurfljom się nie (przeciwwili, przeciwwko którym Przemyflaw Rycerz jeden odważny zażył fortelu pod Łysą Górą, gdzie teraz S. Krzyż w Sandomirskim, nieprzyjaciela zbliżającego się w nocy, nawieszawszy zbrojów, szyszaków, na pniakach na to przygotowanych w lesie przeciwwko Włchodowi flonca, jakoby Woytkiem wielkim w lesie czatującym, znacznie przestratzył, że uchodźć musiał, a sam z podjazdem nie wielkim wypadłszy z lasa, uchodzącego nieprzyjaciela zniósł, i za to od stanów Polskich Przemyflaw obrany na Tron, i nazwany

LESZEK I. Ten spokojnie panował, ale bez potomnie zszedł z tego świata w niedługim czasie.

Po śmierci jego Stany Polskie zgromadzone w Krakowie, unikając emulacyi, z Rady swojey decydowali między sobą, że ktoby na zajutrz na koniu pierwszy dobiegł do Kolumny na to wystawioney pod Prąmnikami, ten miał być Xiążciem Polskim. Leszek jeden zuchwały na mieyscu Mety, goździe ostre powbił w ziemię, dla siebie ścieżkę zostawiwszy, tym czasem Studenci dwaj, wstawszy rano, pod czas rekreacyi probowali się ubiegając do owej kolumny bośo, i pokaleczyli sobie nogi, sekretu jednak dotrzymani, i kiedy Rycerze Polscy ubiegali się na koniach, Leszek zdrayca ścieżka sobie naznaczona nayıerw zy dobiegł do kolumny, i wykrzykniony Xiążciem, a inni wszyscy koniom nogi pokaleczyli o goździe. Student ze dwóch jeden ścieżka wolna od goździ za Leszkiem w też tropy lubo pieśzo dobiegł do kolumny, i wydał zdradę Leszka, który w tym punkcie koniami rozszarpany za zdradę, a ten Student za dościeczony sekret Xiążciem Polskim wykrzyknony i

LESZEK II. nominowany z prostej kondy-
cyi, ale rozumnie rządził i sercem Rycerskim prze-
ciw wszelkim nieprzyjacielom, pokornie bo pod-
czas kaźdey publiki wietzać sobie na oczach kazał
fuknie ubogie, w których Xiążęciem obrany:
Długosz cytuje Martinum Gallicum, że miał mieć
Woynę z Karolem Wielkim Cesarzem, i na niey
miał zginać, jednak nie twierdzi. Po śmierci je-
go nastąpił Syn

LESZEK III. Na Tron Oycy, i ten się rza-
dził cnota Oycy swego, Gwagnin pisze, że miał
dodać Woyzka Węgrom i Sałom przeciw Karolo-
wi Wielkiemu, które zniezione od Karola Roku
801. tak jako i iczże Woyzka: Kromer przydaje,
że Trybut z Polski miał pozwolić Karolowi Wiel-
kiemu, ale żaden tego nie stwierdza, tylko nie-
przyjaźni Polzyczne Autorowie, zostawił po sobie
z nałożnic Synów 20. którym przez dyspozycya
ostatnią naznaczył Xięstwa w Pomeranii, Mag-
deburzkie, Brandeburzkie, Mekelburzkie, Pomorskie,
Bremskie, Olzackie, Lubeck e, Kaszubskie, Serbiy-
skie, Wismarskie, i inne po nad Mörzem Baltyc-
kim leżace, z obligacya jednak subjekcyi Xiążętom
Polskim, zostawił po sobie Syna nazwanego

POPIEL I. Który po śmierci Oycy na Tro-
nie Polskim osadzony ale w lubieżności wiek
swóy prowadził, przeniósł Stolicę z Gniezna do
Kruszwicy, miał u siebie zwyczaj przekłęstwa;
bogday mię myszy zjadły, jednak swoja śmierć
umarł, zostawił po sobie Syna zwanego

POPIEL II. Który na Tronie Polskim po
śmierci Oycy swego osadzony ale i ten lubo pię-
knie edukowany przez Stryjów swoich 20. Xią-
żat Pomorskich, i ożeniony z Xiężniczka Niemie-
cka, i na Tronie osadzony, jednak bezbożnie żył,
i strofujących się o to Stryjów 20. otruł, z których
orrutych ciał, namnożyło się liczne mnóstwo my-
szy, które uchodzącego Popiela z Zoną i Synami
dwuema, przez jezioro Gopło nazwane na Zamek
Kru-

Kruszwicki z dopuszczenia Boskiego. i po wodzie zgoniły i zjadły. Po niezwyuczayney śmierci Popiela

Stany Polskie zgromadzone w Kruszwicy przez emulacya zerwały Elekcyą, powtornie zgromadzone za dyspozycyą samego Pana Boga obrali.

PIASTA: niżeli do Rządu jego przystąpię wlpomnę tu dziwne wyroki Boskie nad ta Elekcyą, o czym twierdza wżyscy Historycy. Piast będąc tylko Rolnikiem, i Bartnikiem w zabawie Roli i Pszczół za życia Popiela drugiego iplodził Syna, na którego urodzenie zabił wieprza i Miodu przysposobił z własney pracy na utraktowanie Saśiadów, w ten sam czas dwie Osoby nieznanome przyszły do Popiela na Zamek prosiac o audyencyą, że zaś nie przypuszczone, odwróciwszy się od Zamku poszły w Dom Piaśta, który j. mile przyjał, i zaprosił na traktament urodzenia Syna twego, na który Traktament i Popiel Xiaże Polski z Dworem swoim przybył, i odprawiwizy Ceremonia Poganiska nad Synem urodzonym Piaśta, Popiel dał mu Imię Semowit, po Ceremonij Piast czestował Popiela, i cały Dwór, tak; że z wieprza zabitego i miodu przysposobionego dla samych tylko Saśiadów, a przy owych dwóch Osobach i osobliwey Opatrzności Boskiej na cały Dwór mięśiwa i miodu wystarczało, i kiedy po śmierci Popiela Stany się zgromadziły do Kruswicy, głód na ów czas wielki panował w Polścze, a w Dom Piaśta, też same dwie osoby przyszły, uczestowane od niego, przy ktorych bytności oczywiśta Opatrznością Boską Dom Piaśta wżyskimi żywnościami opatrzony był, tak; że wżyscy Polścy nie mogac nig w Mieście dostać do żywności, w domu Piaśta wżyscy się żywili, a za Proroctwem tych dwóch osob z zapatrzenia się stanów nad niezbywajacym w Domu Piaśta dla wżyskich chlebem i truukiem, obrany trzeciego dnia Xiażęciem Polśkim

Piaśt.

HISTORIA

9
Piast. Historye dodają, i jedni mniemają, że te dwie Osoby znaczyły Świętych dwóch Męczenników Rzymskich Jana i Pawła, inni zaś rozumieją, że to byli Święci Aniołowie. PIAST obrany na Tron przeniósł Stolicę z Krużwicy do Gniezna, spokojnie, i sprawiedliwie rządził, Syna Semowita Hetmanem nad Woyskiem kreował, Suknie swoje rolnicze i obuwie konferwował Sukcesorom dla pamiatki pierwszego Stanu, W tym go zaś gani Kromer, że Synów potrutyh Xiażat Pomorskich a Stryjów Popiela nie zgromił, którzy wzgardziwizy Elekcyą Piaста, odpadli od Possufszentwa Polłki, i odtad Xięstwa Pomorskie odpały od Polłki. Piast 120, lat wieku swego mając po śmierci swojey zostawił na Tron Polłki Syna

SEMOWITA, który zawojowane za Popiela Prowincye, Węgrom, Morawom, i Niemcom podobierał, Xiażętom Pomorskim Synom Stryjów Popiela wypowiedział Woynę, i nieomylnieby ich był zwrócił do possufszentwa Polłtzcze, tylko że nagle umarł, w Dziecięcym Stanie zostawiwizy Syna

LESZKA IV. który po Oycu wyniesiony na Tron Polłki delikatnie wypielegowany, spokojnie, i długo panował, nie prowadzac żadney Woyny przeciwko Xiażętom Pomorskim: po śmierci zostawił Syna

ZEMOMYSLA, który spokojnie rządził Państwem Polłkim bez żadney Woyny. Temu urodził się Syn ślepy z wielkim nieukontentowaniem jego, i całego Dworu, że jednak tylko jednego miał, zaprosił znaczny konkurs Polaków do Gniezna na urodzenie Syna w siedm lat po urodzeniu jego, i dał mu Imię MIŁSZKO. Tym czafem kiedy ochota naywiększa tey publiki trwał, dano znać sfałowanemu Xiażęciu.

zęciu Oycu nad ślepotą Syna swego, że przeyrzał, z radości Oyciec, i Stany Polskie radza się Wieszczków swoich, coby się przez to znaczyło, odpowiedzieli; że za panowania jego, oświeci się całe Państwo Polskie, jakoż po śmierci Oycza

MIESZKO na Tron obrany począł życie swoje izpecić z siedmiał nałożnic, które widzac nie płodne, za rada Katolików, przy Dworze jego potajemnie będących, wysłał Posłów do Bolesława Króla Czeskiego zabójcy S. Wacława protzacz w Małżeństwo o Dabrówkę Córke jego, na co łatwo zezwolił Bolesław, i Dabrówka, z kondycya przyjęcia Chrztu S. przez Mieszka, odesłana do Gniezna, który na przyjazd Dabrowki, ochrzcił się, i Wiary S. Katolickiey wyuczony, na Chrztie S. mianowany

MIECZYŚLAW. Stanom zaś Polskim, i całemu Państwu, naznaczył Chrzt S. na dzień 7. Marca, R. 975. po Chrztie S. wziął ślub z Dabrówką, złączwszy wraz Państwo swoje z Kościołem S. Siostrę swoją ADLEIDĘ ochrzczona wydał za GELZĘ Xiążęcia Węgierskiego, który także z Państwem swoim Chrzt S. przyjął, i S. Stefana z Adleidy Króla Węgierskiego spłodził Syna, tak jako i Mieczysław z Dabrówki spłodził Bolesława Chrabrego Roku 976. Mieczysław widzac rozmnożona Wiarę S. w Państwach swoich za manudukcyą Stolicy Apostolskiey, fundował Metropolie dwie w Gnieźnie, i Krakowie, i siedm Katedr. w Kruszwiicy Kujawka, przeniesiona teraz do Wrocławka, druga w Smogorzowie przeniesiona potym do Byczyny, a teraz do Wrocławia Śląkiego. Trzecia w Poznaniu, 4. w Płocku, 5. w Chełmży, 6. w Lubacku, 7. w Kamieniu. (*) Za Mieczysława S. Woyciech Arcybiskupem Gniezienskim już czwartym kreowany i od Mieczysława mile przyjęty do Prus wyłzedł, i tam umęczony.

(*) Tych czasów Polacy mieli zwyczaj dobywać Szabel podczas Ewangelii na znak ochoty wojowania za wiarę.

czony. Posłał Mieczyław do Rzymu Lamberta Arcybiskupa Krakowskiego po Koronę, ale mu odmówiona od Benedykta VII. Papieża dotąd, ażby zupełnie ten Kray oduczył się nałogów Pogańskich, w krótkce też Mieczyław umarł Roku 999. zostawiwszy po sobie na Tron Polski Monarchę.

BOLESŁAWA Chrabrego, to jest krzepkiego, mocnego, na Tronie Polskim Monarchę, i Wodza zwycięstwami sławnego, ten nayıpierwey wykupił Ciało S. Woyciecha od Prusów umęczonego, na wadze tylko wążące czerwony złoty, i do Gniezna sprowadził, gdzie przy grobie jego wielkie Pan Bóg świadczy dotąd łaski, i Cuda nabożnym do tego Świętego: Czym Otto Cesarz przerażony w chorobie Vorum uczynił, i nawiedził z choroby wyszedłszy Grob tego Świętego, od Poznania pieszo idąc do Gniezna, z wielkim applauzem przyjęty od Bolesława, któremu za tę ludzkość Cesarz Koronę Królewską ofiarował, i przy sobie koronować kazał Gaudencyuszowi Arcybiskupowi Gnieźnieńskiemu Bratu redzonemu S. Woyciecha, przy tym ofiarował mu Goźdź Chrystusa Pana i Włócznia S. Maurycego, i od Possutzenstwa na ów czas Cesarzom pretendowanego Polskę uwolnił. Król zaś Bolesław Ottonowi ofiarował prócz Skarbów wielkich, Ramię S. Woyciecha, które jest złożone w Rzymie w Kościele S. Bartłomieja na Wyspie.

Po odjeździe Ottona Bolesław trzeci (Xiaże Czeski, po dwa razy najechał na granice Polskie, którego Bolesław Król Polski zbił, Woysko jego zniósł, i Bolesława Xiażęcia Czeskiego złapał, i oczy wyłupić kazał, Czechy i Morawę do Possutzenstwa przymusił i przyłączył do Polski. Jarosława Xiażęcia Ruskiego po dwa razy zniósł, Kijów odebrał i w nim zimował i tam granice Polskie rozszerzył, kolumny żelazne wystawiwszy nad Szulą i Borystenem abo Dnieprem. Z Rusi za-
wojo-

wojowaney powróciłszy Saxonia najechał, i za-
wojował aż do Rzeki Elby, i tam kolumny żela-
zne wystawił nad rzeką Salą Granic Polskich, po-
tym Katzuby, Pomerania i Nadmorskie Prowincy-
e przymusił do posłuszeństwa, i przyłączył do
Polski, Prusów do hołdu przymusił, i tam wysta-
wił kolumny żelazne w frzodku rzeki Ofty, gdzie
Wież zowie się Słup od tych kolumn. Rusniaków
rebellizujących znowu po cztery razy zniósł, zbił,
przywiódł do posłuszeństwa, i przyłączył do Pol-
ski, Granice rozszerzył, aż po granice Duniekie i
Morze Bałtyckie, Sukcesorów od stryjów Popiela
idących. pokonałszy do posłuszeństwa, i wszę-
dzie Wiarę S. rozkrzewił w podbitych Pań-
stwach Potym spokojnie panując, 3. Kwietnia Roku
1025. umarł, ukoronowany Roku 1001. w Po-
znaniu pochowany. Po nim Syn jego nastąpił.

MIECZYŚLAW II. i na Tron wyfadzony
w Poznaniu przez Rzeczpospolitą, ale bynamnię
Oycowskich cnót, i odwagi nie naśladował, Brze-
cisław Czechy, i Morawę sobie podbił, Katzuby
Prowincye nad Morzem Bałtyckim zrebellizowały
i odpadły, Brandeburgia i Saxonia także, Pomeran-
ów przecież utrzymał, i Rus przy posłuszeń-
stwie. Żonę miał Ryxę Wnuczkę Ottosa Cesa-
rza, której rada żył bezbożna, i niepodobająca się
Polakom, umarł Roku 1034. w Poznaniu pocho-
wany przy Oycu. Po nim Ryxa Królowa z Sy-
nem Kazimierzem zabrawszy wszystkie Skarby i
Korony umknęła do Niemieckich Państw. Syna
Kazimierza dała do Paryża, który pięknie w nau-
kach wyćwiczony, Mnichem w Kluniaku został, i
już Dyakonem konsekrowany był. A Polacy wi-
dzac się być bez Głowy i Rządu w niepokoju, bo
Czechowie najechali Polskę, Gnieźno zrabowali, i
Wielką Polskę i Śląsk. Pomerania zrebellizowała,
don. owe Scylliye goię wzięły, i utęsknieni zgroma-
dzili Stany Rzeczypospolitey, i wzgardzonego
Niemie.

HISTORIA

Niemiecka edukacya Kaźimierza umyślili rewokować na Tron, po którego zaraz wyprawili Posłów, (*) którzy za dyspensę Oycy S. Benedykta IX. przez Interpozycyę Henryka Cesarza sprowadzili, i ukoronowali Królem

KAZIMIERZA I. Mnicha Odebrawszy od Henryka Cesarza Korony przez Ryxę jemu darowane: Kaźimierz ożenił się z Maryą Dobrogniewną Siostrą Jarosława Xiążęcia Ruskiego skoronowana w Gnieźnie, za co ustąpił Jarosławowi Xięstwa Ruskie zawojowane przez Chrabrego Uspokoił po tym wszelkie najazdy, Masłaua Koniuszego Oycę swego chcącego Xiążciem Płockim się uczynić, przy pomocy Jaczwingów, i Prusaków mu pomagających zniósł, za co go potym Prutowie obieśli nagrobek napisali: *Alta petisti, alta tene.* Umarł Roku 1058. zostawiwszy trzech Synów, Bolesława, Władysława i Miecysława, i Świętochnę Córkę. Po nim

BOLESŁAW II. Smiały nazwany, Syn starszy, obrany na Tron, i w Gnieźnie koronowany. Ten początki swoje odwaga mężstwem i wielkimi Zwycięstwami przyozdobił. Czechów najpierw Najezdników Śląska i Gniezna zgromił, i Xiążciu Wratyławowi Świętochnę dał za Żonę. Prusów nad Olsą zniósł i uspokoił, Węgrów wipartych Woyskami Henryka IV. Cesarza i Czelkiem zbił, i przymusił do posłużenia ich własnemu Królowi Beli, a Jędrzey Pretendent zginał na tej Batalii, Belę przy sobie koronować kazał. Ożenił się potym z Wysławą Córka Xiążęcia Ruskiego, Kijów odebrał, i oładził Zaslawa wygnanego na Xięstwie Kijowskim, Przemyśl odebrał, w Węgrach powtórnie kłótnie uspokoił, z Węgień powróciwszy, znowu Zaslawa zrzuczonego powtórnie oładził w Kijowie, ziemię Ruska, Chełmska, Włodzimierz, Wołyn sobie podbił, na ostatek znowu Kijów dobył, ale tam niecierliwie żył,

(*) Papiież przykazał głowy golić, i pogłównego po groszu od głowy do Rzymu płacić Polakom.

żył, zimując, o czym Miechowski *cap: 19. lib: 2.* i powrócił w izy do Krakowa podobneż życie prowadził, i ani uważając S. Stanisława przestrogi, ani jego cudów przez wkrzeszonego Piotrowina żył fromotnie, exkommunikowany na ostatek. Te goż Świętego własna Ręka zabił u Ołtarza, pod czas samey konsekracyi, jako *Historya pisze.* Przez to zabicie wzgardzony od wszystkich, i Censurami od Grzegorza VII. klęty, jako i cała Polska, z jeduym Synem uszedł do Węgier, i tam życie miał skoniczyć. *Kromer lib: 4.* a Długosiz *pisze,* że z Węgier z jednym tylko człekiem miał pòść na pokutę do Karyntyi, do Klasztoru Wiltynei, i tam skrycie za Kucharza służyć, i umrzeć, po śmierci poznany, blisko Insprugu, i Willaku. Inni twierdza że oszalał i miedzy górami Węgierskiemi wałęsał się i umarł. Odtad Grzegorz VII. Papiież zakazał Biskupom Polskim koronować Królów bez konsensu Rzymskiego. Po wyisiciu Bolesława Stany zgromadzone, obrały na Tron WŁADYSŁAWA Hermana Brata jego rodzzonego.

P Y T A N I A

z Części piérwszey.

1. Od czego Polska Polska nazwana a od czego Lechia? i co za narody w tych krajach przedtym mieszkaly?
2. Z kad Lech, i kiedy tu przybył? co za kraje trzymał? jakie Miasta wystawił? co za herb wziął? jakich potomków zostawił?

3. Wifimierzowi jak się woyna z Dania powiodła? które Miasta zbudował? kto po nim nastąpił?
4. Pod 12. Wojewodami jak się powodziło Polfzcie?
5. Krakus jakie Miasto założył, i jakim sposobem smoka zabił?
6. Co ołobliwego o Kraku II. ? Lechu II. ? Wandzie? Leszku I. abo Przemysławie? Leszku zdradliwym? i Leszku II.
7. Leszek III. z kim wojował? jakie Xięstwa 20. Synom podzielił?
8. Który Popiel Stolicę do Krufzwicy przeniósł? co miał za przyśowie? Popiel II. jak umarł?
9. Piałt kto był rodem? jak obrany? co za funkcie chował? jak Ziemowit, Leszek IV. Zemomyśl, Panowali?
10. Mieczysław kiedy przeyrzał? kiedy i jak do Wiary nawrócony? które Biskupstwa fundował? czemu Polacy szabel dobywali? jeśli miał koronę?
11. Bolesław Chrabry z kim wojował? gdzie stopy żelazne bił? od kogo wykupił S. Woyciecha? od kogo koronowany?
12. Pod Mieczysławem II. ? Ryxą? Kaźimierzem Mnichem co się działo? co Papieżprzykazał Polakom?
13. Jakie zwycięstwa odniósł Bolesław Smiały? za co zabił S. Stanisława? jak umarł? co z Polka się stało?

CZĘSC

CZĘŚĆ DRUGA

Od BOLESŁAWA Śmiałego do Władysław
 ława JAGIELŁY.

WŁADYSŁAW Herman Brat Bolesława Śmiałego nastąpił R. 1082. ale nie był Koronowany dla Interdyktu Papięskiego, którego zniesienie uprosił u Grzegorza VII. przez Lamperta Kanonika Krakowskiego, a potem Sukcesora S. Stanisława, ale korony nie otrzymał. Ten najpierwey sprawiedliwość S. wykorzenioną przez Bolesława, zażyczył w Polsce, ożenił się z Judytą Córka Wratisława Xiążęcia Czeskiego, która mu Syna Bolesława urodziła, przez Intercessyę S. Idziego, o czym Michow. *lib: 3. cap: 1.* I powtórnie Władysław ożenił się z Zofią Córka Henryka III. Cesarza, a Wdowa Króla Salomona Węgierskiego żona, z którą miał trzy Córki. Ruś za niego odpadła od Polski, Pomeranów zaś i Prusów po trzy razy przymusił do posłuszeństwa, Pryncypałom Rebellii zakazawszy głowy poucinąć. Ze zaś Brześciław Xiążę Czeski najechał Prowincyę Słabskie,

skie, Bolesław Syn dziewięcioletni Władysław, naparł się z Wojskiem iść przeciw niemu, któremu dodany Sieciech Wojewoda Krakowski, ale tylko Morawę zlustrowali, Prowincya do Czech należąca, i z znaczna zdobycza powrócili, Bolesław jednak na tey Kampanii Żołnierskie powinności już odprawiał, jako go chwali Historia. Tenże młody Xiaże posłany przeciw Pomeranom z Sieciechem, obległ ich w Miedzyrzeczu, i przymusił do poddania się. Miał drugiego Syna Władysława Zbigniewa, ale z nałożnicy, którego dał na edukacya do Kłasztoru jednego do Saxonii. Tego Xiaże Brześciław Czeski wziął, i dawczy mu Sukkurs Wojenny z wygnanców Polaków, i wielu Czechów, Zbigniewa przeciw Oycu wyprawił, który Wrocław odebrał, ale wygnany z niego, udał się do Prusów, i Pomeranów, ale i tych Władysław zgromił, i Zbigniewa poimał. w Niewola, którego potym uwolnił pod czas Konsekracyi Kościoła Gnieznienckiego za Instancya Marcina Arcybiskupa Gnieznienckiego, i innych Panów. Kromer dodaje że Bolesław z Zbigniewem spiknuli się byli przeciw Oycu, i Rebellion uczynili z przyczyny Sieciecha Wojewody Krakowskiego, rządzącego samym Władysławem, ale że Sieciech był wygnany prętko na Ruś, uspokoiłi się. Widzac zaś Władysław mocnego w Zwycięstwach Bolesława Syna, który potym i Pomorzan zbił i Rusów rozgromił, dla niezostawienia jakiey jemu zazdrości z Zbigniewem Bratem i Scyssyi, dysponował Testamentem Bolesławowi Xięstwo Krakow. Siradz. Sandom. Śląk. A Zbigniewowi Wielka Polskę, Mazury, Prusy, potym umarł Roku 1102. pochowany w Płocku. Po nim

BOLESŁAW III. Od krzywych. Ust, Krzywousty nazwany, Syn, na Rząd Polki nastąpił, ożeniony z Zbysława Córka Swatopełka Xiażęcia Kijowskiego. Zbigniew zaś miałto sprzyjania Bratu
Uzur,

Uzurpatorem Rządu w Państwie pokazał się być, jako starfzy, i zażyć chciał sił Borzywoja Czeskiego, i Swatopełka Morawskiego Xiażat, ale ci nieśluszną pretenfya jego widząc, zwrocili się z Woyskami nadruynowawfzy Slaska, a Zbigniew udał się do Pomeranów. Ale Bolesław i Morawow zbił i Kray spustoszył po dwa razy, Pomarzanów także dwa razy zbił, z ostatniey wygraney Bolesław powracając został się we łtu koni na welelu pewnym, zkąd na łowy wyjechawfzy napadł na Podjazd Pomeranów 3000 koni, Bolesław we 100. koni po trzy razy przez fzyki się przebił i Nieprzyjaciela zniósł szczęśliwie wraz z Skarbimierzem, i we 30. koni powrócił. Na zemstę tey zdrady Skarbimierza posłał przeciw nim do Pomeranii, a sam przeciw Czechom poszedł, kray ich zniszczył, Skarbimierz zaś Pomerania podbił, Miasta poodbierał, i przywłażczył Polfzcze. Zbigniew złapany ale darowany wolnością, i przy Mazowszu zostawiony, a Wielka Polska i Łeczyca mu odebrane i inne

Roku 1108. Bolesław z Kolomanem Królem Węgierskim przymierze zawarł przeciwko Nieprzyjaciołom wfzelkim, Córkę swoję dawfzy Synowi jego Stefanowi i Spisz w Posagu, przeciwko Henrykowi Cesarzowi dał Sukkurs Kolomanowi, a sam poszedł przeciw Czechom, trzymającym, i posilającym Woyskami Henryka Cesarza, Kray zruynował, ale powróciwfzy, zastał Zbislawę zmarłą, i Ulice od Pomeranów wzięte, które w krótcie odebrał i Pomeranów zbił, Zbigniewa powtórnie złapał, i wygnąć kazał, jako zdraycę Oyczyzny, który do Czech uciekł.

Roku 1109. Henryk V: Cesarz mścąc się przeciw Bolesławowi posilkujacemu Nieprzyjaciół swoich, zebrał Woysko znaczne wraz z Czechami i z Swatopełkiem, z całą Potencya przeciw Pol-

szcze poszedł. Lubus odebrał, i Głogów obległ, ale Głogowianie aż do utracenia pierworodnych Synów Wiary dotrzymali Królowi, mocno się broniąc tak, że Henryk odstąpił, i pod Wrocław poszedł, Wojsko jego podjazdami tylko niźczone, Swatopełk od Oxy (jako Gwagnin piŹe) czyli od Rawity (jako Miechowski) zdrada zabity, i kiedy Henryk proŹony od Bolesława o pokój przez PolŹa Skarbka, Cezarz mu pokazał Skarby wystarczajace na zawojowanie Polski, a Skarbek pierścien w te skarby wrzucił mówiac: *Aurum addimus auro*, a Cezarz odpowiedział *Hab dank*, i odtad Habdankiem pieczętuje się ta Familia. A Bolesław widzac upartego Henryka przeciw niemu pod Wrocław poszedł, Wojsko jego zniósł, Cezarz ledwie uŹedł, że zaŹ na tym mieyŹcu gdzie Trupów wiele leżało Nieprzyjacielskich psi się kupami sprowadzili na pożarcie ciał ludzkich, nazwane mieyŹce to psie pole, o milę od Wrocławia i dotad się nazywa tak to Miałteczko.

Roku 1110. Henryk z Bolesławem przymierze zawarł, dawŹy mu Siostrę swoję za żonę, a Córkę Synowi Władysławowi. Bolesław więzniów oddał, a Cezarz Fortece zdobyte. Potym Bolesław w Czechach Władysława zbił, i przymusił do wydzielenia Xięstw Braciom jego w Czechach. W tym Prusowie wraz z Pomorzana-
mi najechali Xięstwo Mazowieckie, ale porażeni od Mazurów, Bolesław zaŹ na zemstę poszedł przeciwko nim pod Nakło wedlug Miechowskiego przy Wodzu S. Angele w dziecinney postaci, i w ręku jabłko złote trzymajacym, i aż pod Nakło Wojsko prowadzacym, gdzie w Dzień S. Wawrzynca 40000. Nieprzyjaciela trupem padło a 2000. w niewola, Nakło się poddało, i innych wiele Miałteczek, i Swatopełka z Domu Gryfów uczynił Starostą Pomorskim, żeby ich uskronił często rebellizujacych. Zbigniew odezwał się z pokora
Bolesława.

Bolesławowi, i powrócił, ale brętko zabity jako zdrajca. Skarbimierz zaś o praktykę zdrady przeciw Monarze oslepiony, i na pamiątkę za to Kasztelanii prym dany, przed Wojewoda Krakowskim, jako Miechowski, Kromer i inni piśza. Za te jednak dwa excessy Bolesław pokutował, przez uczynioną peregrynacyą do S. Idzego w Prowencyi Francuskiej; u S. Stefana w Albie, i w Gnieźnie u S. Woyciecha, o czym Miechowski. *lib: 3. cap: 12.*

1118. Swatopełka Starostę Pomorskiego rebelizującego zniósł, Nakło odebrał, i jego samego w Więzieniu zgnoił, jako zdrajcę. Pomeranów Kzadowi swemu poddał, i do Wiary S. przywiódł, po trzy razy apostatujących: jako Kromer piśze.

Roku 1123. Wolodora Xiążęcia Przemyskiego zniósł, i złapał grassującego w Polfcze, którego Wasilko wykupił.

Roku 1124. Bolesław na Perswazyja Piotrka Duńskiego Ministra wsiadłszy z Woykiem na Okręty popłynął do Danii, na windykowanie Henryka Króla Duńskiego, przez Brata Abła zabitego, Abel uszedł, a Dania mile przyjęła Bolesława, Fortecę oddała, a Bolesław kazawszy im sobie obrac Króla inżego, i zmocniwszy go na Tronie, Skarby zabrawszy przez Skarbka, ukryte po śmierci Henryka, i jemu powierzone, wrócił do Polski z całą Familia Skarbka, którego Grafem uczynił Skrzyńskim, i ten Dom potym rozkrzewił się w Familie Łabędziem pieczętujące się. Tenże Skarbek wielkie dobra pokupił i 72. Kościołów zmurował. Ten potym od Władysława Syna Bolesława oslepiony o żart wzajemny z Zon swoich na polowaniu za perswazyja Chrystyny Zony Władysława, ale cudownie znowu przewi-dział, o czym Historia obfzerniey piśze. Bolesław powróciwszy zastał Kraków spalony, a Kray Polski z dezelowany przez Wolodora Xiążęcia Przemyskiego, którego potym zebrałszy

Wojsko zniósł, Wołodor uciekł do Halicza, i tam z desperacyi umarł. Potym Bolesław Mury i wieże Katedry Krakowskiej wyniósł, 20. Kanonii fundował, i skarżami Kościół przyozdobił. W Węgrach uskromił Wojska Alberta Xiążęcia Austryackiego opponującego się przy Beli ślepym na Królestwo Węgierskie, a Synów Stefana zgromić chcącego. Czechów najeżdżających Śląsk zgromił, i Kray ich zdezolował, na ostatek za Interpozycyą Konrada Cesarza z Sobiesławem Xiążciem Czeskim wieczny zawarł pokój w Klocku Śląskim. Xiążęta Ruscy cnieśli się wybić z hołdu Bolesławowi, ale zgromieni z złapanym Pryncypałem ich Jaropolkiem przez Piotra Włofzczowicza, wykupionym potym przez Wasilka Oycza. Roku 1135. przez zdradę Węgrzyna jednego Wiślica dobyta, od Rusniaków zrabowana, i wiele Krwi Szlacheckiej rozlaney uchodzącej jako do Fortecy przed pladrującemi Polskę Ruszami, Bolesław zagniewany całą Rusz splondrował, bez żadney rezystencyi i zdezolował. O co Xiążęta Ruscy skupiwszy się zdrady zażyli na Bolesława, i wyrzuciwszy z Xięstwa Halickiego krewnego jego, namówili Haliczaków, aby uprosili Bolesława, aby im zwrócił Xiążęcia ich, przy prezencyi swojej, ten w niewielkiej partyi Wojska przybył do Halicza, mile przyjęty od Haliczaków, i Węgrów, tym czasem Ruskie i Węgierskie Wojska tył wzięły Bolesławowi, ten widząc zdradę mowi do Wissebora Wojewody Krakowskiego żeby ostrożnym być, i przebić się przez wojska, jakoż tak się stało, że Król Rycerskim Bojem przez Nieprzyjaciół się przebił, ale koń szwankował pod nim, salwowany jednak przez żołnierza prostego, który potym wielką fortuna od Pana regalizowany, a Wojewoda z partyą odstąpił Monarchy i uciekł, za co Bolesław posłał mu w regał kadziel i zajęcia skurkę, a Gwagnin przydaje, że za tę akcyą Województwo Krakowskie poniżył nad Kasztelania, a Wisso-

á Wissebor za to miał się obiesić, pisze Miechowski, Kromer, i Długosz. Bolesław zaś z nieukontentowania zdrady i swojey Rycerskiej imprezy zachorował i dyspozycya uczynił między Synów Państwa swego, Władysławowi starszemu Krakowskie, Sierackie, Łęczyckie Województwa i rząd generalny, Bolesławowi Kryspowi Mazury, Kujawy, Dobrzyńska i Chełmińska Ziemie; Miecislawowi Poznańska, Kaliska, i Gnieznińska Ziemi, Henrykowi Sandomirskie, i Lubelskie. A Kazimierzowi między czterema kołami wóz, to jest samę Opatrzność Boska. Umarł Roku 1139. w Roku 54. życia 36. Lat panując, w Płocku przy Oycu pochowany, wygrał 47. Batalii znacznych, pomnięszych niezliczoną moc, jako Miechowski, Kromer, Długosz, i inni twierdza. Po śmierci Bolesława Stany zgromadzone wola i dyspozycya wypełniły.

WŁADYSŁAW II. starszy Syn Bolesława na Tron wywyższony, ale za perswazyi Chrystyny Zony, á Córki Henryka Cesarza Kontrybucyami Państwa Braci swoich obciążył, i innemi daninami, dla wyzucia ich z Xięstw ich, jakoż i wystraszył Kryspa i Henryka z Państw ich aż uszli do Miecislawa, do Poznania, ale i tam ich Władysław prześladował, i Miasto Poznań obległ nie dbając na przestrogi, i ekskomunikę Jakuba Arcybiskupa Gnieznińskiego w Obozie ferowaną. Bracia zas nie chcąc dłużej cierpieć Pretensyi jego, odwagi zaryli, i wypadły nieznacznie z Miasta obleśen w obóz, Władysława woysko rozpędzili, á ten ledwie uszedł do Krakowa, á z tamtad do Konrada Cesarza. Bracia Krakow i Zamek odebrali, i Zonę Krystynę wyprawili za Mężem, w Roku tedy 1146. wywyższony na Tron.

BOLESŁAW *Crispus* Xiążę Mażowiecki i Kujawski wraz i Kraków trzymał dla opieki Kazimierza najmłodszego Brata, ten pięknie rząd Państwa prowadził, podatki zaś wniesione przez

Władysław, Posłów od Cesarza, i samego Konrada mile przyjął, i konwojował idącego z Wojskiem do Ziemi S. na obronę. Ze zaś na prośbę Cesarza nic nieuczynił dla Władysława, Konrad rozgniewany Wojskiem pogroził Polszcze, i w Śląsk wtargnął, ale ustąpił obaczywszy się z Bolesławem, Konrad potym w krótcie umarł. Uspokojony zewszad Bolesław ożenił się z Anastazyą Xiężniczka Halicka, a Miecisław z Siostrą jej Eudoxa. Po śmierci Anastazyi Kryspus ożenił się z Gertrudą Córka Beli ślepego Króla Węgierskiego. Henryk zaś w Młodzieńskim stanie żył, i Bolesławowi zaleciwszy Xięstwa swoje, woluntaryuszem się uczynił na Woynę do Ziemi S. Fryderyk Barossa Cesarz Posłów wyprawił do Bolesława upominając się własności Władysława i 500. grzywien pretendując od Polski, ale z niczym się wrócili; o co zagniewany Cesarz z Wojskiem licznym wkroczył w Śląsk ale podjazdami i chorobami wyniszczone widząc Wojska Fryderyk wrócił się na odwrót; wyrobiliwszy sobie tylko 300. Hussaryi przeciw Medyolanczykom, i dla Władysława Xięstwo Krakowskie, który że umarł w krótcie Roku 1150. dla Synów jego 3. oddzielony Śląsk. Bolesławowi wyznaczone Xięstwo Wrocławskie, Miecisławowi Raciborskie i Opawskie, Konradowi Głogowskie i Krośnińskie. Miecisław utracił w krótcie Opawskie, donacyą uczyniwszy; jako Miechowski. *cap: 19. lib: 3.* Uspokojony zewszad Bolesław ekspedycyą uczynił przeciw Prusom, ale ci przestraszeni deklarowali się przez Posłów trybut Polszcze dawać, i Chrześt S. przyjąć; jakoż przyjęły całe Pruty Chrześt S. Roku 1164. i poprzysięgli hość Monarchom Polskim, ale jak prętko odstąpił z Wojskiem Bolesław, tak zaraz i Wiary S. odstąpili; o czym Długosz pisze; nieupomniał się Kryspus, dopiero jak poczeli najężdżać granice Polskie, i hośdu abo trybutu nieoddawać, ruszył się przeciw nim z Wojskiem, ale

zdrada

zdrada naprowadzony na błota z Woyfskiem w lasach, i zewzad otoczony Nieprzyjacielem, uchodzić musiał: gdzie Henryk Xiąże Sendomirski zginał, ledwie Bolesław i Miecisław użli. Pan Bóg skarał, że nie pierwey o krzywdę Wlary S. się upomniał, jako Długofz twierdzi. Po Henryku Xięstwo Sendomirskie dostało się Kazimierzowi najmłodszemu, w krótce Crispus umarł zostawiwszy Synowi Leszkowi Xięstwo Mazowieckie i Kujawskie i opiekę jego Kazimierzowi umarł Roku 1173. w Krakowie pochowany. Za jego Panowania Werner Biskup Kujawski zabity przez Bolesę Herbu podkowa z Krzyżem, za co Crispus w Gnieźnie go publicznie żywo spalić kazał, był Starosta Kujawskim i Gubernatorem. O czym Kromer *Fol: 504.*

MIECISŁAW Syn trzeci Krzywoustego, po śmierci Bolesława od Stanów Rzeczypospolitey zgromadzonych wyniesiony na Tron, przy obecności Xiążat Śląskich, Województwo i Zamek Krakowski oddany mu w Rząd, lubo sobie Województwo życzyło Kazimierza. Ze zaś Miecisław począł wymyślać podatki dla nasycenia łakomstwa swojego, a do tego Tyrania chciał wywieść przeciw Senatorom Polskim, i Gedeona Biskupa Krakowskiego na wygnanie posłać, dufając siłom auxyliarnym swoich Zięciów wydałszy jedną Córkę za Czeskiego Króla, drugą za Xcia Saskiego, trzecią za Lotaryńskiego, Czwartą i piątą za Pomorskie Xiążęta; a trzy Ruskie Xiężniczki za trzema Synami swojemi, nie uważając jednak Gedeon tych potencji wziąłszy Radę z Senatorami, wokowali na Tron. Kazimierza widząc piękne jego akcye, który lubo się exkuzował, jednak zezwolił, i ogłoszony

KAZIMIERZ II. Xiążęciem Polskim na Tronie, i wprowadzony przez Gedeona, i Se-
nat

nat na Zamek Krakowski, bo na ten czas Miecislaw bawił się w Wielkiej Polfzcie, gđzi, Syn jego Otto przeciw Oycu rebellia podniósł i odebrawszy Wielką Polskę homagium uczynił Kaźmierzowi. Miecislaw zagniewany o siebie zrzucenie z Tronu, wokuje Zięciów na sukurs, ale wymówili się Woynami; w tym Pomorania przyznała Kaźmierza za Pana, toż samo wykonał i Leszko Mazowiecki Xiąże Syn Krytpa, jako i Xiążęta Słafcy przyznali Kaźmierza za Monarchę. I tak sprawdziła się na Kaźmierzu dyspozycya Testamentowa Oycza Krzywouitego, że mu Opatzność Boska zostawił. Kaźmierz nie chcąc próżnować rekuperował Polfzcie Brzeście Litewskie, Włodźmierkie, Drohickie, i Przemyckie Xiąstwa zdawna zawojowane, ale wyzute dotąd z Poddanstwa. Sejm pierwszy w Łęczycy złożył, gđzie zniósł przez pierwszą Konstytucyą wszelkie podatki i krzywdy przez Miecislawa na Oyczyznę wniesione, Dobra Duchowne ubezpieczył od wszelkich Danin, wyprawił potym Posłów do Alexandra III. Papieża, prosząc o utwierdzenie tych Praw, i Ciało jednego Świętego. Na co reskrypt od Papieża jest w Archiwie Krakowskim, Ciało zaś S. Floryana Lucyuz III. przyśłał Kaźmierzowi, bo Alexander umarł, które Kaźmierz z wielką pompa przyjął, i lokował w Kościele S. Floryana przez siebie fundowanym. Miecislaw zaś przy sukursie Mszczugiusza Xiążęcia Pomorskiego, Wielką Polskę Ottonowi Synowi odebrał, i przywłaszczył sobie Mazowsze i Kujawy, wydarzył je Leszkowi Synowi Krytpa; ale Leszko rezygnował te Xiąstwa Kaźmierzowi, sam w krótce umarł. Kaźmierz miał zaś zabawy z Rusami, i Węgrami, ale że mu zrebelizowało 20. Senatorów, udawizy że umarł struty na Rusi, i Miecislawa wprowadzili do Krakowa, który Zamek zostawizy zamknięty, prze-

ciw niemu drugi wystawił i ufortyfikował. Ze zaś Kazimierz prętko wrócił się z wojskiem z Rusi, Przed nim Miecisław uszedł, zostawiwszy w nowo erygowanej Fortecy Syna Bolesława, i Kietlicza, która Kazimierz spalił, Bolesława odeśłał Oycu, a Kietlicza na Rus; żeby nie kłócił Miecisława, Panom zaś wszystkim rebellia darował, z Miecisławem też w krótko pokój uczynił. Uspokoiwszy się w Domu przymusił potęncya swoja Prusaków do poprzyśiężenia Policzce poddaństwa, z Węgrami pokój zakończył z kondycya, żeby odtąd więcey nie intrygowali się Węgrowie do żadney Prowincyi Ruskiej, Halicz im odebrawszy uzurpowany dotąd przez ich. Roku 1194. Kazimierz w dzień S. Floryana Nabożeństwo odprawiwszy, ubogich nasyćciwszy, na zajutrz Panów wszystkich częstował; gdzie z Biskupami zacząwszy dyskurs o nieśmiertelności duszy pijąc trunek zachłysnął się, i nagle umarł: pochowany w Tumie Krakowskim, zwany był sprawiedliwym, bo w samej rzeczy był. Po nim

LESZKO Biały przez Stany Rzeczypospólitey Syn starszy jego obrany w młodym wieku, i przydani mu za Opiekunów Fulko Biskup, i Mikołaj Brat jego Wojewoda Krakowski. Młodszemu Konradowi Synowi Kazimierza Xięstwo Mazowieckie, i Kujawy wyznaczone, i Opiekun Krystyn Wojewoda Płocki. O co rozgniewany Miecisław że nie jemu ani Elekcyja, ani opieka od Stanów przyznana, wzywa sukknrę Xiażat Śląskich, i Pomeranów, którego i z sukknrówemi partye wojsk Leszka zniosły, Syn Miecisława Bolesław zginał, sam Oyciec porażony ledwie nie zabity uszedł do Poznania, w lektyce zaniesiony: wielkie krwi rozlanie z obodwóch stron było a Leszko ubezpieczony na Tronie. Roku 1198. Włodzimierz Xiaże Halicki umarł in-
westy-

wesłyowany przez Kaźimierza. Po nim Leszko inwestyował Romanusa Xięstwem Halickim, ale ten niewdzięcznik począł źle traktować Haliczanów, Granice Polskie najeżdżać, którego Leszko złączywszy Wcyska z Konradem pod Zawichostem zniósł, gdzie i Romanus sam zginął, za co Leszko że w dzień SS. Gerwazego i Protazego tę batalia pod Kommenda Krystyna Wojewody Płockiego wygrał, tym Świętym w Krakowie Kościół wymurował. Miecisław zaś, już nie siłami, ale sposobami i periwazyą starości swojej namawia Helenę Matkę Leszka, aby mu ustąpiła rząd Polski obiecując Synowi jej sukcesyją Xięstw Wielkopolskich. Ta uwiedźiona nadzieją za konsentem Stanów, przenosi się z Synem w Xięstwa Sandomirskie, i Lubelskie, ustępuje Zamku Krakowskiego Miecisławowi z kondycyją, aby jej się Wiślicki Powiat został. Ten odebrawszy Rząd, obietnica posponuje, Powiat Wiślicki odbiera Leszkowi, Helena oszukana Panów Polskich wzywa na pomoc, tym czasem Miecisław odjechał do Wielkopolski, Panowie Heledie Kraków oddają i Zamek, Miecisław i powtórnie tegoż sposobu zażywa z Heleną, żeby miała wzgląd na starość jego. Ta znowu ustępuje jemu Rządu Krakowskiego, Miecisław intronizowany, znowu myślał Leszkowi wszystko wziąć, ale tym czasem umarł pochowany w Kaliszu w Kościele S. Pawła przez siebie wymurowanym, gdzie teraz Kollegiata Panny Maryi, zostawił Synów Władysława Łaskonogiego, i Ottona. Po śmierci jego znowu Leszko Biały przez Stany obrany Monarcha Polskim Roku 1206. który uspokoiwszy się wewnątrznie z Władysławem Łaskonogim, którego była wezwiała na Tron fakcyą Mikołaja Wojewody Krakowskiego, i trzy lata rządził, ale ustąpił Leszkowi, jako Kromer świadczy. Swatopełka po śmierci Mieczysława Ojca jego kreował Starostą Pomorskim

skim z obligacya, żeby mu corocznie wypłacał z Pomeranii podatku 1000. grzywien srebra, i to Xięstwo administrował na Lefzka, i Sukcesorów jego. Przeciw Litwie i Rusniakom grassującym w granicach Polskich, wysłał z Woyskiem Sulisława Kasztelana Sandomirskiego, których znacznie zbił, i odebrał zdobyczy Polskie; Długosz przydaje, iż za to była najechała Rus Polkę, że kiedy przegrał Romanus pod Zawichostem Batalią, Węgierski Król Andrzej wpadł z Woyskiem do Halicza, i Syna swego Kolomana koronować kazał Królem Halickim, i Zonę Salomea Siostrę Lefzka, przez Ręce Kadłubka Biskupa Krakowskiego, przy prezencji Iwona Kanclerza Wielkiego Koronnego, o co zagniewani Rusniacy Połowców zaciągnawszy Halicz odebrali, Węgrów znieśli, Kolomana w niewola wzięli, ale prętko wyzwolony trzy lata Królował Haliczanom, i ta wygrana zhardzieli Rusniacy, i wpadali w Polkę, których Sulisław znacznie zniósł. Tenże Koloman żył w Panieństwie i czystości z Salomea Siostrą Lefzka, który Brata swego Konrada osadził na Xięstwie Mazowieckim, i Kujawskim. Ten Widząc się być mającym Miecz wręku wywarł Tyrannia swoję na Krystyna Wojewodę Płockiego, kazawszy go oslepic, i potym zabić; za co Kara Boska spuściła na jego kray Nieprzyjaciół, Litwę, Prusaków, i Rusniaków, którzy zrabowali Xięstwa jego. Wezwał potym Konrad Krzyżaków przeciw Prusakom, ułapiwszy im Ziemię Dobrzyńską, i Chełmińską, dla zastawienia się niemi Nieprzyjaciółom w wielkim, ale ci mało pomogli, więcey dysfentyi i woyny przybyło, przez nich, Poliszczę dotąd pamiętnych, o czym Historye pisza, i niżej wolno czytać. Familia Gryfów zagniewani na Lefzka o odsadzenie od czci i Honorów Jana Gryfa za zdradziecką ucieczkę podczas batalii przeciw Prusakom, zbuntowali się przeciw Lefzkowi, i

wi, i Henryka Brodatego Xiążęcia Wrocławskiego namówili na Xiąstwo Polskie, który z Wojskami wtargnął ku Krakowu, ale zmiękczonej krwią Polską, z Leszkiem się pojednał i odstąpił imprezy, o czym Kromer. Ze zaś Władysław Piwacz Syn Ottona pokłócił się o opiekę z Leskonogim, najechawszy Xiąstwa Wielkopolskie, a do tego Swatopełk Starosta Pomorski, Leszkowi Dobrodziejowi swemu zbronił się oddać trybutu, Leszko Sejm naznaczył w Gaławie, na którym miał być Swatopełk, i Xiążęta Polscy, dla medywania Sojssy zachodzących: ale Swatopełk niewdzięcznik Sejm zdrada najechał, Leszka zabił, Henryka Brodatego w Wannie na ten czas zranił, innych wiele Panów zabił. Ta scena stała się Roku 1227. Leszka Ciało do Krakowa zawiezione, i tam pochowane, a Swatopełk odtąd Xiążęciem Pomorskim proklamował się. Roku 1228. zgromadzone Stany na Elekcyi obrały na Tron

BOLESŁAWA Pudyka, który że jeszcze w dzieciństwie został się po Leszku Oycu, naznaczyli mu za Opiekuna Henryka Brodatego Xiążęcia Wrocławskiego; o co zagniewany Konrad ruszył się z Wojskiem ku Krakowu, ale poprzedzony od Henryka i zбитy z stratą Syna Przemysława wrócić się musiał. Konrad potym zemścił się krzywdy iwojey, i zdrada Henryka w Spytkowiczach o 4. mile od Krakowa Miży S. słuchającego złapał, który potym wyzwolony przez interpozycyę S. Jadwigi Zony iwojey, z kondycyą; że musiał odstąpić opieki Bolesława, i zdać ja Konradowi: W tym czasie i Władysław Piwacz kłócił się z Leskonogim Stryjem i Państwa Wielkopolskie, który wsparty potencyą Swatopełka, Leskonogiego zgromił, Leskonogi w krótkce umarł, a Władysław Piwacz całe Wielkopolski Xiążęciem został dziedzicznym;

Zc zaś

Ze zaś i na niego Gaławska fakcja pokazała się, Henryk Brodaty wsparty Wielkopolskiemi Panami, wygnał go z Państw jego dziedzicznych: W tym czasie Konrad Krzyżaków lokował w ziemi Dobrzyńskiej, i Lubawskiej, których wzięwszy na pomoc jako i sił Henryka i Swatopełka, Prusy najechał, i wyciawszy Prusów na 5000. zrabował ich Państwo Roku 1234. Kiedy Konrad zabawił się wojną Pruska, Bolesław *Rudicus* politycznie zamknięty od Konrada w Czeriku, a potem w Sieciechowie z Matką Grzymisławą, żeby się wyrwał z Opieki, jako już 15. lat mający, przy pomocy Mikołaja Opata Sieciechowskiego wyzwolony w nocy udał się do protekcyi Henryka, który zebrawszy Wojsko poszedł z nim, mile od Krakowa i Jędrzejowa przyjęty, i Fortecę podobierał Roku 1235. Konrad zebrał Wojsko i najechał Województwo Krakowskie palił i pustoszył, a zostawiwszy u S. Jędrzeja przydyka i w Szkalinierzu, wrócił się, ale to wszystko podobierał Henryk. Z tamtąd poszedł Gniezno atakować jeszcze Płwaczowi pozostałe, ale nie dobywszy odstąpił, a Płwacz potem najechał, i rui nował Wielkopolskę, Panów jednak nie przymusił do wierności sobie, w krótcie umarł Roku 1239. w Poznaniu pochowany, Synów dwóch zostawił Przemysława, i Bolesława. Henryk zaś umarł Roku 1238. w Krośnie, pochowany od S. Jadwigi Zony swojej w Trzebnicy. Po śmierci jego dopiero Pudyk został Rządca Krakowskim, i całej Polski, bo Henryk nie Opiekunem ale Monarcha całej Polski tytułował się, a Henryk pobożny Syn po Oycu Wrocławskie Xięstwo odziedziczył Konrad zaś między Synów i swoich Xięstwa rozdzielił, Bolesławowi Mazowieckie, Kazimierzowi Łęczyckie i Kujawskie Miecisława zaś trzeciego myśli zjadłszy, za krzywdy ciężkie poddaństwu czynione, zwanego Kołczyko dla izpetnych Włotów. Bolesław Pudyk ożenił się

Roku 1239. z Kinga Córka Beli Króla Węgierskiego, z którą czysto i w Panieństwie żył, dla czego nazwany *Pudicus*. Ta kolligacya cokolwiek ustraszyła Konrada że spokojnie żył, ale w Domu niesprawiedliwie się obchodził, bo Czapłę Scholastryka Kujawskiego i Płockiego obwieścić kazał, ale dla Cenfur przez Piotra Arcybiskupa Gnieźnieńskiego na siebie ferowanych, na Seymie Łęczyckim pokutować musiał Roku 1240. Arcybiskupom Gnieźnieńskim Łowickie Xięstwo dał, i Kapituły Kujawska i Płocka znacznie regalizował, o czym Miechow. *Lib: 3. cap: 37.* od Grzegorza IX. Papieża absolvowany przez Biskupa Wrocławskiego, i Scholastryka Krakowskiego Kromer dodaje.

Roku 1241. Tatarowie w 50000. Ruszplondrowawszy weszli do Polski, Lubelskie Województwo zrabowali, i wrócili z zdobyczą, powtórnie znowu zima wpadli do Sandomirza, i zrabowali, Xięży wycieli, ludźi pozabijali, Szkalmierz, Chmielnik naszli z strasznym rozlaniem krwi Chrześcijańskiej; uderzył na nich pod Turkiem Włodzimierz Wojewoda Krakowski, ale łatwo mała kwota, Pogaństwa mnóstwo złamało, jednak obawiając się więcey Polaków, schronili się w lasy pod Sieciechów, ale zebrawszy się ich całe Wojsko poszli, Kraków zrabowali jedni, drudzy Łęczyckim i Kujawskim Województwami izli, plądrując prosto ku Wrocławowi cały Kray, pod Chmielnikiem zastąpiła im Partya Wojska Polskiego, ale i ci przełomani wielka kupa Poganów, wiele ich jednak położyli na placu, i ledwie nasi zwycięstwa nieotrzymali; jako pisze Kromer. Pudyk zaś z Kinga utzli w Góry. Tatarowie splondrowawszy Kraków i Polskę o Wrocław się oparli, i tam się zeszły wizytkie ich Wojska i poszli ku Lignicy, gdzie Henryk pobożny Xiążę Wrocławski zebrawszy znaczne Woy-

Wojska zaatakował ich, spotkał się z nimi, i ten jednak od niezliczonej potencji, obtoczony, wiele Chrześcian zgubił, i sam zginął. Piśze Miechowski i Kromer, i inni, że każdemu Chrześcianinowi Paganie kazali po jednym uchu poucinać, z których było 9. worów wielkich. Długosz i Kromer piśze, że kiedy po inkursyi Tatarskiej Pudyk nie wrócił się do Krakowa, Krakowianie wokowali na rząd Państwa swego Bolesława Łysiego, Syna Henryka Pobożnego, który prętko intronizował się, i wakanse rozdał: Ale Konrad poszedł przeciw niemu, i zniósł Sługaków, sam się intronizował na Rząd Xięstwa Krakowskiego, podatki wielkie założył na poddanych, i Sejm złożył w Wislicy, gdzie najprzedniejszych Panów Polskich w niewola pobrał którzy cudownie w dzień S. Piotra w Okowach uwolnieni od kaydan, wyszli szczęśliwie, noca do Pudyka pobiegli, którego sprowadzili z wielką radością poddaństwa. Ten zebrałszy Wojsko, Konrada zbił, i Litwę poślukującą. Bolesław zaś Łysy znowu począł się intrygować do Wielkopoliki, ale że źle traktował Polaków, wzgardzony od nich, a Przemyśław, i Bolesław pobożny Synowie Piłwacza wezwani do własnego Dziedzictwa, potem Łysy dał Córkę Przemyśławowi, i uspokojone ich Panowanie było. Konrad znowu Litwę zebrał i Bolesława Państwa najechał, Partya wojska jego zniósł, sam Pudyk ledwie uszedł, ale też w krótkce Roku 1247. Konrad umarł, w Płocku pochowany, a Pokój Poljszcze ogłoszony. Swatopek zaś Krzyżaków infestował, Prusów od Wiary S. odwiódł, dla czego Miechowski piśze: że co Tatarska ręka nie dotknęła, Konrada i Swatopeka niecnotliwe imprezy na Oyczyznę wywarły. Konrad zostawił Synów Bolesława, który w krótkce umarł, Kazimierza, i Semowita, ale tego Kazimierz wyzwól z Xięstwa Sieradzkiego, i w niewola wziął. Po śmierci Konrada

dopiero Pudyk utwierdził panowanie swoje, a złączwszy siły z Bela Królem Węgierskim, i Danielem Xiążęciem Ruskim, najechał Morawę Roku 1253., toż samo i w drugim Roku uczynił w Xiąstwie Opawskim zabrawszy wszystko, za to że Ottokarus Król Czeski przywłaszczył sobie to Państwo, odstrychnawszy je od Polski, toż samo się potem stało, z infzemi Xiąstwami Śląskiem, że wszystkie odstrychnione od Polski, do tego czasu ani się o to Rycerskim, i Staropolskim Sercem upomnieli Polacy.

Roku 1252. w Bochni sól należona przez interpozycya Kingi abo S. Kunegundy, którey pierścieni wrzucony w fzyby solne w Węgrzech, tu w Bochni znaleźć się miał.

R. 1253. Bolesław Pudyk abo wstydlivy wyprawił Posłów do Rzymu za perswazyą Prandoty Biskupa Krakowskiego prosiąc Oyca S. o Kanonizacyą S. Stanisława, która Kanonizacyą z jakimi Cudami od Innocentego IV. w Assyżu nastąpiła, i z jakim applauzem w Krakowie odprawiona, życie tego Świętego nauczy każdego. Roku 1257. S. Jacek z Kanonika Krakowskiego Dominikan, do chwały S. przeniósł się.

W tym czasie domowa Wojna między Xiążętami Wielkopolskimi trwała, i Kaźmierzem Synem Konrada, a Xiążęciem Siradzkim, Łęczyckim, i Kujawskim, ale Synowie Kaźmierza rozstrychneli tę Scyfla, Zemomyśł i Leszko czarny: bo przeciw Kaźmierzowi Oycu powstałi, i odebrał mu Leszko Czarny Siradzkie a Zemomyśł Łęczyckie Xiąstwa. Roku 1259. Tatarowie znou z niezliczonemi Wojskami naszli Polskę, Sandomirz zrabowali, Zamek Sandomirski zdradą dobyli, i wszystkich ludzi wycieli, Pannom tylko dla nierządu nasycenia przepuścili, i jako Hi-

storia

stora pizze, że z Zamku Sandomirskiego na ten czas Krew źródłami do Wisły płynęła z pobitych Chrześcian. W Krakowskie także wpadli Województwo, i Kraków splądrowali, przez 3. Miesiące grassując, a nie mogąc Zamku Krakowskiego dobyć, wrócili się. Ale znowu w Roku 1260. do Polski wpadli, Sandomirz złupili, 40. Dominikanów Męczenników zabili, o czym wolno czytać Historja życia ich, i dwa Miesiące pograssowawszy w Polsce wraz z Jadzwingami, i Rusią, wrócili do Kraju swego. Ale powróciwszy Pudicus z Węgier do Krakowa, zebrał Wojsko i batalia wydał Jadzwingom, których wcale zniósł i resztę do Chrztusa S. przywiódł, i jako Kromer pizze, Państwo sobie ich przywłażczył, i Biskupstwo w Łucku fundował.

Roku 1365. Rusniacy znowu naszli Sandomirskie Województwa, ale Szlachta tych Państw ich dogonili i zbili, i zdobycz odebrali. Bolesław zaś zebrawszy Wojsko posłał je pod Komenda Piotra Wojewody Krakowskiego 1266. plondrować Ruś, przeciw któremu Swarnon Xiążę Ruski Tatarów wezwawszy poszedł, ale zbity, i wcale znieśiony w dzień SS. Gerwazego i Protazego, i spustoszywszy Kray Swarnona, wrócił z wielkimi zdobyczami szczęśliwie Wojsko nasze.

Roku 1267. Kanonizowana S. Jadwiga przez Klementa IV. Papieża, przez której intercessya Córce swojej ślepotę oddalił. Roku 1268. S. Salomea Zona Kołomana Króla Halickiego, a potym Xieni Zawichostkich; potym do skały przeniesionych Panien, teraz do S. Jędrzeja w Krakowie, do chwały wieczney się przeniosła.

Miał Pudicus domowe Woyny z Bolesławem

wem Xiążęciem Opolskim, ale ich Bolesław Pobożny Xiąże Kaliski pogodził Roku 1274. a w Roku 1279. Bolesław Pudicus umarł pochowany w Krakowie u Franciszkanów, w tymże Roku i Bolesław Pobożny Xiąże Kaliski umarł, obòdwoch zaś Zony Kinga, abo S. Kunegunda, i Helena Zakonnicami w Saczu zostały.

Ze zaś zażycia swego Pudicus przybrał był sobie Leszka Czarnego jako Krwia naybliższego Xiążęcia Siradzkiego za Sukcessora na Państwa Krakowskie, czyniac zadofyc woli jego: Stany Rzeczypospolitey zgromadzone

LESZKA Czarnego obrały Xiążęciem Polskim na Tron Polski, który obrany w Roku 1279. bo też był Oyciec jego Kazimierz umarł, Syn Konrada, zostawiwszy Synom swoim Leszkowi Czarnemu Siradzkie, Zemomyślowi i Łokietkowi Kujawskie, Kazimierzowi Łęczyckie, a Semowitowi Ziemię Dobrzyńską, jako Kromer Swiadczy. Swatopełk też zdrayca zestarzawszy umarł 4. Synów zostawiwszy równych sobie kòtników; Kromer dodaje, że Pudikus uprzywilejował był Biskupów Krakowskich Xiążętami się tytułowac, za co powinność Biskupom zostawiona, aby raz w Rok za to Kròla czestowali, i przez Dobra ich Kròlowi przejeżdżajacemu radzi byli. Ale jak Zbigniew kupił Xięstwo Siewierskie do Biskupstwa Krakowskiego, tak Biskupi Xiążętami się mianuja Siewierskiemi.

Leszko na poczatku panowania naypierwey Leona Xiążęcia Ruskiego zniòsł, i Kray jego dezolował, za to, że najechał Lubelskie i Sendomirskie Wojewòdzstwa. Xięstwo Wrocławskie najechał, za Kaptuwacya Przemyśława Wielkopolskiego i Henryków Lignickiego i Głogowskiego Xiążat, przez Henryka Xiążęcia Wrocławskiego,
ale

ale nie wyzwolił ich, aż mu Przemysław musiał ceszka uczynić Ziemię Wielunskiej.

Roku 1282. Leszko Litwę najezdników, kilka Tysięcy, kilkadziesiąt Tysięcy zniósł, z swoich nie straciwszy i jednego między Narwą i Niemnem, za maudukcyą S. Michała na którego Honor w Lublinie Kościół wymurował.

Roku 1283. Znowu zniósł Litwę najezdników, zdobycz ich odebrał im, i Niewolników odebrał w znacznej liczbie.

Roku 1285. Zrebellizowali Panowie Polscy Leszkowi, i przyzwali Konrada Xiążęcia Mazowieckiego na Rząd Polski, Leszko Kraków i Zamek zostawił wierności Krakowianów, poszedł po sukurs do Węgier, którym sukursiem Konrada zniósł, Krakowianom za wierność dotrzymana Prawa Teutoniczne nadał. Panom krzywdę darował, którzy go za Pana przyznali.

Roku 1287. Leszko wypowiedział Generalną z Polski ekspedycyą przeciw Poganom Litwie, ale że ta ekspedycyą obrócona na Kray Konrada Xiążęcia Mazowieckiego, i zniszczone całe Xiąstwo. Za odmienioną intencyą przeciw Poganom, Długosł dodaje: Pan Bóg skarał Leszka, bo Tatarowie w Polskę znowu wpadli, splondrowali, krwi Polskiej wiele rozlali, potym nastąpił głód wielki, mór wielki na ludzi, i wszelka bieda; dodaje Miechowski: Tatarowie w ten czas famych Panien z Polski nabrali 21000. innych wyrzneli, i terca ich napoiwszy trucizną, Rzeki porażali na Rusi, z których wód potym wiele Rusi marfo.

Roku 1289. Leszko Czarny znowu najechał Mazury, ale tegoż Roku umarł, pochowany u Dominika.

minikanów w Krakowie. Po nim Województwo Krakowskie dostało się Władysławowi Łokietkowi jako rodzonemu Bratu, a na Xięstwo Krakowskie Panowie w Sandomirzu obrali Bolesława Xiążęcia Mazowieckiego, Krakowianie zaś obawiając się zemsty za Konrada Brata swego za wierność dotrzymana Leszkowi wokowali na Państwo Krakowskie,

HENRYKA IV. Xiążęcia Wrocławskiego, który poprzedził Bolesława do Zamku Krakowskiego, a Bolesław uszedł do Mazowsza, Panowie zaś Henrykowi przysiąc musieli, który uspokoiwszy rzeczy wrócił do Wrocławia, tym czasem Kazimierz Xiąże Opolski i Bitumski wyzuli się z Rządu Polskiego, przysięgizy wierność swoją Wacławowi Królowi Czeskiemu, o co niakt się nie upomniał.

Władysław Łokietek zaś jako Brat po Leszku zebrał wojsko poszedł ku Krakowu, wojsko Henryka zniósł, Miasto Kraków odebrał, którego znowu Henryk, posławszy wojsko pod kommandą Xiążęcia Lignickiego, zniósł, Kraków odebrał, i jego lewice nie wziął, salwowanego po murze od Franciszkanów. Tym czasem Henryk bezpotomnie umarł, uczyniwszy Sukcesorem Xięstwa Wrocławskiego, Konrada Stryja Xiążęcia Głogowskiego, a Xięstwa Krakowskiego i Sandomirskiego Przemysława Xiążęcia Wielkopolskiego.

Przemysław Kraków odebrał, według dyspozycji Henryka, a Łokietek Sandomierz, zkad ustawicznie inestował Przemysława. Gryfina zaś Zona Leszka Czarnego uzurpując sobie zapis ed Xięstwa Krakowskiego, Cessya Prawa uczyniła Wacławowi Królowi Czeskiemu, który lubo już był w Krakowie, ale zbity od Łokietka, i od Sieradza odpędzony, umknął do Czech, a Łokietek prosił w Niebytności jego. Tylko
ze Ta-

ze Tatarowie wielkie woyska sprowadzili w Sandomirskie, gdzie wiele szkod poczyniwszy w Ludziach, zniszczonym Krajem Łokietka siły ofabili.

Roku 1295. 26. Czerwca Stany Rzeczypospolitey zlaczywszy się w Gnieźnie obrali na Tron Polski, i Koronowali

PRZEMYSŁAWA Xiążęcia Wielkopolskiego przez Swinkę Arcybiskupa Gnieznieńskiego przy asystencyi wielu Biskupów Polskich, wraz z Zona, Przemyślaw już na ten czas i Pomorskie Xiąstwo odziedziczył był. Przemyślaw już Król, poczał myśleć o złączeniu w jedno całego Państwa, i na Monecie bić słowa Łacińskie około Orta: *Reddidit ipse solus victricia signa Polonis*. Ale zazdrość Brandeburskich Xiążat nie pozwoliła mu zamysłów jego dokonać, bo przy zapusłney chwili cieńczącego się Przemyślawa, zdrada najechali Ottonowie dway Bracia, i Jan Xiążęta Brandeburskie, i lubo broniaącego się zabili; który tylko lat żył 38. Miesiący 3. a panował Miesiący 7. i dni 7. w Poznaniu pochowany, po śmierci jego tylko Gorka 8. lat mająca została się, R. 1296. Stany zgromadzone obrali na Tron.

WŁADYSŁAWA ŁOKIETKA jako najbliższego Sukcessora Leszka Czarnego, który nie chciał się koronować, ażby pierwey expedycya uczynił przeciw Xiążętom Śląskim postponujacym Elekcyą jego, których Kraje spustoszył, ale że wróciwszy z woyskiem spustoszył własne Kraje wprowadziwszy je do Wielkopolski, i niektóre swawole po dworach Szlacheckich pfodził. Zagniewane Stany Roku 1300. zgromadziwszy się w Poznaniu annihilowali Elekcyą jego, a do Wacława Króla Czeskiego wysłali Posłów ofiaru-

skarując mu Ryzę Córkę Przemysława za Zonę,
i Monarchia Polska: za co

WACŁAW miłe podziękował, i akceptował, ile że już miał Prawo sobie ustąpione do Xięstwa Krakowskiego, i Sandomirskiego, przez Gryfinę Zonę Lefzka, i zebrawszy wojsko przybył do Gniezna gdzie koronowany przez Swinkę Arcybiskupa Gnieznińskiego, a potym z Elżbieta Córka Przemysława wziął ślub w Poznaniu, i Monarchia Polska ośiadł, wygnawszy Łokietka za granice, i z własnych jego Dziedziectw, który w Węgrach musiał się tufać, i po pielgrzymku pokutę odprawił do Rzymu podczas Jubileuszu wielkiego. Potym powrócił do Amedeusza Wojewody Węgierskiego, miłe przyjęty od niego. Wacław tym czasem uspokoiwszy interessa Polskie pojechał z Zoną do Czech, ale tam uczyniwszy Sukcesorem, Wacława Syna z Gutty Zony, Korony Polskiej, sam w króćce umarł. Za niego do Polski Moneta Czeska wprowadzona. Syn po śmierci Ojca wybrał się z Wojskiem do Polski R. 1035. ale w Ofomoncu przez subordynowanych od Austrii spiegiów zabity, ostatni Sukcesor Królestwa Czeskiego, a w tym czasie też powróciwszy.

WŁADYSŁAW Łokietek do Amedeusza z Rzymu, wyprosił sobie u niego sił dla odebrania własnych Xięstw Dziedzicznych, które i łatwo odebrał, ale i mała Polska cała wróciła posuszeństwo jemu, zprzykrzywszy sobie Rząd Czechów. Po śmierci zaś Wacława tym barżiej utwierdzony na Tronie Łokietek od Małopolanów, Kujawianów, i Pomorzanów. Poznańskie zaś i Kaliskie Województwa obrali sobie Henryka Głogowskiego Xiążcia, ale Łokietek z wojskiem Kray jego zruynował, z tamtad Pomorzanów rebellizujących uskromił. Ale zażył
na tę

na tę *Expedycya* sił *Krzyżackich*, bo kiedy *Łokietek* zabawny był *domowa wojna*, *Piotr Swiancy* *Kanclerz Pomorski*, a *Wojewody Gdańskiego* *Syn* podniósł *rebellia* przeciw *Łokietkowi*, przyzwawili sił *Książat Brandeburskich*, *Gdańsk* im oddał. Ale *Boguz* *Kommendant Zamku Gdańskiego* oparł się, i za *konsensem* *Łokietka* *Krzyżaków* wzięwłszy na *pomoc*, nie pozwolił *Zamku* *dobyc*, *Brandeburczyków* *wygnął*, i według *akordaty* *Krzyżakom* *połowy Zamku* w *Præsidium* oddał, a *Krzyżacy* przy *okazyjce* od *tań* *Zamek* przywłaszczyli, *Boguz* *wygnali*, *Gdańsk* przez *zdradę Niemcom* *odebrali*, *wyciąwłszy* *Polaków* *wszystkich* *podczas jarmarku* *S. Dominika*, i *Pomerania* *sobie* *przywłaszczyli*, o co *znaczne wojny* były z *Krzyżakami*; o *czym* *Miechow. Lib: 4. cap: 7. & 8. Kromer T. II. lib: 11. fol: 582* i *tak* *Polacy* *Dobrodziejami* się *uczyniwłszy* *Krzyżakom*, na *karki* *łwoje* *nieprzyjaciela* *łpro* *wadźili*.

Roku 1310. Henryk *umarł*, a *Wielkopolania* *Łokietkowi* *ofiarowali* *Państwa Wielkopolskie* i za *Pana* *przyznali*, ale *mu* *Kraków* *1312.* *zrebellizował*, *wezwawłszy* za *Pana* *Bolesława* *Xiążęcia* *Opolskiego*, i *jemu* *się* *poddawłszy*, ale *Bolesław* za *rekwizycya* *Łokietka* *ustąpił* *pretenfji* *swojej*, *Pryncypałowie* *Młasta* *Krakowa* *skarani*, *Woyciech* *zaś* *Woyt* *Krakowski* *do* *Pra* *gi* *ułzedł*, a *odtań* *Woytostwo* *Krakowskie* *skons* *fiskowane*. *Miechow: Lib: 4. cap: 8.*

Roku 1316. Łokietek *ubezpieczony* *zewłszad* *Panem* *Polski*, *wyprawił* *Gerwarda* *Biskupa* *Kra* *kowskiego* *do* *Jana* *XII.* *Papieża* *z* *expostulacya* *dla* *łiebie* *Korony* *i* *Processu* *dla* *Krzyżaków* *wz* *ględem* *pretendowanego* *przez* *nich* *Xiąstwa* *Pomorskiego*, i *Roku 1320.* *koronowany* *Królem* *i* *Jadwiga* *Królowa* *w* *Krakowie* *przez* *re* *ce* *Ja* *nifawa*.

nissawa Arcybiskupa Gnieźnieńskiego, przy asy-
 stencyi Muskaty Krakowskiego, Domarata Po-
 znańskiego, Biskupów &c. odtąd postanowiono
 żeby koronacye w Krakowie się odprawiały nie
 w Gnieźnie, dla bezpieczeństwa obronniejszego
 miejsca. Względem zaś Processu z Krzyżakami,
 naznaczeni na Komisyja Janissław Arcybiskup
 Gnieźnieński, i Kujawski Biskup, i Opat Mo-
 gilnicki, ale Krzyżacy ani na Cenzury Apo-
 stolskie dbali, i owszem najeżdżali granice Polskie.

Roku 1325, Łokietek dla Zawarcia z Litwa
 przyjaźni dla Syna swego Kazimierza wziął za
 Żonę Annę Córkę Giedymina Xiążęcia Litew-
 skiego, i z nią w Posagu wżyskkich Niewol-
 ników Polskich, która ochrzczona przez Naukle-
 ra Biskupa Krakowskiego Roku 1326. Król Wła-
 dysław wezwawszy Litwę najechał Państwa
 Brandebnrskie mżcząc się zabić Przemysławem,
 i one spustoszył. Roku 1328. Widząc Krzyża-
 ków upornych Łokietek, ani dbających na Cen-
 zury Rzymskie zebrał wojsko i poszedł prze-
 ciw nim, ale unikających od bitwy Kray spu-
 stoszył. Wankona Xiążęcia Mazowieckiego zniósł,
 i auxyliarnych z nim Krzyżaków, i wrócił do
 Domu. Roku 1329. Krzyżacy wżiawszy na po-
 pomoc Wojska pod Kommenda Jana Króla Cze-
 skiego najechali Dobczyń, Wrocławek, Raciaż,
 Wyssogrod, Nakło, Mazury, i waiwco pusto-
 szyli, Łokietek też zebrał Wojska wraz z
 Litwa Krzyżackie Państwa najechał, którzy wi-
 dząc Kray spustoszony, i obawiając się potkać
 z Władysławem, uprosili sobie u niego Armi-
 sticium do S. Trójcy, ale oni sami nie dotrzy-
 mali, i owszem zebrałszy siły przy manudu-
 kcyi Wincentego Szamotulskiego zagniewanego
 na Króla, najechali Łódźkę, Województwa Łę-
 czyskie, Kaliskie, Sieradzkie spustoszyli. O co
 Roku 1331. zagniewany Łokietek, lubo pomnię-
 ize

fze zebrałszy Wojsko, zwróciłszy gniew Szamotulskiego przy kooperacyi jego zęrady nad Krzyżakami, z nimi się spotkał pod Połowcami, zniósł, i zdobyczy odebrał; Miechowiusz piśze iż 40000, a Kromer 20000. nieprzyjaciela, trupem padło, a Polskich Żołnierzy tylko 30. i 20. Szlachty. Ta wygrana przypisana Protekcyi S. Stanisława. bo w dzień *Translationis* tego S. stała się, profekwowałby był daley izczęście swoje Łokietek, ale Król Jan Czeski obległ był w ten sam czas Poznań, i przeciw niemu poszedł, ale ten uszedł. Roku 1332. znowu zmoculi się Krzyżacy i Kujawy najechali ale odpędzeni, znowu do S. Trójcy o Pokój prosili, i otrzymali. A Łokietek tym czasem Śląsk najechał, bo wielu Xiażat Śląskich odstychnęło się od Polski, jedni Xieństwa swoje poprzedali Janowi Królowi Czeskiemu, drudzy mu się poddali, i odtąd Śląsk oderwany niewinnie od Rzadu Polskiego, bez żadnego mianego na to konsentu od Rzeczypospolitey, ani się dotąd Polacy upominają o swoje własność, o czym w Śląskim Kraju wolno czytać; Łokietek zaś tylko spustolżywszy Śląsk wrócił do Domu, i w Roku 1333. umarł pochowany w Krakowie, Łokietkiem nazwany, bo niskość Osoby mało nad łokieć była, ale bitny. Po śmierci Władysława Stany Rzeczypospolitey zgromadzone obrały

KAZIMIERZA III. Wielkiego, Syna Łokietkowego na Tron jednostrayna wola, który wraz i z Anna w Dzień S. Marka koronowany przez Janisława Arcybiskupa Gnieźnieńskiego, przy asystencyi, Jana Krakowskiego, Jana Roznańskiego, Macieja Kujawskiego, Stefana Lubuckiego &c. Biskupów, w Krakowie. Kaźimierz lubo przymfody, jednak za rada Jaszka Meltztyna Katztelana Krakowskiego za Prokuratora przydanego, zaczął Rząd piękny, Rozboyników, Zabój-

Zabójców, Swawole uskromił, zgodę z Krzyżakami Roku 1335. stwierdził, uczyniona przez Karola Węgierskiego i Jana Czeskiego Królów, przez którą Chełmińska i Pomorska Ziemia przy Krzyżakach, a Ziemia Dobrzyńska i Kujawy przy Polaczce się zostały, ale Stany Polskie nie chciały zezwolić na to, i owszém wysłali do Rzymu Jana Grota Biskupa Krakowskiego do Benedykta XII. Papieża uskarżając się na Krzyżaków, Papież wysłał Legatów do Polski, którzy przez intentowany Proceśs, i Sadowy Dekret przyznali Polaczce Pomorska, Chełmińska, Dobrzyńska, Michałowska, i Kujawska Ziemie, i według Kromera 194500. Grzywien Polskich za szkody poczynione, i za expenty 1600. grzywien, żeby Kościoły popalone, i spustoszone wyreparowali, o czym Kromer *Tit: 11. lib: 12.* Działo się to w Warszawie Roku 1339. Ze zaś Roku 1340. Bolesław Xiążę Lwowski i Włodzimierz Syn Troidena Xiążęcia Mazowieckiego od Rusińsków struty umarł, więc Kaźmierz z Woyskiem Lwów odebrał, i skarby znaczne zabrał; Włodzimierz odebrał, Zamki dla rebellii popalił, i potym powrócił do Krakowa, więkzse woysko zebrał, wrócił na Ruś, i zawojował, inkorporowawizy do Polski Przemyślską, Łucka, Włodzimierską, Sanocka Ziemie, Lubaczow, Trębowla, i Kustan, i wiele innych Miast Ruskich jedna wiotna zawojował, i odebrał, które dotad nie sa oderwane. Ze zaś Kaźmierzowi Zona pierwsza umarła w przeszłym Roku, więc ożenił się w Roku 1341. z Adleida Córka Landgrafa Hassyi, ale nia w krotce wzgardził, jawizy się nałożnic. Roku 1343. Kaźmierz z niedbajacemi na Dekret, ani Cenzury Krzyżakami Pokoju w Wrocławku uczynił, ustapiwizy im Pomorska Chełmińska Ziemie, i Michałowska z kontentem Panów Swieckich, ale Duchowni zezwolić nie chcieli, co się potym przydało, jako

świad.

świadczy Kromer Tit: 11, lib: 12. Po uczynionym Pokoju ruszył z Wojskiem przeciw Xiążciu Zegańskiemu Henrykowi, i odebrał mu Ziemię Wichowska inkorporował do Poliki a Xiąstwo Zegańskie spustoszył, popalił i wrócił do Polski. Tatarów idących na spustoszenie do Polski, od Wisły odpędził. Roku 1345. Jana Króla Czeskiego chcącego się mścić za Ziemię Wichowska od Krakowa odstraszył, aż ze wstydem uszedł do Czech.

Roku 1347. Prawa Polakom w Wislicy nadał i postanowił.

Roku 1349. zebrał Wojsko, Ruskie Państwa do posłużenia przymusił, ukromiwszy rebellizantów, Łuck, Włodzimierz, Brześć Litewskie, Chełmska Ziemię odebrał, Wołyński i Belskie Xiąstwa zawołał, garnizonami osadził. Z tej ekspedycyi Kaźmierz powróciwszy, złe życie począł, (*) niedbając na admonicje Duchowne ani na Cenzury, Xiądza Baryczkę utopić kazał za przyniesione mu w ręce Cenzury Papieskie, i Klatwę od Bodzanty Biskupa Krakowskiego. Za te excessa jego, P. Bóg dwa roku Powietrzem ciężkim karał Państwo Polskie Tatarami i Litwą, na których zagniewany Król z Wojskiem ruszył, Litwę zniósł, Keystuta Xiążcia Litewskiego zapał według Miechowiusza, czyli Lubarta według Kromera, w krótkie wyzwołonego, znowu niektóre Fortece Ruskie odbierał Kaźmierz, Tatarów odpędził, a powróciwszy z wielkim przykładem pokutował za niedoskonałości swoje, do Ojca S. wysłał Posłów o absolucya i indulgencje prosiąc, Kościoły z bogacił, i wiele im wolności nadał.

Roku 1355. po zmarłych Xiążętach Mazowieckich ostatni Semowit za perłwazyą Kaźmierz

(*) Esterę Zydówkę miał za nałożnicę, i w jej imię Zydów przywileje nadał.

wielu Panów sprzyślegli mu się Zygmunta Syna Karola IV, Cesarza (któremu dał był Marya Córkę swoją) utrzymać przy Koronie, i po tey deklaracyi Zygmunt był w Polfcze, ale nie życziwey sobie. Tym czafem Ludwik umarł przez 12. lat panowania raz tylko bywſzy w Polfcze na koronacya. Kromer i inni ſkarża go o przykre panowanie przez Cudzoziemcõw, że chciał Ruś przyſłączyć do Węgier, że do Budy na Seym wokował Polakõw, Krom. Tom: 1. lib: 19. i za niego miała być tragedia Gliniańska, o której że żaden Autor nie piſze, ja też nie wylatuję z piõrem nie pewnych lubo zagęſzczonych manuskryptõw. Po śmierci Ludwika Stany Rzeczypoſpolitey zgromadzone, według Długõſza w Radomſku, złączywſzy rozrõznione myſli, umyſlili decyzya ſtwierdzona Seymem Wiſlickim wyſłania Poſcõw do Węgier po Jadwigę Córkę młõdſza Ludwika, wzgardziwſzy Zygmuntem Mężem Maryi ſtarſzey, ale Elżbieta Matka jey nie tracac nadziei Poſcom zwiõczyła Jadwigi na ten czas młõdey wyſłanie do Polſki, a tym czafem w owdowiaſey Oczywiście kłõtnie i Scyſtye górę wzięły, i Semowit Xiaże Mazowiecki, według Kromera, przywłaſzczył ſobie Łęczyckie, i Kujaw. Wojewodztwa. Elżbieta perſwazyami Poſcõw codziennych, i poſtrachem odmiany Elekcyi zmiękczone, musiała na koniec lubõ młõda Damę na Tron wokowana wyſlac do Krakowa.

JADWIGA ſprowadzona do Krakowa R. 1384. w Dzieñ S. Jadwigi, koronowana przez Bodzantę Arcybiskupa Gnieznienskigo, przy zgromadzeniu Rzeczypoſpolitey i Panõw Węgierſkich, i Rząd jey dotad oddany aź by jey był Mąż dobrany. Ludwik juź był deklarował Jadwigę Wilelmowi Xiażęciu Auſtryackiemu za Żonę, który przybył z tą pretenſyą do Krakowa, od
Jadwigi

Jadwigi mile przyjęty, ale od Polaków wzgardzony. Tym czasem R. 1385. Posłowie z Litwy przybyli od Jagiełła Xiążęcia Litewskiego, który pięknością Jadwigi upewniony, wysłał do nięj nayıpierwey z otworzeniem myśli swojey, potym z wielkimi podarunkami, a nadewszystko deklarując Xięstwo Litewskie przywieść do wiary S. i inkorporować do Polski. Stany Polskie ukontentowane tak piękną offerą, Posłów odeśłały do Elżbiety Matki Jadwigi, ta napełniona radością z nadzieją Posłów odeśłała, Jadwiga jednak mnięj kontenta, mając w przedsięwzięciu swoim, i myśli Wilełma Austryackiego. Jagiełło Jednak czym prędzey sam przybył do Krakowa R. 1386. 12. Lutego z znacznemi Skarbami i Bracia swemi rodzonemi, który tegoż dnia był przy asystencyi wprowadzony do Królowy, drugiego dnia podarunki wielkiego szacunku posłał Królowy, trzeciego dnia wyuczony Artykułów Wiary S. Chrześt S. przyjął wraz z Bracia i na Chrzcienie Władysława

P Y T A N I A

z Części wtórey.

1. Władysław Herman czy się koronował? wielu miał Synów, i co któremu zostawił? z Brzeçisławem Królem Czeskim czemu wojował? kto Zbigniewa przeciw Ojcu wspomagał? kiedy Władysław umarł, i gdzie pochowany?
2. Bolesław Krzywoust z Bratem Zbigniewem z jakim szczęściem wojował? komu Spisz w potagu oddał? o co wiódł wojnę z Henrykiem Cesarzem, co to za psie pole? jak się

się szczęściło z Pomorzanami pod Nakłem?
z Duniczykami? z Rusią pod Haliczem? Wo-
jewództwo Krakowskie za co poniżone?

3. Władysław II. za co wygnano z Polski?
Bolesław kędzierzawy co za sprawę miał z
Konradem i Barbarossą Cesarzami? między
kogo Śląsk podzielił? z Prusami co miał za
szczęście? z Bolesła co się stało?
4. Miecysław za co zrzucony z Tronu? Kazi-
mierz II. co odyskał Polščze? jak utpokoił Brata? z
czego umarł? co miał za cnoty.
5. Leszko Biały jak z Miecysławem obzedeł
się? kogo pod Zawichostem zbił? jak z Po-
morzany postąpił? kiedy Królestwo Halickie
powstało? Krzyżacy wezwani? od kogo
Leszko zabity?
6. Bolesław Wstydliwy jak młodość przeżył? z
Tatarami co za szczęście mieli Polacy, oś-
bliwie pod Lignicą? tudzież z Jadzwingami,
Litwa, Rusią? co z Konradem? za cō Konrad
dał Łowicz Prymasowi? kiedy był w Bochnie
znaleziona? S. Stanisław kanonizowany?
gdzie leży Pudyk?
7. Leszko Czarny wielokroć zbił Litwę? za co
Tatarowie, głód i mór trapiły Polskę?
8. Władysławowi Łokietkowi jak z Henrykiem
IV. Przemyśławem, i Wacławem Czeskim,
Krzyżakami powodziło się? kto koronował
Przemyśława, gdzie on umarł? kto grosze sre-
brne wprowadził do Polski? kogo ożenił Ło-
kietek z Kieźną Litewską? Śląsk kiedy od-
padł od Polski?
9. Kazimierz Wielki jaka Rus do Polski przyła-
czył? komu się więcey mężnie oparł? z kim
żył nieprzykładnie, kogo utopił? jeśli poku-
tował? co Miaśtom uczynił? jakie wetele
sprawował w Krakowie?
10. Ludwik Węgierski co uwiózł do Węgier?
przez kogo i jak Polskę rządził? Jadwiga Cor-
ka jego za kogo wydana.

CZĘSC

CZĘŚC TRZECIA

Od
 WŁADYSŁAWA JAGIELŁY
 do naszych czasów.

WŁADYSŁAW JAGIELŁO 14. Lutego 1386. wziął ślub z młodą Królową we Czwartek, tegoż dnia inkorporował Xięstwo Litewskie do Polski przez akt solenny przysięga stwierdzony: W Niedzielę zaś Korona z łobą przywieziona koronowana przez Bodzantę Arcybiskupa Gnieźnieńskiego bo Polska Korona była zabrana przez Ludwika do Węgier. Po koronacyi Władysław wjazd do Miasta odprawił, gdzie Panowie wszyscy Polscy, Xiążęta Litewscy po przyjętym chrzcie S. i Xiążęta Ruscy przysięgli mu wierność, na co są Dyplomata w Archiwie Krakowskim. Zaproszony był na ten akt Konrad Czolnier, Magister Pruski, ale wołał iść Litwę rabować, przeciw któremu Król Witolda wyprawił z Polskim Woyskiem, który Krzyżaków wygnał

D2

i u.

i uskromił. A Król w pół poſtu z Królową ſię wybrał do Wielkipolſki, i uſpokoił w Gnieźnie i w Poznaniu tam trwające dyſſenſye, Długofz przydaje, że w Gnieźnie będąc Król od Praſa-
tów tamteyſzych poſtraſzony był interdyktem za Prowianty z Dóbr Duchownych brane na Dwór Królewſki, które zaraz kazał wrócić, na co mu Królowa odpowiedziała: oddać każemy podda-
nym krzywdy ich, ale płacz ich kto nadgrodzi?
R. 1387. Król z Królową przy aſſyſtencyi Du-
chownych i Swieckich Panów ruſzył do Litwy, i tam Wiary S. nauczać kazał Polpółſtwa gdzie z wielkimi tumultami ciſnęli ſię do Chrztu S. a Król dla każdego z nich rozdawać kazał ſuknie białe ſukienne, i odtąd Litwa ſukien poczęła zażywać, bo przedtem tylko Płócienne nosili. Król także w Wilnie Kościół Katedralny fundował, i innych 7. Parafialnych w Po-
wiatach 7. potym Królowa do Polſki wróciła, a Król koſto Religii w Litwie pracując zoſtał ſię, i Skirgella Brata oſadził na rządzie Xię-
ſtwa Litewkiego, o co zazdroſny Witold po-
ſzedł do Krzyżaków, i po kilka razy najeżdżał z niemi i rabował Litwę, Król zaś widząc Skir-
gella niezdolnego na odpór Krzyżakom wezwał Polaków na Staroſtwa Wileńskie i inne, któ-
rzy mocno zawzię bronili ſię Krzyżakom, a Skirgellowi dał Xięſtwa Kijowskie. R. 1392.
Król z Witoldem pogodził ſię i kreował go Xię-
żciem Litewſkim, innych zaś Braci rodzonych częſto rebellizujących uſkromił. Kiedy zaś Król w Litwie uſpokoił intereſſa Litewskie, Królo-
wa też Woyskiem Polſkim Przemyśl, Jaroſław, Grodek, Halicz, Lwów, Trębowla, i wiele in-
nych odebrała rebellizantom, których tam był Ludwik poſadzał Węgrów, chcąc Ruś do Wę-
gier przyłączyć, i ich wygnawszy Polakom ro-
dowitym Staroſtwa rozdała, i w Fortecach oſa-
dziła. R. 1396. Król powróciwszy z Litwy, zaſtał

zastał wiadomość, że Władysław Opolski zastał Krzyżakom Ziemię Dobrzyńską za 40000. Złotych, i zaraz przeciw niemu poszedłszy w 7. dniach odebrał mu Wielunską Ziemię, Olsztyn, Krzepice, Bobolice, Brzeźnice, Ostrzeszów, i Grabów, Bolesławiec zaś aż potym w 7. lat odebrany. Eufemii Xiężnie Opolskiej, a drugie woysko w Kujawy wyprawił, pod kommandą Ostrołkiego Kasztelana Sandomirskiego przeciw Krzyżakom, ale Królowa wdała się w zgodę w Wrocławku według Miechow: którey że nie mogła dokonać, po śmierci jej woyna z Krzyżakami wynikła, tym czasem Jadwiga powiła Córkę, ale po chrzcie zaraz umarła, po której trzeciego dnia i Matka z przykładną dy (pozycja umarła R. 1399. w Katedrze Krakowskiej przy Zakrytyi pochowana. Podczas Wielunskiej woyny i Witold Tatarów zniósł, i wiele z nich Familii w niewola zabrał, którzy się do tad rozrodzili w Litwie, ale powtórnie od Tamerlanesa zbity według Krom. Tom: 2. fol: 65. Po śmierci bezpotomney Królowey, Jagiełło zmieszany był, ale za radą Polaków wysłał Posłów do Wilełma Grafa Cylińskiego prosić o Annę Córkę Anny Córki Kazimierza Wielkiego za Żonę, z którą sprowadzona R. 1400. wziął ślub, a R. 1402. ukoronowana, potym w Litwie przymusił Witolda że po bezpotomney jego śmierci Litwa do Polski należeć powinna, Krom: Tom: 2. lib: 16. R. 1403. Wojewoda Wołoski przysiągł Królowi i Rzeczypospolitey na poskuteczstwo. Tegoż Roku Witold Xięstwo, Smoleńskie inkorporował do Litwy odebrawszy Smoleńsk Rusniakom. R. 1404. Król Władysław Witold, i Konrad de Jungem Magister Pruski, czyli Krzyżacki w Raciażu zjechawszy się Pokoły między sobą ustanowili, Zmudzi Krzyżakom pozwolił, a Dobrzyńska Ziemia Rzeczypospolitey oddana za to od Krzyżaków, którym

Córkę Semowita Xiążęcia Mazowieckiego za
 Zonę z znacznym Pościem wesele odprawi-
 wیزی w Krakowie. R. 1412. Jagiełło z Zy-
 gmuntem Królem Rzymskim i Weneckim pokóy
 uczynił, i w Budzie będąc udarowany od Zy-
 gmunta Korona od Ottona Cesarza dana Chrabremu,
 jako i jabłkiem, Sceptum, i Mieczem Chra-
 brego zwanym szezerbiec, które był Ludwik wy-
 wiózł do Węgier, i wiele relikwiami, te po-
 darunki publicznie wprowadzał na Zamek Kra-
 kowski, i tam złożył. Tegoż Roku Władysław
 Zygmuntowi pożyczył 40000. Sexagenów
 wzięwszy od niego w zastaw Spiska Ziemię R. 1413.
 Król Jagiełło Litt: Szlachcie Polskie Herby
 rozdał, i powtórnie Litwę przyłączył do Pol-
 ski naznaczywszy miejsce w Senacie Biskupom
 i Senatorom Litt: i Ministerya dla nich kreo-
 wał, takim porządkiem jak w Polsce. Te-
 goż Roku Zmudz Wiarę S. przyjęła przy od-
 prawianych Missyach samego Króla i w Mie-
 dnikach im Król Katedrę fundował, i wiele
 Parafialnych Kościołów. R. 1414. Król z Wi-
 toldem zebrałszy woyska Prusy nawiedźili, o
 niedotrzymanie Pokoju przez niewypłaconą pen-
 sya coroczna i już poczeli fortece odbierać, ale
 Nuncyusz Imieniem Jana XIII. Papieża wy-
 prosił dla nich przedłużenie woyny na dwie
 lecie, upewniając że Concylium Konstancyen-
 skie tę sprawę miało zakończyć, ale nic z tego
 nie było jako niżej. R. 1416. Anna Królowa
 umarła, a Król z Elżbieta Granowska ślub wziął
 z nieukontentowaniem Stanow, ale też tylko
 3. lata żyła. Po śmierci jej Król się ożenił z
 czwartą Zoną Zofia Córka Xiążęcia Kijowskie-
 go w IV. stopniu pokrewieństwa piękna barzo
 i Roku 1422. ślub z nią wziął, za błogosła-
 wieniem Macieja Biskupa Wileńskiego. Ze
 zaś Krzyżacy w żadnych kondycjach prawdy
 nie dotrzymali, ani Concilium się wdało w to,
 Król

Król zagniewany począł myśleć o Potencyi przeciw nim, ale Zygmunt Cezarz wdał się w Sad wey Sprawy i w Wrocławiu Sentencya ferował niepomysłna Polakom, Król jednak i tę akceptował, ale Krzyżacy i tey nie dotrzymali. R. 1421. Czechowie rebellia podnieśli przeciw Zygmuntowi Cezarzowi zapraszając na Królestwo Jagiełła, ale wzgardził ich proźba, z przyczyny Sekty przez Hufa tam zaszczipioney, Witold o toż samo proszony, wzgardził z teyż przyczyny, jednak Król Zygmunta Korybuta z woyskiem im posłał mile przyjętego od Czechow. Tegoż Roku Król z woyskiem nałzedł Kray Krzyżacki, ale ci zatrwożeni uprosili u Króla Pokoý stwierdzony R. 1423. przy widzeniu się Zygmunta Cezarza z Władysławem w Luboczy Wągierskiey, i tam za ordynansem Korybut wyprowadzony z Czech. R. 1424. Zofia Zona Jagiełła koronowana w Krakowie przy obecności Zygmunta Cezarza i Zony jego i Eryka Króla Duńskiego, Kardynała Branda od Marcina V. Papieża przyślanego, i wielu Xiażat, według Miechow. lib: 4, cap. 47. Tegoż Roku Zofia urodziła Syna Królowi Władysławu z wielka radością Króla i Stanów, bo dotad bezpotomnego. R. 1426. urodziła drugiego Kaźimierza, ale w rok zmarłego. R. 1427. urodziła trzeciego Syna Kaźimierza. Tym szczyśliwym dla Władysława i Polski płodem, zdeśperowany Witold począł myśleć o Koronie Litewskiej przez skryta ligę z Cezarzem Zygmuntem, i Papieżem aczyniona, podczas bytności Zygmunta w Łucku, i tam widzenia się z Jagiełłem i Witoldem, a to dla rozerwania Litwy, z Polska ale to się nie udało, bo Polaków biegnących do Litwy od Zygmunta w Wielkiej-Polszcze złapano, ani korespondencyi Witoldowi pozwolono, ale też i Witold tegoż Roku 1430. umarł przyłaczywszy Nowogrodzkie Xięstwo

stwo do Litwy przed śmiercią. Po śmierci Witolda Król zdał Rzad w Litwie Swidrygellowi Bratu swemu, od którego wraz z Polakami pod areszt wzięty, ale przestraszony pospolitym Ruszeniem na Seymie Wartckim wyzwolił Króla, ale najeżdżał Ruskie kraje, Król zaś widząc jego niestatek Zygmunta Brata Witoldowego kreował Xiążciem Litewskim. Podczas tych kłótni w Litwie Paweł Biskup Kamieniecki z Panami Podolskimi odebrali Kamieniec Litwie, i odtąd Podole oderwane od Litwy, o czym Miechow: Zygmunt unia Litwy z Polska stwierdził, przeciw Kozakom o interessa Polskie mocno wojował; i zawsze był przyjaźny Polakom. Ze zaś Krzyżacy nowo najechali Kujawy, i na 1000. wsiów spalili prócz Miast wielu R. 1433. Król z Woykiem wtargnął w Państwa ich, Miast wiele popalił, ale Krzyżacy upokorzyli się znowu i na 12. lat Pokoju uprosili, Wołosza także zrebelizowana Partya Polska uskromiona. R. 1434. Król wysłał Posłów na Concilium Bazyleyskie, ale w tym Roku będąc w Grodku po S. Woyciechu Król ciekawy Huchania śpiewającego Słowika ożabił i w Febre w padzły umarł. pochowany w Katedrze Krakowickiej według Miechow: *lib: 4. cap: 48.*

WŁADYSŁAW III. Syn starszy po Jagielonie od Stanów na Tron wladzony, i w dzień S. Jakuba tegoż Roku koronowany przez Woyciecha Jastrzębca Arcyb: Gniezn: w młodym wieku swoim. R. 1435. Swidrygello rebelizant uskromiony, i z Krzyżakami Pokoju stwierdzony w Brześciu. R. 1436. Etiaż Wojewoda Wołoski Homagium Królowi we Lwowie wypełnił z zwykłemi Ceremoniami Feudataryutów. R. 1438 Berwald na Króla odebrany Wenceławowi Xiążciu Oswiecimskiemu, który także

także Królowi Homagium wypełnił. Tatarowie zaś Podole najechali i wojsko Polskie na bagnach i błotach zdrada znieśli. Tegoż Roku w 15. Roku wieku swego na Sejmie Piotrkowskim przysiągł na obserwę Praw Polskich. R. 1439. Kazimierz Brat Władysława wlokowany na Tron od Czechów odstąpił imprezy swojej, Albertowi Cesarzowi ustąpiwszy korony oharowanej, a na Xięstwo Litewskie od Władysława inwestowany po Zygmunście zabitym przez Xiążęcia Czartoryskiego. Tegoż Roku Władysław Podolską Szlachtę zrównał z Polką, i Śląskie najazdy w ziemi Wieluńskiej uskromił, a potym po śmierci Alberta Cesarza przez Węgrów obrany i proszony na Tron uspokoiwszy interesy Polskie z Wojskiem ratzył do Węgier i w Budzie Koronowany, gdzie uczyniłszy Expedycya przeciw Turkom zniósł ich szczęśliwie po kilka razy. Turczyn zastracony szczęściem Władysława oddawszy mu wszystkie fortece w Rałcyi zawojowane, na 10. lat Pokoju zawarł. Ze zaś cała Europa ukontentowana szczęściem Władysława, przeciw Poganom, wzbudziła deklaracya posilków Władysława do wypowiedzenia wojny Turkom, a najbardziej dyspensja Rzymska uwolniła go od Przysięgi, i Pokoju uczynionego z Turczynem dotrzymania, Król zebrawszy wojska 20000. pod Warnę poszedł, gdzie z licznymi potencjami Tureckimi spotkawszy się na 30000. Turków trupem położył, a na koniec więkzszą liczbą Turków górę wzięła i sam Władysław w tumultcie zginął w Roku 21. Wieku swego według Miechow: lib: 4. cap: 56. a Długosz dodaje przyczynę niezdolności przegranej, że Pokoju poprzysiężony Turkom niedotrzymany, i owizem twierdza i Historye, że Cesarz Turecki widząc początek szczęśliwy Władysława, włożywszy na Choragiew Pokoju zawarty z nim,

wezwał

wezwał na pomoc Boga Chrześcijańskiego na Zemstę przysięgi niedotrzymaney, i zaraz szczęśliwie wygrał, Krom: Tom: 2. lib: 21.

KAZIMIERZ IV. Syn młodzzy Jagiellona, i Brat Władysława po niefortunnej Tragedyi Brata od Stanów Rzeczypospolitey obrany i R. 1447. koronowany przez Wincentego Arcybiskupa Gniezna R. 1448. Kazimierz Bogdana Wojewodę Moldawskiego zbraniającego się hołdu Krówi wypędzić, lubo wpartego potencya Huniadesa, zbił, potym do Litwy pojechał, a w niebytności jego Tatarowie Podole zrabowali, i Rus, a Xiążęta Słafcy Wieluńska Ziemię i Siewierz. R. 1454. Kazimierz ślub wziął w Krakowie z Elżbieta Córka Alberta Węgierskiego, i Czeskiego Króla, przy asystencyi S. Kapistrana Legata Papieskiego, Sproski Prymas miał Wotywę, i po ślubie koronował Królowa, a Oleśnicki Kardynał i Biskup Krakowski ślub dawał. Tegoż Roku Pruscy Posłowie przybyli do Króla prosić o wyzwolenie ich z jarzma Krzyżackiego, jakoż zebrałszy wojsko Kazimierz przez 14 lat z niemi wojnę prowadził Na koniec R. 1466. Choynic dobyłszy Krzyżaków zniósł, którzy niemogąc więcej przełamać Potencyi Polskiej, o Pokój pręśli zakończony z niemi i szczęśliwie, po ustąpionych Polscze Pomeranii, Chełmińskiej, Dobrzyń: i Michalow: ziemi, na co się przywileje, podpisy, i pieczęci Kazimierza, i Ludwika Magistra w Archiwie Krakow: o czym Miechow: i Kromer Tom: 2. lib: 26. Wojna ta od 150. lat zaczęta z Krzyżakami z wielkim Krwi rozlaniem, za Kazimierza zakończona przez potwierdzony Pokój, i podpisany od Legata Rzymskiego. Po śmierci Podiebrackiego Wódza Husytów Czeskich, Syn Kazimierza Władysław starszy obrany od Czechów Królem, i w Pradze koronowany R. 1471. i
kiedy

kiedy Maciey Król Węgier: zemstę wywarł na Kraje Czeskie, Węgieńcy Panowie przybyli do Kazimierza, prosiąc o Jana Woyciecha Syna drugiego na Koronę Węgierską, którego Kaźmierz wyprawił z Wojskiem do Węgier, ale uwiedziony od Węgrów z niŹszym wrócił do Ojca, a tym czasem Kaźmierz złączył woyska znaczne z Czeskiemi pod Wroclawiem przeciw Maciejowi najezdnikowi Czech, ale bez skutku Woyska tak liczne rozeszły się. R. 1477. Prusowie znowu myśleli wybić się z potencji Polskiej, ale R. 1479. upokorzyli się, i złożyli hołd Królowi i Rzeczyp: w Piotrkowie. Kromer dodaje Tom: 2. lib: 25. że za tego Króla krzywda wielką Kapitułom stała się, bo zawsze obierali sobie Biskupów wyprobowanych w cnotach, i kiedy Kapituła Krakowska obrali sobie BrezyluŹa Biskupem, Kaźmierz w brew Elekcyi ich nominował Gruszczyńskiego Kanclerza, Rzym zaś podał Sienńskiego, ale Król przez potencya swego Nominata utrzymał, i od tad wola Królewiska rządzi Biskupami, niegodność ani cnota wyprobowanych przez Elekcyę. Te goż Roku Jan Car Moskiewski naiechał Litwę, i Miasto bogate Nowogrod W. wziął i zrujnował, ani się ważył Kaźmierz zemścić o to R. 1485. Stefan Wojewoda Wołoski Homagium Królowi wypełnił, po juramencie Stefan Turków wygnał z Wołoch, a Król Jana Alberta przeciw Tararom z Wojskiem wyprawił, których szczęśliwie zniósł R. 1489. Po śmierci Macieja Króla Węgierskiego. Jan Albert wokowany na Tron Węgier: ale ustąpić musiał pretenyji dla Władysława Króla Czeskiego Brata swego, ukontentowawszy się Xięstwem Głogowskim i Zegańskim ustapionym mu od Władysława, Kromer dodaje, że Kaźmierz zagniewany przeciw Władysławowi o niedopuszczenie Jana Alberta do korony Węgierskiej Testamentem go zgłuszował

zował od Dziedzictwa korony Polskiej Roku 1492. Kazimierz umarł w Grodnie, zostawiłszy po sobie Synów Władysława Króla Czeskiego i Węgier: S. Kazimierza, który w światłości umarł, Świętym Kanonizowany, Jana Woyciecha, Alexandra, Zygmunta, Fryderyka Kardynała Arcybiskupa Gniezn: i Biskupa Krakow: i Córki 7. które po całej Europie rozniosły i rozrodziły krew Jagiellonika, z między których Barbara była zaślubiona Jerzemu Xiażęciu Saskiemu i Margrabi Misniskiemu.

JAN WOYCIECH od Stanów Rzeczypospolitej przy Prezydencyi Zbigniewa Oleśnickiego Kardynała i Arcybiskupa Gnieźnieńskiego zgromadzonych w Piotrkowie, lubo przy niezgodzie Syn po Oycu obrany na Tron, i koronowany w Krakowie, a w Litwie Alexander Xiażęciem Litt: Roku 1493. Posłowie Turccy do Króla będącego w Poznaniu przyjechali prosić o Pokój, a Posłowie Weneccy z powinowaniem Tronu. Roku 1494. Jan Woyciech Król Polski, Władysław Czeski i Węgierski, Zygmunt i Fryderyk Bracia, i Szwagrowie inni, skryte traktaty zjechawili się w Leuczowy przeciw Turkom zrobili, tegoż Roku był w Krakowie Posel Turecki, ale z niszczym odjechał. Roku 1495. Jan Xiaże Płocki bezpotomnie umarł i po nim Xięstwo Płockie inkorporowane do Polski, Konrad zaś jeszcze trzymał Xięstwo Mazowieckie. Roku 1497. Król z Bratem Alexandrem Xiażęciem Litt: złączywszy się z Woytkami obojga narodów poszedł przeciw Turkom, ale zdradzony od Wiarołomcy Stefana Wojewody Wołoskiego, bo ten złączywszy się z Turkami w lesie zwanym Bukowina, na Polaków

laków zdrada napadł, i wiele nazabijał, sam Król na ten czas schorzał ledwie użedł. R. 1498 Król Pokòy zawarł z Węgrami przeciw Turkom, a tym czasem Tatarowie i Turcy Rus pladrowali, i jako pisze Kromer, że po Bukowińskiej Tragedyi Siefan Wojewoda Wołoski najechał Rus, i na 100000. niewolnika zabrał, a Turków 70000. spladrowawszy Rus ku Policzce dażyli, ale moc Boska niemoc Polska wparła, bo zimno, mróz, śniegi tak Turków zapadły, że ani daley iść, ani cofnąć się mogli, i na 40000. ich zmarzło od mrozu, na 20000. zngędniało, i ledwie 10000. zdrowych wróciło się do Kraju swego, i jako Historya pisze, że przed zimnem aż konie próli, a między ich kizki się chowali, i odtąd Turcy nie śmieli potym zaczepiać Polaków, widząc oczywiście ich być w Protekcyi łamego Boga, Kromer Tom: 2. lib: 30. Roku 1499. Przystąpili Posłowie Wołoscy i Moskiewscy do Pokoju uczynionego z Węgrami, a Roku 1500. Posłowie Tureccy prosili o Pokòy, ale Król omylił wżyszkich nadzieje, bo pojechawszy do Torunia dla przesłafzenia Magistra Piuskiego zbraniającego się przysiąc Królowi, tam na apoplexya umarł Roku 1501. przed śmiercią jego Tatarowie Mała Polskę, aż koło Sandomirza i Zawichwoła zrabowali.

ALEXANDER Brat po nim od Stanów zgromadzonych w Piotrkowie jednostraynie obrany tegoż Roku, i koronowany przez Fryderyka Brata swego Kardynała Arcybiskupa Gnieznien: i Biskupa Krakow: i na tey Elekcyi Stany Litewskie potwierdziły Unia z Koroną Polska. Po Koronacyi Król do Litwy pojechał zostawiwszy Rząd Polski przy Fryderyku Bracie swoim, a Tatarowie Rus i Mała Polskę pladrowali. Iwan zaś Car Moskiewski Smolenska dobywał niedba-

le od Alexandra bronionego. Roku 1503. Fryderyk Kardynał umarł, a Alexander uczyniwszy na 6. lat Pokòy z Iwanem Seym w Lublinie złożył, na Aukcyę Woysk i podatków przeciw Stefanowi Wołoskiemu najeżdżającemu Pokucie, ale te Woyska miasto Nieprzyjaciela Dobra Duchowne w Krakowskim łupili. Król powróciwszy z Prus Seym w Radomiu złożył, na którym naywięcey wolności nadał Szlachcie Polskiej, w prowadziwszy wolne nie POZWALAM każdemu Posłowi w Izbie Poselskiej. Po Seymie przyjął w Krakowie Posłów od Bogdana Wojewody Wołoskiego proszacych o Elżbietę Siostrę Alexandra za Żonę, ale Król załoba po Matce nie dawno umarłey ekuzował się. Roku 1506. Król złożył Seym w Lublinie, na którym uspokojona kłótnia między Duchownymi i Świeckimi Stanami o mieysce, przez naznaczone Duchownym Ministrom i Biskupom prawa rękę, a Świeckim lewa. Potym Król do Litwy pojechał, gdzie schorzały kazał się wiesć przy Woysku przeciw Tatarom zbliżającym się ku Wilnu, ale śmiertelna w drodze słabość zdjęty Ordynans dał Kiszce Hetmanowi Litewskiemu, ale i ten schorzały Michała Glińskiego na swoje mieysce wyprawił, który szczęśliwie Tatarów zniósł, o czym tylko co dane znać Królowi już bezmownemu, Król zapłakał, i w Niebo oczy i ręce wznosiłszy w tym momencie umarł, w Wilnie pochowany wedle Brata swego S. Kaźmierza.

ZYGMUNT I. Brat po nim jednostaynie od Stanów w Piotrkowie zgromadzonych 8. Grudnia wykrzykniony na Tron Polski, przez nominacya Roży Arcybisk: Gniezn: i przez niegoż 24. Stycznia Roku 1507. koronowany w Krakowie przy obecności Stanów Polskich i Litt:

Po

Po koronacyi Seym w Krakowie złożył, na którym wiele Praw potwierdził i postanowił, skonfederowawszy Polskę z Czechami i Węgrami przeciw wszelkiemu Nieprzyjacielowi. Że zaś Michał Gliniski zrebellizował w Litwie, wziąwszy od Bazylego Cara Moskiewskiego 60000. Woyska, Król złączywszy Woysko Polskie z Litewskim, poszedł przeciw niemu atakującemu Mińsk, przed którym Gliniski uciekł i nad Dnieprem Woysko rozłożył, ale i tam dogoniony znieiony z woyskiem, sam ledwie uciekł, czym Car przestraszony, Pokoły z Zygmuntem uczynił. Roku 1508. stwierdzony Seymem. Roku 1509. Król potym przeciwko Wojewodzie Wołoskiemu najezdnikowi Ruśi zachorowawszy sam we Lwowie, wysłał z Woyskiem Kamienieckiego Wojewodę Krakowskiego, który Wołoschy zrabował, i wcale splondrował, Woysko ich zniósł, nayprzednieyszym 50. łby poucinać kazał, a 30. w niewola wziął, i Królowi przyprowadził, ale potym Wojewoda Wołoski się upokorzył, i przez Władysława Króla Węgierskiego Pokoły otrzymał; w czym Decius i Gwagnin się zgadza. Roku 1512. Król z Barbarą Córka Grafa Spiskiego się ożenił, a tegoż Roku Tatarowie najezdnicy. Podola i Ruśi przez Kamienieckiego i Ostrokiego znieieni, i niewolnik odebrany. Roku 1513. Bazyli Car Moskiewski z Gliniskim w 80000. Woyska w Litwę wtargnął, Smoleńsk Fortecę dobył i odebrał, ale Król we 20000. według Decyusza, a według Gwagnina we 35000. Woyska Polskiego i Litewskiego poszedł, i w Dzień Narodzenia Najszej Panny 42000. trupem Moskwy położył, wziąwszy w Niewola 2000. i 10. nayprzednieyszych Xiażat Moskiewskich, Polskiego zaś woyska tylko 300. zginęło, Smoleńsk się przy Moskwie został mocno od nich ufortyfikowany, i w ten sam czas Tatarowie po kilka razy od Polaków

znieśieni. Roku 1515. Zygmunt wraz z Władysławem Królem Czeskim i Węgierskim, i Ludwikiem Synem jego byli w Wiedniu, mile przyjeżdżący od Maksymiliana Cesarza, który Ludwika zaręczył z Maryą Filippa Króla Córka, a Annę Córkę Władysława zaślubił Synowcowi swemu, i Królowa koronował, tam między Monarchami wieczny zawarty Pokój, przeciw wszelkiemu nieprzyjacielowi i Wenecka Rzeczpospolita weń weszła przeciw Turkom, a Magister Pruski, od Cesarza obligowany żeby wypełnił Homagium Królestwu Polskiemu. Roku 1518. Zygmunt po zmarłej pierwej Zonie ożenił się z Boną Xiężniczka Medyolańska z Domu Sforci wna, która Roku 1520. urodziła Królowi Zygmunta Augusta. Roku 1525. Woyciech Brandeburski, a Magister Pruski Homagium wypełnił w Krakowie publicznie przysięgłszy Zygmuntovi, inwestyrowany na Xięstwo Swieckie Pruskie. Roku 1526. po zmarłym ostatnim Xiążęciu Mazowieckim Xięstwo Mazowieckie do Polki przyłączone. R. 1530. Zygmunt August 10 lat mający Królem Polskim koronowany. R. 1531. Petryło Wojewoda Wołoski najezdnik Rusi w liczbie 50000. Woyska, 6000. Polaków przez Tarnowskiego zniesiony i 1000. Wołochów w niewola wziętych. Roku 1532. w Morawie nad Ofomancem widziane 3. Słońca. Roku 1535. Moskwa naziłi Litwę i plądrowali, ale przez Tarnowskiego zniesieni. Roku 1548. Król Zygmunt w lat 81. Wieku swego w śmę Wielkanoc umarł.

ZYGMUNT AUGUST Syn po nim jeszcze za życia Ojca koronowany nastąpił, i po bezpotomnie zesłej Elżbiecie Córce Ferdynanda Rzymskiego, Węgier: i Czeskiego Króla, powtórnie ożeniony z Radziwiłłówną z nieukontentowaniem Matki i Rzeczypospolitey, po której pretki śmierci, z Sióstrą rodzona Elżbiety pierwej

włzey - Zony Xiężniczka Mantuańska ożenił się Roku 1553. ale ja na zad odeśłał. Tegoż Roku przeciw Furstembergowi Magistrowi Infantyskiemu z Woyskiem poszedł, ale ten mu Infanty poddał. Roku 1558. Car Moskiewski w Infanty z Woyskiem wszedł, i Derpat odebrał, R. 1562. tenże we 300000. Woyska wpadł w Litwę, i Połock odebrał, a Roku 1564. daley w Litwę Woyska posłał, ale jedną partyą znieśli Radziwiłł i Jerzy Chodkiewicz Hetmano wie Litt: a druga Partya uciekła, i zawsze w wielu potyczkach Moskwa szwaukowała. R. 1568. Zygmunt we 100000. Woyska poszedł przeciw Moskwie, i poodbierał im niektóre Zamki przez Sanguszka i Chodkiewicza, a tym czasem Car Moskiewski wysłał Posłów do Augusta o Pokój prosząc, który otrzymał Roku 1571. a Król Zygmunt Roku 1572. 18. Lipca powracając z Litwy w Kniszynie umarł, cenzurowany ten Król od Historyków, że za niego Luterska i Kalwińska Sekta zarażiła Województwa Polskie, i znacznie przypisrzyła Senat Polski, i z tey przyczyny podobno Pan Bóg ujął Sukcessora faworyzującemu, i przyjaźnemu zarażi Heretyckiey. Interregnum po nim spokojne przez Rok w Polfcze było.

Roku 1573. w Kwietniu Elekcyja zaczęta przy zgromadzonych wielu Cudzoziemskich Posłach, pod prezydencyą Uchańskiego Arcybiskupa Gnieznienkiego na którey przez Posłów Tureckich promowowany na Tron Henryk Walezy Xiążę Andegaweniski. Tenże sam

HENRYK WALEZY 13. Maja nominywany przez Uchańskiego Arcybiskupa i promulgowany przez Marszałków Obojga Narodów, *Pactis Conventis* spisane, i przez Posłów Henryka po-

przysiężone, Henryk przez Polaków wyślanych do Francji sprowadzony Roku 1574. i w Krakowie koronowany, o czym Gwagnin obszernie opisuje. Ze zaś Karol IX. Król Francuski rodzony Brat Henryka bezpotomnie umarł, Henryk tegoż Roku, jako Piaśnicki książę, potajemnie wyniósł się z Polski na Sukcesyja Korony Francuskiej, a Uchański Prymas złożył Elekcyja w Warszawie, i między zakłóconą Rzeczpospolitą z znaczną partyą Panów Polskich, nominował do Korony Maxymiliana II. Cesarza, a Karnkowski Biskup Kujawski z większą daleko Partyą Panów, i Rycerskiego Stanu, przy fakcyi potężney na ów czas Zborowskich 14 Grudnia Roku 1575. nominował do Korony Polskiej Stefana Batorego Wojewodę Sedmigródzkiego, i że Maxymilian nie prętko pośpiezyl.

STEFAN BATORY poprzedził Maxymiliana, *Paśta Conventa* poprzysięgł w Meggesie s. Lutego Roku 1576. i w Kwietniu w Krakowie koronowany przez tegoż Karnkowskiego, a po Seymie Koronacyalnym Zamek Lancoronński odebrał trzymany na Maxymiliana, Partye jego rozspłoszył tak szczęśliwie, że w tymże samym Roku i Prymas i cała Rzeczpospolita przyznała go za Króla, tylko jednemu przeciwnikowi Stanisławowi Czarnkowskemu wzięta Referendaryja Koronna i Starostwo Płockie, a w tymteż i Maxymilian umarł.

Roku 1577. Król na Seymie Toruńskim Gdańszczanów rebellizujących za Nieprzyjaciół przyznał, Niemieckie dla nich sukursy zniósł, Gdańsk obległ, do Kapitulatory przymusił, wziął od Gdańszczanów za expensy 100000. Czerwonych złotych, któremu przysięgli na
wier-

wierność. Po tey expedycyi Król w Malborku bawiac, naznaczył Xiążęciu Pruskiemu szalejącemu Prokuratora Jerzego Fryderyka Xiążęcia Brandeburskiego, odebrawszy od niego jako od hołdownika jurament wierności. Roku 1579. Stefan sprzykrzywży sobie Sedentaryą Sadzenia Spraw Polskich, na Seymie konwokowanym Trybunał Koronny postanowił, na fundamencie podanego projektu przez Zamoyskiego Kanclerza W. K. na tymże Seymie wypowiedziana Wojna Moskwie względem odzyskania Inflant, Połocka, Smoleńska, Kijowa, i innych przez nich przywłaszczonych, i sam Król z Woyskiem poszedł, Połocka i Zamku dobył; całe Województwo odebrał, przez 17. lat w Moskiewskich rękach będące. Roku 1580. Seym w Warszawie złożył, i na nin expedycja powtórna deklarowana przeciw Moskwie, i sam Król z Woyskiem poszedł, Wielkofukow Miasta dobył, i z Zamkiem spalił, Zamoyski Wieliz wziął, Mielecki Uświętę, i też Miasta oblądzone i zmocnione garnizonami Polskimi, Mielecki potym Newel dobył i spalił, Zamoyski Zawołocie przymusił do poddania się, i całe Inflanty posłużenistwo obiecały, byle Zamki były od Moskwy uwolnione, z Rygi Posłowie wyprawieni od Miasta, z poprzysiężeniem wierności jakoż wysłanemu od Króla Sulikowskiemu całe Miasto przysięgło wierność, i poddaństwo Królom Polskim i Rzeczypospolitey. Roku 1581. znowu na Seymie trzecia expedycja deklarowana przeciw Moskwie, przez która Ostrow Moskwie odebrany, Pskow obleżony, ale w tym samym czasie Grzegorz XIII. Papież przysłał Nuncyusza do Króla prosiąc z Moskwa o Pokoy, bo w tę nadzieję Car Moskiewski deklarował Wiarę S. przyjać, ale tey zmyśloney intencji nie wypełnił, jednak na periwazyą Oycza S. Król Pokoy z Moskwa uczy.

czynił, odebrawszy Inflanty do Polski i Wo-
jewództwo Połockie, a Moskwie oddane For-
tece jej Wiafne. Estonia także chciał Król
odebrać, ale Jan Król Szwedzki pierwey ja
był odebrał Moskwie, majacy Żonę Siostrę Zy-
gmunta Augusta, z która Polagu dopominał się,
i jakoby długu jakiegos należazego mu od Au-
gusta, a nie probowanego. Po skonczoney exp-
dycyi Mielecki Hetman nie kontent z przy-
czynności Królewskiej przeciw Niemcom i Wę-
grom oddał Buławę Królowi, która Król od-
dał zaraz Zamoyjskiemu Kanclerzowi W. K.
i Synowicę mu dał swoję za żonę, w tym
czasie Zborowscy nie kontenci z dystrybuty wa-
kanów, sprzysięgli się przeciw Królowi, Pryn-
cypałem był Samuel Zborowski, który był ośa-
dzony na gardło, że podczas Seymu za Hen-
ryka w Zamku Krakowskim miał goła izabla
Wapowskiego Kasztelana Przemyślskiego, który
że był ufzedł do Batorego na ten czas Siedmi-
grodz: Wojewody, spraktykował mu Koronę
Polska, i kiedy ten Prynypał sprzysięgił się
przeciw Królowi z Familia swoja, Zamoyjski
Hetman i Kanclerz W. K. na ten czas Sta-
rosta Krakowski, osobliwszym sposobem złapał
tegoż Samuela Zborowskiego, i ośadzonego na
dawnym Seymie exekwować i ściąć kazał w
Zamku Krakowskim, o co na przyszłym Sey-
mie były wielkie akklamacye, bo ścięty przy-
wieziony, ale te rozumem i przezornością wiel-
ka uspokojone przez Zamoyjskiego, głowę kon-
juracyi im wzięwszy, a zawziętość Domu zo-
stała się przeciw Królowi, ale Król nie uwa-
żając na to, Oyczyznę pięknemi Prawami przy-
ozdobił w Pokoju panując, Trybunał W. K.
do exekucyi przywiódł opisałiwy mu prawa
w Inflantach wolność Polskiej równa ostano-
wił, 3. Wojewodów tam kreował, czwart
Część Prowentów z Dóbr Królewskich wyzna-
czył.

czył na nowo erygowane Kwarciannie Wovsko, do strzeżenia granic Ukrainskich przeciw Tatarom, Kozaków 6000. wystawił przeciw Turkom, i Wódza im wyznaczył, i na utwierdzenie tego wżyskiego Seym złożył w Warszawie Roku 1586. na którym i Sukcessora miał podać po sobie do obrania Polakom, ale z żalem wielkim wżyskich przed Seymem 13. Grudnia, tegoż Roku umarł.

Roku 1587. po śmierci Stefana Karnkowski Prymas konwokował Seym w Marcu, na którym Fakcya Zborowskich przeciw Zamoykiemu przemogła liczba na ów czas Dyssydentów, wsparta głowa ich Gorka Wojewoda Poznańskim, że Zamoykiemu Kommendę odebrali (ale jey nie oddał) Dyssydentom Pokóy przyznali, Seym Elekcyi ostatniego dnia Czerwca złożyli, Karnkowski Prymas, i Różrazewski Biskup Kujawski nie chcieli się podpisać na te uchwały, i wyszli, tylko Goslicki Biskup Kamieniecki dla uspokojonych zajatrzonych serc podpisał, o co miał kłótnia z Rzymem.

Stany Rzeczypospolitey zgromadzone na Elekcyi w wielkiej liczbie, i w naznaczonym czasie, ale zakłócone zajatrzona Zborowskich fakcya lokowana osobno, Zamoyki zaś przybywszy dla bezpieczeństwa Osoby swojej z licznyim i mocnym Woyskiem lokował się blisko szopy, a Litwa za Wisła. Prymas na początku pracował około pogodzenia zajatrzonych Stron i nappierwey promowował, żeby bez broni i assystencyi Rada się pod szopa odprawowała, ale wżyskko bez skutku, bo fakcya Zborowskich zacięła się na pretenzyi odebrania Kommendy Zamoykiemu, i na stwierdzeniu Aktów konwokacyal-

cyalnego Seymu, z kad wielka kłótnia się wszczęła, i w tumultie zabity Szlachcic Wasowicz, i Xiadz jeden Biskupowi Kujawskiemu assystujący. Z kad Rokosz wszczął się w Partyi Zborowickich oddzieloney od Prymasa, a Prymas nie uważając na to nominował Kandydatów do Korony, Maxymiliana Brata Rudolfa Cesarza, Zygmunta Króla Szwedzkiego Syna urodzonego z Familii Jagiellońskiej z Siostry Zygmunta Augusta, z deklaracyą oddania Estonii, i Teodora Odonowicza Cara Moskiewskiego z deklaracyą złączenia Moskwy z Polska Zamoycki łączył swoje Votum z Prymasem i Senatem, ale kiedy Zborowicy przeciwni byli, Województwa Polskie w szyku stanęły, i przy Senacie Karnkowski ze Krwi Jagiellońskiej.

ZYGMUNTA III. nominował i *Te Deum laudamus* u S. Jana odprawione, a Posłowie wysłani do Szwecyi. Zborowicy zaś wykrzykneli Maxymiliana przez nominacyą Woronieckiego Biskupa Kijowskiego, a Litwa bez aprobacyi obodwóch Elekcyi odjechali, Zborowicy wysłali Posłów do Ofomunca, gdzie się był zbliżył Maxymilian, obligując żeby uprzedził Zygmunta do Krakowa na koronacyą, ale Zamoycki z Wojskiem pod Kraków poszedł, Stany zaś Rzeczypospolitey do Wislicy się przeniosły wyglądając Zygmunta, który dla trudności względem odłączenia Estonii był przytrzymany od Oycy, ale to Posłowie do decyzyi Seymu odłożyli, a Zygmunt do Oliwy pod Gdańsk przypłynął, przyjęty mile od wielu Senatorów i Stanu Rycerskiego, przysłał na *Paśta Conventa*. Maxymilian zaś z wojskiem Niemieckim, i Partya swoja przybył pod Kraków do Mogiły, bo Kraków go nie chciał przyjąć zmocniony na Kleparzu Wojskami Zamoyckiego, i lubo Maxymili-

milian chciał siłami tentować, zawsze odpędzo-
 ny był. Na koniec Zamoykiemu wydał pole
 między Promnikiem i Wola, nie odmówił Za-
 moyski, i owszem potkał się mocno z Maxymili-
 anem, i Niemców tak dobrze przyparł, i poraził, że
 nchodźć musieli, a Maxymilian aż o Częstoch-
 we się oparł czekając tam fukkursu z Niemiec.
 Zygmunt zaś jadąc koło Piotrkowa atakowa-
 ny był od Partyi przeciwney pod Kommanda
 Stadnickiego, ale unikając niebezpieczeństwa
 wyboczył do Rawy, i insza strona Wisły
 puścił się ku Krakowu, i przybywszy do Ka-
 zimierza witany był od Goślickiego Biskupa
 Kamienieckiego, któremu po Polsku odpowiedział
 wyuczony od Matki. Wjechał tedy solennie
 Zygmunt frzodkiem Woysk Polskich tryumfuja-
 cych z Maxymiliana, i tryumfalniey do Zamku
 Krakowskiego, gdzie przed koronacya wielka Kwe-
 stya była względem punktu Dyssydentów, ale
 że Duchownych Swieccy odstąpili, przysłać mu-
 śiał Zygmunt i na ten punkt *Pacem Dissiden-
 tibus in Religione tuebor*, a potym Zygmunt III.
 koronowany w Katedrze Krakowskiej przez Karn-
 kowskiego Prymasa 27. Grudnia. Roku zaś 1588.
 na tymże Seymie koronacyalnym deklarowana
 przeciw Maxymilianowi expedyca, jako Za-
 moyki prętko się wybrał z Woyskiem ku Wie-
 lunowi, gdzie Maxymilian oczekiwał Zborow-
 skich, ale wzięwszy wiadomość o Zamoykim
 umknał się do Byczyny w Śląsk, i tam się z
 Woyskami lokował, będąc tey nadziei, że Pola-
 cy nie najada gruntu Cesarzkiego, ale Zamoy-
 ski nie uważając na to, prosto pod Byczynę poszedł,
 gdzie już w sztykach Niemców zastał, których
 były liczne woyska i piechoty z armatami, on
 zaś nie miał tylko Hussary, i lekkie chora-
 gwie, działo się to 25. Stycznia. Zamoyki nie
 uważając na ogień, wpadł w sztyki Niemieckie,
 i wszystkich Niemców zmieszal, i szczęśliwie
 zniósł.

zniósł, Maksymilian zaś ledwie do Byczyny Miasteczka mało obronnego uciekł, ale i tam musiał się Zamoyjskiemu poddać w niewola, i z nim Wroniecki Biskup Kijowski, Gorka Wojewoda Poznański, Zborowski Marzałek N. K. innych wiele wzięci w areszt, a Niemcy uwolnieni. Zamoyjski 3 dni spoczawszy, ruszył z Wojskiem ku Krasnostawu, gdzie Maksymiliana w Zamku osadził pod Warta, mocna dawczy komendę Markowi Sobieskiemu Chorążemu Koronnemu, Adherentów zaś na parol puścił. Po tej akcji Rusczy Panowie i Litwa dotad wątpliwi wszyscy przyznali Zygmunta za Króla. Po pogrzebie odprawionym Batoremu, Papież przyśłał Kardynała Aldobrandyniego, który potym był Papieżem pod Imieniem Klementa VIII. prosił o uwolnienie Maksymiliana ale ta materya odesłana na Sejm. Roku 1589. Sejm Warszawski uwolnił Maksymiliana na instancya Papieška, i innych Posłów, z kondycjami; żeby jak on, tak Cesarz wyprzysięgli się intytulacyi Królów Polskich, żeby Spisz był oddany, na Maksymiliana wzięty, i Pokój z Cesarzem odnowiony, jako i z Królem Węgierskim i Czeskim. Adherenci darowani Sadem, z tad zgoda stała się Rzeczypospolitey tylko w sercu nienawiść. Po Seymie Król za konsensem Stanów wyjechał do Inslant, widzieć się z Ojcem swoim z Janem Królem Szwedzkim, ale cezurowany od Rzeczyp: za długa konferencya z Ojcem, w tym Tatarowie zrabowali Ruś, i Turcy do granic się zbliżyli: ale Zamoyjskim przesłafzeni uszli. Do Porty wysłany Posłem Uchaniki Wojewoda Bełski.

Roku 1590. na Seymie stwierdzony Pokój z Turkami uczyniony w Stambule, przy kooperacyi Posła Angielskiego, bo Polski tam był umarł. Przeciw Zamoyjskiemu znowu były wzruszone nienawiści ale uspokojone; o czym Piatecki. W Rydze tumult wzięty przeciw Fatalikom i Jezuitom, ale przez Leona Sapiehg

Kancelerza W. L. uspokojony exekwowanemi Pryncypałami, i Jezuići przywróćeni. Roku 1591. Seym w Warszawie odprawiony, ale Król począł myśleć o Zonie z Domu Austryackiego nie zwierzając się Zamoyskiemu, jako ostremu Obserwatorowi Praw Oyczyſtych.

Roku 1592. Król potajemnie poſłał Kardynała Radziwiſſa po Annę Austryackę (prowadzona 6. a koronowana 30. Maja. Stany Rzeczypoſpolitey zgromadzone w Jędrzejowie chciały przeſzkodzić temu małżeństwu, ale uprzedziła ich Anna, a tak rozjechali się z Zamoyskim. Król zaś na Seymie udany, jakoby chciał Koronę Polska do Austrii przyſaczyć, zaparł się publicznie, dawſzy ſponſya, że m ani myślał o tym, a w tym wiadomość odebrał o śmierci Jana Oyca. Roku 1593. Król na Seymie złożonym od Stanów wziął konſens jechania do Szwecyi, i wybrał się z Krakowa Wiſła, do Gdańska przyjeżdżając, i z wielkiemi tryumfami wſzędzie po Miastach Pruſkich, Kościoły w Toruniu i Elblągu Katolikom zabrane przez Lutrów oddał, w Gdańsku tumulty uſpokoił, a potym do Szwecyi wraz z Królową Morzem popłynął, ſtanawſzy w Sztokolmie w Rządzierniku, i tam koronowany z Królową na Królestwo Szwedzkie, i na odprawionym Seymie zaſtawiłszy Rząd Królestwa Szwedzkiego Stryjowi ſwemu Karolowi, wrócił do Gdańska w Wrzeſniu. O tej bytności Króla w Szwecyi wolno czytać obſzerniey Stańiſława Łubieńskiego Biſkupa Płockiego. Roku 1594. Król przybył do Krakowa, i wyſłał do Rzymu Mińſkiego Wojewodę Łęczyckiego Poſsem wielkim, z Poſtulzeństwem Oycu S. Klemenſowi VIII. który nie dawno był Ablegatem od Syxtuſa V. o wyzwolenie Maxymiliana, za co Papież Kanonizował

wiał S. Jacka przy expensach Polka u S. Piotra. Roku 1595. na Seymie Krakowskim podatki uchwalone na Woynę Turecką á Liga z Cesarzem do Seymu Warzawskiego odłożona.

Tegoż Roku Królowi Syn Władysław się urodził, i Pokóy skończony z Moskwą wraz i od Szwecyi. W Moldawie Prowincyi Polskiej Batory Xiaże Siedmiogrodzki począł sobie Rząd uzurpować, ale odstrącony od Zamoyckiego, tak jako i Tatarowie w 70000. Woyłk, i 2000. Janczarów, przez 7000. Polaków odję zeni, i Zamoyckiego o Pokóy prosić musieli, Batory we 12000. tentował znowu Moldawę, ale od Potockiego we 4000. Polaków zniesiony, i Hetman jego na pal wbity. Roku 1596. na Seymie Warzawskim deklarowana Cesarzowi Liga przeciw Turkom, z kondycya jeżeli całe Imperium w nie wnidzie. Kozacy rebellizanci przez Zofkiewskiego zniesieni i uskromieni, i Nalewayko Wódz ich przyprowadzony do Warzawy głowy pozbył. W Dziedzicznym zaś Królestwie Szwedzkim rebellie się wzięły. Roku 1597. Karol Stryi Królewski Seym złożył, i Rząd absolutny fundować sobie począł w Szwecyi, Fortece osadził własnymi Garnizonami, i kommandantami sobie wiernymi, Apellacyi żadney do Zygmunta nie pozwolił, Katolicka Wiarg zniósł; o czym Piafecki fol: 175. Roku 1598. Anna Królowa umarła, z zmarłej Syn żywy dobyty i ochrzczony umarł. Do Szwecyi Samuel Łaski Posłem wysłany, ale bez skutku powrócił. Król rekuncyliowany z Zamoyckim broniącym Praw Oyczyłtych, z pozwoleniem Seymu Roku 1599. pojechał do Szwecyi, ale zastawszy sprzysięgła przy Karolu; wrócił z niczym do Polki, á Karol tym mocniej się utwierdził, koronowany Królem na Seymie z ekluzya Zygmunta od

od Korony, Władysławowi jednak Synowi jego deklarowana Korona, z kondycya żeby w 6. Miesiący przybył do Szwecyi, i w Wierze Luterskiej był edukowany.

Roku 1600. Karol sobie Finnia i Estonia przywłaszczył aż pod Narwę, Rewel się tylko przy Zygmunście został. Tegoż Roku Faresbach Komendant Inflantki Estonia infestował, o co Karol Szwedzki rozgniewany Inflanty z Wojskiem najechał. Zamoycki zaś Wojska Michała Wojewody Wołoskiego w 60000. najezdnika granic Polskich zniósł i rozproszył. Roku 1601. przez Seym Zamoytkiemu dana komenda do Inflant gdzie odstrążył Karola z Szwedami, i Fortecę podobował Szwedami zmocnionych. R. 1602. na wiosnę wkroczył do Estonii, Zamki, i Miasta podbił, i przez Zofkiewskiego Partya Szwedów zniósł. Potym zostawiwszy tam Karola Chodkiewicza z Partya Wojska, sam wrócił do Polski, bo i Wojsko nie płatne było, i nie było z kim się bić, bo Szwedzi uciekli, w tym Roku powietrze wielkie w Polszcze grassowało. Roku 1603. Seym Krakowski zerwany dla niepozwolenia Królowi powtórnego Małżeństwa z Siostrą rodzoną zmarłą. Roku 1604. Chodkiewicz Wodzem kreowany w Inflantach, który znacznie Szwedów zbił i Derpat odebrał; Zamoycki zaś pisał do Ojca S. Liść, żeby Dyspensy Zygmunutowi nie pozwalał z Siostrą rodzoną zmarłą Zony się żenić. Roku 1605. wznowił się w Polszcze Demetryusz zmyślony Sukcessor na Tron Moskiewski u Dworu Mniżka Wojewody Sandomirskiego, deklarując Córkę Mniżka pojąć, byle go utrzymał Carem. jakoż podsycony Ludźmi nadwornemi pojechał na Stolicę po śmierci Borysa i łatwo był przyznany na Cara Moskiewskiego, Matkę swoją zmyślony

słony Syn w Kłafztorze nawiedził, która go przyznała za Syna, i ugruntowawłzy się przy Rządzie wyśłał posłów do Mniszka prosić go o Córkę za Żonę, posławszy kleynoty wielkiego szacunku w podarunku, która z wielką magnificencyą sprowadzona, i przyjęta 16. Maja, ale ta wesołość icena feralna się zakończyła, bo łufzrykujacych cała noc, a rano spiacych *Rebellia* Wasila Szuyfskiego naszedłszy pozabijali, i *Demetryusza* zabili, i wielu Polaków, żonę tylko Oycu oddali; o czym obfzerniey *Łubieński*, i *Piaścki*. Tegoż Roku po *Seymie Zamoyfski* wielki Rycerz i Statysta włafnemu Narodowi sprzyjający, i Praw Polskich wielki obferwator i obrońciel umarł. Tegoż Roku Król za dyspenfą *Pawła V.* *Papieża* bez konsensu Rzeczypospolitey ożenił się z *Konstancyą* *Austryacką* Siostrą rodzoną *Anny* koronowana przez *Tylickiego* *Biskupa* *Kujawskiego* 11. *Grudnia*. Roku 1606. *Seym* *Warszawski* zerwany z przyczyny *Rokofzu* *Profzowskiego* przeciw Królowi o nie zadofyc uczynienie *Paclis* *Conventis* przez 20. lat, i o pojęcie żony bez woli Stanów, do tegoż *Rokofzu* inne *Województwa* i *Litwa* przyftąpiła, als tenże *Rokofz* przez Króla rozprofzony i *Zebrzydowski* *Wojewoda* *Krakowski* *Autor* *Rokofzu* przeprosił Pana: Punkta zaś *Rokofzu* do *Seymu* odłożone. Roku 1607. tenże *Rokofz* wzniecony w *Jędrzejowie* przez *Zebrzydowskiego* deklarowawszy *rebellia* Królowi i jadącego do *Krakowa* chcieli zdradzić, ale Król z *Woyskiem* będący *Rokofzanów* zniósł i rozprofzył, *Zebrzydowski* uszedł, niektórzy pochwytni; o czym obfzerniey *Łubieński* i *Piaścki*. W tymże Roku *Szwedzi* wpadli do *Estonii* odebrawszy *Walsteyn* *Fortecę* przez *Zamoyfskiego* *Chodkiewicza* ufortyfikowana. Roku 1608. *Zebrzydowski* na *Senatus-Consilium* Króla przeprosił, a inni na *Seymie*. Po uspokojeniu się

wewnętrzny Chodkiewicz Hetman Litewski zbliżył się do Inflant, Szwedów wygnał, Północną Port Morski i Miasto odebrał, broniących się wyciął. Po zabitym Demetriusie wznowił się podobnyż jemu Demetriusz, Polacy pozostali uwierzywszy przyzuali, że tenże sam, i złączyszysię większe (Zona też sprowadzona Mniskowna przyznała go za Męża) po kilka razy zniesli Moskwę, i z Carem ich Szuyskim, i wiele Miast i Prowincyi Demetriuszowi sprzyśięgło się. Roku 1609. Szym Warszawski Woynę wypowiedział Moskwie dla utrzymania Demetriusza, a tym samym odzyskania Prowincyi oderwanych od Polski. Roku 1610. Królestwo wybrali się do Wilna, gdzie Królowa powiła Syna Jana Kaźmierz, Król z Wilna poszedł z Wojskiem i obległ Smoleńsk; Demetriusza zaś Partya obległa Stolicę Moskwę, których że Król odwabił pod Smoleńsk, niektórzy jednak zostali się z Demetriuszem i oblegli Fortecę Kalugi, ale Demetriusz tam od Tatara zabity Syna z Mniskowny zostawiwszy. W tym Wojsko Moskiewskie z sukurlem 6000. Szwedów pod Smoleńsk poszli, ale zbiti od Zołkiewskiego, który prosto do Moskwy Miasta poszedł, gdzie mu się Miasto poddało i Ministerium Moskiewskie z całym Wojskiem i po zrzuconym z Tronu Szuyskim i Braci jego oddali mu Zamek i Miasto na Imię Władysława Syna Zygmunta, Carem go swoim obiecując obrać z tą kondycya, żeby był sprowadzony. Zołkiewski to wszystko akceptował, i zaraz Posłowie wysłani od Stanów Moskiewskich do Zygmunta, ale Król wszystkie sławę zasadził na dobytciu Smoleńska, który tym samym miał w rękę kiedy cała Moskwa, i odeślawszy Posłów do Polski, i więźniów Szuyskiego z Bazylim i Iwanem Smoleńska dobywał. Czym zmartwiony Zołkiewski zostawiwszy 6000. Polaków w Moskwie Miesćcie, sam jechał do

Krola,

Króla, ale i on sam nie mogąc wyperśwadować Królowi przybycia z Woyskiem do Stolicy sam do Polski odjechał, Roku 1611. Stany Moskiewskie nie widząc Władysława, ani Półow, złączywszy Woysko oblegli Zamek z Polakami ale z wielką stratą ludzi i Lepona Wodza ich, i Ruina Miasta, w tym czasie też Król dobył Smoleńska dwa Roki strawiwszy, ale żadnego nie posławszy sukursu na Stolicę sam wyjechał do Polski i Sejm złożył, na którym Zofkiewski miał wielkie pochwały i Rekoznicye od Rzeczypospolitey po odprawionym zwyciężkim wjeździe do Warszawy z Szuykim i Bracia jego niewolnikami, którzy odesłani do Zamku Gostynińskiego tam pomarli. Na tymże Jan Zygmunt Elektor Brandeburski, po zmarłym Albercie Xiążęciu Pruskim Sukcesor, przyjęty do sukcesyi Xięstwa Pruskiego z kondycją, że po skonczoney Linii jego Synów, i od dwóch Braci Synów ta Prowincya Pruska miała się wrócić do Polski. Po Seymie Elektor sam przybył, i publicznie przed Bernardynami na wystawionym Theatrum Królowi i Rzeczypospolitey przysiągł wierność. Roku 1612. Garnizon Polski w Stolicy Moskiewie zostawiony nie widząc z Polski sukursu złączywszy się ich 7000. poszli do Polski, i 4000. Sapiieżyńskich też samo zrobili, reszta się poddała. Król nie rychło odważył się iść z Władysławem do Moskwy, ale jako Nieprzyjaciel przyjęty wrócił się z wstydem, nieumiałwszy dawniey szanować częścią i Rady Wodza Wielkiego. Stany zaś Moskiewskie obrali sobie Carem Michała Fedorowicza Syna Metropolity Kostockiego, Demetryusza zaś Sektatorów, i Żonę Mułzkównę pod lodem potopili, Tegoż Roku Mołdawika Prowincya odpadła od Polski, bo po śmierci Jeremiaśza Mohyły Xiążęcia Mołdawskiego Syn jego Konstantyn był wypędzony od Stefana Tomiży przez Turków inwestywanego

Wojewody Multańskiego. Stefan Potocki Siostkę Konstancyę za Zonę mający zebrałszy 6000. młodzi poszedł na zemstę krzywdy Konstancy-
 na, ale od 30000. Tatarów opasany, sam ży-
 wcem wzięty a inni wyginęli, Potocki do Stam-
 bufu odesłany, Tatarowie potym plądrowali
 Ruś. Tegoż Roku Jan Albert Syn urodził się
 Królowi. Roku 1613. przez Sejm uchwalone
 podatki na wojska z Moskwy powrócone, i pla-
 drujące własną Ojczyznę. Tegoż Roku Kró-
 lowi urodził się Syn Karol Ferdynand. Roku
 1614. Swawolne Wojskowe dywizye jedne pie-
 niędzmi drugie siłami Stanisława Koniecpolskie-
 go uspokojone. Tatarowie najechali granice Pol-
 skie. Kozacy Polscy na Pont Euxyński dostawszy
 się, Azyatyckie Miasto Synopen dobyli, i Tur-
 ków wydrzewili, Kray zdezolowali. Tegoż
 Roku Syn czwarty Alexander urodził się Kró-
 lowi, Gustaw Syn Karola zmarłego uzurpator
 po Ojcu Korony Szwedzkiej pretendujący i
 Carstwa Moskiewskiego wziął wielką plagę od
 Moskwy, na koniec pokoy z Fedorowiczem u-
 czynił. Roku 1615. Sejm zerwany, a Tataro-
 wie najechali granice Polskie pod Kommanda
 Białołuckiego Polaka po Tatarsku edukowanego
 Roku 1616. Sejm Warszawski Władysławowi
 pozwolił zaciągać Wojsko przeciw Moskwie,
 Zygmuntowi przeciw Szwedom, a Żółkiewski
 wziął na siebie uspokojenie się z Turkami, któ-
 ry najpierwey Kozaków uskromił, żeby nie in-
 festowali Krajów Tureckich, Tatarów jednak
 80000. wpadli i Wołyni splądrowali. Roku
 1617. Władysław z Wojskiem wybrał się do
 Moskwy, ale że Turcy Skinderbaszę z wo-
 jskiem znacznym wysłali przeciw Kozakom za
 zirytowanie ich na Morzu Euxyńskim, więc
 wiele się oderwało Wojska od Władysława na
 sukurs Żółkiewskiemu, który Pokoy Miasto
 potkania się z Skinderbaszą uczynił, i nad Mo-
 rzem

rzem Rzeczypospolitey - Moldawską Prowincyą oderwał od Polski, ustąpiwszy jey i Chosim oddawszy Turkom, wróciły się potym woyska do Władysława, ale dla ciężkiej zimy o 36. mil od Stolicy spocząć musiały, Gustaw także Infanty sobie podbił oprócz jedney Rygi, ale wygnany w drugim Roku tylko przy Parnawie się utrzymał. Roku 1618. Władysław w Moskwę wkroczył aż pod Stolicę Miast wiele odebrał, tylko że przeciw Tatarom były potrzebne Woyska, kondycye Pokoju zawrzeć musiał z Moskwa do lat 14. Siewierz, Nowogrod, i Czernichow przy Polfcze zostawiwszy; Zolkiewski zaś przeciw Tatarom posłany pladrującym Wołyn, ale nic im nie zrobił. Roku 1619. Ożga Starosta Trębowelski Posłem do Stambułu naznaczony dla utwierdzenia Pokoju Zolkiewskiego, a Król 8000. Woyska Polskiego posłał Ferdynandowi Cesarzowi do Węgier przeciw Betlemowi Wojewodzie Siedmigródzkiemu Uzurpatorowi Korony Węgierskiej, Polacy Seym Węgierski rozproszyli, Rakociego zniesli, i Betlema do Pokoju przymusili. To Woysko nazwane było Lisowczykami, bo pod Kommentarza Lisowskiego wiele dokazywali w Moskwie, tychże samych zażył Cesarz przeciw Heretykom i Czechom, któremi wiele dokazywał, i cż fami mu byli początkiem wygranej sławney batalii przeciw Czechom Heretykom Roku 1620. Tegoż Roku Turczyn zagniewany przeciw Polakom, że posłali fukkurs Ferdynandowi, Skinderbatzę z Woyskami znaczemi z Tatarami posłał do Moldawy a Zolkiewski w 10000. poprzedził Turków, i aż pod Cecorę podjazdami znacznie urywał Woyska Tureckie, ale że scyfsye w Woysku Zolkiewskiego wżczynąć się począły, i Woysko się począło rozjeżdżać, Zolkiewski widząc osłabiałe siły obronna ręka uchodzić począł, jakoż już był użedł nad Dniestr, udganiając nie

raz atakującego się nieprzyjaciela, ale że na ostatek Wojsko nasze uchodzić poczęło, Hetman z koni zsiść umyślił, i bronić się do upadłej atakującym Turkom, Słudzy i łóżni wsiadłszy na Pańskie konie pouciekali, w tym Turcy i Tatarzy tłumem wpadłszy na naszych, wiele żywcem pobrali, a Hetman Żółkiewski 73. lat mający broniąc się zabity, głowa jego do Stambułu posłana, i więźniowie Koniecpolski Hetman Polny, Łukasz Żółkiewski i inni. Potym Nieprzyjaciel plądrował Wołyn i Ruś, Król przestraszony tą klęską Sejm złożył w Listopadzie, na którym czym prędzej podarki uchwalone na wojnę Turecką i Komenda dana Chodkiewiczowi Hetmanowi Litt: Podczas tego Seymu Piekarski Szlachcic wchodzącego do Kościoła Króla zdrada dwa razy obuchem uderzył chcąc zabić, ale chybił, nazajutrz ofadzony od Rzeczypospolitey prowadzony w Rynek, któremu kat palce i rękę prawą po sztuczce strzygł rozpalonemi nożycami, na koniec końmi rozszarpany i spalony. Roku 1621. Chodkiewicz z Wojskami złączywszy się z 35000. pod Chocim poszedł, i 30000. Kozaków Zaporoskich, gdzie dyspozycyę dywizyi Wojsk poczyniwszy ufortyfikował się i ufancował, Władysław też przytomny tej ekspedycyi przyprowadził 16000. ogniściego Wojska, ale schorzał w Zamku Choćimskim spoczywał. Od 30. Sierpnia zaczęte z Tatarami potyczki ale zawsze Tatarom niefortunne, przybył potym i Osman Cezar Turecki z 300000. Turków, 80000. Tatarów, i 12000. Janczarów, i rozłożył Oboz przeciw naszemu Obozowi, bo Chodkiewicz nie chciał wstępny bojem, ale tylko atakującego Nieprzyjaciela odrażać. Od 4. Września Turcy Polaków atakowali aż do 9. Października, ale zawsze z znaczną stratą swoich. Na koniec Turkom się sprzykrzyła pora woj-

jenna i nie szczęśliwa dla nich, Polacy też widząc nie dostatek prochów, i kul pokòy Żołkiewskiego stwierdzić musieli niepożyteczny Oycyźnie, bo zoderwana Moldawa, granice ubezpieczone &c. &c. Stanisław Zorawicki Kasztelan Bełski, i Jakub Sobieski Oyciec Króla Jana naznaczeni od Rzeczypospolitey Posłami ten Pokòy zakończyli. Osman Turczyn tegoż dnia z Woyskiem ruszył, i z nie szczęściem nadzi i swojey straciwszy na 60000. ludzi w samych potyczkach i atakach, ale przez choroby więcey, bo ledwie trzecia część Woyska odprowadził do Porty, Polaków zaś nie zginęło nad 400 prócz co umarło wielu od przeciwnego powietrza i niedostatku, Chodkiewicz Hetman Litwy i Wódz najpierwizy umarł 60. lat mający 24. Września. Po nim Stanisław Lubomirski komendę objął i z tryumfem pokòy zakończył. Król Zygmunt zbliżył się był do Lwowa z popolitym ruszeniem, ale posyłałszy o Pokoju, wrócił Województwa do domów. Pod czas tej ekspedycyi Gustaw intruz Król Szwedzki, widząc zabawną Polskę najechał znówu lotłany i one sobie przywłaszczył Rygę odebrałszy bez żadney wypowiedzenia wojny Poliszce. Tegoż Roku na Seymie przed ekspedycyą Turecką Zygmunt Jerzego Gwilelma Elektora Brandenburskiego inwestyował na Xięstwo Pruskie po Oycu. Roku 1622. wysłany Poleł od Polzki do Forty Xiaże Zbarski, ale po zamordowanym od Jan czarów Osmanie zabił intzego Cesarza Tureckiego Mustafę Stryja przetżego. Roku 1623. Król nawiedził Gniezno, Góank i Miasta Pruskie, a Xiaże Zbarski stwierdził Pokòy u Porty, Koniecpolskiego i Łukasza Żołkiewskiego wykupił, w ten czas też i Jan Żołkiewski Syn Hetmański, i inni z Potockim wykupili się od Tatarów, a Tatarowie znówu plondrowali Rusz aż pod Lwów. Roku 1624. Władysław cudze

Kraje lustrował, a Konięcpolski Hetman wykupiony z niewoli, Tatarów 30000. we 3500. Polaków przestraszył i odegnał od granic, a Sejm o Inflantach zapomniał. Roku 1625. Gustaw rozgościł się w Inflantach i Sapiechę Wódza i Marzałka Litt: zniósł, grożąc im tym więcej, pokadby Zygmunt nie odstąpił pretenty do Korony Szwedzkiej, Kozaków Konięcpolski przetrzepał i uskromił o najazdy Krajów Tureckich, dla nie sprowadzenia Turków do Polski na zemstę Kozaków, Sejm zaś zaniedbał o Inflantach. Roku 1626. Sejm perswadował Królowi, aby odstąpił Korony Szwedzkiej, ale bez skutku, Gasiński z Dywizyą znieśiony od Gustawa, Gustaw Piławę odebrał Port Pruski z 30. Okrętami przybywszy przeciw poczciwości Xiążęcia Pruskiego obligowanego ten Port bronić dla Rzeczypospolitey a on go bez najmniejszey obrony oddał, Warmia zrabował, w Brunsbergu Kościół odarł, i na ohydę Hostye konsekrowane wyrzucił z puszki, Elbląg przez zdradę Magistratu wziął, potym im Malborg odebrał, i innych wiele Miast Pruskich. Król Zygmunt zebrałszy nie wielkie Woyska dał Gustawowi jakikolwiek odpor, ale Konięcpolski przybywszy z Rusi Szwedów z wielu mieysc wygnał. Tym czasem Sejm Toruński aukcyą podatków na Woysko uchwalił przeciw Szwedom, na którym Wężyk Arcybiskupem Gniezn. a Maciey Łubiencki Poznańskim Biskupem kreowany. W ten sam czas Tatarowie nalzli Ruś ale od Chmieleckiego porażeni, i ledwie ich izosta część uszła pod Białacerkwia. Roku 1627. po zimowych zabawach Konięcpolskiego około odbierania Szwedom Fortec, i na ostatek po poddaniu się Pucka z 8000. Szwedów, Woyska na spoczynek uwolnione, że zaś w Maju Gustaw przybył z licznym Woyskiem, Polskie też woysko zebrał Konięcpolski, i po dwa razy Szwedów

dów odpędził od Fortecy Gdańskiej, i po tym ich po dwa razy zniósł, i Gustaw postrzelonym został, który chciał przystąpić do Pokoju przez medyacyę Holendrów, ale Poseł Hiszpański uwiłdł, obiecując Zygmuntowi Imieniem Pryncypała swego Flotę i 12000. Woyska do Szwecyi przez morze Bałtyckie, i pieniądze na woysko, ale to wszystko znikło, a Szwedzi już i Inflanty oddawali, że tedy Pokoju nie doszedł, Szwedzi do Szwecyi a Polacy na spoczynek rozjechali się. Seym potym kłócił się o podatki, i na Litwę hałasował, że podatki wybierali, a w Inflantach nic nie zrobili. Roku 1628. Seym chciał za nieprzyjaciela przyznać Książęcia Pruskiego ale Panowie przekupieni nie pozwolili, Koniecpolski zaś Szwedów łupił. Roku 1629. Brodnicę Polacy oblegli w małej kwocie, ale znacznym sukurfem Szwedzkim przestraszeni, w tym też Seym nastąpił, na którym podymne pierwszy raz wynalezione na podatek Woysku. Sukkuriem też Cesarzkim 5000. wsparty Koniecpolski, Szwedów znacznie zniósł, pod Trzciana, i Król Gustaw po dwa razy był w Reku Polskich, ale nie poznany uszedł. Malborg oblegli Koniecpolski, ale przez zdradę Cesarzkich bez skutku, w tym też powietrze w Woysku się pokazało, rozniešione potym po całej Poltzcze, dla czego Pokoju z Szwedami do 6. lat ustanowiony przy Szwedach się został Eiblag, Brunnsberg, Pilawa i Inflanty &c. Tatarów 60000. wpadli w Ruś ale ledwie nie wszyscy porażeni od Lubomirskiego, i Chmieleckiego. Roku 1630 Kozacy zrebllizowali, ale od Koniecpolskiego porażeni i przyniżeni do posużenstwa. Woysko związek uczyniło przeciw Oyczyźnie, ale rozwiązany zapłata, powietrze zaś grassowało w Poltzcze. Roku 1631. podymne uchwalone na Seymie, Królowi Konstancya umarła, i tam

zawſze chory. Roku 1632. po Seymie odpra-
wionym Król Zygmunt umarł.

Po śmierci Zygmunta, Prymas Wężyk 3.
Czerwca konwokacya uznaczyl, na ktorey Mar-
szałkiem był Radziwiłł, Scyſſya z Dyſſyden-
tami do Elekcyi odłożona, Elekcyja naznaczona
27. Września.

Podczas Elekcyi Poſſowie Cudzoziemſcy mie-
li ſwoje audyencye w Senacie i Synowie Zy-
gmunta, za ſtarżym Władyſł wem inſtancye wno-
sili, na tey Elekcyi był Marſzałkiem Jakub
Sobieſki Oyciec Króla Jana, a jednolaynym
głolem

WŁADYSŁAW IV, przez Wężyka Pryma-
fa nominowany oſtatniego dnia Lutopada. Roku
1633. Ciała Królewſkie z Warszawy do Kra-
kowa wyprowadzone, gdzie po pogrzebie Król
koronowany przez Prymaſa Wężyka. Po Sey-
mie koronacyalnym Władyſław ruſzył z Woy-
ſkiem przeciw Moskwie, atakujacym Smoleńsk,
o czym poſtyſzawizy Moskwa okopali ſię w
jednym mieyſcu, Moskwy 30000. Kazaków
10000. Niemców 6000. i zaraz Car Poſłał do
Porty obliigujac aby przerwali ſwoim Woyſkiem
imprezę Władyſława, jakoż przyſtapiło ku Ka-
miencowi Turków 30000. Tatarów 15000.
których Konięcpolſki Hetman i Kaſztelan Kra-
kowi po dwa razy znacznie poraził, i wię-
cay nie atakowali Polſki, i wrócili ſię. Ro-
ku 1634. Król Władyſław przez całą zimę
atakował Moskwe okopana, na koniec poddać mu
ſię musieli, tym izczęſcie Król aż ku Stolicy woy-

nę prozekwował, ale profzacey się Moskwie Pokòy darował, odebrawszy Smoleńskie, Czer- niechowskie, Siewierskie, Kijowskie Xięstwa, które do Polski przyłączył, a Moskwa wieczne- mi czasy odstąpiła od nich. Z tey expedycyi szczęśliwie skończoney, Władysław przeciw Tur- kom poszedł, za zaczepione granice Polskie, ale Turcy o Pokòy prosili i otrzymali, uczyniwszy sprawiedliwość z Bafzy ważacego się, niby bez konsensu Porty zaczepiac granice Polskie. Roku 1635. na Seymie expedycja przeciw Szwedom deklarowana po skończonych 6. lat, i Ossolinski do Rzymu Possem wysłany, gdzie wyrobił Bullę od Urbana VIII. względem kompozyty o Dzie- sięciny uspokajając zakłócenie Stanu Swieckie- go z Duchownym. Po Seymie zaraz Król do Torunia, a Konięcpolski pod Malborg przeciw Szwedom z Woyskiem poszedł, ale Posłowie Francuski, Angielski, i Holenderski Pokòy do 26. lat ułożyli, Malborg, Elbląg, Brunsberg, Pilawę i wszystkie Miasta Pruskie Szwedzi od- dali Rzeczypospolitey, Infanty zaś do dalszey decyzyi zostawione. Po Pokoju Król o Zonie począł myśleć. Roku 1626. Król w Li- twie słowami się bawił, Roku 1637 na Seymie za konsensem Rzeczypospolitey Król Posłów wy- prawił do Wiednia, dla uproszenia Cecylii Cór- ki Ferdynanda II. Cesarza za Zonę, która spro- wadzona, i zaraz koronowana w Warszawie przez Wężyka Prymasa. Kozacy w tym Roku zrebellizowali, ale prętko uskromieni przez Mi- chała Potockiego Hetmana Polnego. Dangoło- wicz Wojewodzie Ruski Wuy Króla Jana w 800. ludzi poszedł przeciwko Tatarom w dzikie Pola, ale zśapany i zabity od Murzy. Roku 1638. Seym approbował, Małżeństwo Królewskie. Pauluk Wódz rebellii Kozackiey wzięty przez Potoc- kiego, skarany garłem, lubo był upewniony ży- ciem, za co Kozacy się zbuntowali, i odtąd za-
wize

wsze rebellizowali Rzeczypospolitey, których ani Konięcpolski ani Potocki wielcy Wodzowie uspokoić mogli. Wężyk Prymas w tym Roku umarł, po nim wziął Lipski, ale i ten w tymże Roku umarł, a Król dał Prymasostwo Maciejowi Łobieńskiemu. Jan Kaźmierz Brat Królewski wizytując cudze Kraje przez dwa Roki był w areszcie u Króla Francuskiego, za to; że Polaków zebrało się było 6000. do Cesarzkich, i ruynowali w Francyi Pikardyę zniószy Partyę Francuskie, ale na instancya Papieża i Władysława wypuszczony, i Kardynałem kreowany, gdy mu Jezuita być nie pozwolono, lubo już był w Nowicyacie 2. Roki. Roku 1639. Król Władysław inwestyował na Xięstwo Kurlandzkie Wilełma Ketlera w Wilnie, o co na Seymie były akklamacye, że nie podczas Seymu. Roku 1640. Syn się Królowi urodził Zygmunt Kaźmierz. Roku 1642. Król Katarzynę Siostrę wydał za Filipa Wilełma Syna Palatyna Reniskiego. Roku 1643. Królowa Córkę powiła. Roku 1644. Królowa przy dziecięciu umarła w Krakowie pochowana. Tatarów 30000. wpadli w Podole, ale od Konięcpolskiego porażeni i wygnani. Tegoż Roku szyby solne w Wieliczce gorzały aż w drugim Roku przestały z wielkim decessem intrat Królewskich. Roku 1645. Król z konsensem Stanów wysłał Posłów po Ludwikę Marya Córkę Xiążęcia Mantuaniskiego u Dworu Francuskiego bawiaca się, z którą sprowadzona wziął ślub Roku 1646. 15. Lipca w Warszawie, w tenże sam dzień Konięcpolski Wielki Wódz, i Hetman Polski umarł. Roku 1647. Syn Królewski Zygmunt Kaźmierz 8. lat mający umarł z wielkim żalem Dworu. Roku 1648. 20. Maja w Litwie Król Władysław mający lat 52. umarł z wielkim żalem i szkoda Polski, bo w ten sam czas rebellia Kozacka powstała pod Wodzem Chmielnickim, który we 20000.

Koza-

Kozaków, i 30000. Tatarów, najpierwey podjazd Polski zniósł, Czarneckiego w niewolę wziął, i Syn Hetmański Potocki zginał, a potym Potockiego, i Kalinowskiego Hetmanów idących przeciw niemu we 4000. jazdy, i 1000. piechoty zniósł, i w niewola obódwóch, i wiele Imion znacznych Rycerzów w niewola wziął, naktorych fukkurs przybiegł Xiaże Wisniowiecki w 6000. ale już nie prętko, o czym wżyskim wolno u Piaseckiego obizerniey czytać.

O śmierci Królewskiej jak prętko do Polski przyzšla wiadomość, tak zaraz Łubieński Prymas konwokował Seym 16. Lipca, na którym obrany Marszałkiem Bogusław Letzczyński Generał Wielkopolski, Elekcyi czas naznaczony w Pazdzierniku. Chmielnicki się na ten Seym upokorzył, i-ekuzował Rzeczypolitey o wojnę zaczęta, na uznanie zaś Stany wyznaczyły Kisielskiego Wojewodę Braclawskiego z innemi trzema, ale że Wojewoda napisał List do Cara obligujac, aby nie dawał fukkursu Kozakom, a list ten przejął Chmielnicki, więc zagniewany miasto zgody, wysłał Krzywonoła z Kozakami na spladrowanie Rusi, którego Jeremiaśz Xiaże Wisniowiecki, po dwa razy zniósł, ale nie zupełnie, nadciągnęły potym Woyska Polskie we 36000. ale dla emulacyi Wodzów nic nie zrobiwszy w nocy wróciły się 23. Września.

Na elekcyi zaś Marszałkiem obrany Obuchowski z Prowincyi Litewskiej Marszałek Mozyrski, gdzie po emulacyi dwóch rodzonych Braci, młodszy ustąpił, a

JAN KAZIMIERZ obrany od Stanów, i przez

przez Prymasa Łubińskiego nominowany, a w tym czasie Chmielnicki z Woyskiem Kozackim aż pod Lwów poszedł, któremu się Miasto 100000. Tatarów okupiło, z tamtąd poszedł pod Zamoście, ale posyżawszy o Elekcyi do-
 szły, wrócił, z tryumfem wszedł odprawiwszy do Kijowa, Król zaś z Warszawy na Częstochowę trakt obrócił do Krakowa, i w Krakowie Roku 1649. dnia 16. Stycznia koronowany przez Łubińskiego Prymasa. Na tym Seymie aukcyja Woyska uchwalona, woyna przeciw Kozakom deklarowana, a Król pochwili do Warszawy za dyspensy Rzymskiej ślub wziął z pozostałą Wdową Władysławą, Bratowa twoja. Woysko Polskie zaś w 9000. pod Zbarażem okopało się przeciw 100000. Kozakow, i 100000. Tatarów, i mocno wytrzymało ataki nieprzyjacielskie, tym czasem nadziei Król z Woyskiem i wstępny bojem Chmielnickiego mocno po dwa razy poraził, jednak jeszcze mocnego, a w tym Hsń Tatarski nakłonił się do zgody, Chmielnicki do nóg Królewskich przypuszczony Pokoju obwołany, niewolnicy z obodwóch stron oddani, w Litwie także Radziwiłł na 30000 Kozaków położył trupem niszczących Kray. Przy uczynionym Pokoju Tatarom peniya, a Chmielnickiemu Starostwo Czehryńskie dane, który się affektuował na każdą potrzebę Rzeczypospolitey 40000 Kozaków dać i posulzenstwo poprzysiągł. Tegoż Roku Seym ten Pokoju stwierdził, na którym Metropolita Kijowski pretendował mieysca w Senacie, ale przez Biskupów nie przypuszczony. Roku 1650. Chmielnicki znowu zrebellizował i przekpiwszy Tatarów przy protekcyi Turckiey ablutem się Ukrainy uczynił i Pogoda i Kamienca pretendentem, i przeciwko niemu Seym ogłosił woynę. Roku 1651. Kalinowski z Lancoroniskim znacznie podjazdami rażili Kozaków,
 z któ-

z któremi złączywszy się Król, i z uwolnionymi z trzechletniej niewoli Tatarskiej Hetmanami Potockim i Kalinowskim, pod Berefteczkim się lokował przeciw 200000. Kozakom i 100000. Tatarom, których wstępny bojem przez 3. dni znacznie nabił, na koniec Tatarowie, nocą z pola umkneli, i za niemi Kozacy, których uchodzących na 22000. Polacy wycieli, nie rachując potopionych, i co w bataliach przez 3. dni wyginęło, i wszystko im Polacy zabrali, po wygranej Król pospolite ruszenie uwolnił, i sam do Warszawy pośpieszył, a Hetmani za Nieprzyjacielem w Ukrainę poszli. Podgorskie też rebelle Gębicki Biskup Krakowski upokoił; o czym Kochowski. Potym Król Wisła do Gdańska popłynął. Radziwiłł z Woyskiem Litewskim Kijow odebrał, i złączywszy się z Hetmanami Polskimi Kozaków znacznie zbili, i zupełnieby byli znieśli pod Białą Cerkwią, ale Potocki Hetman W. K. zatrzymał imprezę, a Kozacy na zajutrę się o Pokòy prosili, który im pozwolony, i Chmielnicki upokorzył się Hetmanom, i przysiągł na stwierdzenie i dotrzymanie Pokoju. Tegoż Roku Potocki, i Xiążę Wisniowiecki Wielcy Rycerze pomarli.

Roku 1652. pod czas Seymu Radziejowski Podkanclerzy Kołonny obwiniony z przyczyny kłótni z Zoną i za Nieprzyjaciela Oyczyzny ośadzony, ledwie utzedł za granice, i z tey przyczyny Seym zerwany, kłótnie i zaboje wewnętrzne w Oyczyźnie zaczęte, tak jako i wojna Kozacka, i Szwedzka, listy Chmielnickiego do Forty Pisane względem sukkurta przeciw Polakom przejęte, także drugie do Hana Tatarskiego. Kalinowski Hetman W. K. pod Batowem od Kozaków i Tatarów zniešiony zginał, i Sobieski wielu Familiantów, i cokolwiek w niewola wzię-

wzięli Tatarowie, w jednym dniu na 5000. wycieli. Król na Seymie radził o sposobie przeciwnie rebelli, w tym Szwedzi złomawczy Pokoju, wypowiedzieli Poliszczę Wojnę, Moskwa także zajatrzeni na Polskę, Radziejowski do Szwacyi uszedł na radę przeciwnie Oyczyźnie, bo i posłaniec z jego listem był złapany pod Gdańskiem, w którym Chmielnickiego animuje do prozekucyi wojny, wraz z Szwedem, za co Radziejowski pro perduelli przyznany przez Konstytucya. Na tymże Seymie pospolite ruszenie ogłoszone, wici wydane, podatki na zapłatę woysku uchwalone, po Łubieńskim zmarłym, Prymasostwo dane Leszczyńskiemu, Kanclerzowi Koronnemu, na koniec Seym się rozszedł dla powietrza szerzacego się w Poliszczę, Król do Łowicza się przeniósł, Chmielnicki nadęty Szwedem i Moskwa odrzucił zamysłone posłuziżenstwo Poliszczę. Roku 1653. Czarnecki Obożny Koronny przeciwnie Kozakom wyprawiony, ale postrzelony pod Monasterykami wrócił się, Seym Brzeski Litt: kontrybucye na wojnę uchwalil. fukkurs do Smoleńska naznaczony, i uprowidowanie żywnością Fortesy, Król pod Lwowem lustrował Woysko ale nie płatne, Moskwa przez Polków deklarowała się przy Kozakach, Soczawa się Woysku Polskiemu poddała, Syn Chmielnickiego zbity od Wołochów pretendujący się uczynić Wojewoda Moldawskim, Król pod Zwancem okopał się z woyskiem, i z Hanem Tatarskim się pojednał z nieukontentowaniem Chmielnickiego, że go odstąpił, Bieganowski Choraży Lwowski posłany do Stambułu dla odnowienia Paktów, które potwierdził wrócił do Polski, zostawił Jana Sobieskiego przytrzymanego od Porty.

Roku 1654. Car Moskiewski wojnę wypowiedział Poliszczę przeciwnie Paktom z Władysławem

wem wiecznie zawartym, i ze 100000. Wojska wkroczył w granice Polskie, Kijow odebrał, jako i Połock i inne Miasta, Smoleńsk obległ, na Seymie woyna ogłoszona przeciw Moskwie. W Szwecyi Chrystyna Rząd oddała Królestwa Ciocięcznemu Bratu Karolowi Gustawowi Xiążęciu Bipontckiemu, sama w Rzymie Katoliczka została. Tenże Gustaw wysłał Posłów do Jana Kazimierza grozić woyna, jeżeli nie odstąpi intytulacyi, i pretenzyi do Korony Szwedzkiej. Radziwiłł Hetman Litt: w 10000. uderzył na Moskwę, ale nie wytrzymał, czym rozjatrzona, tym mocniejszy przypuścili atak do Smoleńska, gdzie miał Kommandę Obuchowicz z 2000. Wojska i Szlachty na 4000. prócz Mieyskich ludzi, ale przez złą Kommandę poddał się nie wytrzymawszy od S. Antuniego tylko do Września, Car Moskiewski odebrałszy Fortecę pojechał z tryumfem na Stolicę zostawiwszy Moskwy 40000. i Kozaków 20000. na odbieranie innych Miast, i na niszczenie Kraju. Tatarów 18000. na sukurs przyzwo Polakom.

Roku 1655. Hetmani Wojsko zebrawszy na 20000. konnego, i 8000. piechoty, wpadli w Ukrainę, i Miast wiele odebrali, w Fortecy Bassyi 17000. Kozaków wycieli, Moskwie pole wydali, których było 80000. Kasmuków i Kozaków 40000. ale nasi ich zniesli i wygrali pole, 9000. Moskwy trupem położywszy, i więceyby im byli szkodzili, tylko że Chmielnicki przekupił Tatarów, którzy podczas fymey okazji ufzli z pola, przyślawszy jednak w Marcu Polakom 40000. Tatarów, którzy się zostali z częścią Wojska Polskiego, bo Lanckoroncki Hetman Polny z Czarnieckim wokowani od Króla przeciw Szwedom łowiacym pakta, z

znaczną częśćią Wojska oderwali się, ile że już Król Szwedzki Wittembergiusza w 6000. wyprawił w Pomerania, i Województwa Wielkopolskie upokorzyły się pod protekcya Króla Szwedzkiego, który z 17000. Wojska przybył, złączył się i z innemi Województwami pod kofem, do którego Posłem wysłany Przyjemski od Króla z pertrwazyą nieślusznę wojny, ale bez skutku. Jan Kaźmierz na ten czas tylko 3000. Wojska Kwarcianego miał przy sobie, prócz nadwornych; z Lanckorońskim Polnym Hetmanem i Czarneckim, który dwa podjazdy Szwedzkie zniósł pod Piatkiem, a Król pod Wolborz umknął. Król Szwedzki do Warizawy pierwey, a potem ku Wolborzowi za Kaźmierzem z Wojskiem pobiegł, gdzie potkały się Wojska z izkoda Szwedzka, ale piechoty Szwedzkie poparły, a Król z swojemi do Krakowa umknął. Ze zaś i tam Wojsko Króla odstąpiło zwiasek zrobivszy o nie płaca, Król do Śląska użedł, a Czarnecki Kommandantem Krakowa zostawiony. Wilno w tym czasie Moskwa odebrali, Litwa cała pod jarzmem ich jęczała, Chmielnicki w 80000. Lwów atakował ale nie dobył, Kray tylko aż do Wisły niszczył, Potocki we 4000. tylko, nie mógł dać rady, Radziwiłł nie pomógł w Litwie. Król Szwedzki nie zastałszy Kaźmierza Kraków obległ, przez Czarneckiego mocno broniony, Czarnecki widząc słaba opatrznosc i żywnosc po dwóch Miesiacach obleżnia kapitulowac musiał, ale pod kondycjami i honorem, bo Czarnecki wolno wyżedł i z Wojskami, a Kwarciany zwiasek pod protekcya Króla Szwedzkiego się oddał, i Zamki koło Krakowa poodbierane, Karol odebrałszy Kraków i zlustrowawszy, ofobliwie Kościół Katedralny, gdzie był ciekawy widziec groby Królów, gdzie i przyżedłszy do grobu Łokietka, spytał się Starowolskiego Kanonika Kra-

Krakowskiego coby to za Król (był tak mały) odpowiedział: *Vladislaus Lobticus rex Regno pulsus, sed iterum rediit*, na co Król: *Sed wester Casmirus jam non redibit*, na co Starowolski: *Deus mirabilis, fortuna variabilis*. Karol potem do Warszawy ruszył, zmocniwszy Szwedami Kraków, Województwo Sandomirskie poddało się pod protekcyą jego. Częstochowska Forteca przez Millera Generała Szwedzkiego w 17000. piechoty obleżona, ale dziwna protekcyą Nayswiętżey Matki obroniona, kiedy wszystkie kule i ognie przeciwko Fortecy wystrzelane obijały się od murów, i raziły znacznie Szwedów, o czym wolno czytać obszerniey Historia Cudu tego mieysca. Województwa Szwedami zaprzatnione pod strasznemi kontrybucyami jęczały. Karol złączywszy się z woyskami swemi w Prusy poszedł, Torunia dobył, Elbląg odebrał, i wiele innych Miast, Malborga zaś mocno bronił Weycher Wojewoda Malborski, Gdańsk także naywiernieyszym się Kazimierzowi pokazał, bo nieprzełomany ani dobyty. Elektor Xiaże Pruski wiarołomca zkonfederował się z Królem Szwedzkim przeciwko Rzeczypospolitey, odebrałszy deklaracyą Warmii od Karola.

Roku 1656. kiedy Karol Król Szwedzki ledwie nie całą Polskę pod jarzmo swoje już przywłaszczył, Jan Kazimierz wokował do Głogowa niektórych Senatorów, gdzie i Posłowie od Karola przybyli z deklaracyą Pokoju, jeżeliby mu assekurowano sukcesyą do Korony, ale decyzya rady żeby Król do Polski wrócił. Tym czasem Województwo Lubelskie KONFEDERACYĄ TYSZOWIECKĄ zrobiło, do której się Hatmani i woysko przyłączyło przeciw nieprzyjacielom i inne Województwa łączące

czace pod potencya przez Polków. Polkowie od Konfederacyi, Króla sprowadzili do Lwowa, gdzie tym mocniej konfederacya sprzyjęzona, Król Szwedzki dowiedziawizy się o tym, tym nieznośniejszymi kontrybucyami przyciśnał Województwa, które na koniec przymusiły Wielkopolanów, że wsiadli na kon, w Kościanie Szwedów 400. znieśli, Gdzie Brat Cioteczny Karola Fryderyk Landgraf Haski zginął, i w wielu miejscach Szwedów znośli, Kwarcianych też partya oderwała się od Szweda wróciwszy do konfederacyi. O tym wszystkim dowiedziawizy się Król Szwedzki będący na ten czas w Prusach, czym prędzej w 10000. Kawaleryi biegł przez Łowicz do Solca, tam Polaków rozplolzył, z niemala swoich strata, i złączywszy się z garnizonami, Miasto Zamość poszedł atakować, ale bez skutku, z tamtąd o głodzie do Jarosławia w 18000. Wojska pospieszył, bo ze wszystkich stron podjazdy Polskie bronily mu sufficyencyi często urywając Szwedów. Z Jarosławia Król Szwedzki poszedł Dugała do Przemyśla, ale i ten odpędzony ze wstydem i z strata ludzi. Karol ku Lwowu zamyslał iść, 1000. Kawaleryi przed sobą wysłał których Czarnecki zniósł, i gonil aż do Sanu. i wpadłszy na wozy Króla Szwedzkiego przewożące się wziął, i cały Kredens srebrny Królewski wojsku na rabunek poszedł. Król Szwedzki przestraszony wrócił pod Sandomierz, i tam się roztaborował, ale ledwie nie zabity od podjazdu Polskiego podczas obiadu u Xiędza w Rudniku, i ledwie obroniony od swoich. W oczach Króla Szwedzkiego Sandomierz Szwedom odebrany od Polaków którzy ledwie na Zamek ušli, gdzie miny założywszy pod Zamek, i wyszedłszy z niego miny zapalili, i wysadzili Zamek, z całym Archiwem Województwa Sandomirskiego, i na

druga stronę do Obozu Szwedzkiego uszli. W tym Steynbok odebrałszy Malborg spieszył Karolowi na sukurs, a Czarnecki pod Koźmicami napadłszy na 8. Chorągwi jego zniósł, drugich pod Warką rozproszył, pod kommenda Xiążęcia Fryderyka, który ledwie przez 3 dni i 3. nocy nie jedząc uszedł do Warszawy, z innemi Ministrami Szwedzkiemi, Czarneckiemu jednak wielu się dostało w niewola Xiążat, Wódzów, i Ministrów Szwedzkich, Lubomirski zaś przeszkadzał złączeniu się Szwedom z Krakowa z Królem Szwedzkim i z innych miejsc. Koniecpolski też Chorągwi Koronny do tad przy Szwedach będąc z kwarcianym Woyskiem Manifest przeciwko Królowi Szwedzkiemu uczynił, przyłączył się do Ojczyzny. Król Szwedzki w Kwietniu z Woyskiem pod Warszawę, potym do Prus poszedł, ale z wielką Szkodą Szwedów przez podjazdy Polskie wszędzie nad niemi krażące, Czarnecki pod Łowiczem 12000. Szwedów, pod Kommanda Izraela zapędził aż do Zamku Łowickiego, wozy z pieniędzami zabrawszy, pod Gnieznem także Czarnecki z Lubomirskim Szwedów atakowali na błotach okopanych, ale z stratą swoich wrócić się musieli, potym Czarnecki Xiążęcia Meklemburgskiego Woysko rozpedził, atakującego Choynice, i Weychera Wojewodę wyzwolił. Potym wokowany Czarnecki od Króla pod Warszawę, i złączywszy się we 20000. z Czarneckim, Warszawę Szwedom odebrał wolno ich puściłszy. W tym Król Szwedzki z Elektorem Xiążęciem Pruskim Wiariofomca złączył się, pod Warszawę przybyli, i potkały się z sobą Woyska przeciwne, pierwszego dnia Polakom szczęście służyło, ale drugiego dnia Szwedzi Pole odebrali, a Król Jan Kaźmierz do Okuniowa się przeniósł, z tamtad do Lublina. Pod Krakowem także Polacy zdrada od Wir-

Wircyufza Gubernatora Szwedzkiego przełtra-
 fzeni, Wircyufz chciał Akademia przymusić do
 przysięgi Karolowi Szwedzkiemu, ale Akademi-
 cy woleli się rozeyść, niżeli Wiary nie do-
 trzymać swemu Królowi, klucze od Akademii
 Miastu zostawiwizy. Król Szwedzki do Prus
 ruszył z pod Warfzawy, bo Rygę Moikwa atta-
 kowali i Inflanty niszczyli. Czarnecki pod
 Trzemesnem Szwedów 1200. zniósł, Opaliń-
 ski 800. i Wrzeszczowicza Wódza ich Na-
 jezdnika Dworów, Kościołów i pierwszego
 Raycę Szwedom do oblężenia Częstochowy,
 którego uchodzącego chłopci kiyimi zabili. Król
 Każimierz w tym czasie Senatus Consilium miał,
 z którego Posłowie wysłani do Cesarza, Mo-
 lkwy, i Króla Duńskiego, a sam ruszył do Prus,
 wygnawszy z Łęczycy Elektorckich, z Kalisza
 Szwedów, z Choynic Xiążęcia Weymarskiego,
 i pod Gdańsk poszedł na sukurs oblężonemu
 Miastu przez Szwedów, Gaśiewski też z Li-
 twa niszczył Kray Elektorcki w Prusach, i na
 3000. Szwedów z Elektorckimi zniósł, gdzie
 Tatarowie wielu godnych ludzi w niewola
 wzięli i 41. Choragwi, w tym też Moikwa
 Inflanty, Duńczycy Szwecyą atakowali, flota z
 Szwecyi idaca pod Kommenda, Kenizmarka za-
 brana przez Gdańszczanów, a Król Szwedzki
 był wypadł do Inflant, ale dowiedziawszy się,
 że Jan Każimierz idzie do Gdańska, wrócił się
 którego pierwsze strażę Polacy znieśli pod Mal-
 borgiem, a tym czasem Król Każimierz z try-
 umem wjechał do Gdańska, i z rekognicya
 Miasta za dotrzymaną wierność ich dotad.
 Lubomirski Marzałek W. K. Kraków attako-
 wał z Szwedami, i odebrałby był, ale że
 Roku 1657. Rakocy Xiąże Siedmigródzki
 w 30000. Węgrów i 10000. Kozaków wpadł
 nowy Nieprzyjaciel w Polskę, chcąc się złączyć
 z Szwedami, dla tego Lubomirski odstąpił Kra-
 kowa,

kowa, a poszedł z częścią Woyska Siedmiogrodzka ziemię pustoszyć. Król także w Gdańsku uwolnił swoje Woysko na Kwatery dla trudnych żywności, ale jak prętko rozelszo się Woysko, tak Steynbok obległ Gdańsk, inni zaś Szwedzi gonili Polaków, i wzięli 5. Chorałgi, ale Czarnecki niepodziewanie przybiegł Szwedów rozplószył, i niewolników wyzwolił, i frzodkiem nieprzyjaciela wpadłszy do Gdańska Króla wyprowadził frzodkiem woysk Szwedzkich we 3000. tylko do Częstochowy, gdzie Królowa z Senatorami go czekała. W Częstochowie Senatus Consilium odprawione, i na nim Polna Buława Lubomirskiemu dana, a Czarneckiemu Województwo Ruskie, i Wiści na Pospolite ruszenie wyzłży. Rakocy publicznie wjeżdżał do Krakowa, ale piorunem przestraszony prętko wyjechał z Woyskiem, złączwszy się z Królem Szwedzkim między Opawami i Sandomirzem, i oblegli Zamoście, ale nie mogąc go dobyć, ku Inflantom skierowali przeciwko Moskwie grańujący tam ale tylko Brzeście Litt. odebrawizy, do Warszawy wrócili, i tam projekt umysłili podzielenia się Polska. Rakocemu mała Ruś i Ukraina naznaczona, Elektorowi Wielkopolska, Sierac: Łęczyc: Kujawskie, i Mazowieckie Województwa, Szwedom zaś Pomerania i Prusy, tym czasem kiedy się ci dzielą, Pan Bóg inaczej ławie intencye ich, Danowie w Szwecyi pladrowali, Rakociego Kray Lubomirski ruynował, i Turczyn mu pogroził, Han Tatarski Sukkurs Poliszczce obiecał, Cesarz 16000. na Sukkurs Każimierzowi przyślął Woyska, za co mu Szyby solne zastawione, i Summy Neapolitańskie na profit. Tym przestraszeni Kolligaci, Szwedzi w Prusy a Rakocy do Domu pospietzyli, któremu Hetmani z Woyskami, Potocki z Ukrainy, Lubomirski z Węgier, Czarnecki od Polski, Litwa od północna zastawili

piwfy znoſić chcieli, ale ten o Pokoÿ ſię proſił i 12000. Czerwonych złotych okupił ſię, tym czaſem Tatarów 60000. nieſpodziewanie przypadzfy. nie uważając na Traktaty, na Węgrów wpadli, 9000. trupem położywizy, reſztę w niewola wzięli, Rakocy ledwie ſalwowany prz: Sapiehę uſzedł do Węgier, ale zrzucony zaraz od Turków z Xięstwa Siedmigródzkiego, jako jego hoſdownik, a od Cefarza dziedzicznemidobrami przywowany; Kochowski przydaje: że Pan Bog ſkarzył za nieſuſzny najazd Polſki, za Kościoły zrabowane, i za wiolencyę nieſfychanie wielkie czynione. Król w tym czaſie kiedy Rakocy znieſiony, Cefarſkimi poſiłkami Kraków odebrał, Wielkopolanie Poznań El:ktorskim wzięli, a Wiroyuſz z Szwedami z Krakowa konwojowany aż do Szczecina, gdzie Król Szwedzki gotował ſię przeciw Danii, Chmielnicki też Wiaroſomca Polſki, a Wódz Kozacki umarł, w tym czaſie Czarnecki z Opalińskim w 4000. wpadli w Pomerania Szwedzka, i zrabowali na 600. wſiów, koło Szczecina ſpaliwizy, prócz Miałt wielu. Król Kaſimierz do rrus wybrał ſię, którego w Choyniczach Elektor Xiaże Pruſki Ołoba ſwoja przeproſił, za Adherencyą Szwedom, potym Świętował i zimował w Poznaniu, poſiłki Cefarſkie rozłożywizy na Kwaternach naprzykrzone Wielkopolanom. Po śmierci Chmielnickiego, Kozacy obtali Wódcem Wyhowſkiego, który że Polſzcze był przychylny, Car Moſkiewſki w kontr jamu kreował Wódcem Kozackim Zaporofkim Puſzkarenka.

Roku 1658. Seym Warſzawſki Pakta z Cefarzem, Korona Duńſka, i Hanem Tatarſkim odnowił, i Woſtku zapłatę obmyſlił, Komiffarzów do ułożenia Kozackiey ſubmiſſiwi nazna-
czył (którzy iſzczęſliwie pod Chadziakiem 16.

Września Pokody stwierdzili i wyinę przeciw Moskwię deklarował, Wódz Kozacki Wyhowski Wojewoda Kijowski kreowany, ale na koniec Powietrze ten Sejm rozerwało. Xiaże Kurlandzki w niewola od Szwedów wzięty i zrabowany w Zamku Nittawskim. Duński Król od Szwedów zwyciężony, Pokody z niemi uczynił, ale krótki, bo w krótcie wspomozony posiłkami Cesarскими, Holenderskimi, i Brandeburskimi, jako i Król Każimierz posłał Czarnckiego z 6000. Woyska na Sukkurs Koronie Dunckiej, i z Opalińskim, co tam Czarncki dokazywał przeciw Szwedom, wolno jego zwycięstwa, odwagi, i wszelkie pochwały czytać u Kochowskiego, ale i u Cudzoziemskich Historyków. Król Każimierz z Woyskiem Toruń odebrał, Szwedów wypędziłwszy.

Roku 1659. Car Moskiewski wysłał Posłów na Sejm, uzurpując tytułu Królestwa Polskiego, i z tą pretensya wysłał do Litwy 30000. woyska, na Ukrainę 30000. i na pilnowanie granic swoich 30000. pierwsi Wilno i innych wiele Miast odebrali, Gasiewski Hetman Polny Litt. z Kommissarzem Polskimznaczony do Traktatu, w niewola wzięty, drudzy zaś w Ukrainie przez Wyhowskiego w partego Polakami i Tatarami znieśieni, i z ich Kozakami na 50000. i aż pod Stolicę Moskiewską Kray niszczony. Sejm w Warizawie zerwany, Cesarzkie Woysko rewokowane z Polski. Król do Poznania, a Lubomirski z Woyskiem w Prusy poszedł, i tam z wżyskich Miast Szwedów wygnał, tylko Elbląg, i Malborg były trudne do wzięcia. Woysko Litt. zaś Kurlandya wyczysciło od Szwedów, Nittawę i Zamek im odebrałwszy. Z Danii Czarncki rewokowany, zostawiłwszy tam tylko 1000. Polaków pod Komenda

menda Plaszczyńskiego, który mocno stawając przeciw Szwedom zginął, ale Szwedzi znacznie przegrali na 4000. ludzi straciwszy, prócz wielu Generałów Officyerów od Duńczyka zabranych, Król Szwedzki zmieszany o Pokoju myśleć począł, Jan Kazimierz też do Gdańka przybył z Senatem dla decydowania Pokoju w naznaczonym miejscu Oliwie, i lubo zwatłony na siłach Szwed mógłby był dobrze przypłacić wojnę niefortunnie zaczęta, tylko że Moskwa siły swoje wywarła przeciw Polscze, musiał Król Pokojem się kontentować. Tegoż Roku Moneta odmieniona z woli Stanów na szelagi, które Boratyniemu Włochowi pozwolono bić, a Srebrna Monetę Tymfowi Słężakowi, od którego Imienia Tynty nazwane.

Roku 1660. Lumbresius Posel Francuski podjął się Medyacyi Imieniem Fryncypała twego do zakończenia Pokoju w Oliwie, który tym przedzey zakończony, jak wiadomość przyszła o śmierci Króla Szwedzkiego, przy obecności Possów Cefarskich, Holenderskich, Duńskich, i Brandeburskich, o czym wolno czytać obżerney Oliwkie Pakta. Po skńczonym Pokoju Czarniecki wyflany we 3000. i złączony z Litwa w 9000. Chowańskiego Wódza Moskiewskiego atakującego już od 6. Miesiący we 30000. Zamek Lachowicki, znacznie zniósł, na 15000. Moskwy w pień wyciawizy pod Połonka, wiele w niewola ich zabrawizy, Chowański aż do Wilna uszedł, gdzie jeszcze Garnizon był Moskiewski. Toż woysko złączone z Czarnieckim poszło przeciw Dozhorukiemu nad Dnieprem 30000. woyska majacemu, ale że się okopał mocno, tylko 4000. mu Moskwy urwali, i wrócili z woyskiem zgłodzonym, Czarniecki w inisza, Sapięha w inisza stronę, Czarniecki napadł

padł na 2000. Moskwy, których zniósłszy, w krótcie na Chowańskiego napadł już 15000. woyska mającego, ale w nocy się umknął zostawwszy tylko wszystkie żywności, któremi się woysko Czarneckiego poсилаło przez 8. dni. Potym pod Połockiem Litwa złączyła się z Polakami. W Ukrainie zaś Szeremet Wódz Moskiewski zbuntował Kozaków Polskich, i Chmielnickiego Syna im Wódcem przełożył nad 40000. Cieciura miał 6000. Kozaków, Szeremet 27000. Moskwy, ci wszyscy przeciw Polakom poszli, ale Potocki z Lubomirskim złączeni z woyskami od Prus przychodniemi, poszli przeciw nim, i umykających się w tył tak zniszczyli, że aż pod Kudnowem poddać się musieli, Chmielnicki pierwey, potym Cieciura, a Szeremet od Tatarów w niewola wzięty Moskwa broni złożyła nałzym Wódcom, ale od zazdrośnych Tatarów w pien wycięci, na 36000. padło trupem Nieprzyjaciela, i jeden się nie został z nich do opowiedzenia klęski iwojey. Chmielnicki tylko z Kozakami przysięgszy posłuszeństwo uwolniony. Roku 1661. Król w Krakowie posyłał wیزی o tych zwycięstwach po wszystkich Kościołach *Te Deum laudamus* głośc kazał. Potym w Szybach dolnych z Królowa w Wieliczce był, potym do Częstochowy Królestwo pojechali. Tegoż Roku Sejm w Warszawie był, podczas którego Hetmani publicznie wjeżdżali z niewolnikiem i Chorągwiemi wziętymi, i publiczna przy całej Rzeczypospolitey audyencya mieli, Czarneckiemu partykularnie obligacye i rekognicye od Króla, i od całej Rzeczypospolitey Kanclerza wyrażone i Tykoćin w Dziedziectwo darowany Na tymże Pakta Oliwskie stwierdzone, podatki uchwalone na zapłatę Woysku, Chadziacki Pokoy z Kozakami stwierdzony, Posłowie do Porty i Tatarów wysłani, Kommissarze do zawarcia Pokoju z Moskwa wyznaczeni,

czeni, Król także promowował na tym Seymie Sukcessora po sobie na Tron, ale projekt jego nie wysłuchany. Po Seymie skończonym wojsko Polskie związek uczyniło Marszałkiem związku obrany Swiderski, toż samo uczyniło i Litewskie obrawszy sobie Marszałkiem Chwaliboga Zyromskiego, czym Król i Ojczyzna zmieszani byli, Król jednak z Czarneckim we 3000. do Litwy poszedł przeciw Moskwie, gdzie związek Litewski ledwie się nakłonił iść z Czarneckim, przeciw Chowańskiemu we 20000, obozującemu pod Połockiem, którego na 17000. trupem położyli, Król na tryumf przyjechał, ale związku skaptować nie mógł, i kiedy trzeba było złączyć się z Tatarami i Kozakami pod Pereśławem czekającymi, i iść w Kray nieprzyjacielski, na ten czas wojsko obojga narodów Ordynansami Królewskimi wzgardziło, obróciwszy Rycerskie swoje odwagi na Dobra Duchowne, i na wojnę z babami, i tak Król z niszczym wrócił do Warszawy, naznaczywszy Posłem do związku z perswazyą Xiążęcia Czar-toryjskiego Biskupa Kujawskiego który bez skutku powrócił, nie wyperśwadowałszy zajadłym Synem na wnętrzości własnej swojej Matki oycyzny.

Reku 1662. Seym odprawił się w Warszawie, a związek klęty od Trzebickiego Biskupa Krakowskiego którego że klatwa nie przetrwała z Dóbr Duchownych, kara Boska zesłała Powietrze z Węgier na nich, wygnawszy ich z Dóbr Biskupstwa Krakowskiego do Wolborza Dóbr Biskupstwa Kujawskiego. Seym Warszawski dopiero Kommissya naznaczył do Lwowa dla Koronnego, a do Wilna dla Litewskiego związku, i podatki dla płacy wojsku naznaczone, i dopiero z Kommissyi Lwowskiej

Xiąża

Xiaże Czartoryjski Biskup Kujawski powrócił do związku wyznaczony, szczęśliwie rozwiązał związek z deklaracją wypłacenia im 9. Millionów, a w Wilnie związek Litt: Zyromskiego Marzałka swego, i Gasiewskiego Hetmana Poln: Litt: zabili. Roku 1663. Król po świętach w Zoskwi odprawionych do Lwowa powrócił, a że Chmielnicki Mnichem został, Kozacy Wódcem obrali Zaporoskim Teterę od Króla potwierdzonego, przez Ulanickiego Kozackiego Pośa. Związek znówu włączynał się z nieodebrany zapłaty, ale uskromiony groźba Królewska i Duchowna, Akta związku popaliwizy Król potym lustrował woysko, którego się pokazało na 40000. i kiedy ich dyponował przeciw Moskwie na Ukrainie, rozjechali się, ledwie trzecia część została, w ten sam czas Lubomirski Marzałek dysgracyowany uniknął do Łancuta, a Król zaś ruszył się na Ukrainę z Potockim Hetmanem, Czarneckim, Janem Sobieskim, i wiela Senatorów Rycerzami doświadczonemi. W Litwie też Związek uspokojony pod kommanda Paca Hetmana Polnego Litt: expedyowany przeciw Moskwie w 30000. stojący, a na Ukrainie 40000. pod Kommanda Kommandowskiego, który po fortecach woysko rozłożył, unikając batalii z Woyskiem Polskim.

Roku 1664. Polskie woysko zima Miasta i Zamki odbierać poczesło Moskwie, z przyczyny łatwiejszego dostępu po lodach ile przy gęstych rzekach i jeziorach, Tatarowie nałyciwszy się zdobyczami odstąpili woyska Polskiego, Król jednak mając swoich około 25000. ku Stolicy ciągnął, któremu świeżych Tatarów 20000. przyшло prócz Kozaków, Litewskie też woysko zbliżało się pod Kommanda Paca Hetmana, które się potkało z 15000. Moskwy pod

Bran-

Brańskiem, i przy Sukkursie od Króla posłanym Moskwa straciwszy wszystko, w rozsypankę poszli, a Król Dżewicę Miasło i Korab Zamek Moskwy odebrał, pod Tutylem spotkał się z Cyrkaskim 50000. Moskwy mającym, ale i ten noca w puszczę wielkie uszedł, obawiając się wojsk Polskich. Tym czasem Posel Moskiewski do Obozu przybył, prosiąc o Pokoły, który akceptowany od Króla, dla nowo zaczynającej się wojny z Kozakami, i dla zniszczonego zima Wojska. Król potym powrócił do Polski, zastawiwszy Czarneckiego z Janem Sobieskim im dla pilnowania Ukrainy. Do Traktowania zaś o Pokoły w Krośnie miejsce naznaczone, gdzie Kommissarze Polscy i Moskiewscy nic nie zrobiwszy, rozjechali się. Litwa pod Kommanda Paca znowu Moskwę przepłoszyli. Bidziński na 40. mil Kray Moskiewski zniszczył, i złączywszy się z Czarneckim, a przybrawszy Tatarów 20000. Kozaków, uskramiłi.

Roku 1665. Seym Warszawski zerwany, Lubomirski przez zawziętość Dworu pro Perduelli przyznany, z przyczyny, że nie chciał zezwolić na Elekcyę Sukcessora za życia Króla, którego Ludwika z Fakcyi Francuskiej promowowała, mając na to podpisy wielu Senatorów. W tym Roku Wielki Wódz Czarnecki na Ukrainie umarł z wielkim żalem Dworu, i całej Oyczyzny, Zamoycki także trzeci z Linii Wielkiego Jana umarł, i ostatni, bo teraz infza linia ma Ordynacyę od Marcina Zamoyckiego Podstołego Lwowskiego, a potym Podskarbiego W. K. Tegoż Roku powtórny Seym zerwany z przyczyny Lubomirskiego, który się złączył Związkiem Polkim, przeciw niemu Król z Wojskiem Nadwornym i Litewskim poszedł,

szedł, ale Lubomirski pod Częstochowa zniósł Litwę, niewolników Połubińskiego i 3. Paców uwolniwszy, Wielkopolskanie przy Lubomirskim staneli przeciw niesłuszney wojnie Domowej, która się cieszyła Moskwa, a Tatarzy, i Kozacy przeciw nim zapraszali Króla. Senatorem potym osobliwie Trzebicki Biskup Krakowski mocno pracowali około medyacyi, i rekuncyliacyi Lubomirskiego u Króla, ale że Lubomirski z Partya Woyska swego, i Konfederacya Wielkopolska unikał batalii z Królem, na koniec medyacya wzięła skutek, Lubomirskiemu restytucya Honorów wziętych, Związkowi zapłata obiecana, i Amnestya, Lubomirski Królowi się pod Namiotem upokorzył, i usprawiedliwił, jako nie winny przy Prawach Staropolskich, ale z przykrością przyjęty, pożegnał Króla, i za granice dla bezpieczeństwa pojechał, a Król w Toruniu Senatus Consilium złożył, i Seym w Marcu naznaczył. Tegoż Roku Jan Sobieski ożenił się z Marya Kazimira pozostała Wdowa po Zamoyjskim Wojewodzie Sandomirskim.

Roku 1666. Król wszelkiemi sposobami Lubomirskiego obligował, aby się nie sprzeciwiał wolney elekcyi Sukcessora po sobie, ale ten nie przesłany przy Prawach Polskich Manifest solenny uczynił przeciw Królowi, jako go o prywatny swój interes sądził, Listy do Monarchów rozpiął, i w Manifestie wydał Króla, jako millionami chce się kontentować od Moskwy, za oderwanie Prowincyi od Polski, których Sekretów rewelacya naywięcey Króla zagniewała. Leszczyński Prymas umarł, po nim Prażmowski nominowany. Województwa Krakowskie, Sandomir: Poznań: Kalisk: Sieradz: Łęczyca: wsiadły na koni przeciwko gwałtownikom Praw, i złączywszy się z Lubomirskim około 12000.

pod

pod Montwami w Kujawach się lokowali, Król zaś Litt: Wojsko, z Polskimi nadwornymi około 20000. przeciw nim poszedł, ale Trzebiński dalszey zemsty nie pozwoliwszy, Traktat wyrobił u obódwóch stron zkonkludowany pod Łagonicami nad Pilica. Lubomirski lubo przeprosił Króla, jednak w Śląsku się lokował dla bezpieczeństwa. W tym Sejm nadzedeł, ale znowu wymuszona Elekcyja zerwany. Ukraińskie Kozactwo odstąpiwszy Polski i Moskwy pod protekcyą Turków się udały, którzy wzięwszy Chmielnickiego z Kłajtoru inwestywali na Xięstwo Ruskie, przez Czauzow odebrawszy Ruś na Portę, a tym czasem wojnę gotowali przeciw Policzce. Tatarowie odstąpili od Ligi Polskiej, z Moskwa Armistitium kończyło się, a Rzeczpospolita Domowa wojna zakłócona, Polska głodem i powietrzem od P. Boga skarana, i już to powrótnie była Oycyzna bez nadziei za tego Króla falwowania się; Senatus-Consilium jednak obmyśliło zapłatę Wojsku półroczną, które wyprawione przeciw Tatarom w Ukrainę pod Kommenda Machowskięgo, ale znieśione łatwo 6000. Tatarskiemi 40000. i Kozackiemi 20000. Machowski i innych wielu godnych Kawalerów dostali się w niewola Tatarska, pod niefortunnym zawsze Polakom Batozem, gdzie przed 16. lat Kalinowski Hetman zginął i wojsko stracił. W tym czasie Turczyn wielką potencją gotował przeciw Policzce, dla zawojowania Rusi, a Radziejowski Oyciec Kardynała od Polski wielkim Possem wyprawiony do Porty.

Roku 1667. Lubomirski Marzalek W. K. i Hetman P. umarł, i Potocki Wojewoda Krakowski Hetman W. K. Na Seymie Buława W. K. i Łaska oddana Janowi Sobieskiemu, Wojewódz-

jewództwo Krakowskie Zebrzydowskiemu, a Buława Polna Xiążęciu Wiśniowieckiemu. Traktaty Łęgońskie stwierdzone, podatki uchwalone, Wojsko urządzone przeciw Turkom i Tatarom, pretendowana Elekcyja ledwie usmierzona, która była okazyja śmierci Ludwika Królowey, bo zaraz po Seymie umarła, w Krakowie pochowana w Kaplicy nowo fundowanej od Kaźmierza. Zebrzydowski także Wojewoda Krakowski umarł bez Sukcessora w Pieskowej skale. Podczas pogrzebu Ludwika przy wprowadzeniu Ciała w Processyi wzniecona kłótnia między Miastem Krakowem, i Akademią, ale decydowane piérwsze miéjce Akademii. Takżé druga między Kapitułą Gnieźnieńską i Krakowską, ale prawa ręka dana Gnieźnieńskim, a lewa Krakowskim jako Gospodarzom, w parach z sobą idącym. Panny Wizytki i Misyonarze wprowadzeni przez Ludwikę z Francyi do Polski, o tym Załuski świadczy.

Sobieski Hetman z 12000. Wojska Polskiego Tatarów 80000. Kozaków 24000. pod Podhaycami z pola ipędził 12000. Tatarów trupem położywszy, prócz niezliczonych Kozaków, potym z Tatarami się pogodził, i Kozacy się poddali pod Rząd Polki, na odgłos tej nowiny Król po Kościołach głościć kazał *Te Deum Laudamus.*

Roku 1668. Jan Kaźmierz majacy lat 59. we 21. lat panowania swego, na Senatus-Consilium o Abdykacyi Stanom doniósł, Seym naznaczył na którym wyrażone rekognicye od Króla i Rzeczypolitey Sobieskiemu, Hetmanowi za zwycięstwo, Traktaty z Tatarami i Kozakami potwierdzone, płaca Wojsku deklarowa-

na.

na. Po Seymie na Senatus-Consilium Olszowski Podkanclerzy Koronny Senatowi doniósł o Abdykacyi Króla, ani na proźbę Prymasa i Senatu chciał Król odmienić intencyi, Seym naznaczony, i w Uniwersałach na Seymiki Król wyraził intencya Abdykacyi swojey. Na Seymie kiedy na proźbę Senatu całego, i Stanu Rycerskiego Król nie chciał odmienić intencyi swojey, pożegnał przez Olszowskiego całą Rzeczpospolitą, Diploma z obódwóch stron spisane, w którym Oyczyzna Króla, Król Oyczyznę wyzwolił od posiadzenia, Rzeczpospolita nazaczyła Królowi pensyi roczney z skarbu 300000. złotych, który po Abdykacyi wyjechał pręko do Francyi na pokutę.

Po Abdykacyi Króla Jana Kazimierza, Elektor Brandeburski Starostwo Drabimskie odebrał, zostawione Xiążęciu Demetriuszowi Wiśniowieckiemu Hetmanowi P. K. niby z przyczyny; że wygodził skarbowi Polskiemu złotych 100000. ale iobie Rzeczpospolita kompensowała tę summę, za to że nie asystował jako holdownik, i obligowany Rzeczypospolitey na wojnę przeciw Moskwie, o czym instrukcyja naucza w Poselstwie Prażmowskiego Prymasa od Rzeczypospolitey, uZasuskiego *sub anno 1668. fol: 72.* Tegoż Roku Kozacy buntę wzięcynac poczeli posyżawszy o Interregnum trwajacym w Poliszczu. SeymKonwokował Prymas w Listopadzie, i Posłowie wysłani do posronnych Monarchów.

Roku 1669. 2. Maja Elekcyja zaczęta, na którey Litwa i wiele Województw ekskludowali Piaśta z przyczyny rozdzielonych Partyi przez Pretendentów do Korony Xiążęcia Neuburg-

burgskiego, Lotaryńskiego, i Kondeusza Fran-
cuza &c. i ledwie już nie była zdeperowana
Elekcyą, ale po danyeh audyencyach postronnym
Polsom, a na koniec bo już w ostatni dzień
Seymu, kiedy Marefcotti Nuncyusz Apostolski
dał Benedykcyą od Oycy S. po niey cudownym
spůsobem Duchem S. natchnięte Województwa,
a nie myślące ku Zachodowi Słońca wykrzy-
knęli jednomyślnie, i nominowany przez Pryma-
ła Prażmowskiego Michał Xiaże Wifzniowiecki.

PYTANIA

PYTAŃIA

z Części trzeciej

Władysław Jagiełło gdzie koronowany? Mistrz Krzyżacki Czolnier jeśli był na niego? w Poznaniu co za Poddanemi Królowa Jadwiga rzekła? co w Litwie względem Wiary czynił, komu Xięstwo Litewskie oddał? Królowa od Węgrów jakie Miasta poodbierała w Polskiej Rusi? Z Xiążęciem Opolskim o co Wojna była? jak się o Dobryń z Krzyżakami Król pogodził? kogo po śmierci Jadwigi wziął za Żonę? Za co, jakim szczęściem pod Grunwaldem z Krzyżakami bił się, jak wojnę zakończył? Od Zygmunta Króla Rzymskiego i Węgierskiego (nie Weneckiego) jak omylnie na karcie 53. położono) co wziął za podarki? za Spisł co dał? dla Litwy i Zmudzi co uczynił? o co Xiążę Litewski Witold rozgniewany zaczął myśleć o Koronie? Podole jak od Litwy odpadło? Wołosza jak się zachowała? Gdzie umarł Jagiełło, z której Żony Potomstwo zostawił?

2. Władysław III. Warnieński na wiele lat pokòy z Turczynem zawarł, jak zerwał i pod Warna przegrał? jaka śmiercią umarł?
3. Kazimierz IV. z jakiego Domu wziął Żonę, wiele Potomstwa? Co z Prusakami uczynił? jak Elekcyja Biskupów w Polsce ustała? Gdzie Król umarł?
4. Jan Woyciech abo Olbracht co miał za szczęście pod Bukowiną? Wojewodzie Wołoskiemu i Turkom jak się powodziło? z czego Król w Toruniu umarł?
5. Król Alexander gdzie wolności wielkie nadał? gdzie o prym między Senatorami i Duchownemi decydowano? gdzie Król i po jakiej wygranej pochowany?
6. Król Zygmunt I. z jakim szczęściem przeciw Moskwie i Wołochom wojował? Z

kim pokòy w Wiedniu zawarł? z Prusami i z Xięstwem Mazowieckim jak postąpił? W jakich lećiech Syna koronował? w którym Roku życia umarł?

7. Zygmunt August które miał Zony? z jakim szczęściem z Moskwa wojował? Z Inflantami, i z Religia co się działo? gdzie Król umarł?
8. Henryka Walezego kto do Korony promował? dla czego z Polski wyjechał?
9. Stefan Batory z kim o koronę Polska Walczył? z Gdańszczanami jak zakończył? z Moskwa co miał za szczęście Zborowicy o co rozniewani? wojsko kwarciane, i Trybunał na jaki koniec ustanowił?
10. Z Zygmuntem III. którzy byli oraz kandydaci do korony? Zamoyski Maksymiliana wielekroć poraził? co w Paktach Konwentach Zygmunt przysiągł względem Wia-ry? Rokosz Zebrzydowski o co podnosił? z Moskwa i Szwedami podwakroć i Turkami Choćimska jak wojna zakończona? Litowscy jak się w Węgrzech sprawili, i Kozacy w Azji z Miastem Synope? Moskwa jak odpadła? pod Cecora co za kłó-śka Polaków spotkała? Jan Zygmunt Elektor Brandeburki pod jakimi kondycjami inwestytury dostał? Podymne kiedy ustanowiono? Powietrze jeśli pladrowało? Król jakie miał Zony i Synów, kiedy umarł?
11. Król Władysław jakie Xięstwa Moskwie odebrał, a jakie Miasta Szwedom zawojo-owane przez nich Polfcze? Bunt Kozackie o co poszły? za co Jan Każimierz Królewic siedział w areszcie? które miał Zony Władysław, i jeżeli zostawił potomstwo?
12. Jan Każimierz jakim szczęściem z Tatarami, Kozakami, Szwedami, Rakocym, Prusami, i Moskwa wojował? Co za Konfederacya Tyszowiecka? z jakim szczęściem wojny zakończone? z Lubomirskim o co Dwór miał sprawę? kogo Król miał za Zonę? co za okoliczności abdykacyi Królestwa?

CZĘŚĆ CZWARTA

Od

MICHAŁA KORYBUTA

do

AUGUSTA III. szczęśliwie Panującego z przyłączeniem Wiadomości o Rządzie i Urzędach Polskich.

MICHAŁ, Xiążę Wiśniowiecki, Syn Wielkiego Ojca Wojewody Rakiego, z Linii Korybuta rodzzonego Brata Króla Jagiellona idącego. Podczas tej Elekcyi, pisze *Zaśuski*, w Dzień tam obranego Michała nad łzopa Senatoriska widziany był Orzeł ulatujący i gólab biały, a Kōy pszczoł upadł przed Województwem Łęczyckim. Po Elekcyi Michał wszystkie Województwa objeżdżał z podziękowaniem za *Vota* jednostrayne, i przysiagłszy na *Pačia Conventa* Seym, koronacyiznaczony na dzień S. Michała w Krakowie, gdzie przez Prażmowskiego Prymasa przy asystencyi Stanów Król Koronowany, na zajutrz Miałta przysięgi Królowi w Rynku Krakowskim składali. Trzeciego dnia Seym zaczęty, na którym Marszałkiem obrany Krzycki Podkomorzy Kałiski, ale Seym ten zerwany przez Olizaryusza Podśędka Kijowskiego. Senatus-Consilium drugi Seym naznaczyło na 7. dzień Marca, bo Turecka wojna zbliżała się. Drugie Senatus-Consilium determinowało ożenienie Króla z Austryaczka, inși Senatorowie

A

życzy.

życzyli do Seymu się zatrzymać, Król nie uważając na to wysłał Posłów do Wiednia, i z sprowadzona Siostra Leopolda Cesarza wziął ślub.

Roku 1670. Seym w Marcu zerwany przez Zabokrzyckiego Cześnika Braclawskiego. Na Senatus-Consilium nie pozwolona koronacja Królowey, z przyczyny exkuzy Podskarbiego, że bez konsensu Rzeczypospolitey nie mógł utworzyć skarbu. Seym trzeci tegoż Roku w Wrześniu złożony, na którym Prymas Prażmowski w wszystkie defekta przełożył Królowi na oczy w Mowie swojey, która jest u Załuskiego *sub Anno 1670. part: 1. Tom: 1.* jednak i szczęśliwie ten Seym doszedł, i Królowa Koronowana. Interessa zaś profekwowania wojny z Turczynem, odzyskania Ukrainy, i zakonczenia z Moskwa Pokoju zostawione w mocy Królewskiej i dane irzodki, jakoż doszły Traktaty z Moskwa, z kondycya przywrócenia Kijowa i całej Ukrainy Poliszczę, ale Grecka Wiara zwykła nie dotrzymywać, i nie dotrzymała.

Roku 1671. Seym pod dyrekcyą Oborskiego Starosty Liwskiego zerwany przez Grudzińskiego Wojewodźca Rawskiego, przy wielkich Scylliach między familiami, miasto aukcyi wojzka do obronienia Oyczyzny.

Roku 1672. Seym w Maju złożony extraordinaryiny pod dyrekcyą Sokolnickiego, ale zerwany przez Piafeczynskiego Starostę Braclaw: Na tym Seymie Prymas i Hetman Sobieski przy Prawach Polskich Królowi prawdę mówili, i z tad po Seymie, wynikły Konfederacye Województw, Manifesty Prymasa i Hetmana z innymi

mi przeciw Królowi. Przytym i Królewskie Remanifesty, diffidencye i Scyllie urosły. Ze zaś Turcy zbliżali się do Kamieńca, kiedy Król i Ojczyzna zapomnieli o sobie, Hetman Sobieski jako Waleczny Rycerz poszedł z małą kwotą, bo tylko z 1000. Hufaryi, i nie wiele lekkich, i pod Kałużą zniósł 20000. Tatarów pierwsze straże, czym i Corpus Tureckie przestraszone. W tym miasto sukursu Konfederacya Generalna GOŁĘBIEWSKA wynikła, Prymas z Partya, swoja pro Perduellibus przyznany i osadzony, Dobra sekwestrowane, wolny głos, Trybunały i Senatus Consilia zniesione, o czym Zaśutki fol: 405. part: 1. Tom: 1. i taż Konfederacya limitowana do Warszawy; a przy Prymasie Hetman Sobieski Województwa Pruskie, i Litwa w Łowiczu kongress złożyli, punkta z obodwóch stron, i exorbitancye wyliczone przeciw Królowi, a w tym Turcy Kamieniec odebrali, i Lwów oblegli, ale się okupił 100000. Talerów.

Roku 1673. Konfederacya GOŁĘBIEWSKA w Warszawie reasumowana przeciw kongressowi Łowickiemu poczesa hatafować, ale to wszystko Trzebicki Biskup Krakowski, i Chrapowski Wojewoda Witebski naznaczeni do Łowicza Medyatorowie uspokoili, sprowadziwszy Prymata z Hetmanem do Warszawy, i tę Konfederacya nazwali SEYMEM PACIFICATIONIS, na którym zagodzone Scyllie, a za perfwazyą Hetmana Aukcyą Woyska ustanowioną do 60000. Konfederacya Gołębiowska zkasflowana, i wszystkie Akta z obodwóch stron. Prymas też na końcu Seymu umarł. Po skończonym Seymie Król do Lwowa jechał, gdzie się Woyska ściagały, ale tam zapadł na zdrowiu, i z piękną dyspozycyą Testament uczyniwszy umarł.

umarł. W Wigilia śmierci jego, Sobieski Hetman zbliżył się z Woyskiem pod Choćim, w dzień zaś śmierci Króla z Woyskiem Tureckim okopanym poczał się strzelać z Armat, pierwsze stráže ich zniósł, na zajutrz Atak przypuścił, i szczęśliwie zniósł nieprzyjaciela, na 60000. trupem Turków położywszy, a swoich nie stracił nad dwieście, prócz wielu w rzece potopionych zagonionych za nieprzyjacielem, Hetman i dalej ku Konstantynopolowi chciał wojnę prozekwować, ale śmierć Królewska obwieńczona w Woysku strwożyła Woysko, które się rwać poczeło do Domów, a Hetman za nimi na obrady Seymowe.

Roku 1674. Elekcyja złożona w Maju, na której się pokazał z Tryumfem Jan Sobieski Hetman, jako Zwycięzca Nieprzyjaciela Krzyża S. w tym Pretendentów wielu odezwało się do Korony, Piast odrzucony, Kandydaci: Kondeusz Francuz, Xiaże Lotaryński, Xiaże Neuburgski i wielu innych. Ale dyspozycya Pana Boga inaczey Los szczęścia rzuciła, bo najpierwszy Jabłonowski Wojewoda Ruski w Mowie swojej zalecił za naydoskonalszego Króla, Jana Sobieskiego, i pociągnawizy za sobą inne Województwa temu a nie innemu sprzyjać poczeły, a na zajutrz i Litwa, i tak za zgoda

JAN III. Sobieski Hetman W. K. przez Trzebickiego Biskupa Krakowskiego nominowany Królem, bo Prymasostwo i Biskupstwo Kujawskie wakowało. Król Jan naypierwey myśli swoje skierował przeciw nieprzyjacielowi atakującemu Ukrainę, Podole, i inne Ruskie Województwa, i z Woyskiem pod Lwów przyciągnawizy rozessał Partyami Woysko do odbiera-

nia

nia Zamków i Miast, i cała zima miał zabawę z Turkami i Tatarami, toż samo i przez drugą zimę Roku 1675. pod Zurawnem, gdzie Król Jan po kilka razy od Turków i Tatarów był oblężony, ale zawsze ze strata Pogan, lubo z barzo izczupłym Woyskiem się bronił, na koniec Turczyn Traktaty akceptował, jednak Kamienica nie odstąpił, i owizem ruynował Kraje Polskie, ale często od Polaków plagi brał. potym Król Uniwersały przedkoronacyjne wydał na Seym.

Roku 1676. 2. Lutego Król i Królowa koronowani przez Olszowskiego Prymasa przy zgromadzoney Rzeczypospolitey na ten Akt, i Seym, który trwał pod dyrekcyą Sieniawskiego, i skończył się w Sobotę wielką. Po Świętach Wielkonocnych zaraz Król wyjechał do Częstochowy, z tamtąd pod Zurawno na wojnę Turecką, gdzie po kilka razy wygrał 10000. Woyska Polskiego przeciw 80000. Turków i 130000. Tatarów, na koniec Turczyn o Traktaty się prosił, które i otrzymał z honorem Polki, tylko że Kamieniec został się przy Turkach, o czym Zaruski part: 1. Tom: 1. *sub. finem de Exped: Zoraw:*

Roku 1677. Seym Warszawski stwierdził Pokoły z Turkami, i Posel wielki do Porty wysłany X. aże Wiśniowiecki Wojewoda Bełski. Po Seymie Królestwo do Gdańska pojechali i tam uspokoili niektóre Scyssye, gdzie Prymas Olszowski umarł, a po nim Król nominował na Prymasostwo Wydźgę.

Roku 1678. Seym w Grodnie naznaczony,
H3 na ~~3000~~

na którym Xiaże Radziwiłł Poſsem do Oyca S. z poſłufzeństwem wyſłany, i tenże ſam do Ceſarza, i do Weneſtów, ale powracając z Bononii umarł, na tymże Seymie Reformacya Królowey przyznana. Roku 1679. Seym w Grudniu w przeſłym Roku zaczęty, w Sobotę Świąteczną zerwany chociaż tak długo ſię ciągnął, pod przyczyną Francuſkiey Betunów ligi z Tekelim przeciw Ceſarzowi, który przy Tureckich nadziejach, i całe Węgry zbuntował przeciw Ceſarzowi. Było potym wiele innych Seymów, ale zawſze zrywanych, z okazyi wielu dyſſenſyi Dworu z Domami i Familiami.

Roku 1683. Seym doſzły Warſzawſki decydował Traktaty z Ceſarzem przeciw Turkom, za interpozycyą mocną Innocentego XI. Papieża, ile że już Turcy Wiedni oblegli byli z wielkim niebeſpieczeństwem Chreſcijaństwa. Tegoż Roku 15 Sierpnia Król we 30000. Woyska ruſzył z Krakowa ku Wiedniowi, gdzie na początku Wrzeſnia znacznie Król Jan wpaſł Ceſarza, bo Turcy ſtraſzną klęskę od Woyska Polſkiego ponieſli, aż noca uchodzić musieli od obleżonego Miasta do Węgier. Nazajutrz Leopold Ceſarz wyjechał do Obozu Polſkiego na podziękowanie wyzwolenego Wiednia Królowi Janowi, z wyrażeniem tegoż ſamego wſzytkim Woyskowym objeżdżając cały obóz. Woysko naſze potym ku Preſburgowi ruſzyło, gdzie znowu pod Miastem Parkanem potkać ſię musiało nieſpodziewanie z Turkami, z wielką ſtratą Polſkich godnych ludzi, i wojennych, z niebeſpieczeństwem ſamego Króla, ale nazajutrz jak ſię Niemcy złączyli z Woyskiem Polſkim tak Turcy znacznie przegrali, i wiele Fortec im odebranych, potym Król zoftawiwszy kilka tyſięcy Woyska w Węgrach wrócił do Polſki w Paz-

Pazdzierniku, zabiegając na jazdom Tureckim granic Polskich za sukurs dany Cesarzowi.

Roku 1684. Król sam przybył pod Kamieniec, gdzie Potocki Hetman podczas Wiedeńskich zabaw Woyskiem swoim wiele dokazywał przeciw Turkom, a tym barzieszy za przybyciem Królewskim wiele im Miast i Fortec podobierano. Ze zaś Pola nigdzie Turcy ani Tatarowie nie dotrzymali podjazdami Polskimi często rażeni. Król granice opatrzywszy Woyskami, wrócił do Polski. Roku 1685. Po Seymie w Grodnie nie doszłym ustawiczne gonitwy były Polskich podjazdów z Turkami i Tatarami.

Roku 1686. Też same gonitwy trwały. Traktaty z Moskwa zawarte z wielką krzywdą i stratą Rzeczypospolitey przez Grzymułtowskiego Wojewodę Poznańskiego, i Ogińskiego Kanclerza Litt: bo z oderwaniem wielu Prowincyi, mocno Krwia Polska nabytych, kiedy Kijow, Czernichow, Smoleńsk, i Siewierz z zupełnemi ich Województwami Moskwie oddane; przyczyna największa była zawziętości Tureckiej przeciw Poliszce o sukurs Wiedniowi dany, którym najeżdżającym trzeba było zawzięcie się bronić w granicach Polskich, Moskwie w Litwie. Roku 1687. Król te Traktaty approbował we Lwowie, i Biret na dyspozycyą swoją przyssany od Papieża, oddał Radziejowskiemu Biskupowi Warminskiemu, a drugi Pallawicyniemu Nuncyuszowi. Tegoż Roku Markiezy Brandeburski umarł, po którym pozostała Wdowa z Domu Radziwiłłówna wielkiej substancyi Dama w Litwie, od Królewica Jakuba pretendowana za Żonę, ale poszła za Karola Xiążęcia Neuburgskiego teraznieyszego Elektora

Palatyna Reńskiego, o substancya jey w Litwie zawzięte były kłótnie, między Radziwiłłami i Sapiehami, dopiero uspokojone Roku 1729. Tegoż Roku tentowana expedycja do odebrania Kamieńca, ale bez skutku, dla zakłóconey komendy Królewicowi Jakubowi daney przeciw powadze Hetmanów, Prawem nie cierpiących inney Komendy nad sobą prócz Królewskiej. Roku 1688. Seym w Grodnie bez obranego Marszałka zerwany o pretensya, że Król chciał Królewica Jakuba na Tronie wedle siebie posiadać, i o pretendowana Komendę pod Kamieńcem. Na tym Seymie oskarżony Łyszczyński, że publicznie mówił: Nie jest Bóg; do drugiego Seymu z karą odesłany, osadzony i żywo spalony. Tegoż Roku Seym drugi zaczął się pod dyrekcyą Szczuki Referendarza Litwy, który po rozdanych wakacjach, po wyślanych do Wiednia Posłach dla traktowania wraz z Cesarzem o Pokój z Turczynem, zerwany w następującym Roku 1689. 2. Kwietnia, tak długo się przedtym Seymy agitowały, Neuburska fortuna była pretextem rwania Seymów, ale barżiey Fakcya Francuska przez Królowę. Roku 1690. Królewic Jakub ożeniony z Jadwigą Xiężniczka Neuburska. Seym pod dyrekcyą Działynskiego doszedł, Tatarowie w tym Roku plądrowali Ruskie Prowincye, Brandeburczyk począł myśleć o Koronie Pruskiej. Roku 1691. Król Poszedł z Woyskiem aż do Siedmiogrodzkiej Ziemi, ale z Kraju pustego z niszczym wrócił, nigdzie Nieprzyjaciela nie znalazłszy, Fortecę położył w Wołochach, dla bronienia prowiantów do Kamieńca.

Roku 1692. 1693. były Seymy ale zawzięte zrywane dla Scyffyi Neyburgskiej, Tatarowie granice Ruskie często najeżdżali, ale też często plagę

plagę brali od Polaków. Roku 1694. Król Jan Córkę swoję wydał za Xiążęcia Elektora Bawarskiego, dawizy z nią w posagu 500000. Talerów bitych. Roku 1695. Seym Warszawski w samych kłótniach odprawiony, z przyczyny zakłóconego Domu Sapiehow w Litwie, ołobliwie Wojewody Wileńskiego exkommunikowanego przez Biskupa Wileńskiego za zdeżołowane w Litwie Duchowne Dobra. Na Senatus-Confilium też same kłótnie trwały, do śmierci Królewskiej, który Roku 1696. 7. Czerwca w Dzień S. Trójcy, tegoż dnia i teyże godziny 8. po południu jako i był obrany Królem, umarł.

Po śmierci Króla Jana wielkie kłótnie wszczęły się w Domu Królewskim, Senatus-Confilium u Prymasa Radziejewskiego Kardynała decydowało Seym konwokacyi na dzień 28. Sierpnia. Podczas Seymu konwokacyjnego obrany Marszałkiem Humiecki, potym Wojewoda Podolskim kreowany, ale Seym przez wewnętrzne kłótnie, rozdzielone Stany na różne fakcye, lubo przy złączeniu się Rycerskiego Stanu z Senatem, zerwany, przez Horodeńskiego Posła Czernichowskiego. W tym Związku w wojsku wynikły, w Wojsku Koronnym Baranowski obrany Marszałkiem Związkowym, a w Wojsku Litewskim Ogiński. W Litwie wprętcę uspokojony Związek rozsypanemi pieniędzmi przez Sapiehę Wojewodę Wileńskiego i Hetmana. W Koronie późnię nadzieja prętką satysfakcyi z skarbu, a barzięj z przyczyny zagniewanych Województw wsiadać mających na koń, dla znożenia Związku.

Roku 1697. 15. Maja Seym Elekcyi złożony,

żony, na którym dwóch konkurrentów do Łaski było, ale Stanisław Leszczyński na ten czas Starosta Odolanowski ustąpił Bielińskiemu Podkomorzemu Koronnemu, który przy wielkich tycyfych ledwie w czwastym tygodniu obrany, z przyczyny zabawionej pretenzyi Litewskiej, i domawiania się o zrównanie Praw Litewskich z Koronnemi. Potym Autor Zwiąsktu wydany Horodeński ten sam co konwokacya zerwał z instynktu Królowey Janowey, i Królewica Jakuba. Konkurenci do Korony odezwali się Królewic Jakub, Xiaże Burboński de Conti, Xiaże Karol Neyburski, Odeschalki, Xiaże Badencki, Xiaże Lotaryński, Bawarski, i Xiaże Elektor Saski, 26. Czerwca Xiaże Kardynał Prymas objeżdżał Województwa na koniu, i wżyskich witał zalecając im jednośc 27. po śpiewanym *Veni Creator* przystąpił do Kandydatów, a nayspierwey Województwo Krakowskie dało Votum na Królewica Jakuba, ale Czarnecki Piłsarz Koronny nie pozwolił, Województwo Kaliskie Xiażęciu Elektorowi Saskiemu, a Poznańskie Xiażęciu de Conti dały Votum, Płockie, Rawskie, Ziemia Dobrzyńska Xiażęciu de Conti, inne zaś nie zgadzały się, tym czalem noc przerwała, a nominacya do nazajutrze odłożona. Ta noc wżyskie myśli Województw wielu przerobiła na Ołobę Xiażęcia Elektora Saskiego, złotorzęsiła perśwazyą, i złotopłynnemi radami. 28. Xiaże Kardynał kontynuując objeżdżanie Województw wżędzie generalna zgodę słyżał na Xiażęcia Elektora Saskiego przeciw nadziei swojey, tak w Scyffy nominował Xiażęcia Burbońskiego de Conti. Ale Dabiki Biskup Kujawski z daleko większą kwota Województw nominował.

AUGUSTA II. Elektora Saskiego, Kardynał
uprze-

uprzedził z *Te Deum laudamus* do S. Jana, Biskup Kujawski zaś pośledni, ale w więkzey daleko liczbie, który tegoż dnia ogłosił Elekcyę, i na koronacyę dzień 15. Września naznaczył. Prymas zaś poparcie Elekcyi na dzień 26. Sierpnia, protestacye z obódwóch stron nastąpiły. 26. Augusta zjechały się niektóre Województwa do Warszawy, gdzie przeciw Partyi Króla Augusta Rokosz zklejony, pod dyrekcyą Humieckiego Stolnika Podolskiego, z Pola Sessye przeniesione do Zamku, i tam Rokosz poprzyjęzony, Ablegat Brandeburski z Marszałkiem Koronnym do Medyacyi przystąpił, ale bez skutku.

W Krakowie 15. Września Król August wjazd swój publicznie i z Magnificencyą odprawił na Zamek, przez Dabkiego Biskupa Kujawskiego koronowany. Sejm tylko dwóch Niedzielną odprawiony, dla niewielkiej liczby Posłów, z przyczyny zakłóconey Rzeczypospolitey pod dyrekcyą Zawiszy Starosty Mińskiego. Podczas tego Sejmu Król August rozdał wakanse Biskupstwo Chełmińskie Potockiemu, potym Prymasowi, Podczastwo Koronne Stanisławowi Leżyczynskiemu Staroście Odolanowskiemu, terazniejszyemu Królowi i Xiążęciu Lotaryńskiemu, prócz innych wielu, Sejm dożedeł, *Pašla conventa* poprzyjęzone. 19. Pazdziernika Xiąże Burboński de Conti przybył morzem do Oliwy, ale krótko zabawiwszy, i porozumiawszy słabe siły Partyi swojej, wrócił do Francyi. Senatorowie zaś i inni jemu przyjaźni do Króla Augusta przystąpili, i przyznali za Pana, Rokosz się rozszedeł, a Województw wiele przystąpiło do Króla koronowanego, oprócz Wielkopolskich załadzonych z Kardynałem przy rokofzu.

Roku 1698. Król AUGUST Sejm *Pacificatio.*

cationis złożył na 16. dzień Kwietnia, a tym
 czasem wyjechał w Prusy, do Torunia, Mal-
 borga, i Gdańska, gdzie z Tryumfem przyje-
 ty, tak jako w Krakowie i Warszawie od Miał
 czestowany, i w Gdańsku, i Oliwie, potym po-
 wrócił do Warszawy 14. Kwietnia. W Gdań-
 sku dano było znać Królowi o kłótniach Li-
 tewskich między Sapiehami z Ogińskim, który
 od Hetmanów Wojsko Litt: odwiódł stanawizy
 przy utrzymywaniu Szlacheckiey wolności 16. Kwie-
 tnia. Tym zaczęty pod dyrekcyą Zawiszy koronacyal-
 nego Marzałka, ale przy zakłóconey Oyczyźnie przez
 6. Litewskich Posłów zerwany. Xiaże Kardynał
 złożył 5. Maja Rokotz w Łowiczu, na
 którym izczęśliwie dożyła Medyacya z przysta-
 pieniem do Króla Augusta, który otwartym ser-
 cem przyjął Kardynała i wszystkich. Senatus-
 Consilium potym było, z którego Małachowski
 Wojewoda Poznański expedyowany do Trakta-
 rów Tureckich, agitować się majacych w Kar-
 lowicu między Turkami, Cesarzem i kolliga-
 ckiemi Potencyami, jakoż izczęśliwie te Tra-
 ktaty dożyły, i Kamieniec Podolski oddany
 Politzce. Król potym w Xięstwo Pruskie wy-
 jechał, dla polowania z Elektorem Brandebur-
 skim, z tamtąd powróciłwizy, i sprowadziłwizy
 Wojska Sakkie pobiegł do Lwowa, dla proze-
 kwowania woyny przeciw Turkom przed za-
 kończonemi Traktatami Karłowickiemi, a w
 tym czasie Potocki Wojewoda Krakowski w
 6000. Polaków na 60000. Tatarów uderzył i
 znaczenie poraził. Król August zbliżył się po-
 tym do Wojska pod Brzezany, i lustrował Wojska
 Polskie, a drugiego dnia Litewskie, z wiel-
 kim danym applauzem porzadnemu Wojsku. W
 tym kiedy Wojewoda Wilentki Króla czesto-
 wał pod Namiotem, dano znać, że Potocki Sta-
 rosta

rosta Krasnostawski Syn Wojewody Krakowskiego obuchem wyciął Przebendowskiego Wojewodę Malborskiego, o co Król rozgniewany ruszył się do Wojska łwego, z intencją mśczenia się na Wojsku Polskim, leży sobie uczy-nionej, Wojska też Polskie przygotowane, do potkania się w szybach stanęły, ale Hetmani umoderowali Wojsko, i przez Szczukę Referendarza przeprosili Króla, o czym obóz Zaruski. W Litwie znowu Konfederacja przeciw Sapihom wzniecona pod dyrekcją Kocięła czyli Kotła Kasztelana Witebskiego, ale i tę uspokoił Fleming z 15000. Sałw idący do Inflant, po co i sam Król jeździł do Grodna. Traktaty Karłowickie z Turkami skończone, Kamieniec Turkom odebrany, przez Traktat, Brandeburczyk Elbląg obległ, i odebrał, ale w krótko oddał Rzeczypospolitej, odebrawszy w zaitaw klejnoty na 300000. Talerów Rzeczypospolitej danych za Jana Kazimierza na Wojnę Szwedzka.

Roku 1699. Sejm *Pacificationis* szczęśliwie doszedł pod dyrekcją Szczuki Referendarza Koronnego, potym Podkanclerzego Litewskiego na którym koekwacja Praw Litewskich z Koronnemi potwierdzona, Ewakuacja Wojsk Saskich deklarowana, i Konstytucja opisana, po Sejmie Król do Saxonii wyjechał.

Roku 1700. w Litwie nowe kłótnie wzniecone, i Województwa na kon wsiadły przeciw Sapihom, Król z Saxonii powróciwszy z Warszawy ku Inflantom pojechał, gdzie już Wojska Saskie łączyły się od Rusi na odebranie Inflant, Król z Carem Moskiewskim Traktat zawarł przeciw Szwedom, i w Inflantach kilka

Miał

Miał odebrawszy, sam wrócił do Warszawy, i Wojska ku Rydze wyprawił. KONFEDERACYA OLKIENICKA w Litwie wzniecona pod dyrekcyą Xiążęcia Michała Wisniowieckiego potym Wojewody Wileńskiego i Hetmana Litt: Sapiehow Konfederaci zniesli, Hetman Wojewoda Wileński i Podskarbi W. Litt. Sapiehowie uszli do Gdańska, od Konfederacyi przyznani za Nieprzyjaciół Ojczyzny, i Dobra ich konfiskowane.

Roku 1701. Elektor Brandeburski bez konsensu Rzeczypospolitey koronować się kazał Królem Pruskim, lubo hołdownik Polski, za co miał powinzowanie od Króla i Prymasa ale tylko z osób ich, nie od Rzeczypospolitey. W Infantach Moskwa na sukurs Sasiom przyszła pod Narwa, ale nad Rzeką Dźwina Saskie Wojsko od Szwedów porażone. Sejm Warszawski zerwany. Rzeczpospolita rozradzała Wojnę Królowi z Szwedami, Szwedzi także buntowali Rzeczpospolita przeciw Królowi. Król nie ufając siłom Saskim wezwał sił Rzeczypospolitey przeciw Szwedom, upewniwszy o odebraniu Infant, na co Sejm złożył w Grudniu Komissarzy od Króla do Litewskiej Konfederacyi, wyznaczeni z instrukcyą animowania ich do zgody z Sapiehami, ale Sapiehowie udali się pod Protekcyą Szwedzka nie widząc się być bezpiecznymi w Ojczyźnie. Województwa Wielkopolskie wysłały Posłów do Króla prosić o ewakuacyą Sasiów, a życząc zgody z Szwedami, iakoż w krótkce Sasi wyszli z granic Polskich. SEYM w Grudniu zaczęty pod dyrekcyą Szembaka Referendarza, a potym Kanclerza W. K. ale zerwany przez Pacy Kavalera.

Roku 1702. na tym Seymie zerwanym w Styczniu zgoda stanęła między Litwą i Sapiehami.

ami. Z Senatus Consilium wysłani Posłowie do Króla Szwedzkiego: Lipski Wojewoda Kaliski i Tarło Kuchmistrz do Traktowania o Pokój, ale już im dana pod Grodnem audyencya nie w Inflantach, i bez żadnego skutku, i owszem z pretenzya detronizowania Króla. Król Szwedzki w Warszawie stanął, ale dowiedziawszy się o Królu Augustie w Krakowie poszedł z Wojskiem pod Kliszow i tam stanął 8. Lipca, przeciwko któremu Król August z Wojskiem Saskim przybył, i spotkawszy się przeciwne strony, Szwedom los szczęścia padł, i tam się najwięcej z bogacili Szwedzi z skarbów Królewskich. Król August Wiści na Pospolite ruznie wydał, Król Szwedzki zaś Uniwersał wydał na Elekcyę nowego Króla, Województwa wsiały na koń, Małopolskiej Prowincyi pod dyrekcya Denhoffa Miecznika Koronnego, Wojskowe zaś dywizye pod dyrekcya Chomentowskiego przy Królu Augustie. Z tych Konfederacyi Morzytyn Wojewoda Mazowiecki i z innemi wysłani Komissarzem do traktowania z Królem Szwedzkim, ale bez skutku, Szwedzi zaś w Krakowie z Miasta i Kościołów wielkie kontrybucye brali. Województwa Wielkopolskie nie przystąpiły do Konfederacyi Generalney, tylko Kujawskie. Inowrocław: Sieradzkie i Rawskie pod dyrekcya Dąbskiego Starosty Inowrocław: Lipski Wojewoda Kaliski w Sandomirskiej Konfederacyi rozsiekany o niewinna iuspicya iakcyi Szwedzkiej. Polskie Prowincye jęczały osobliwie Krakow: pod strażnemi prowiantami i kontrybucyami Szwedzkimi. Szwedzi od Moskwy w Inflantach zbici, i Inflanty od Moskwy zniszczone, Ogiński i Lubowirski Szwedów w Litwie i Kurlandyi przetrzepali. Z konfederacyi Sandomirskiej złożona Rada w Warszawie, ale limitowana do Torunia. Kozacy się zbuntowali, Dwory, Miasta, Wsie, rabowali.

li. Rada Toruńska w Grudniu skonczone, na którą przez Komisarzów konfederacye stwierdzone przy Królu Augustie.

Roku 1703. Xiążę Kardynał Prymas Lity rozpisał Radę składając w Warszawie dla traktowania o Pokoju, ale bez skutku. Król August zaś miał Radę w Malborgu znosząc Prymasa. 7. Marca Konfederacya Województw Litt: stanęła przy Królu Augustie pod dykcya Xiążęcia Michała Wiśniowieckiego. Porocki Wojewoda Kijowski z Sieniawskim i Xiążciem Michałem Wiśniowieckim Kozaków zniesli i uskromili. Województwo Lubelskie w Marcu przy Szwedach się deklarowało. Posłowie do Króla Szwedzkiego na Pradze mieli audyencya ale nic nie otrzymali. Król Szwedzki pod Pułtuskiem Sasów zniósł, z Tamtąd pod Toruń poszedł dobywać Miasta, gdzie bombujac Miasto, przymusił do poddania się Sasów tam będących. W ten sam czas Sejm był dwóch Niedzielnny w Lublinie, na którym płaça dla Wojska obmyślona i Wojsko regulowane, Posłowie Wielkopolscy na tym Sejmie odsadzeni, za co Wielkopolskie Województwa Konfederacya sprzyjęli sobie pod dykcya Bronisza przeciw gwałtownikom Praw i Swobod Obyczystych, co barzo nie ukontentowało Dwor, ile że Partya Wojska do tej Konfederacyi się przyłączyła. Po Sejmie Lubelskim Król August do Warszawy przybył, i tam z prywatney rady w Ujazdowie destynował do Cara Moskiewskiego Kczewskiego Wojewodę Malborskiego dla złączenia się przeciw Szwedom. Król potym do Jawcrowsa naznaczył Radę wielką ale bez skutku skonczone, z przyczyny prywatney od Króla Legacyi do Moskwy, i owizem na ten czas Senatorowie niewinnie poczełi sadzić o intencyach

cyach Króla, jakoby skłonnych do zagubienia wolności, z tamtad Król przez Kraków do Saxonii jechał, rozgraniczenie też zakończone między Turczyńcem i Polską.

Roku 1704. Car Moskiewski wydał Uniwersały do Stanów Rzeczypospolitey deklarując się przeciw Nieprzyjacielom Króla Augusta. Stanisław Leszczyński Wojewoda Poznański za Uniwersałem Króla Szwedzkiego, wykrzykniony Królem Polskim przez Święcickiego Biskupa Poznańskiego, który za to wzięty, i odesłany pod arefztem do Rzymu. Synowie Króla Jana wzięci pod arefzt do Kenigsteinu. Prymas wydał Uniwersały do Województw i Brońsz Marzałek Konfederacyi Wielkopolskiej zapraszając na Kongres do Warszawy.

Roku 1705. Moskwa wtargnęła do Wilna, a Wojska Szwedzkie w Warszawie spotykały się pod Wola z Polskimi, Litewskimi i Saskimi dywizjami, ale lubo z wielką stratą, Szwedzi jednak wygrali, a Chomentowiki z Partya Króla Augusta za Wisłę się przeprowadzili. Po tej batalii Kongres Szwedzkiej Partyi w Warszawie zaczęty, do której Wojewoda Kujawski, i Pisarz Koronny Potoccy, z Partya znaczna tak jako Posłowie Województwa Krakow. i Wielkopolska przybyli. Prymas w Gdańsku zmarł, po nim Stanisław Szembek Biskup Kujawski Prymasem nominowany od Króla Augusta. Na tym Kongresie Warszawskim za perfwazyą Króla Szwedzkiego Król Stanisław koronowany przez Zielińskiego Arcybiskupa Lwow: który za to w niewoli Moskiewskiej skończył życie. Załuski Biskup Warmiński także do Ankony, z tamtad do Rzymu pod arefat posłany,

I

ale

ale w krótcie wyzwolony za suppozycya o sobie miana od Króla Augusta.

Rada Wielka w Grodnie była, gdzie Woyska Polskie złączone z Moskwą przy prezencji Króla Augusta, który tam przybiegł z Saxonii, a Król Szwedzki pobiegł do Saxonii z Partya Woyska swego wraz i z Królem Stanisławem, gdzie wyzwoleni Synowie Króla Jana z Keaigsteynu za Ordynantem Króla Szwedzkiego, któremu Saxonia znaczne kontrybucye dać musiała. W niebytności zaś Króla Szwedzkiego 29. Grudnia Król August znacznie poraził Szwedów pod Kaliszem wygrawizy batalia, przy znaczney pomocy Woysk Polskich pod Komenda Sieniawkiego, i Moskiewskich Woysk, gdzie znaczni Panowie Polscy wzięci w arezt. Po tey batalii Król August uwalniając się od zdzierstwa Szwedzkiego i Kray Saski od ciężkich kontrybucyi, oddał Diploma Elekcyi swojej Królowi Stanisławowi, za Króla Polskiego go uznając.

Roku 1706. w Saxonii Diploma oddał Król August, a w Polfcze gonitwy, kontrybucye i krazne extorcyje się działy od Szwedów, Moskwy, Salsów, a naywięcey od swoich, Rzeczpospolita jednak i Hetmani z Prymasem Szembekiem utrzymywali wolna Elekcyę Króla Augusta; że zaś ani Króla widzieli, ani Potencyi Augustowskiej.

Roku 1707. Kongress złożyli w Maju w Lublinie, z którego wynikło Interregnum z podpisem Prymasa i Marszałka Kontederacyi Sandomirskiej, Xiaże Michał Wisniowiecki Hetman P. Litt: z Woyskiem do Króla Stanisława przystąpił, przeciwko któremu Ogiński wydał

Uni-

Uolwerfały za Nieprzyjaciela go Oyczyzny przy-
 majac, Król Szwedzki z Królem Stanisławem z
 potencya do Litwy poszedł, z tamtad w Mo-
 skwę wtargnął gdzie dywizya Szwedzka jedna
 niesiona od Moskwy, w Polfcze zaś zostawio-
 ny Generał Kraśław z dywizya Szwedzka. Pod
 Konicpołem Wojewoda Kijowski znacznie po-
 rażony od Woyska Kwarćianego.

Roku 1708. Król Stanisław do Prus zbli-
 żył się, gdzie niektórzy Senatorowie Pruscy, i
 niektóre Województwa przystąpiły do niego,
 jednak Seymiki, na które wydawał Uniwersya-
 dy nie brały skutku. Konfederacya zaś Sendo-
 mirska Prymas i Hetmani z Kwarćianym Woy-
 skiem zatrzymali się deklaracya swoia na od-
 głos powrotu Króla Augusta bynamnięcy nie u-
 ważajacego na wymużzone i oddane Diploma
 Królowi Stanisławowi.

Roku 1709. Król August, i Car Moskiew-
 ski z Królem Duńskim Ligę wzięli. Król Szwedz-
 ki pod Pułtawą przegrał straciwszy 15000.
 Woyksa, sam ledwie uszedł, do Banderu, w
 Polfcze zaś powietrze straszne grassowało.

Król August wrócił się do Królestwa w Gru-
 dniu przybywszy do Torunia, gdzie od Trybu-
 nału Koronnego, i od Województw przez Po-
 łów był witany, a wydawszy Uniwersyały na
 Seymiki do Województw na Radę Wielką War-
 szawską, i rozpisałwszy do Monarchów denuncy-
 acye powrotu swego do Polski, wrócił do Saxonii.

Roku 1710. Rada Wielka w Warszawie w
 Lutym odprawiona. Król Stanisław umknął się
 do Pomeranii Szwedzkiej, i z nim Generał
 Kraśław z resztą Woysk Szwedzkich. Gwar-
 rancya

rancya od Anglii i Hollandyi przyjęta z deklaracya że Szwedzi więcey nie będą przypuszczeni do Polski, o czym wolno obzerniey czytać Załuskiego Biskupa Warminskiego. Jako zaś potym szczęśliwie, i spokojnie panował Król August wyprowadził Woylka Saskie z Polski, i jak się uspokoiła Rzeczpospolita przez Szym Traktatowy Roku 1717. nastąpiony, jak w słodkim Pokoju Oyczyzna zażywała smacznego iu od wszelkich najazdów uwolniona, jak szczęśliwie za Panowania spokojnego Najjaśnieyszego Augusta II. Seym Roku 1726. dożedł i Prawami, Swobodami, Wolnościami tę wolna Rzeczpospolita stwierdził i utwierdził, inszym to pomnie zostawuję obzerniey piszącym Historykom.

Na koniec

Roku 1733. 1. Lutego Król August II. dyzpozycya piękna i zupełnie z złączeniem się z wola P. Boga pełen pokuty umarł. Po śmierci jego Interregnum Potocki Prymas Staropolskich coot Senator ogłosił, Seym konwokacyi złożył, na którym wizytacje według Prawa ułożone Przeliminarya i przy sprzyśnięciu się Stanów, Cudzoziemcy Kandydaci ekskludowani, Seym Elekcyi naznaczony na dzień 25 Sierpnia. Elekcyja zaczęta w ten sam dzień, na którey po ufatwionych wwszystkich kłótniach scyfisy obrany Marzałkiem Radzeski Podkomorzy Poznański ustapił, mu pierwizey pretenzyi swojey Małachowski Starosta Opoczyński potym Kanclerz Wielki Koronny, ale jak przyizło do Elekcyi Króla, tak na poczatku przyscyfisy, i odłączeniu się znaczney części Senatorów na Pragę i niektórych Województw wykrzykniony, i nominowany przez Prymasa Król Stanisław przy mocnych rekomendacyach Francuskich, jednak z woli P. Boga z drugiey

głowy strohy Wissy w samym czasie kończącego się 6. Niedzielnego Seymu Elekcyi 5. Pazdziernika od odłączoney znaczney Części Rzeczypospolitey jednostraynemi głosy wykrzykniony, i przez Hozyusza. Biskupa Poznańskiego nominywany.

AUGUST III. Syn zmarłego Króla Augusta II. Xiaże Elektor Saski pod dyrekcyą Ponińskiego, Marzałka obranego, potym Wojewody Poznań: a Roku 1734. 17. Stycznia koronowany w Krakowie przez Jana Lipskiego Biskupa Krakowskiego a terażnieyżego Kardynała. Co się daley działo w Oyczyźnie aż do Roku 1736. kiedy SEYM PACIFICATIONIS doszedł, zostawuję to inszym po mnie do opisanja Historykom, dosyć że do tad szczęśliwie nam w Pokoju Panuje.

RZĄD POLSKI.

Polska pod Panowaniem dawnych Xiażat i Monarchów Polskich własnym tylko rozumem się rzadziła, Rycerska cnota, Staropolskimi siłami, rozprzestrzenianiem granic, i prawdzi-

wdziwie samemi Heroicznemi Dziełami za Pol-
 gańskiey jęszcze Panujacey Religii. Bolesław
 Chrabry pierwszy Król Polski Chrześcianin
 wniósł był niektóre Prawa, ale na ów czas nie
 pisane, ani Sukcessorom zostawione. Kazimierz
 Wielki Syn Władysława Łokietka, a ostatni z
 Familii Piasta Król naywięcey Rzeczpospolitą
 zubożcił Prawami jey nadanemi, Sady popra-
 wił, Magistraty naznaczył, i ich powinności
 opisał, o czym Łaski, Kromer &c. Po nim A-
 lexander, Zygmunt I. i Zygmunt August wiele
 przydali Praw i Swobod, o czym Przyłusk fol: 34
 i inni. Te wszystkie Prawa Jan Łaski Kan-
 cierz W. K. a potym Arcybiskup Gnieźnieński
 w jedno zebrał za Alexandra Króla, po nim
 Przyłuski, a z woli Zygmunta Augusta Jan
 Herburt po nim Sarnicki, Januszowski, Szer-
 bicki, Kołucki, Ładoski, i ten ostatni naywię-
 cey zażywany, bo nowo reformowany przez
 Józefa Złuskiego Referendarza Koron-
 nego wielkiey godności i umiejętności tego
 wieku Prafata Prawa Polskie nie mogą być infre-
 tylko przez Konstytucye stwierdzone. Konstytucye
 zaś nazwane, bo od Trzech Stanów Rzeczpospolitey
 majace moc i wagę. Te 3. Stany znaczą: Królewski,
 Senatorski, i Rycerski, z których 3. Stanów
 Sejm powinien być złożony. Na tym Sejmie
 do Konstytucyi naznaczeni być powinni Sen-
 torowie, Posłowie z Stanu Rycerskiego przysię-
 żni, Koronni, i Litewscy, którzy zebrawszy
 decyzye Seymu one podpisują tak jako i Mar-
 szalek Stanu Rycerskiego Seymowey, który za-
 raz po Sejmie zebrane Konstytucye i podpisa-
 ne powinien podać do Metryki Koronney, a
 kopie wydrukować i rozesłać na Seymiki Re-
 lacyalne do Województw i Ziem, i zaraz po
 Sejmie exekucya ich zaczynać się powinna.

W Polfcze Religia naypierwszy w Pra-
 wach i Konstytucyach Rząd zaczyna.

LECHIA

LECHIA na początkach Rządu swojego czciła wielu Bogów, jako; Jowisza, Marsa, Plutona, Cererę, Wenerę, Dyana, zwanych u dawnych Polaków Jessa, Ladon, Nia, Marzana, Zyzylia, Ziewana, i tym przez swoich bałwochwalców ofiary czyniła, a podczas tych ofiar różnych wesołości zażywała. W Gnieźnie był Kościół Niy, abo Plutonowi dedykowany, jako i Pogodzie, Lelum, Polelum, abo Kastorowi i Polluxowi. Ruś zaś czciła Pioruna, Styba, Chorfa, Mokosła, ale za Miecislawa I. Xiążęcia i Monarchy Polskiego, pierwszego Chrzescianina ci wszyscy Bofzkowie zarzuceni, jako wyżej pod Panowaniem jego, a prawdziwy Bóg, prawdziwa Wiara S. Rzymska Katholicka rozkwitła w Polfcze, ani dotąd nie przełomana, i z tad zaczęte Prawa od pierwszey Religii zawsze na Seymach odrażające wszelkie Sekty od fluczacey jedney Wierze S. prawdziwey, i samey jedney zbawienney, Oyczyzny, i z tad wypadły Prawa.

O DYSSYDENTACH.

Jak się Wiara rozkrzewiła w Polfcze, tak i wniesiony był zwyczaj dawnych Polaków, że zawsze podczas Ewangelii czytanej lub śpiewanej, podczas Mízy S. z pochwow dobywali gołych szabel z intencya bronięcia Wiary S.

Za czasów Władysława Jagiellona fałsz Hussytów w Czechach wzniecony i rozkrzewiony, wiele począł odrywać od Wiary S. Sekretarów, więc na zrażenie tego ognia piekielnego od Polki wydał Uniwersał na Zjeździe
 14
 Wie-

Wieluńskim ten pobożny Król Roku 1424. do wszystkich Grodów, surowo zakazując zaśiewania w Polsce tego kakolu. Tym surowy wyzdeł Edykt Roku 1438. na KONFEDERACYI KORCZYNSKIEY, o czym Herbut, *sub nomine Hæreticus.*

Roku 1525. KONFEDERACYA MAZOWIECKA podobnyż Edykt wydała potępiając Wiarę Luterską, o czym Łubieński Biskup Płocki *fol: 371.*

Ze zaś za Zygmunta Augusta Sekta Luterska i Kalwińska rozkrzewiać się poczęła w rzułtych rolach Polaków tak Szlachty jako i Senatorów wielu, Łubien: *fol: 235.* Piaścecki *fol: 265.* tak po śmierci jego KONFEDERACYA WARSZAWSKA Roku 1573. ubezpieczyła te Sekty w Pokoju, na co potym wszyscy Królowie przysięgać musieli aż do terażnieyszego Regnanta, zawize jednak hałasły były na Seymach, ale przeciwko wielkiej liczbie Heretyków, i protestacye o to bywały Duchownych, i Świeckich wiernych Katolików. Teraz jednak lubo Pokoju maja i wolność, ale są odrzuceni od Senatu, Trybunału, i Seymów przez żarliwość Wiary S. w Staropolskich cnotach. A do tego Roku 1717. Konstytucya im nie pozwoliła nowych Zborów stawiać tylko w starych Kacyrskie Nabożeństwo odprawiać, w Traktacie *Art: 4.* W tymże Traktacie żadnych Przywilejów nie pozwolono pieżętować *Dyssydentom Art: 2.* Przez Konfederacya zaś 1733. są odrzuceni od Poselstwa, Deputacyi, Kommissyi, Urzędów Koronnych i Litt: Ziemijskich, i Grodzkich. *Conventicula* im zakazane, i pro *Perduellibus* przyznani, którzy szukają protekcyi u postronnych Potencyi.

ARYANI rozmnożyli się byli w Polsce ale Roku 1658. 1659. 1661. i 1670. zupełnie przez Konstytucyę wygnani, za co Alexander VII. Papież zaszczycił Tytułem Królestwo Polskie *ORTHODOXUM REGNUM*.

GRECKA Religia na Ruś wzięła swój początek Roku 980. że zaś wiele ich było Schizmatyków, dla tego przyśzywali się zawsze do Dyssydentów dla utrzymania punktów wolności, i pokoju im poprzyśiężonego przez Królów, a do tego że wielu ich i często przywracają się do Unii z Kościołem Rzymskim, dla tego pozwoliła im Rzeczpospolita świeckich honorów w ich Województwach, i wolne mają Cerkwie.

ZYDOWSKI Narod najwięcej praw ma od Bolesława Xiążęcia Wielkopolskiego w Kaliszu Roku 1264. i od Kazimierza Roku 1343. stwierdzone, potym Konstytucyą za Alexandra Króla, o czym Herburt *sub nomine Judæus*.

Tatarów Polskich cierpi dla szybkości ich w czynach wojennych, ale są dobrze opitani Konstytucyami osobliwie Roku 1616.

CYGANOW Konstytucyę cierpieć nie każą, ani Wołochów, ani Serbów; o czym Konstytucyą Roku 1624.

INTERREGNUM.

Po śmierci lub po depozycyi jako Łokietka lub po abdykacyi jako Jana Kazimierza, lub po przeniesieniu się na inne Królestwo jako

jako za Henryka Walezyusza, Stany Rzeczypospolitey NAYJASNIEYSZYCH Tytuł na siebie biorą, z innym zaś Tytułem ani Listów, ani Poselstw, od żadnego Monarchy nie przyjmują.

ARCYBISKUP Gnieźnieński ma Tytuł Vice-Reja, Rząd i władza sobie powierzona, o czym niżej pod Arcybiskupem Gnieźnieńskim. Tenże Prymas głosi Tron wakujący Trybunałom i Grodom, naznacza czas, i wydaje Uniwersały na Seymiki konwokacyalne (na których Seymikach sprzysięgają się Stany każdego Województwa nie zrywać, a jeżeli kto zerwie to pod Konfederacyą Seymiki stawać musza) naznacza czas Seymu Konwokacyjnego, podatki zatrzymane wybierać każe, Starostom nakazuje pilnować i karać wszelkie swawole i tumulty, Seymiki przetrzega, ażeby radzili o wszelkim bezpieczeństwie, Starostom pogranicznym daje przestrogg, żeby nie dopuszczali korespondencyi pogranicznych, i żeby nikt z Listami ani Posel bez konsensu Prymasa nie ważył się przejechać granic. Senatorowie Duchowni i Świeccy wyznaczeni bywają do asystencyi zmarłemu Królowi. Koszta skarb Rzeczypospolitey przewidować powinien do pogrzebu. Posłowie z denuncyacya śmierci wyznaczeni bywają do posłronnych Monarchów, którym skarb koszta przewiduje. Expedycye wszystkie z Kancellaryi Prymasiowskiej wychodzą pod jego pieczęcią &c. &c.

SEYM KONWOKACYI jak nadeydzie, tak Prymas z Senatem i Stanem Rycerskim po wyffuchaney Mszy S. o S. Duchu, i Kazaniu u S. Jana, idzie z Senatorami do Senatu a Stan Rycerski do Poselskiej izby. Po Elekcyi

Elekcyi Marzałka Izba Poselska abo Stan Ry-
cerski łączy się z Senatem i zaraz Marzałek
wita Senat, któremu Prymas Imieniem Senatu
winduje szczęśliwego złączenia się z Senatem i
dalejey zgody życzy między Stanami. Ten
Sejm agituje się pod Imieniem Konfederacyi
Generalney, na którym się zprzysięgają Stany
pod honorem, i przeciw wszelkim fakcyom, i
trwa 6. Niedziel, przy zgodzie jednak i we
dwie Niedzieli skończyć się może, ale zerwać
się nie może. Sejm ten ubespicza granice, i
wewnętrzna zgodę, potwierdza Traktaty z po-
stronnemi, approbuje Konfederacye partykular-
ne Województw, lub kassuje, naznacza czas E-
lekcyi, zprzysięga się lub na Piaśta, lub na Cu-
dzoziemca, czas naznacza niektórym Wojewódz-
twom Litewskim Relacyi, i obierania Posłów
na Elekcyę, które nie mogą przyjechać wiritim
dla niebezpieczeństwa granic, i wszystko jaki
może być naydoskonalszy porządek układa, o
czym wolno czytać obizerniey Konfederacye
Generalne podczas Interregnum. Posłów postron-
nych w Warszawie nie przyjmuje, ani ich Mi-
nistrów lub Sekretarzów nie powinien przy-
mować ten Sejm dla fakcyi aż na Elekcyi.

KAPTURY.

PO denuncyacyi śmierci Królewskiej od Pry-
mała Trybunały i wszelkie sady ustaia, że-
by jednak sprawiedliwość S. nie próżnowa-
ła, każde Województwo lub Ziemia obierają
Sędziów Kapturowych z każdego Powiatu dwóch
według dawnych zwyczajów, ale teraz i wię-
cey. Ciż Sędziowie Kapturowi mają równa
Try.

Trybunałom powagę, i zjechawszy się do Grodowego Miasta przysięgają Rota Trybunałska przed Sędziami Grodzkimi, obierają z między siebie Marzałka, i sędza sprawy po śmierci Króla wzniecone, ale tylko Kryminalne, jako to: rozboje, gwałty, najazdy, zapalenia złośliwe, zajazdy Dóbr z znaczną szkoda Dźiedziców, lub Possessorów, rabunki w Dobrach Duchownych i Ziemskich. Pióro zaś trzymać powinien Pifarz Ziemski, lub Grodzki, o czym Konstytucyi wiele. Trwają te Sady aż do Koronacyi, zaczynają się zaś powinne we 3. Niedziele po Seymikach, we 3. Niedziele przed Elekcyą ustawiać, i znowu po Elekcyi we 3. Niedziele sędzić się mają, a które się sprawy nie skończą przed Koronacyą tedy Grody powinne kończyć i przywozдить do Exekucyi wszelkie Dekreta Kapturowe abo Trybunały.

Podczas zaś Elekcyi każda Prowincya 4. Sędziów obiera do Generalnego Kapturu Warszawskiego z Wielkopolskiej Prowincyi 4. Senatorów, z Małopolskiej 4. z Litwy 4. tyleż i Marzałek Stanu Rycerskiego naznacza z każdej Prowincyi, którzy Sędziowie Generalni powinni zasiadać u Marzałka W. K. z Marzałkiem W. Litt: i Nadworaemi, i przysięgają Rota Trybunałska sędzić mają podobneż sprawy, jako wyżej wzniecone podczas łamey Elekcyi, których Dekreta Pifarz Grodzki Warszawski przysięgły konnotuje, i do Aktów Grodzkich Warszawskich ingressuje, ale nie daje sentencyi tylko delegowani Sędziowie kryskują się, i jeden z każdej Prowincyi podpisuje Dekreta. Ten Sad tylko trwa do obranego Króla, bo potym, jako i od śmierci do Elekcyi pierwszego dnia, Sady Marzałkowskie nie ustają.

ELE-

ELEKCJA KRÓLA.

Królowie Polscy przedtym nie bywali obierani aż do ostatniego Sukcesora Lecha, i Popiela, także od Piaśta aż do Kazimierza, którego Siostrzeniec Ludwik był przyznany od Stanów za Króla, ale z dyspozycyi Kazimierza, po nim Córka Jadwiga z woli Rzeczypospolitey była obrana, i tey przybrany Jagiełło za Męża i Króla, z którey lubo nie miał Sukcesora, z Linii jednak jego zawżze Sukcesorowie Królowie obierani byli od Stanów aż do Zygmunta Augusta. Po Zygmuncie Augustie naydoskonaley się Stany opitały, i przysięgły, że więc-y Sukcesorom dziedziczyć nie miały pozwolić, tylko przez wolną każdego Szlachcica Elekcyą, o czym Herbut. Jakoż odtąd każdy Król obrany inwadyować musiał przysięga sumnienie swoje podczas Seymów, jako za życia swego nie miał promowować na Tron Sukcesora, o czym wiele Konstytucyi.

ELEKCJA KRÓLOW przez Pospolite ruszenie Województw wszystkich odprawiona być powinna. W dzień pierwizy Elekcyi Prymas z Stanem Senatorskim i Rycerskim jedzie najpierw do S. Jana w Warszawie, a z tamtad po spiewaney Wotywie o S. Duchu i Kazaniu jedzie w Assystencyi Rzeczypospolitey na miejsce Elekcyom naznaczone między Wola i Warszawa, gdzie w polu pod Szopa wystawiony Senat, a Rycerski Stan między okopami zaraz przy Szopie zasiada, i do obrania Marzałka przystępuje przez Vota delegowanaych Posłów

Posłów od Województw, który Marzałek obrany przysięga i deputuje z denuncyacya Elekcyi swojey do Senatu. Prymas wzajemnie deputuje Senatorów z powinowaniem, i z zaproszeniem Stanu Rycerskiego do złączenia się z Senatem. Po tych Ceremoniach Stan Rycerski łączy się pod izopa z Senatem, a Marzałek wita Senat, Prymas dziękuje, i wzbudza do zgody, i zaraz proponuje Senatorów do tadu Kapturowego Generalnego, potym do układania *Pała Conventa*, potym do exorbitancyi, a na koniec podaje punkta do dobrego porzadku Elekcyi, o czym wolno czytać obizerniey *in Volumine Legum sub Tit: o porzadku Elekcyi*. W tym porzadku ubezpieczaja się Stany żeby żadnych swawoli nie było, żeby nie strzelano, żeby z nadziakami, i izablami dobytymi nie wchodzono do okopów i izopy, żeby na koniach nie wjeżdżali w okopy, żeby według tacy od Marzałków naznaczoney w Mieście wlyzisko płacono, i innych wiele punktów, których excessa tad Kapturu Generalnego tadzić powinien, a Marzałkowicy ludzie pilnować i donosić o tym.

Podczas Elekcyi żaden Posel postronny, ani Minister, ani Sekretarz nie może mieżkać w Warszawie, ale na odległym mieyacu od Warszawy. Audyencya jednak mieć mogą w okopach przy obecności obodwóch Stanów którym Prymas, a potym Marzałek Kosa Rycerskiego odpowiedzieć powinien, po audyencyi zaraz wyjechać powinni do swoich Kwater. Przed tym Rzeczpospolita naznacza Rezydentów Posłom dla przestrogi fakcyi, ale teraz nie obserwują tego, i z tad scylye i fakcye się dzieja.

Kandydat do Tronu nie powinien się w Warszawie znaydować dla zamieszania wolney Elekcyi, chyba że niespodziewany Polak obrany będzie, jako Michał i Jan. Xiążęta Pruscy lubo hołdownicy Rzeczypospolitey niemoga się znaydować na Elekcyi, bo im nie pozwolono po śmierci Zygmunta III.

Kwarcianne Woysko także po Zygmuncie III. pretendowało wolny mieć głos, ale im odpowiedziano, że jako Słudzy Rzeczypospolitey nie moga mieć; ale jako Possessyonaci każdy przy swoim Województwie może mieć głos. Miasta także są excypowane od wolnego głosu. Jako zaś Marzafka wolno obierać Województwom przez Possów delegowanych, lub też zupełnym Województwom przystąpiwszy do fzo-py, tak też i Króla wolno obierać przez delegowanych Possów, ale dla Scyffyi i nie ukontentowania same Województwa przystępują do fzo-py *viritim*.

Prymas po zaśpiewanym *Veni Creator Spiritus* objeżdża zbliżone Województwa stojące w fzykach z swojemi Wojewodami i innemi Senatorami, i pyta się kogo każe nominować, a objechawizy wżyskie Województwa jeżeli nie mają zgody na jednego tak nakłania do zgody jednoustayney, po ułożoney zgodzie wychodzi na frzodek okopów z Ministrami obojga narodów i pyta się w głos wyfoki po 3. razy, czyli jest zgoda na ułożonego Kandydata, i tak za wykrzyknieniem zgody nominuje, a Marzafek W. K. promulguje Króla obranego, a potym w Polu *Te Deum laudamus* śpiewają i ognia dają Województwa, jako i z armat. Z okopów prosto do S. Jana jada Stany na drugie *Te Deum lauda*.

laudamus. Póki jednak zgody jednostrayney nie maź, póty nie móże Prymas nominować. Po nominacyi Póffowie obranego Króla przysiędz powinni na podana sobie *Pacta Conventa*, i jako Król obrany Pryncypał ich one poprzysięż, które, jeżeli Cudzoziemiec, w Granice Polskie wjeżdżając przysiędz powinien, jako Król August II. i terażaieyższy Regnant na Tarnowskich górach poprzysięgli; jeżeli zaś Polak, to je powinien poprzysiędz w Kościele S. Jana.

PACTA CONVENTA zamykają w sobie Kondycye podane Regnantowi do prowadzenia dobrego, i sprawiedliwego Rządu, i do obserwowania Praw, Swobod, i wolności Oycyzny, według których powinien się sprawować. Te *Pacta Conventa* na każdym Seymie powinny być czytane, jeżeliby zaś którego punktu nie dotrzymał Król, wolne mu od Stanów wypowiedzenie posłużenstwa za trzema admonicjami, na co Król przysięga, że jeżeliby nie dotrzymał punktu którego, tedy powinien Rzeczpospolita uwolnić od wierności, o czym Konstytucye ucza.

K O R O N A C Y A K R O L A

Miecisław Xiaże Polski pierwszy Chrześcianin, po ufundowanych wielu Kościofach i Biskupstwach, wysłał Lamberta Biskupa
Krako-

Krakowskiego do Rzymu prosić o Koronę, ale nie otrzymał dla grubiańskich jeszcze na ów czas zwyczajów w Poliszce, i dla nie wypolewaney Religii Rzymickiej. Otto III. Cesarz nawiedzając grob S. Woyciecha w Gnieźnie, Bolesława Chrabrego a Syna Miecislawa Korona udarował i ukoronować kazał Gaudencyuszowi Arcybisk: Gniezn: oczym wyżey. Ryxa tę Koronę była wzięła, ale Henryk Cesarz ja oddał, Król Ludwik ja także był wywiał do Węgier, ale od Zygmunta oddana Wiadysławowi Jagiellonowi.

Ta Korona i innych kilka, Sceptra, Jabłka, i inne Skarby powinny być konterwowane w Zamku Krakowskim pod kluczami i pieczętami Podskarbiego W. K. Kasztelana Krakow: a Wojewodów Krak: Poznań: Wilen: Sandomier: Kalisk: i Trockiego, ani ich wydawać mogą, chyba za konsensem całej Rzeczypospolitey, o czym Konst: 1576.

Przed Koronacya Królów, nayspierwey wjazd solenny do Krakowa bywa obranego Króla; na trzeci dzień przed Koronacya, Pogrzeb Króla Antecessora z zwykłym publicznym wprowadzeniem Ciała od S. Floryana przez Miasto na Zamek odprawuje się, po rekwizyalnym nabożeństwie skończonym, i przemowie żałobney przez Biskupa, Ministrów Koronni Officya swoje rzucą na Katafalk, Marzaśkowie łaski łania, Kancelerze pieczęci, Chorażowie Choragwie, Huszarze kopie krusza &c. jako za Jana III. Roku 1676. W Wigilia Koronacyi Król w Assystencyi Duchowienstwa i Senatu idzie pietzo w Processyi na Skałkę z Zamku, błagając Majestat Bożki za zabicie S. Stanisława od Antecessora

K

jego

jego Bolesława, za którego excess Monarchowie Polscy przez 215. lat nie byli koronowani aż do Przemysława koronowanego w Gnieźnie R. 1295. Koronacye Królów przedtym w Gnieźnie się odprawiały, ale że to Miasto przez Krzyżaków i Domowe kłótnie zruynowane było: Władysław Łokietek przeniósł tę Ceremonia do Krakowa, o czym Konst: 1564. 1632. 1648. &c. W dzień Koronacyi Król przy Assystencyi Senatorów, Ministrów, Urzędników, i Marzałków Koronnych z lałkami z Zamku do Kościoła idzie, którego we drzwiach Kościelnych dwóch Biskupów przyimują, i między sobą prowadzi do Arcybiskupa Gnieźnieńskiego. Król przed nim stanowiąc Senatorowie, na Ołtarzu składają Koronę, Berło, Jabłko, i Miecz, potym Arcybiskup modli się, i po Oracyi zapiewanej, napomina Króla o Wiarę S. o Pobożność, i o cnoty Królewskie, potym spytawily się Króla, jeżeli Wiarę S. chce trzymać, jeżeli chce być Protektorem Duchowieństwa, jeżeli chce być obserwatorem Praw i wolności Polskich, i obronicielem ich. po tróistej odpowiedzi Króla, CHCĘ, przysięga Król na Ewangelię położywszy ręce, na *Patia Conventa* Potym wypełniwszy wszystkie Ceremonie u Gwagnina opisane, Arcybiskup go namaszcza Olejem S. Prawa Rękę aż do Łokcia i plecy, a potym ubranego w kapę Kościelną koronuje, i miecz w rękę oddaje, którym Król na 4. Części Swięta zamach czyni, a potym koronowany na Majeście przygotowanym zasiada w frzodku Choru, a po Komunii S. odprawioney, i po danej Benedykcyi od Arcybiskupa Marzałek W. K. promulguje *VIVAT KROL*. Podskarbi zaś W. K. Numismata rozdaje, i rzucić każe między ludzi, Król potym wraca na Zamek i solennie traktuje Senat, i Rycerski Stan &c. Na zajutrz po Koronacyi Król w Assystencyi Sena-

Senatorów piastujących Insignia Królewskie jedzie na koniu na przygotowany mu Majeſtat w Rynku Krakowskim, i tam zſiadſzy z konia i wſiadſzy na Majeſtaście, klucze złote od Miasta odbiera i w podarunku 1000. Czerwonych Złoty, tam Magiſtrat przysięga Królowi i potym Król bierze Koronę na głowę, i Mieczem uderza w kilka oſob Mieyſkich plecy, którzy odtąd nazywaja ſię *AURATI ESQUITES*. Po ceremonii wraca ſię na Zamek á Podskarbi W. K. Pospółſtwu rzuca Numiſmata.

Trzeciego dnia po Koronacyi Wotywa i Kazanie o S. Duchu w Katedrze przy obecności Króla i Stanów, potym Król idzie do Senatorſkiej izby z Senatorami, gdzie zaſiadſzy Rycerſki Stan odchodzi do Poſelskiej Izby, i tak Seym ſię zaczyna, á pierwey Elekcyja Marſzałka, o czym niżej o Seymie Walnym.

Król nie może być á przynamnięty nie powinien być koronowany, jeżeli w Scyſſyi obrany, o czym Konſt: 1550. i powinien być Katoлик Rzymski.

Arcybiskup Gniezn: Króla powinien koronować, jako Konſt: 1451.

Król obrany á nie koronowany Wakanſów rozdać nie może, ani Uniwerſałów żadnych wydawać nie może, ani liſtów żadnych pieczętować pieczęcią W. K. ale pokojowa właſna pieczęć, o czym Konſt: 1632. 1649. Porzadku Elekcyi.

Po Koronacyi Król powinien ſtwierdzić wizytlkie prawa, którey konfirmacyi Uniwerſał

śaś wydać powinien z podpisem swoim do Grodów.

ACTA INTERREGNI Król koronowany powinien approbować, a potym denuncyacja powinna być wydana do Grodów Koronacyi odprawionych z Kancellaryi Koronney z podpisem Kanclerza W. K.

OSOBA KROLEWSKA.

Król Polski powinien być Katolik Rzymski *Rex Catholicus est*: Pobożny, i sprawiedliwy, o czym Konst: wiele 1369. 1496. 1669- &c.

Król rozdaje wakanse Swieckie, i Biskupstwa w Polfcze, ale według Praw rozdawać powinien Wakanse Swieckie Ziemianom i Possessyonatom swego Województwa, osobliwie Senatorskie Urzędy, Starostwa Grodowe, Ziemskie. Urzędy, prócz Królewiczozny, i nie Grodowych Starostw, których wolna ma dystrybutę, nie Possessyonatom, ale załużonym. I te wakanse w 6. Niedziel powinien rozdać, jak poczely wakuować, abo zaraz na początku Seymu, załużonym i prawdziwey Szlachcie Polskiey, a nie Cudzoziemcom, w Prutach zaś prawdziwym Prufakom, o czym wiele Konstytucyi. Królowie przedtym Mennicę w swojey dyspozycyi mieli,

mieli, jakoż Zygmunt I. Czerwone Złote i
 Talery pod swoim Imieniem bić kazał, ale
 Zygmunt III. ten profit i Mennicę rezygno-
 wał Rzeczypospolitey R. 1632. na Seymie,
 który punkt zawize w *Paſia Conventa* wcho-
 dzi, żeby się Królowie nie intereffowali do
 Mennice, a Podskarbi W. K. na każdym Sey-
 mie rachować się powinien Rzeczypospolitey z
 tej profitu, ale zaniedbana dotąd Mennica.
 Król nie może się żenić bez konſentu całej
 Rzeczypospolitey na Seymie, ani się Dziedzicem
 Korony może mianować, ani korreſpondować z
 poſtronnemi o utrzymaniu do woli ſwojej Suk-
 ceſſora, ani abdykacyi proponować Stanom, ani
 pieczęci Pokojowej zażywać może, tylko Ko-
 ronney, ani podatków może ſtanowić tylko Seym,
 nie może więcey Gwardyi trzymać nad 1200.
 i to z urodzonych Polaków i Litwy, i z Skar-
 bu własnego ich ſuſtentować powinien. Sol
 powinien prowidować Województwom z Zup.
 Sadzić i dekretować nie może bez decyzyi Se-
 natorów, których ſprawiedliwym decyzyom po-
 winien ſwoję Sentencya przydać. Nie może
 ligi żadney, ani Pokoju, ani Kolligacyi ani Pak-
 tów ſtanowić z poſtronnemi Monarchami bez
 Konſentu Rzeczypospolitey ani Poſtów expedy-
 ować bez Konſentu przyzamnię rezydujących
 przy boku Senatorów, dawne zaś Pakta po Ko-
 ronacyi powinien odnowić. Woyska nie może
 przyczynić, ani woyny wypowiedzieć bez Kon-
 ſentu Stanów, ani wici na poſpolite ruſzenie
 wydać bez pozwolenia Seymu, honorów tak Na-
 dworaych jako i Koronnych przyczynić nie
 może, werbanków Cudzoziemskim Officyerom
 pozwolić nie może, ani przypowiednich Li-
 ſtów na zaciągi wydać bez konſensu Stanów,
 ani za granice Polskie wyjechać. Liſty, Poſel-
 ſtwa i inne expedyce ſamym Polskim językiem
 albo ſacińskim expedyować powinien. Rady i

sekreta wżyskie przy Kanclerzach i Senatorach rezydujących decydować, i tłomacza Polaka mieć powinien przysięgłego Rota Sekretarzow Koronnych.

Senatorów 16. Seym naznacza na Rezydencya do boku Kròlewskiego, którzy się z rad swoich (prawie) powinni na drugim Seymie, który co dwa Roki być powinien. Król Szlachty łapać ani więzić nie może, ani Dòbr jego konfiskować bez Konwikcyi, może Wóystwa zasłużonym Żołnierzom rozdawać, ale Urzędów *Incompatibiles* dać jednemu nie może. Donacye i inkrypcye sobie słuźace tylko na Seymie windykować może, o interes zaś własnych Dòbr fadzić się może w Trybunale lub w Grodzie z Szlachćicem. Dobra konfiskowane powinien Szlachćie rozdawać. Monopoliów, cłów, Kontrybucyi, Akcyz, ani żadnych podatków stawieć może tylko Seym. Król powinien granic bronić ale sumptem Rzeczypospolitey, o czym wżyskim *Pała Conventa* wolno czytać, kto nie dowierza; wolno widzieć w Traktacie 1717.

O S O B A

KROLOWEY

K Ròłowa nie może być koronowana tylko Katoliczka Rzymśka, tak Alexandra Żona Schizmatyczka nie była koronowana, jako i Augusta II. dla odmiennych Wiar.

Kròlo-

Kròlowa Arcybiskup Gnieźnieński koronować powinien, o której koronacya według Ceremoniarsza sam Król powinien prosić Koronatora, i w Krakowie powinna być koronowana. Przysięgi żadney nie czyni, ani nie odbiera od nikogo. Ministrów swoich mieć powinna, Marszałka, Kanclerza, Podskarbiego, Czesnika, Kuchmistrza, Stolnika, Podstołego, o czym Kromer *de Republica*. Król na expensy Kròlowey prowidować powinien, a po śmierci Króla, Kròlowa też powagę i expensy mieć powinna z własnych sobie zapisanych od Króla Dòbr za konsentem Seymu, bo jeżeli nie zaszedł konsens, powinna odpadać od tych Dòbr. Wniosek Kròlowey zostaje zawsze na Starostwach nie Grodowych od Rzeczypospolitey naznaczonych, z których prowent jey idzie dotad, pokad się Kròlowa Polska intytułuje. Po śmierci zaś jey wracają się Kròlewizczyzny do Rzeczypospolitey, ani Rzeczypospolita jest obligowana wracać Posąg Sukcessorom Kròlowey, o czym wolno czytać dawne dyspozycye dla Anny i Konstancyi Zygmunta III. Zon, i innych późnieyzych. Kròlowey należy podarunek z Zup Wielickich i Bochenickich 2000. Czerwonych Złotyeh.

Kròlowa nie powinna się wdawać w żadne dyspozycye Kròlestwa, ani transakcye, ani w żadne promocyje do honorów, i nad 6. Dam własnego Narodu trzymać nie może.

POTOMSTWO KROLEWSKIE.

Królewiczowie ani Królowne Dóbr nabywać nie mogą, ani kupnem, ani zaftwem w Policzce, i owizem ani po śmierci Rodziców do żadnych sukcesy Dóbr pozostałych należąc nie mogą, chyba za konsensem Rzeczypospolitey, jako Królewic Jakub po Królu Janie III. i inni.

Rzeczpospolita za zgodą Stanów obmyśla zawsze sposoby prowadzenia lub Królewiczynami, lub summami na Dobrach, Biskupstwami, lub Opactwami Synów Królewskich. W tych zaś Dobrach od Rzeczypospolitey pozwolonych nie mogą być tylko Szlachta Administratorami, Tenutaryuszami &c. którzy w sadach wszelkich powinni odpowiadać kiedy Interes Prawny zachodzi, o czym dyspozycye nuczają Synów Zygmunta III. i Jana III. Po śmierci jednak lub promocyi postronney te Dobra się wracają do Rzeczypospolitey.

Ciż Królewiczowie nie mogą sukcesy pretendować do Tronu, i owizem obranemu Królowi, i koronowanemu powinni przysiąc i Rzeczypospolitey na wierność, i posuszeństwo bez żadney zdrady.

DOBRA STOŁU KROLEWSKIEGO.

Królowie przedtym z różnych danin od Peddanych i Szlachty Intraty swoje mieli, o
czym

czym Kromer. Ze zaś z czafem wiele Dóbr kon-
 fikowanych przybyło, i innych Miałt i Zam-
 ków, tak nayspierwey Kaźimierz III. Alexan-
 der, Zygmunt August poczeli się kontentować
 udzieleniem tych Dóbr od Rzeczypospolitey do
 dyspozycyi ich. Zygmunt zaś III. Roku 1590.
 na Seymie specyfikować kazał intraty Stołu
 swego, jako to; Zupy Wielickie, Bocheńskie, Ruskie,
 Metalle Srebrne Olkuskie, cza Koronne, i Ru-
 skie, Ekonomia Sendomirska, Szamborska z O-
 żimina, i Medenica Malborska, Wielkorzady
 Krakówskie, Rogozno, Tczów, Fanczuf, Mły-
 ny Gdańskie, czo Płockie &c. Mennice zaś Gdań-
 skie, Elblaskie, i Rygkie ustąpił tenże Król Rze-
 czypospolitey. W Litwie zaś Grodzieńska, E-
 konomia, Szawelska, Brzeska z Kobrynem, i inne-
 mi, Mohilów, Olyk z należnościami i wszel-
 kie cza dawne. W Inflantach także Zamek
 Derpatski, i inne Roku 1589. Więcej Eko-
 nomii Król przyczynić nie może, ale też ani
 tych zastawić, sprzedać, darować zapisać choćby
 też i Kościołom nie może bez konsensu Rze-
 czypospolitey według postanowienia Kaźimierza
 III. Alexandra, i Zygmunta Augusta na Seymie
 Roku 1562. i 1563. co wszystko potwierdził
 Zygmunt III. na Seymie Roku 1607. i to pod
 przepadkiem, ktoby dał pieniędzy na te dobra.
 Dobra darowane i zapisane i kaducznym spo-
 sobem na Króla spadłe, Król może dać i roz-
 dać byle Szlachcicowi Polakiem. Dobra Stołu
 Królewskiego mogą być zamienione dla przyle-
 głości za inne, ale Rewizorowie z Seymu wy-
 znaczeni powinni zmiarkować, żeby ta kommu-
 tacya nie zdyminucya ale aukcyą Prowentów
 była. Na Ekonomie Królewskie nie godzi się
 Przywilejów otrzymywać w Kancellaryi, na
 co Pieczętarze mieć wzgląd powinni, według
 Konstytucyi Roku 1590. Kto zaś ma Prawo do
 Ekonomii, na Seymie się fałzić Powinien Ro-
 ku

ku 1589. Ekonomie i Dobra Stołu Królewskiego wolne są przez Konstytucyę od władzy Herzmanów, Stanowisk Wojskowych, Prowiantów, Exakcyi wszelkich, prócz zwyczajnych podatków, któreby się zaś ważyły, sadzony być na ścięciu głowy, o czym Konstytucya 1655. 1673. 1676. Ekonomii Duchowni trzymać ani zastawem ani Arenda mogą, ani Administrować, ani pensyi brać, Konstytu: 1633.

Dobra Stołu Królewskiego Podskarbi W.K. arendować z aukcyą nie z dyminucyą Prowentów powinien, a kontrakty w Metrykę Koronną ingrossować. W Grodowych Starostwach do Stołu Królewskiego należących, Starostom 10. część Prowentówznaczona Roku 1641. Jeżeliby zaś Rzeczpospolita Dobra Królewskie zastawiła, w summie znaczney, Intrata tych Dóbr powinna być kompensowana od Rzeczypospolitej Królowi jako o Ekonomii Nowodworickiej Roku 1654. i Szafelskiej 1661.

Ekonomia Malborska od Hiberny wolna Roku 1674. Z Ekonomii kwarta powinna być płacona do Rawy, i wszystkich Dóbr do Stołu Królewskiego należących. Konsenta, Dożywocia, i Summy na Dobrach tych, za konsensem Seymu stwierdzone utrzymać się powinny. Wykupno zawzięte wolne Dóbr Królewskich, zastawnych, i na uznanie preteniyi Seym delegować powinien.

O DO-

O DOBRACH KROLEWSKICH dla ZASŁUŻONYCH.

KRól ma dyspozycya wolna rozdawania Starostw, i wszelkich Królewskich, ale tylko zasłużonym w cnotach Rycerskich, wojennych, i Szlachcie Polskiej nie należącym do Krwi Królewskiej, ani Cudzoziemcom. Starostwa Grodowe nie Dzieciom, ale Dozrycznym i zasłużonym Possessyonatom tegoż Województwa powinien rozdawać. Osobliwie Starostwa Grodowe i Pograniczne na Ukrainie zasłużeni Zofnierze mieć powinni, Roku 1589. Dwóch Starostw Grodowych nie może nikt trzymać oprócz Starostwa Sieradzkiego z Piotrkowskim; Roku 1557. Za Zygmunta Augusta Konstytucya, i także Kamienieckiego z Latyczewskim Roku 1581.

Starostwie Grodowi i Pograniczni powinni przysięgać Królowi na wierność, tak jako i Zamki z Miastami bez Starostw, a po śmierci Królewskiej przed Sędziami kapturowemi, po przysiędze powinni jechać do Grodu i wysłuchawszy naznaczonych przez siebie Sędziów przysięgi, powinni Grod otworzyć żeby sprawiedliwość S nie próżnowała, o czym Konstit: 1648. 1668. 1674. Starostwie teraz jednak przysięgają podczas wjazdu swego, przed Pierwszym Senatorem

terem w tym Województwie znajdującym się. Wojewodowie i Kasztelanowie Starostw tegoż Województwa Grodowych nie mogą trzymać prócz Starosty Krakowskiego który może być Kasztelanem Krakowskim albo Wojewoda, o czym Konstytucya Roku 1576.

Starostowie Pograniczni powinni mieszkać przy Zamkach, pod utrata Starostw, osobliwie Ruscy, Ukraińcy, Podgorscy, uwolnieni zaś są jeżeli służył Wojnę, albo są na usłudze Ovczynny, albo podczas Elekcyi. Starostwa nie Grodowe i wszelkie Królewsczyny może Król rozdać nie Possesyonatom, ale zasłużonym, i podpadać mogą Prawu Białogłowskiemu, ale nie więcej nad dwa Starostwa, Grodowe zaś nie może żadne podpaść, Duchowni nie mogą brać Królewsczyny, Częstochowie jednak Rzeczpospolita pozwoliła Kłobucko Roku 1658. i Starostwo Brzeznieckie, i inne z kondycya wypłacania Kwarty a to dla konserwacyi Fortecy. Król Starostwa i Królewsczyny wszelkie wakujące w Miesiacach 4. Wrzesniu, Pazdzierniku, Listopadzie, i Grudniu, powinien rozdawać samym Żołnierzom wojnę służącym za zaliczeniem Hermanów, Grodowe także ale Possesyonatom, o czym Konstit: Roku 1662.

Starostowie obligowani są Dekreta Trybunałskie do exekucyi przyprowadzać w swoim Powiecie, i Jurisdycyi pod kara sta grzywien, a drugi raz 200. jeżeli trzeci raz rekwirowani nie exekwują, tedy tracić powinni Starostwa.

Starostowie Grodowi prócz kwarty płacić powinni do skarbu złotych 60. według Konstit: Roku

Roku 1649. Starosta Krakowski obligowany mieć attendencya, żeby zawsze Burgrabia Krakowski mieszkał w Zamku Krakowskim z Garnizonem, który Garnizon Starosta powinien zmoćnić podczas Interregnum.

Starostw wakujacych podczas Interregnum attendencya Podskarbi W. K. mieć powinien. Starostowie poblizsi do Kamienca Podolskiego powinni prowianty prokurować i zwozić do Garnizonu według Konstytucyi Roku 1593.

Wóytostwa Królewskich Dóbr żołnierzom powinni być rozdawane, którym wolno je przedać komu innemu za konsensem Dworu. Starostwa Inflantkie Alternata powinni być rozdawane Polakom i Litwie, ale Inflantowie byli potym przyjęci do Alternaty. Intraty zaś do Skarbow Koronn: i Litt: alternata powinny być wnoszone, których jedna część skarbowi Rzeczypospolitey, druga na obronę Prowincyi, trzecia Staroście miejscowemu należeć powinna, że zaś ta Prowincya przez Szwedów wzięta teraz pod jarzmem Moskiewskim jęczy, więcęcy na nic się nie zda pisać o tamiecznych Prawach.

Starostwo Warszawskie i Warszawa wolne od Hiberny według Konstyt: Roku 1673. Starostów obligacya jest mieć attendencya na nie pozwolenie wywożenia żadnych kupieństw za granice pod utrata całego towaru, którego 3. części Królowi, a 4ta część Staroście należeć ma, czego mieć także powinny attendencya i Miasta Pograniczne według Konstytucyi Roku 1565. i 1566. Starostów obligacya pilnować reparacyi

paracyi Miast według Konstyt. Roku 1569. a oni sami powinni Zamki reparaować 1726.

LUSTRACYA Dóbr Królewskich za Zygmunta Augusta uchwalona na Seymie Piotrkowskim Roku 1562. i naznaczona co 5. lat a to dla Informacyi przyczynienia Kwarty Woyfku na tę lustracya deputuje Król z ramienia swego do kaźdey Prowincyi jednego, Senat drugiego, a Pofelska Izba trzeciego, którzy powinni na wierność przyśiadz, abo w Rawie, gdzie na ten czas Kwarta płacona była, abo w bliźszym Grodzie. Tych Lustratorów obligacya jest wżyskie Królewiczyzny objechać i rzetelnie wykwidować intraty, Inwentarze spisać i do Aktów Skarbu Koronnego oddać, wżędzie zaś wygodę mieć powinni, asystencya ich jest opifana, bezpieczeństwo Ofob, *Criminis laesæ Majestatis*, i za pracą Solarium od Podskarbiego W. K. wypłacone mieć powinni. Jako zaś na Seymie bywają naznaczeni, tak i na Seymie powinni się sprawić z pracy swojej, i zkomputowawszy podać importancya Kwarty do Skarbu należacey, o czym wiele Konstytucyi.

KWARTA Z DOBR KROLEWSKICH

KWarta za Zygmunta Augusta Roku 1562. początek swóy wzięła na zapłatę zasług Woyfku Koronnemu, broniacemu Oyczyznę od granic

granic, tym sposobem urządzona, Lustratorowie byli naznaczeni tak jako wyżej, którzy zlikwidowali Prowenta i wszelkie Intraty, z tych trzecia część Królowi, a czwarta część zwana KWARTĄ do Skarbu na Wojsko. Do tej kwarty należą Celnicy, Mytnicy, Zupnicy, która z zasług płacić powinni według Konstyt: Roku 1569. Ta Kwarta oddawana być ma Podskarbiemu W. K. abo Deputatom do Kwarty wyznaczonym przez Seym, dwiema z Senatu, i dwiema z Stanu Rycerskiego, którzy asystować powinni Podskarbiemu W. K. powaga ich od Seymu do Seymu trwać ma. Mieysce w Zamku Rawkim naznaczone, podczas zaś Powietrza na woli Królewskiej. Czas płacenia Kwarty i dystrybuty na Swiatki, kto nie zapłaci, tracić powinien Królewsczyznę lub Starostwo chyba da szafzna exkuzę, według Konstyt: Roku 1569. W niebytności Podskarbiego i Deputata żadnego, może Szlachcic Possesyonat zeszany być. Jeżeli umrze Podskarbi, Deputaci doniosły Królowi mogą kończyć interes Kwarty. Przez 3. Niedziele w Rawie mieszkać powinni, na co Solarium Podskarbiemu naznaczone złotych 1000. Senatorom po złotych 300. a innym po złotych 200. Starosta Rawski także bierze złotych 200. bo i on jest obligowany asystować tej funkcji dla konserwowania Kwarty w Zamku Rawkim.

Podskarbi i Deputaci przysiąc powinni, jako według samej woli Rzeczypospolitey dysponować Kwarta będą i wiernie swóy Urząd wypełnia. Tęż samę przysięgę i Starosta Rawski wypełnić powinien jako wiernie tę Kwartę konserwować będzie dla Rzeczypospolitey. Ktoby się zaś sprzeciwił zjazdowi Deputatów
do

do Rawy lub Staroſta, lub kto inny, ſadzony
być ma kara *Peculatus*.

Podskarbi W. K. nie może Kwartowych
pieniędzy na żadne intereſſa Rzeczypoſpolitey
zażywać tylko na Woysko, i na każdym Sey-
mie powinien ſię rachować, Kwity pokazać,
wydać tych, którzy nie wypłacili. Deputaci
też powinni podobneż Rejſtra mieć z Podskar-
bim. Podskarbi wraz z Deputatami podpisuje
Kwity z Kwarty, a Woysku na pół Roka powin-
ni wypłacać.

Taka też Kwarta i w Litwie, i tymże
porządkiem poſtanowiona co i w Koronie z
Dobr Królewskich, która powinni Poſſefforowie
wnoſić na S. Jan do Wilna. Podczas Woyny
Tureckiey dwoiſta była Kwarta naznaczona,
jedna na Woysko, a druga na Artylerya, we-
dług Konſtyt: Roku 1637. 1638. 1641. Kto-
by zaś Kwartę zatrzymawſzy; Staroſtwo, lub
Królewſzczyznę komu innemu ſprzedał, lub u-
ſtąpił, tedy Anteceſſor, nie Sukceſſor powinien
zapłacić ja.

Senatorowie lub Poſſowie, którzy zatrzy-
mali Kwarty w ſwoich Królewſzczyznach gło-
ſu na Seymie mieć nie mogą. ſprawy wyńi-
kające z Kwarty do rozeznania Trybunału Ra-
domſkiego należeć maja.

SENAT POLSKI.

Rzecz.

Rzeczpospolita z Trzech Stanów jest ustanowiona: z Królewskiego, Senatorского, i Rycerskiego. Więc po opisanu Królewskiego Stanu, i Rządu, przystępuję do Senatorского.

Senatorów Polskich powaga jest pierwsza po Królu i dożywotnia. W Krzesłach przy Królu swoje decyzje daje, dla tym wygodniejszej, i spokojniejszej deliberacyi i Rady dla Ojczyzny.

Senat jest z dwóch Stanów złożony: z Duchownego Arcybiskupów i Biskupów, i z Świeckiego Wojewodów, i Kasztelanów.

Duchowni najpierwszy Rang i miejsce w Senacie trzymają od dawnych czasów, przy którym ich Alexander Król stwierdził na Sejmie Lubelskim jako wyżey w Historii namieniłem. Dla tego zaś Rzeczpospolita Duchownych do Senatu i Prymu przyłączyła. 1. dla powagi większej Religii i Hłogostawienia w Radach wizerakich. 2. dla utrzymania passyonatów i swawolnych Królów. 3. dla prętszej zgody ułożenia między zawziętymi Stanami, ile że każdy zawsze zwykł słucać perswazyi Biskupów z Bogiem złączonych. 4. dla utrzymania Wiary S. i Praw Bożkich, przeciwko którym te różniete Sekty zwykły podburzać i podniecać passye ludzkie. A potem że wizerdzile po Państwach całego świata ten Stan ma we wizerzkich Radach Prym.

Senat jest przydany Królowi dla sprawiedliwych Sentymentów za godnymi Radami i kochającymi sprawiedliwość i Dobro Ojczyzny, ile że Królowi samemu trudno się rzadzić własnym

snym rozumem, jako Stefan Król przyznał Roku 1575. i 1576. A po tym żeby byli strażami wolności w umyśle Królów. Senatorowie nie mogą być kreowani tylko z Stanu Szlacheckiego według Konstytucyi 1550. Senatorowie kiedy są kreowani muszą przysięgać Królowi i Rzeczypospolitey przy Kanclerzu Koronnym na wierność, wierną Radę, Sekretu dotrzymanie Królowi i Rzeczypospolitey na Aukcyi Rządu pięknego w Oyczyźnie, na doniesienie zdrady wszelkiej, na jej sprzeciwienie się, i zgubę na sprawiedliwą decyzją w Sadach wszelkich. Tę przysięgę Duchowni i Świeccy Koronni i Litewscy wypełnić powinni. Senatorowie Świeccy powinni być Possessyonaci każdy w swoim Województwie, według Konstytucyi 1613. Ze zaś za Zygmunta Augusta przybyli do Senatu Litewscy, Kijowscy, Wołyńscy i Inflantscy, więc porządek ich tu opisuję z wielu zebranych Historyków.

ARCYBISKUPI i BISKUPI.

ARCYBISKUPI, } Gnieźnieński, Lwowski,
BISKUPI, } Krakowski, Kujawski,
Wileński, Poznański, (Alternata) Płocki,
Warminski, (Alternata) Łucki, Prze-
myśki, Zmudzki, Chełmiński, Chełmski, Ki-
jowski, Kamieniecki, Inflantki, Smoleński,
SWIECCY

SWIECCY.

Kasztelan Krakowski,
 WOJEWODOWIE) Krakowski, Poznański,
 Wileński, (*Alternata*) Sandomirski.

Kasztelan Wileński,
 WOJEWODOWIE) Kaliski, Trocki, Siesadzki,
 Kasztelan Trocki,
 WOJEWODOWIE, Łęczycki, Starosta Zmudzki,
 WOJEWODOWIE Brzeski Kujawski, Kijowski,
 Inowrocławski, Raski, Wołyński, Podolski,
 Smoleński, Lubelski, Połocki, Belski, Nowo-
 grodzki, Płocki, Witebski, Mazowiecki, Pod-
 laski, Rawski, Brześciński, Chełmiński, Mści-
 sławski, Malborski, Bracławski, Pomorski, Miń-
 ski, Derpacki, Inflantski abo Wendenki, Par-
 nowski, Czerniechowski.

KASZTELANOWIE

KRZESŁOWI.

Poznański, Sandomirski, Kaliski, Woynic-
 ki, Gnieźnieński, Sieradzki, Łęczycki, Zmudz-
 ki, Brzeski Kujawski, Kijowski, Inowrocławski,
 Lwowski, Kamieniecki, Wołyński, Smoleński,
 Lubelski, Połocki, Belski, Nowogrodzki, Płoc-
 ki, Witebski, Czerski, Podlaski, Rawski, Brze-
 ściński, Chełmiński, Mściławski, Miłobagki,
 Bra-

Bracławski, Gdański, Miński, Derpacki, In-
flantski abo Wendeński, Parnawski, Czarnie-
chowski.

KASZTELANOWIE MНИЕYSI.

Sadecki, Miedzyrzycki, Wislicki, Biecki, Ro-
goziński, Radomski, Zawichowski, Łędzki,
Sremski, Zarnowski, Małogoski, Wielunski,
Przemyski, Halicki, Sanocki, Chełmski, Do-
brzyński, Połaniecki, Przemęcki, Krzywinski,
Czechofski, Nakielski, Rospirski, Biechowski, By-
dgoski, Brzeziński, Kruswicki, Oświęcimski,
Kamieński, Spicimirski, Inowłodzki, Kowalski,
Sanocki, Sochaczewski, Warzawski, Gostynski-
Wiski, Raciński, Sierpki, Wyszogrodzki, Ry-
piński, Zakrocimski, Ciechanowski, Liwski,
Słonki, Lubaczewski, Konarski Sieradzki,
Konarski Łęczycki, Konarski Kujawski.

MINISTROWIE KORONNI.

Marzalek W. K. Marzalek W. Litt:
Kancierz W. K. Kancierz W. Litt: Podkancierz
W. K. Podkancierz W. Litt: Podkarbi W. K.

Podskarbi W. Litt: Marzafek Nadworny K
 Marzafek Nadworny Litt:

Alternaty między Senatorami nie codzien-
 nie, ale co Seym się odmieniaja.

Król Senatorskie Urzędy rozdawać powi-
 nien Szlachcie z służonym, sławę kochającym,
 dojrzałym w wieku, rozumie i doskonałości,
 jak Jagiełło dysponował Roku 1443. i Kazi-
 mierz Syn jego Roku 1454. i Zygmunt August
 Roku 1550. nie Cudzoziemcom, ani bez zasług,
 nie młodym, bo młode rozumy często przewra-
 cać zwykły Rzady.

Sejmy przedtym 16. Senatorów naznacza-
 ły do rezydencyi przy Królu, ale od Roku
 1641. naznacza każdy Seym 28. to jest Bisku-
 pów 4. Wojewodów 8. Kasztelanów większych
 8. mniejszych 8. Duchowni przez pół Roka,
 Świeccy zaś tylko 3. Miesiące, Alternata obli-
 gowani są siedzieć pod kara pieniężna Roku
 1609. naznaczona na Świeckiego 2000. grzy-
 wien, a na Duchownego 6000. grzywien, któ-
 ra kara reasumowana Roku 1678. chybaby
 choroba ekuzowała, abo racya fundamentalna,
 i to trzeba przysiadz na prawdę na Seymie.
 Do tey rezydencyi tylko w granicach Polskich
 i Litewskich obligowani są. Prócz Senatorów
 i Stan Rycerski na rezydencya do Króla z każ-
 dego Województwa jednego deputować powinien
 dla zupełniejszych obrad ile wojennych. Wol-
 no przytym i innym Senatorom przyjeżdżać,
 którzy też powagę maja do wszelkich Rad,
 co i Rezydenci. Rezydencya ta zaczyna się od
 nowego Roku według Konstytucyi Roku 1641.
 Ruskim Biskupom, i Senatorom Świeckim Rzecz-

poipolita naznaczyła pensyi po złotych 500. Przy tych Senatorach Król Senatus-Consilia konwokuje, których rezultata Kanclerzowie Konnotują i na Seymie przyzryfym donosza z Podpisem Rezydentów. Jeżeli zaś co przeciwnego Prawom decydowane jest przez nich, Stan Rycerski instyguje o karę według Konstytucyi R. 1641. 1662. 1669. Ciż Senatorowie wolni są od impetycyi Prawnych w Trybunałach przed i po rezydencyi na 6. Niedziel. Toż samo się ma rozumieć i o wszystkich Senatorach i Posłach na Seymie będących aż do Seymików Relacyalnych. Toż samo i o Posłach do posłronnych Monarchów, i o Kommissarzach aż po skonieczoney funkcyi. Tym wszystkim żadne Sady ani Kapturowe kondemnatami lub Dekretami ferowanemi szkodzić nie mogą, byle na przyzryfey sprawie pokazali Testymonium, Senatorowie Marszałka W. K. a Posłowie Marszałka Rycerskiego według Konstytucyi Roku 1678. Tymże wszystkim bezpieczeństwo obwarowano, tak jak Deputatom Trybunałskim Roku 1667.

Senatorom za granice wyjechać się nie mogą bez kontensu Rzeczypospolitey Roku 1613. Senatorów Duchownych i Świeckich na Seymikach swego Województwa obligacya bywać Roku 1565. Senatorowie ani Starostowie nie powinni mieć żadnych Chorągwi Kwardcianyoy, dla przeszkody obrad publicznych, i innych racyi, ile gdzie przychodzi opisać Woysko, a same głowy woyskowe nie mogą dostatecznie obligacyi na siebie opisać według Konstytucyi Roku 1591. Wolni są od Popisów, jeżeli na ten czas Seym się agituje. Na nie przytomnych pod czas Seymu Biskupów jest kara grzywien 40. na Wojewodów i Większych Kasztelanów 20. a na niższych 10. grzywien.

O KAR-

O KARDYNAŁACH.

O Yciec S. ma zawsze od początku Kościoła S. Kardynałów, o czym wyżej wolno czytać pod Papieżami, pod Państwem Włoskim.

Kardynałowie są pierwsi przed Biskupami co do Rządu Kościoła Uniwersalnego, bo wespół z Papieżem zasiadają na Radach. Co zaś do Jurysdykcyi Dycezyi są pierwsi Biskupi, bo i Papież sam jest Biskupem Rzymskim, a do tego Papież daje Tytuł Biskupom *Venerabiles Fratres*, a Kardynałom *Filii Carissimi*, i przed tym na Synodach generalnych pierwsze miejsce Biskupi mieli jak Kardynali, o czym Łubieński fol: 274. Kardynałów obligacya była przed tym w Rzymie mieszkać, ale teraz ten honor w wielu państwach Biskupi otrzymują, jako i teraz zażyczyła się Polska Janem Lipskim Kardynałem i Biskupem Krakowskim wielkim przed tym Ministrem i Kauclerzem W. K. i wielu przed nim innemi o czym Niesiecki S. J.

W Polsce zawsze kontrowersye bywały w Senacie Biskupów o miejsce z Kardynałami, a osobliwie Arcybiskupów Gnieźnieńskich Roku 1451. gdzie na Sejmie Piotrkowskim Konstytucya stanęła, żeby odtąd bez konsensu Rzeczypospolitey nikt nie ważył się z Biskupów konkurować o honor Kardynałki, o czym wolno czytać obszerniey Herburta fol: 63. i Januźowskiego Lib: 2. part: 2. fol: 10. ale trudno tego ma zabronić Rzeczpospolita Rzymowi i Monarchom rekomendującym zaśluzonych do tej Eminencyi, tym barzieszy, kiedy to jest z honorem krwi Szlacheckiey Narodu Polskiego.

O ARCYBISKUPIE GNIEZNIENSKIM.

Arcybiskupów Gnieźnieńskich powaga Roku 965. jako wyżej w Historii za Miecislawa Xiążcia Polskiego ufundowana, i niestanie pierwsza w Polfcze.

Roku 1215. podczas Concilium Laterańskiego Innocenty III. Papież przydał do tej powagi Honor *Legati Nati*, Henrykowi Kietliczowi Arcybiskupowi Gnieźnieńskiemu.

Roku zaś 1416. Prymasostwo przydane Mikołajowi Tracie Arcybiskupowi Gnieźnieńskiemu na Concilium Konstantenyeńskim, o czym Olsz: i Karn: *de Primatu Arch: Gnesn:*

Roku 1515. Leo X. Papież na Concilium Laterańskim Janowi Łaskiemu Arcyb: Gnieznien: Posłowi wielkiemu od Zygmunta I. potwierdził też samą powagę *Legati Nati* i Prymacyalna, na co Bulla jest w Gnieźnie.

Arcybiskup Gnieźnieński jako *Legatus-Natus* może wżyskich Biskupów Polskich Dekreta appellacyalnerelaxować, approbować i kaźdey Dyecezyi sprawy sadzić może, ale z appellacya do Nuncyatury. Arcybiskup Gnieźnieński jest pierwszym Xiążciem Korony Polskiej w Przywileju Kazimierza Wielkiego w Poznaniu danego mu Roku 1360. a od Zygmunta Augusta approbowanego 12. Pazdziernika Roku 1560. o czym Olsz: Miał przedtym i tę Prerogatywę, że E-
lekcye

leżycy Biskupów Polskich konfirmował, bo na
w czas Kapituły sobie godnych, starych, i za-
łożonych z między siebie obierały Biskupów,
które im Kazimierz IV. i Zygmunt odebrał;
o czym wyżej w Historji.

Arcybiskup Gnieźnieński koronuje Króla i
Królowa według Przywileju Kazimierza IV.
Roku 1451. i Zygmunta Augusta Roku 1550.
o czym Łaski fol: 170. na co ma i Bullę Sy-
xtusa V. Papieża. Jeżeli na ten czas Arcy-
biskup umrze, to Biskup Kujawski ma po nim
pierwszy moc koronowania Królestwa według
Przywileju Roku 1576. tak Karnkowski koro-
nował Stefana, bo Uchański Arcybiskup uparł
się przy nominacyi Maxymiliana, tak i Tyli-
cki Królowa Konstancya, bo Maciejowski nie
miał jeszcze expedycyi na Arcybiskupstwo, tak
i Dabki Króla Augusta II. ani może Biskup
Krakowski lubo w swoim Kościele pretendować
koronowania, bo decyzya Rzymska zaszła Roku
1675. Olszowskiemu nominowanemu dopiero
Arcybiskupowi Gnieźnieńskiemu na koronacya
Króla Jana III. kiedy mu Trzebicki był prze-
ciwmy, jeżeliby zaś i Biskupa Kujawskiego nie
było, tedy Biskup Poznański powinien być naj-
pierwszy jako Wielkopolski Biskup, ale choć
przy prezencyi Hozyusza Biskupa Poznańskiego,
jednak terazniejszego Regnanta Koronował Lip-
ski Biskup Krakowski potym Kardynał.
Arcybiskup Gnieźnieński każdy z dawności za-
żywa stroju purpurowego nakładał Kardynał-
skiego, jako o tym świadczy Ceremoniale po
Włosku opisane przez Marekottiego Nuncyusza,
a potym Kardynała, które podał w Rzymie do
sekretaryi 10. Lipca Roku 1669. i toż sąwo
ingrossowane w Archiwiewie Gnieźnieńskim. Ma
zawsze Kaponika Gnieźnieńskiego Krucyfera,
który

który przed nim Krzyż srebrny nosi w Senacie i w Pokoju Królewskim podczas Audyencyj, i na koniu przed karetą wiezie przed jadącym publicznie. Ma także swego Marszałka zawsze Senatorskiego, który Marszałkowskią Łaskę przed nim wraz przy Krucyferze niesie, i na koniu wiezie przed publicznie jadącym na audyencya do Króla, i dopiero przed Królem ją spuszcza, która w niebytności Marszałków, i przed Królem nieść może i podczas Seymu. Ma i Kanclerza i Referendarza Nadwornych z Prałatów lub Kanoników Gnieźnieńskich kreowanych, na co im daje swoje patenta i mają swoje Oficyna. Biel: *lib: 6.* Na przyjazd Prymasa Król Oficjalistów posyła na doł do przyjęcia go, a Marszałek W. K. nad schodami czeka, i Król w Pokoju kilka kroków czyni do niego. O czym tenże sam Ceremoniarz Włoski świadczy.

Przemysław II. Król Polski dał Przywilej Jakubowi Arcybiskupowi Gnieźnieńskiemu i Sukcesorom jego Roku 1284. na wolne bicia Monety; o czym Kromer *lib: 8.* Olizowski. Król w listach swoich daje mu Tytuł *Reverendissimi in Christo Patris.* Po śmierci Króla Prymas ma władza Seymom czasu naznaczania, prezyduje na Elekcyi, nominuje Króla, wici na Pospolite ruszenie wydać może w potrzebie, i intytuluje się *INTERREX* Królestwa. W niebytności Króla w Polsce Sejm może konwokować w potrzebie Rzeczypospolitey jako Karnikowski zrobił w niebytności Zygmunta III. o czym Pias: *fol: 140.* i Łubieński *fol: 12.* Za Zygmunta I. w Litwie będącego Gamrat, Prymas na Seymie Piotrkowskim prezydował, Senatus-Consilia odprawiał, i konstytucye publikował. Tenże podczas choroby Królewskiej prezydował w Senacie. Tak i Wężyk prezydował,

zewał, kiedy chorował Władysław IV. Prymas powinien być stróżem Praw i Swobod Ojczyzny, strofować Króla przeciwnego Prawom, konwokować Stany, o czym Konstytucya Roku 1600. Tak Maciej Łubieński Prymas Władysława IV. pierwey listem strofował, potym i podczas Seymu w mowie swojej, i skutecznie, bo go odwiódł od wojny Tureckiej przeciw woli Rzeczypospolitey intentowaney. W przytomności Prymasa konfundujący jeden drugiego Szlachcic 3. grzywny zapłacić powinien, a raniacy 14. oczym Konstytucya w Wislicy Roku 1368.

ARCHIKAPITUŁA GNIEZNIENSKA założonyca powaga Arcybiskupa i Prymasa swego, Prym trzyma przed innemi w Poliszce. Zamyka w sobie sam wybor Szlacheckiey krwi Polskiey, Prałatów 7. Proboszcza, Dziekana, Archidyakona, Kantora, Scholastryka, Kustofza, Kapclerza, i Kanoników Szlachty 18. Doktorów Theologii dwóch, którzy ia zawfze Kaznodziejami w Katedrze, Doktorów J. U. dwóch, Medycynz jednego, prócz Suffragana, który nie może być nigdy Prałatem tylko Kanonikiem, i ma Votum swoje w Kapitulie po Prałatach. Wstępujący do tey Kapituły przy Installacyach swoich powinni z 4. Herbów się wywieść i reformacyami probować, o czym niżej pod Katedrami. Oblera z miedzy siebie ta Kapituła corocznie z Szlachty do Trybunału Koronnego Prezydenta i Vice-Prezydenta, i nie maż Prawa o tym, żeby koniecznie Prałat był Prezydentem, Ta Kapituła obostrzyła Dekreta swoje juramentem, że żadnego pierwiza woka-cya porzucajacego przyjać nie może, ofobliwie
dimia-

dimissos ex Societate JESU. Zażywać poczesa Orderów dla dystynkcyi od innych Roku 1737. na co ma Bullę Rzymską od Klementa XII. Papieża. Order ten ma w sobie Krzyż á w Krzyżu Orzeł, á w Orle S. Woyciech z jedney strony, á z drugiey strony lilie Herb Kapituły, ten Order nosza na łańcuchu złotym. Przed 100. abo więcey lat taż Kapituła zażywała Orderów, ale przez wojny ustawiczne w Polsce zaniedbała była, á przytym też konsent Rzymski przez Szwedów zaginał.

Arceybiskup Gnieźnieński prócz Kapituły Katedralney ma w Archidyecezyi swojey 12. Kollegiat prócz Regularnych, Archidyakonów ma 7. Kościołów wżyskich Parochialnych 863. prócz Kościołów Zakonnych, obżerność Archidyecezyi na szertz ma około 50. á na wzdłuż 58. mil zamykajac w sobie Województwa Kaliskie, Sieradzkie, Łęczyckie, Rawickie, Kaluzbska Ziemię i Powiat Opoczyński Województwa Sandomirskie.

Arceybiskup Gnieźnieński ma Suffraganów Biskupów Krakowskiego, Wrocławskiego na Śląsku, Kujawkiego, Wileńskiego, Poznańskiego, Płockiego, Łuckiego, Zmudzkiego, Chełmińskiego, Inflantkiego, Smoleńskiego, á przedtym Sammieńskiego, i Lubuskiego.

O ARCYBISKUPIE LWOWSKIM.

Roku

Rok 1361. Kazimierz Wielki Król Polski u Urbana V. Papieża wyrobił na Ruś Metropolia, która pierwey w Haliczu lokował, ale Władysław Jagiełło przeniósł ja do Lwowa, o czym obszerniey Skrobiszewski.

Arcybiskup Lwowski ma swoich Suffraganów Biskupów Przemyślskiego, Chełmskiego, Kijowskiego, i Kamienieckiego, od których Apellacye do niego ida, ale od niego do Prymała, albo do Nuncyatury. Arcybiskupowi Lwowskiemu, jako i Biskupom Ruskim Łacińskim wolno trzymać Opaństwa i Beneficya dla szczerpłey ich intraty. Arcybiskup Lwowski, i Biskupi Ruscy Łacińscy obligowani są zjeżdżać na Synody Prowincyalne Gnieźnieńskie, albo Posłów wysłać, i mieysce maja w Senacie jako wyżey.

KAPITUŁA LWOWSKA ma Herb Najszej Panny na Xigzycu rogatym stojaca a pod Xigzycem Lew leży. Zamyka w sobie Kanoników wszystkich z Prałatami 16. i z miedzy nich jednego obiera na Trybunał Koronny.

Arcybiskup Lwowski ma w Metropolii swojej według Sulikowskiego Arcybiskupa i Skrobiszewskiego. Dekanatów 7. a Kościołów Parochialnych 103.

O BISKUPIE

KRAKOWSKIM.

Metropolia Krakowska równo z Gnieźnieńska fundowana Roku 996. za Miecislawa, i na tenczas dwóch Arcybiskupów miała Polska,

Polska, ale po 7. Arcybiskupach Krakowski ośmy
 Lambert Zula zaniedbał po Palliusz do Rzymu
 posłać. Po nim też S. Stanisław przy swojej
 S. pokorze nie pretendował tego honoru, i tak
 Metropolia odmieniona w powagę Biskupia.
 Iwo Biskup Krakowski będąc w Rzymie u Grze-
 gorza IX. Papieża odebrał Palliusz chcąc przy-
 wrócić Arcybiskupia powagę, ale powracając
 w drodze umarł. Kazimierz Łubienicki miał tak-
 że sobie przyślany Palliusz od Klementa XI.
 Papieża, ale już był umarł w Kielcach 12. Maja
 Roku 1719. kiedy Palliusz w drodze był.
 Fulko jednak Biskup Krakowski wyrobił to u
 Stolicy Apostolskiej, że Krakowski jest pier-
 wszym nad innych Biskupem Dług: Tom: 1. lib: 6.
 Biskup Krakowski jest Xiążciem Siewierskim,
 które Xiąstwo kupił Oleśnicki od Xiążat Sla-
 skich dla Biskupów Krakowskich i inkorporo-
 wał do Polski. Przedtym jednak Bolesław Pudy-
 cus uprzywilejował był Biskupów Krakowskich
 Xiążtami się tytułować z kondycya, żeby Kró-
 la raz w Rok czestowali, i przez Dobra ich
 przejeżdżajacemu radzi byli, o czym Kromet.
 Biskupi Krakowscy jako Xiążta Siewierscy ma-
 ja abiolutny Rząd w Xiąstwie swoim, i przy-
 delegowanych od Kapituły dwóch Kanonikach
 sadza na Trybunale Siewierskim i prawy tego Xią-
 stwa bez appellacyi i maja w Xiąstwie tym
 Urzędników Ziemskich, i Sędziów Ziemskich, i
 Grodzkich.

KAPITUŁA KRAKOWSKA złożona jest z
 Prałatów 7. gdzie pierwszym Prałatem jest
 Dziekan, Archidyakon, Proboszcz, Scholastryk,
 Kantor, Kustosz, i Kanclerz. Kanoników Szia-
 shty wywiedzionych z 4. Herbów stwierdzo-
 nych reformacyami 24. Doktorow Theologii 2.
 Doktorów J. U. 2. Medicynę jednego. Ta Ka-
 pituła

kapituła znacznym kosztem wyrobiła sobie z Rzy-
 ma od Klementa XII. Papieża Roku 1732. Bul-
 gę na wolne noszenie i zażywanie Orderów
 Krzyża złotego, w którym Orzeł biały smelco-
 wany á w Orle S. Stanisław z złota wyrobio-
 ny z jedney strony, á z drugiey strony 3. Ko-
 nony Herb Kapituły na łańcuchach złotych.

Biskup Krakowski zamyka w Diecezyi swo-
 jey Województwo Krakowskie, Sandomirskie, i
 Lubelskie, Kollegiat ma w Jurysdykcyi swojey
 17. Sandomirska, S. Floryana na Kleparzu, Wi-
 ślicka, Kielecka, Szkalmirska, S. Michała na
 Zamku Krakowskim, Sadecka, Opatowska, S.
 Jerzego, Wszytkich SS., S. Anny w Krakowie,
 Tarnowska z Probstwem Infusackim, Lubelska,
 Bobowska, Woynicka, Buska, Pilecka, Archidya-
 konatów liczy 6. z tych w Krakowskim we-
 dług komputu Anni 1711. Kościołów liczy
 372. w Sandomirskim, 59. w Zawichowskim,
 167. w Sadeckim 208. w Lubelskim 127. w
 Pileckim 20. á wszystkich ogółem 976. á Za-
 łazewski ich rachuje wszystkich 1018. Opa-
 tstwa ma znaczne Tynieckie, Mogilskie, Szczy-
 rzyskie, Jędrzejowskie, Sadeckie, Hebdowskie,
 Koprzywnickie, Sieciechowskie i Probstwo
 Miechowskie. Biskup Krakowski jest także Kan-
 clerzem Akademii Krakowskiej, o której niżej
 pod Kapitułami.

O BISKUPIE

KUJAWSKIM.

TO Biskupstwo erygowane wraz z Metropolią
 Gnieźnieńską, ale w Kruszwicy dopiero Wła-
 dyław

dyśław I. przeniósł je do Wrocławka ufundowawszy tam Miasto od swego Imienia nazwane *Władysławia*, o czym Długosź Tom: 1. Biskup Kujawski i Pomorskim się pisze, że Pomerania do jego Dyecezyi należy.

Biskup Kujawski w niebytności Prymasa, abo po śmierci tytułuje się *INTERREX*, Sejmy konwokuje, nominuje Króla, i koronuje, i to wszystko robić powinien co Prymas, co mu przyadziła Rzeczpospolita na zjeździe Jędrzejowskim jako pierwszemu Biskupowi Wielkopolskiej Prowincyi po Arcybiskupie Roku 1576. Olizowski twierdzi, że ta Konstytucya w komput Praw Koronnych nie weszła, żeby najmniej powadze Prymacyalney nie ubliżyła, jednak już praktykowane to Prawo na Dabikim Biskupie Kujawskim.

KAPITUŁA KUJAWSKA ma Herb Najświętszey Panny piastujacey P. JEZUSA, pod nogami jey Xiężyc i pole złote. Złożona jest z Prałatów 8. Proboszcza, Dziekana, Archidyakona, Scholastyka, Kantora, Kustofza Archidyakona Pomorskiego, Kanclerza i Kanoników 18. z których jednego corocznie na Trybunał Koronny obiera.

Biskup Kujawski ma w swojej Dyecezyi Województwa Brzeskie Kujawskie, i Inowrocławskie, Pomerania, Lemburgski, i Bytomski Powiat, i Gdańsk Miasto ma Kolegiatę jedną w Kruszwicy, druga w Olborzu Dobrach swoich, Archidyakonatów 3. Kujawski, Kruszwicki, i Pomorski, Dekanatów 22. w których Kościołów wszystkich rachuje według Damalewicza 292. prócz Klasztorów. © BI-

O BISKUPIE WILENSKIM.

TO Biskupstwo przez Władysława Jagiełła fundowane i Katedra erygowana Roku 1387. i Rzeczpospolita przy Unii z Litwą naznaczyła Biskupowi Wileńskiemu miejsce w Senacie i Alternatę z Biskupem Poznańskim, o czym Gwagniu, Decyus *Lib: 3.* Kromer *Lib: 15.*

Biskup Wileński pisze się Xiążciem Iwanem, i ma swoją Jurysdykcya obizerna po całym Xięstwie Litewskim i w białey Rusi aż do Granic Moskiewskich.

KAPITUŁA WILENSKA ma Herb 3. Korony, tak jako Krakowska, złożona jest z sześciu Prafatów, Proboizcza, Dziekana, Archidyakona, Kuścioła, Scholastryka, Kantora, i 12. Kanoników, po których mają Stallum Kanclerz Dycezyi, i Archidyakon Biafforski; Ci wszyscy mają ufum Mantoletów, Rokiet, i Togami Rzymskimi czerwonymi są przyitrojeni podczas Świat w Katedrze. Kościołów Dycezya Wileńska liczy 500.

O BISKUPIE POZNAŃSKIM.

TO Biskupstwo fundowane wraz z Gnieźnieńską Metropolią za Miecislawa Roku 996. Biskup Poznański tytułuje się i Warszawskim, bo Diecezja Warszawska do niego należy i pretenduje prymu po Biskupie Kujawskim do nominacyi i koronacyi Królów przed Krakowskim, ale mu się nie udało podczas koronacyi teraźniejszego regnanta, lubo on nominował jako pierwszy Biskup po Kujawskim w Wielkopolskiej Prowincyi.

KAPITUŁA POZNANSKA ma Herb S. Piotra z kluczami, złożona z Prałatów 10. Proboszcza, Dziekana, Archidyakona, Kantora, Kostofza, Scholastryka, Archidyakona Sremskiego, Płczewskiego, i Warszawskiego, Kanclerza Poznańskiego, i Kanoników 24. przed którymi po Prałatach ma miejsce i stallum w Chorze Kawaler Maltański, i Kommendor Poznański, obiera z między siebie Deputata na Trybunał Koronny. Diecezja Poznańska zamyka w sobie Kollegiat 8. z których Warszawska Prym trzyma, i wyniesiona do honoru Katedralnego z przyczyny rezydujących Królestwa w Warszawie, Archidyakonów 4. a Kościołów wszystkich 590.

O BISKUPIE PŁOCKIM.

Biskupstwo Płockie zarówno z Gnieźnieńską Metropolią fundowane Roku 966. od Miecislawa,

awa, Biskup intytuluje się Xiążęciem, bo cały
 Sztócki Powiat należy do Jurisdycyi jego, i
 jak sadzi Sztachtę jak w Xiąstwie Siewierskim
 Biskup Krakowski.

KAPITUŁA PŁOCKA ma Herb Najswięt-
 annę P. JEZUSA piasztujaca, zložona jest z
 Prałatów i Kanoników 24. między którymi i
 Arcybiskup Gnieźnieński jest Kanonikiem Płoc-
 kim z funduszem Xiąstwa Łowickiego, o czym
 patrz pod Xiąstwem Łowickim. Proboszcz zaś
 intytuluje się Xiążęciem Sieluńskim, w którym
 Xiąstwie ma Jurysdykcya absolutna. Dyecezya
 Płocka zamyka w sobie Archidyakonatów 3. De-
 kanatów 16. a Kościołów wżyskich Parochial-
 nych 311. Kapituła Płocka corocznie deputuje
 jednego na Trybunał Koronny.

O BISKUPIE

WARMINSKIM.

PO fzczeńliwie zawojowanych Prusach od Mo-
 narchów Polskich całe Prusy oddane były pod
 dyspozycya Papieżów dla tym gruntowniej-
 szego tam załzczepienia Wiary S.

Innocenty IV. Papież najpierwey posłał do
 Torunia Doktorów 4. w nauce, i Swiatobliwo-
 ści wyprobowanych, a potym wysłał Legata łwe-
 go Wilhelma Biskupa Mutynskiego (który po-
 tym był Alexandrem III. Papieżem) Ten Synod

konwokował w Toruniu u Bernardynów, i odprawił przy obecności Arcybiskupa Gnieźnieńskiego i wielu Biskupów Polskich Prałatów i Opatów. Natym Synodzie Decyzya stanęła rozdzielenia Prus na 3. części, z których 3. części w każdej po dwie części wydzielone Krzyżakom na obronę Prowincyi, a na trzech częściach od trzech części pozostałych, Biskupstwa 3. erygowane: WARMIŃSKIE, SAMBIYSKIE, i POMEZANSKIE i przez tegoż Posa Biskupi zaraz byli kreowani, i konsekrowani. Absolutny zaś Rząd całych Prusów zostawiony do dyspozycyi Apostolskiej. Biskupstwa Sambiyskie i Pomezanski były fundowane w Prusach Xiążęcych, abo jak teraz zwane w Brandeburskich, i te zawzię były w Teutoniczney Potencyi, jak zaś dostały się pod Rząd Alberta Margrabi, tak te dwa Biskupstwa zatracone, bo na Xiąstwa Swieckie czyli Dobra przemienione za dyspensą Marcina Lutra.

Biskupstwo zaś Warmińskie zostało się w dyspozycyi Monarchów Polskich, po zawojowanych Krzyżakach, o czym niżej pod Prusami, i dla tego dawny i gruntowny Wiary S. izczep tam się konserwuje.

Biskup Warmiński w Warmii jest Xiążęciem Warmińskim, on sędzi Szlachtę całego Xiąstwa bez żadney Appellacyi, i wszystkie Sprawy, i tak jako Biskup Krakowski w Xiąstwie Siewierskim ma swóy Trybunał. Onże prezyduje także w Senacie Pruskim na Generałach Pruskich, i on podczas Interregnum konwokuje Prusy przed Seymem Elekcyi. Obligowany jest bywać na Synodzie Prowincyalnym Gnieźnieńskim.

KAPITUŁA WARMIŃSKA ma Przywilej od Zygmunta I. Roku 1512. wolney Elekcyi Bisku-

Biskupów, ale Król 4. Kandydatów podać powinien z Familii Pruskiej, teraz jednak Królowie tego nie słuchają, dla nie pozwolenia im szcześniejszej prerogatywy nad dawniejsze Katedry w Poliszczu, i kogo zechcą kreują Biskupami, byle się postarali o Indygenat Pruski, jednak do tad Kapituła nie przyjmuje Biskupa, poki pierwey Kanonikiem nie będzie. Ta Kapituła złożona jest z Prałatów i Kanoników 16. i nie reprezentuje z między siebie na Trybunał, bo wszyscy są przywiązani do rezydencyi przy Katedrze. Ma Herb Bramę żelazną i pół Krzyża, a nad Herbem Mitra Papieska, i nad Mitra Krzyżyk. Co Miesiąc dystrybuty między rezydentów dziela, i tylko 60. dni wolnych w Roku ma do wyjazdu.

Biskup Warmiński Alternata kreuje Kanoników z Kapituła a Oyciec S. konfirmuje.

Dobra Biskupia na 3. części rozdzielone, z których trzecia część Kapituła partycypuje, ale jak Biskup tak Kapituła najbogatsze i najpункtualniejsze Intraty w Poliszczu ma. Biskup Warmiński żadnego Arcybiskupa Jurisdikcyi nie podlega, ale tylko Stolicy Apostolskiej. Ma w Dyecezyi swojej Kościołów 90.

O BISKUPIE

ŁUCKIM.

To Biskupstwo według Kromera fundowane od Bolesława Pudyka, a od Urbana IV. Papie-

Papieża stwierdzona fundacya i Biskup kreowany; Długosz zaś i inni twierdza, że dopiero od Ludwika Króla Polskiego i Węgierskiego Roku 1375. a od Grzegorza XI. Papieża potwierdzone. Biskup Łucki ma Alternatę z Biskupem Wamińskim nie z Płockim.

KAPITUŁA ŁUCKA złożona jest z Proboszczów Łuckiego i Brzeskiego Litt: Dziekana, Archidyakonów Łuckiego, i Brzeskiego, Kantora, Kuksa, Scholastryka, Kanclerza, i Kanoników 6. z których jednego wytyła na Trybunał Koronny. Herb ma S. Trójcy. Dyocęzja Łucka zamyka w sobie Wojwództwa Wołyńskie, Podlaskie, Bracławskie, w Litwie Brześćciańskie, i wielka część Rusi jego Jurysdykcji podlega, ma przytym w sobie Xięstw mniejszych 12. Ostrogskie, Zaffawskie, Zbaraskie, Wisniowieckie, Dabrowickie, Koreckie, Klewaniskie, Lubartowskie, Ołyckie, Ioryckie, Kolczyńskie, Kodenkie, i na 80. mil się rozciąga, ma dwa Probostwa Infuśackie Ołyckie, i Kodenkie, Officyałów 2. Dekanatów 13. Kościołów wszystkich 185. Naypierwey była ta Kapituła w Włodzimierzu, z kad pierwsi Biskupi intytułowali się Biskupami Włodzimirskimi, ale potym przeniesiona do Łucka.

O BISKUPIE PRZEMYSLSKIM.

TO Biskupstwo od Ludwika Króla fundowane, a od Grzegorza X. Papieża w Aweni-
onie

onie Mieszkałego erygowane. Zamyka w swo-
 jey Dyecezyi Dekanatów 9. a Kościołów wszyst-
 kich według komputu Anni 1723. 158. prócz
 Zakonnych.

KAPITUŁA PRZEMYSLSKA ma być zło-
 żona z Prałatów i Kanoników 14. ma Herb Ś.
 Jana Chrzciciela z barankiem i Krzyżem, obie-
 ra Deputata corocznie na Trybunał Koronny.

O BISKUPIE

Z M U D Z K I M.

TO Biskupstwo od Władysława Jagiełły fun-
 dowane pod Imieniem Mednickiego, z 12.
 Plebaniami, i oraz przyłączonemi do Kano-
 ników Mednickich, Kromer *Lib: 18.* Miech:
Lib: 4. cap: 46. Pierwszym Biskupem był Nie-
 miec. Jeden Biskup od Urbana XIII. Papieża
 wymógł że jest Biskupem Kuroneniskim, abo Pil-
 tynskim, dla tego zaś odmienił Imię Mednic-
 kiego, że na całe Xięstwo Zmudzkie rozciąga
 swoję Jurisdikcyę, Długosz Roku 1416. Biel:
fol: 314.

O BISKUPIE

CHEŁMIŃSKIM.

M4

To

TO Biskupstwo fundowane wraz z Metropolią Gnieźnieńską, ale od Poganów Prudów było zawojowane, dopiero Konrad Xiążę Mazowiecki wskrzesił je, erygował, i fundował, kreowawszy Chrystyna Biskupem Chełmińskim. Krzyżacy oderwali byli to Biskupstwo od Prowincyi Gnieźnieńskiej przyłączywszy je do Metropolii Rygińskiej, ale po przegranej Krzyżackiej za Kaźmierza IV. Jagiellończyka przywrócone do Metropolii Gnieźnieńskiej.

Biskup Chełmiński w Senacie Pruskim ma pierwsze miejsce po Warminskim, i intytuluje się oraz Romezańskim, zamyka w swojej Dycezyi Kościołów Farnych 160.

KAPITUŁA CHEŁMIŃSKA złożona jest z Archidyakona, Dziekana, Proboszcza, Scholastryka, i 7 Kanoników, i z tych jeden tym porządkiem jak w Stalach siedza wysyłany bywa na Trybunał Koronny. Herb ma Krzyż prosty.

O BISKUPIE CHEŁMIŃSKIM.

TO Biskupstwo według Bzowiusza Roku 1375. od Ludwika Króla Polskiego fundowane, a od Grzegorza XI. Papieża Biskup naznaczony, według innych zaś ma być fundowane od Bolesława Podyka Roku 1264. na ten czas kiedy Jaczwingów zbił na głowę, a dla innych zachę:

zchecenia do Wiary S. erygował to Biskupstwo przez Urbana IV. Papieża stwierdzone, założone pierwey w Włodzimierzu, a potym przeniesione do Krafnostawu, gdzie dotad jest jego Katedra, a Władysław Jagiełło opatrzył funduszem to Biskupstwo według Nakielskiego fol: 399. które jednak nayuboższe nad inne.

KAPITUŁA CHEŁMSKA zażywa w Herbie swoim 12. Rozesłanców abo Apostołów, złożona z 6. Prałatów, i 10. Kanoników, z których jednego wyiysa corocznie na Trybunał. Dyecezya Chełmska zamyka w sobie Dekanatów 10. a Kościołów wszystkich Parochialnych 81.

O BISKUPIE

KIJOWSKIM.

TO Biskupstwo według Kronera Lib: 20. ma być fundowane od Władysława Jagiełły Roku 1400. według zaś innych osobliwie Nakielskiego fol: 247. ma być fundowane Roku 1321. ale dla odszczepienstwa Wiary Schizmatyckiey, która tam w Kijowie Prym śwóy ma, tylko u Oyców Dominikanów z dawna wszystkie Nabożeństwa i Ceremonie odprawowały się, dopiero nie dawnemi czasy wystawiony Kościół Katedralny w Zytomierzu, gdzie Kapituła mająca Herb S. Zofii obiera z miedzy siebie Deputata na Trybunał Koronny w Dyecezyi Kijowskiey tylko 7. Kościołów Farnych Ritùs Latini.

O BI-

OBISKUPIE

KAMIENIECKIM.

TO Biskupstwo przeniesione było ze Lwowa do Kamienica, na ten czas kiedy Arcybiskupstwo Chalickie do Lwowa, i wraz fundowane z Łuckim i Przemyślskim Biskupstwem Roku 1375. według Kromera Lib: 14. i Skrobizewskiego. Ma mieć w Dyecezyi swojej Dekanatów 4. a Kościołów Farnych 40.

KAPITUŁA KAMIENIECKA zażywa Herbów SS. Piotra i Pawła, i corocznie obiera Deputata na Trybunał Koronny.

O BISKUPIE

INFLANTSKIM.

W Inflantach przedtym bywało Biskupów wiele, jako Arcybiskup Rygi, Biskupstwa Kurońskie, Ofsyliyskie, Derpskie; ale to wszystko zatracone było przez rewolucye Krzyżackie, Szwedzkie, Moskiewskie. Dopiero Stefan Batory zawojowawszy tę Prowincyę i odebraawszy Moskwię erygował tam Biskupstwo Inflantkie, abo Wendenkie, za konseńsem Syxtusa V. Papieża około Roku 1583. ale za Zyg-
munta

monta III. kiedy Szwedzi opanowali Inflanty na ten czas i od Biskupstwa oderwane Prowenta, a za Jana Kazimierza przez Paćta Oliwskie zatracone, honor jednak utrzymują Biskupi nominowani od Króla, i w Senacie mają miejsce naznaczone przez Konstytucya Roku 1593. i 1598. i powinni się znajdować na Synodzie Prowincyalnym Gnieźnieńskim, bo Roku 1621. na Synodzie Gembickiego to Biskupstwo przyłączone do Metropolii Gnieźnieńskiej. Krzysztof Szembek terażniejszy Prymas na Prowent tego Biskupstwa kupił wieś, Katedrę zaś swoją ma w Inflantach Polskich, a Prałatów i Kanoników pełna Polska.

O BISKUPIE SMOLENSKIM.

TO Biskupstwo przez Zygmunta III. erygowane Roku 1613. ale dopiero Władysław IV. kreował pierwszego Biskupa Piotra Parczewskiego Roku 1638. przyłączone do Metropolii Gnieźnieńskiej i na Synodzie Prowincyalnym obligowany być, i ma Jurisdycya w części Województwa Smoleńskiego pozostałego przy Polsce. Kapituła jego tymże Herbem izczyć się co i Wileńska.

BISKUPSTWO KAMIENSKIE i LUBUSKIE były także fundowane od Miecysława Roku 966. wraz z Metropolia Gnieźnieńska, i ^{ci} Bisku.

Biskupi w Senacie miejsce mieli według Kromera, ale Kamieńskie w Pomeranii będące, całe teraz jęczy pod jarzmem Sekty Heretyckiej Brandeburskim, tylko co w Powiecie Lubuskim i Bytomskim, a raczy Lemburskim i Bytomskim sięga Jurysdykcya swoja Biskup Kujawski. Lubuskie zaś naypierwey oderwane było od Polski a przyłączone do Xiazat Wrocławskich, których Potomkowie przedali tę Prowincya Janowi i Ottonowi Margrabiom Brandeburskim, od których potym Potomków zarażonych Sekta Heretycka Biskupi z Katedry swojey wygnani, tuflac się musieli w Polszcze, gdzie wiele mieli undowanych Dóbr, osobliwie w Sandomirskim Opatów z wiela wsiami, który potym Biskupi Lubuscy przedali Krzyzstofowi Szydłowieckiemu Kasztelanowi Krakowskiemu Roku 1520. z którego Domu przeniósł się w Dom Radziwiłłów Opatów, a teraz w Xiazat Sanguszków. O Biskupach zaś Lubuskich już wcale ucichło, którzy mieli mieć według Skrobiszewskiego od Grzegorza XI. Papieża dana sobie Jurysdykcya na Kuści przed erygowanemi jezycze na ten czas Biskupstwami Ruskiemi.

BISKUPSTWO WROCŁAWSKIE fundowane także wraz z Metropolia Gnieznienska od Miecislawa Roku 966. w Smogorzowie, z tamtad było przeniesione do Byczyny, a potym Kazimierz I. Król Polski przeniósł je do Wrocławia, i Biskupi Wrocławicy mieli pierwsze miejsce w Senacie Polskim po Biskupach Krakowskich, ale jak Xięstwo Śląskie odstrychnęło się od Polski, tak i Biskupi poprzestali być Senatorami Polskimi, jednak zawżze należeli do Metropolii Gnieznienskiej i do tad należec powinni, jako o tym świadczy Synod Prowincyalny Gembickiego Roku 1621. i Wężyka Roku

1634, gdzie że nie przybył Xiaże Karol Ferdynand Administrator Biskupstwa z Kapituła Wrocławska, dał z siebie exkuzę przez list, że na ten czas na wygnaniu był, a do tego sam Oyciec S. przyznał w liście swoim, że to Biskupstwo należy do Prowincyi Gnieznienickiej.

BISKUPSTWO POMEZANSKIE i SAMBIENSKIE odstrychnione do Xięstwa Pruskiego Brandeburskiego, o których wyżej pod Biskupstwem Warminskim.

BISKUPSTWA REWELSKIE, DERBSKIE, i KURONSKIE były erygowane w Inflantach pierwsze Roku 1236. wraz i z drugim, a Trzecie Roku 1263 ale i te wraz z Inflantami zarazem Sekta Heretycką zaginęły.

BISKUPSTWO WOŁOSKIE najpierwey miało być według X. Kwiatkowskiego w Serecie Mieście Wołoskim erygowane, ale po zrujnowanym Mieście Jan Dominikan Biskup Serecki koło Roku 1403. przeniósł tę Katedrę do Bakowa, czyli Bachowa, miało przedtym należeć do Metropolii Krakowskiej, potym było przyłączone do Lwowskiej, i Biskupi tameczni mieli mieć miejsce w Senacie po Biskupie Inflantkim, na ten czas kiedy Wojewodowie Wołoscy hołowali Królom Polskim. Teraz to Biskupstwo jęczy pod jarzmem Tureckim.

RELIGIA GRECKA na Ruśi najpierwszy swój początek wzięła od Włodzimierza Xiażęcia Ruskiego Roku 1000. w Kijowie, który tam Metropolia założył, Biskupstwa zaś Greckie zwane Władykowstwa założył w Włodzimierzu, a drugie w Łucku, Arcybiskupstwo także Greckie w Połocku, a potym Metropolito-
wie

wie Ruscy erygowali Władykowstwa we Lwowie Roku 1540. w Przemyślu Roku 1271. Smoleńskie Arcybiskupstwo Greckie już było Roku 1146. Chełmskie Władykowstwo jeszcze od Włodzimierza fundowane, Pińskie także Roku 1146. już było poznane. Roku 1720. Lew Kiszka Metropolita Kijowski z temi wizytacjami na Synodzie mianym w Zamościu przy prezydencyi Grymaldego Nuncyusza Papięskiego zjednoczył się z Kościołem Rzymskim.

ARCYBISKUPSTWO ORMIANSKIE jest także we Lwowie fundowane, ale bez Biskupa żadnego i Roku 1630. zjednoczone z Kościołem Rzymskim, ma pod swoja Jurisdycya prócz Katedry swojey Lwowskiej, Kościołów 16. na Rusi.

O KATEDRACH.

Katedry generalnie wszystkie Polskie są fundowane od Królów, i innych Xiażat, tak jako Prelatury i Kanonie, które według Konstytucyi osobliwie Anni 1496. Sami Szlachta tylko trzymać powinni wywiedzeni z 4. Herbów, a do tego te Herby powinni stwierdzić reformacyami lub zapisami, lub kontraktami ślubnemi Matki i Babek dwóch.

Z tych Katedr sami tylko Szlachta mają miejsce w Trybunale Koronnym. Z Kapituły Gnieźnieńskiej zawsze jest obierany Prezydent Trybunału Koronnego i Vice-Prezydent, z Kapituły

tuły Lwowskię jeden Deputat, z Krakowskię zaś dwóch, a z innych po jednemu, jako wyżey pod Biskupami, którzy mają miejsce swoje w Trybunale Koronnym.

W tychże Katedrach są uprzywilejowane fundacye stwierdzone Konstytucyami na Kanoników Doktorów, Prawa Theologii, i Medycyny, którzy tak jako Szlachta do wszystkich obywateli należą, ale odstrychnieni od funkcji publicznych.

Kapituły dziedzicza Dobrami Biskupów swoich, a Biskupi tylko dożywotnie się w nich rządzą, jednak nie mogą nic alienować ani rozdawać Wóytostw, ani nic odmienić bez konsensu i approbacyi Kapituł.

Przedtym Kapituły z między siebie obierały Biskupów, tak jako i Arcybiskupów, ale Roku 1479. według Kromera Tom: 2. lib: 25. kiedy Kapituła Krakowska obrała sobie Brezyzofa Biskupem, Kazimierz IV. na ten czas Król w brew Elekcyi ich nominował Gruszczyńskiego Kanclerza, i utrzymał go przez Potencya, i odtąd wola Królewska nominuje na Biskupstwa. Po śmierci Biskupów Kapituły z między siebie obierają Administratorów do Rządu Duchownego w Dyecezyi, a Prałaci i Kanonicy w Rząd swój klucze rozbiegają, i żeby był należyty Rząd w Dobrach pilnie się sprawić powinni, za co im czwarta część prowentów idzie, a 3. części da na Sukcesora Arcybiskupa lub Biskupa. Ceremonialne jeszcze odprawują się Elekcyę w Kapitułach, ale tych osób, które Król zaleci.

Arcybiskupi i Biskupi przy wjeździe swoim
do

do Katedry powinni przysięgać na Statuta Kapituły Katedry swej.

Kapituła Gnieźnieńska Roku 1733 a Kapituła Krakowska przedzwybłą Roku 1732. zaczęły używać Orderów, o czym wyżej pod Biskupami.

Kapituła każda powinna mieć na Sejm każdy wyznaczonych dwóch rezydentów Prałatów lub Kanoników i do Biskupa, którzy podczas zgromadzenia się Biskupów powinni także imieniem Kapituły mieć po Biskupach miejsce i radzić o koło dobra Diecezyi, i Dobr oobliwie kiedy Sejm chce uchwalić podatki na Duchowienstwo.

O KORTEZANACH.

Odtąd jak Królowie odebrali wolne Kapitułom Elekcyę, tak zawsze nominują na Biskupstwa według woli swojej subiekta. Prócz Biskupstw rezerwowali sobie i inne Prelatury w Kapitułach i Kanonie dla dysponowania niemi według woli swojej. Także w Starostwach wszystkich i Królewskich Beneficia do Kollacyi Królewskich należą. Ze zaś trafiło się wiele razy, że te Beneficia do Królewskiej Kollacyi należące brali rezydujący Polscy Duchowni w Rzymie od Oyców Świętych, dla tego przez Konstytucyę nazwani KORTEZANAMI. Przeciwno takim na Sejmach wiele Konstytucyi stawiało, osobliwie za Jana Woyciecha Króla Roku 1496. że ktokolwiekby ważył się otrzymać beneficium w Rzymie do Królewskiej lub Szlacheckiej Kollacyi należące, ten nie tylko miał być prywowany substancya dziedziczna i ruchoma, ale i dekre-

dekretowany areiztem Dóbr Duchownych konfiskacya, i wygnaniem za granice, podobneż Konstytucye Roku 1505. 1538. 1588. i 1641.

O ANNATACH.

Annaty nazywaja się od rocznych Biskupstw Intrat i Beneficyów. Te Annaty Pius V. Papież do Kamery Apostolskiej płaćć nazaczył na Misyjonarzów, których Rzym zwykł rozsyłać na cały Świat dla rozmnożenia Wiary S. że zaś Polska jest zawize murem Chrześcijaństwa od Turków, więc Królowie i Rzeczpospolita zawsze pretendowali od Papieżów tych Annat na Woyska przeciw Turkom. Roku 1543. Zygmunt I. na Seymie promowował, a żeby Rzeczpospolita wysłała Posłów do Oycy S. o Annaty prosić na Woyska, toż samo pbtwierdził Roku 1544. Także Roku 1567. Konstytucya za Zygmunta Augusta stanęła, żeby Annat nie wywozić z Polski, także za Zygmunta III. Roku 1607. podobnaż Konstytucya stanęła, żeby Biskupi Polscy do Skarbu Koronnego, a Litewscy do Litewskiego wypłacali Annaty pod karą dwoiśney summy, ale z kondycya że pierwey Król miał wyrobić z Rzymu konsens na to, ale że do tad konsensu nie masz, Biskupi zawsze muszą płaćć Rzymowi za Sakrę wzamiaszt Annat, tak jako i inși Prałaci lub Kanonicy w Rzymskiej kollacyi bieracy Beneficya.

O OPACTWACH.

N

Kiedy

Kiedy Wiara S. znacznie się rozszerzała w Królestwie Polskim, Monarchowie Polscy szli po innych Państwach o Świętych Ludziach, którzy porzuciwszy Świat na Pustelniczych umartwieniach założyli zbawienie dusz swoich, i tym samym przykładem wiele zbawienia faknacych pociągneli za sobą, których kompassya zdjęci Monarchowie Chrześciantcy Klasztory i Fundacye rozprzesztrzenieli, i Monarchowie Polscy do tegoż samego myśli swoje podobne skierowali, ufundowawszy wiele Klasztorów z znacznemi Intratami. Na przełożonych tychże Klasztorów Opatów lub Proboszczów osobne także a znaczne Intraty przyłączyli.

Na te znaczne Intraty Opatów zapatrzwszy się Zygmunt I. najpierwey postanowił z Stanami Rzeczypospolitey żeby zawize Opatami lub Proboszczami Szlachta Polscy z Ojca i Matki byli, a jeżeliby się w Klasztorze nie znalazł Szlachcic, tedy nakazano, żeby z innego Klasztoru wziąć teyże reguły Professa lub świeckiego Xigdza z kondycya żeby uczynił Professya, byle z teyże Dyeczyzi, i tegoż obrawizy Król go powinien był prezentować Loci Ordynaryuzowi, o czym Konstytucya Roku 1530. i 1539. Za Zygmunta Augusta zaś Roku 1550. dołożono w Konstytucyi, że Opaci majasy znaczne Intraty, ponieważ ich nie expenduja na żadne publiczne Oyczyźnie uslugi, zaczym obligowani są trzymać Szlachecka młodź i edukować ich kosztem swym, ale dotad tego nie masz żadney exekucyi.

Ze śmierci Opatów Biskupi w ich Dyeczyach powinni zwierzchnosc mieć nad Klasztorami, a Intrata Klasztorowi isc ma, Konstytucya 1588. Teraz zwykli Biskupi nazywać Admini-
strato-

tratorów Opaństw, którzy Intratę dochować powinni przyzłiemu Opatowi. Roku 1607. też łame Konstytucye reasłumowane o Elekcyach Opatów. Dwóch Opaństw jedna Osoba trzymać nie może Roku 1607. też łama Konstytucya nakazuje, że Biskup żaden nie może być Opatem. Ale dotad już z wiela Biskupami dyspensowała Rzeczposp. na Seymach, jako Roku 1633. Zadzikowi Biskupowi Chełmińskiemu pozwolone trobostwo Miechowskie, też Konstytucya pozwoliła trzymać Opaństwa Arcybiskupom Lwowskim, Przemyślskim, Zmudzkiem, Chełmskim, Kijowskim, Kamienieskim, Inflantkimi Biskupom. Ale iński także wiele razy dyspensowani bywają, bo i Arcybiskupowie Gnieźnienscy już kilku trzymają Opaństw, Tynickie &c.

Klerycy nie mogą być Koadjutorami Opaństw Konstytucya Roku 1669. Na Opatów, którzyby nie według Praw i Konstytucyi obierani byli na Opaństwa, naznaczone są łame też kary, które przeciw Kortezanom.

Ze zaś wielkie kłótnie o te Opaństwa z Rzymem były, Roku 1736. Seym teraznieyżego Regnanta Augusta III. nazaczył do ułożenia Accordatum Tarła Wojewodę Sendomirskiego z Stolica Apostolska, na ten czas z Paulucym de Merlini Nuncyuszem, które tym sposobem ułożone, żeby odtad wolna Elekcyja była Opatów i Przeorów bez dependencyi Dworu, ale tylko Mnichów, ani się Opaci lub Administratorowie Opaństw powinni mieścić w Jurisdycyja Kłasztorna tak Duchowna jak prowentowa, ale też do nich nie mają należeć Kościoły i budynki tylko do Kłasztoru. Po śmierci Opata Kłasztornego przy Mnichach Rząd a po śmierci Opatów

Adminiſtr: przy wyznaczonym od Biſkupa Adminiſtratorze.

Komiſſarze naznaczeni do Opactw, tak ze ſtrony Królewſkiej jako i Nuncyaturſkiej, którzy zebrałſzy Maſſę cała Intryaty Opackiej, i z ta która przedtym uſtąpili Opaci Kłaſztorom, z niey trzecią eżeść naznaczyć powinni na Kłaſztornego Opata, prócz trzech Opactw Jędrzejowſkiego, Węgrowieckiego i Sulejowſkiego, z których Maſſy poſtanowionej powinna ſię zoſtać połowa przy Opacie Kłaſztornym, a połowa przy Adminiſtratorze. Liczba Opactw jeſzcze zupełnie nie umówiona, bo z tych 13. które było wyznaczono, nie które ſa barzo ſzczupłe do rozdziału.

O AKADEMII KRAKOWSKIEJ.

KAżimierz Wielki Król Polski założywszy Miasto Każimierz przy Krakowie założył był Fundament Erygowania tamże Akademii, ale że w krótkce umarł, Wnuozka jego Jadwiga Władysław Jagiellona Zona namówiła Męża do zakończenia Intencyi Działa ſwego dla poloru Młodzi Szlacheckiej, i po śmierci ſwojej legowała na tę fundacya wielkie kleynoty i skarby uczyniwszy Protektorami namienionej fundacyi Piotra Wyſza Biſkupa, i Jana Tęczyńskiego Kaſztelana Krakowſkiego. Władysław Jagiełło potym zadoſyc czyniac woli i intencyi Zony ſwojej fundował

wał Akademia i Przywilejami stwierdził zprowadziwszy z Paryża, i Pragi Doktorów i Magistrów. Miejsce nie na Kaźmierzu ale w samym Krakowie, na tym miejscu, gdzie przedtem Żydowski Rynek był, a teraz S. Anny. Nadał Akademii znaczne fundacye nie tylko z Czynszów, ale i w Kollegiacie S. Floryana wszystkie Beneficya, Probstwo im potym przyłączył S. Floryana Zygmunt III.

Po założoney Akademii Wyższ Biskup Krakowski dla tym większego zaszczytu ich, pierwsza Lekcja Jurydyczna dyktował.

Tenże Władysław Jagiełło, i Syn jego Kaźmierz wiele jey Przywilejów nadali, bo Doktorów 20. lat Theologia dyktujących do Szlacheckich Prerogatyw, honorów wszelkich, i kupowania Dóbr Dziedzicznych przypuścili. Ale i Zygmunt I. Dzieciom tych Profesorów i Doktorów żonatyh też same Szlacheckie Prerogatywy nadał, o czym są przywileje u Zalesz. Lib: 1. Tit: 21. Przytym Studentom bezpieczeństwo obmyślone i Przywileje nadane. Rektorowi dana moc sadzenia Studentów, o excessa jednak nie Kryminalne, ani Kleryków. Też same Przywileje stwierdzone od Zygmunta Augusta Roku 1562. i od Zygmunta III. Roku 1613.

Władysław IV. Jezuitom pretendującym uczyć Szkół w Krakowie przykazał, aby nie uczyli, nie rozrywając Akademii powagi, nie tylko w Krakowie, ale i po Przedmieściach, i wszystkie Przywileje im stwierdził Roku 1633. i 1635.

Michał Król toż same stwierdził Roku 1669. Król Jan III. także potwierdził wszystkie Akade.

akademii Prawa, i Dobra ich uwolnił od wszelkich podatków Roku 1676. Synody Prowincyalne wszystkie dyspozycje Akademii approbowaly. Urban V. Papież konfirmował tę fundacya przez Bullę, a Bonifacyusz Papież dał Bullę i na Theologia.

Akademia Krakowska ma 3. Collegia. Collegium Większe, w którym Theologii Doktorowie, i Professorowie mieszka i ucza. Collegium Mniejsze, w którym Doktorowie Filozofii i Professorowie: Collegium Jurydyczne na Grodzkiej ulicy, gdzie obojga Prawa Doktorowie mieszka, i Professorowie jak Swieckie tak Duchowne Prawa dyktujacy. Doktorowie zaś Medycyny w swoich Domach mieszka, ale Lekcyje dyktować powinni w większym Collegium w Lektorium Galeni.

Ma przytym Akademia 7. Burs fundacyalnych dla Młodzi ubogiej Szlachty; Ma i Szkoły pomniejszye od Infimy aż do Filozofii. Do Jurysdykcyi ich należa i Szkoły Parońskie, których jest 14.

Od Akademii Krakowskiej dependuja i inne Akademie Polskie; jako w Poznaniu, Nowym Mieście, Widawie, w Białej Xiażat Radziwiłłów, w Chelmży, we Lwowie, i innych około 4c.

Zamoyska Akademia nie dependuje od Krakowskiej, bo ma swego Rektora, Doktorów, Professorów, i równemi łączyci się Przywilejami.

O AKA-

O AKADEMII WILENSKIEY.

Widząc Waleryan Protasowicz Biskup Wi-
leński, iż Heretycy zamysłali dla pomnoże-
nia swego Kacerstwa publiczne otworzyć
w Wilnie Szkoły, owszem jakas ufundować A-
kademia, wżelkiego dołożył starania, aby ich
zamyśły uprzędził i zśamał, a idąc za przy-
kładem Kardynała Hozyusza Biskupa Warmin-
skiego, oraz za rada Kardynała także Franci-
szka Kommendona, i Wincentego Portici Nun-
cyusza Papieskiego wprowadził Jezuitów do Wil-
na, dobra nadał, przy Kościele Parochialnym S.
Jana osadził, i postarał się że Król Zygmunt Au-
gust za dozwoleciem S. Piusa V. Papieża w Roku
1571 wiecznemi czasę Jezuitom ten Kościół od-
dał który niegdys w Roku 1386. od Jagiełły Króla
i Witolda budować zaczęty, aż w Roku 1426.
całey Litwy nakładem dokonczony został. Zeby
zaś więktsze było do Szkół Jezuickich zachęcenie,
Stefan Batory Król Polski Przywilejem swoim Ro-
ku 1578. w Lublinie danym na Akademia pod-
niósł, Doktorów Theologii i Filozofii kreować po-
zwolił, i na to Bullę, od Grzegorza XIII. Papi za
Roku 1579. zaczynajaca się *Dum Attentā*, przez wy-
słanego umyslinie do Rzymu Demetryusza Suli-
kowskiego Scholastyka Kujawskiego potym Arcy-
biskupa Lwowickiego, wyprawił, w którey Bulli,
jako też i w Przywileju Stefana Króla Akade-
mia

mia Wileńska temi wszystkiemi nadaja Przywilejami, któremi zaszczycaja się inne Akademie, po całym świecie, a mianowicie Krakowska. *Adjungimus insuper* (za słowa Króla Batorego) *prædicto Collegio Vilnensi Societatis JESU, damus ac liberaliter donamus omnes immunitates & prerogativas, quibus aliæ Universitates & Academiae gaudent & specialiter quibus Universitas Cracoviensis in Regno Nostro à Prædecessoribus Nostri Regibus Poloniae est dotata, & illud ac bona illius omnia ab omni onere cujusvis expeditionis bellicæ eximimus, & Immunitati Ecclesiasticæ adscribimus.* Scholasticos etiam qui ad Studia venient ab omnibus datis & Tholoneis Regni ac Ditionum Nobis subjectarum & à Judicibus ac Judiciis tam Civilibus quàm Castrensibus dum in Studiis versabuntur, liberamus. *Judicem autem illorum immediatum ubi injuriarum accesserentur Rectorem Collegii, vel in rebus majoris momenti Cancellarium vel defensorem ejusdem Collegii constituimus.* Pro meliori autem administratione & defensione Collegii prædicti, Cancellarium illi Reverendissimum Dominum VALERIANUM Episcopum Vilnensem ipsius Fundatorem, deinceps verò Episcopos Vilnenses pro tempore existentes. Defensorem autem Reverendissimum MELCHIOREM GIEDROYC Episcopum Samogitiz, deinceps verò alios Episcopos Samogitiz pro tempore existentes perpetuis temporibus Autoritate Nostra Regia attribuimus. Quicumque verò literarum Studiosi in Collegio & Universitate Vilnensi Societatis JESU, ad quoscunque superius nominatos gradus seu Bacalaureorum, seu Magistrorum seu Licentiatorum seu Doctorum, promoti fuerint, illos eadem autoritate ac prerogativis quibus gaudent promoti in *Academia Cracoviensi* gaudere absque ullius contradictione ac impedimento volumus ac jubemus.

Zeby

Zeby zaś łaska Królewska przez złość czyja
lub zazdrość, jakiego nie cierpiała uszczerbku,
przytąpiło do tego całej Rzeczypospolitey zezwo-
lenie na Seymie Warszawskim R. 1585 dnia 23.
Lutego.

Władysław IV. R. 1641. 11. 8bra w War-
szawie swym Przywilejem pozwolił *Obojga Pra-
wa i Medycyny uczyć, i kreować Doktorów*: toż samo
stwierdził Jan Kazimierz podczas Seymu na Ko-
ronacyi swey w Krakowie R. 1649. dnia 9. Lu-
tego: Tudzież August II. w Grodnie R. 1726.
dnia 19 Listopada dodają: *Universitatem Viniensem,
prout Serenissimi Antecessores Nostri ita & Nos o-
mnium Furium & Privilegiolorum etiam quo ad incom-
patibilitatem aliarum Scholarum Universitati Craco-
viensi ad hęc usq; tempora benigniter concessorum par-
ticipem reddimus & declaramus* Toż samo ponowił
teraźniejszy szczęśliwie nam panujący Król August
III. już w Paktach konwentach zaprzysięgając A-
kademiją Wileńską równą z Krakowską przy swych
Przywilejach i *exemptach* zachować, już Przywile-
jem swoim w R. 1736, dnia 1 Augusta w War-
szawie danym ubespeczył, gdzie też oprócz wyzna-
czonych łaskawie od dawniejszych Królów, Bisku-
pa Wileńskiego za *Kancelerza*, Biskupa Żmudz-
kiego za *Defensora*, poleca tę Akademia obro-
nie Wojewody i Kasztelana Wileńskich.

Akademia tę, wszystkie trzy Stany Rzeczy-
pospolitey stwierdziły. *Constit: 1676. fol: 433.
titulo Approbatio* Za Jana III.

APPROBATIO PRIVILEGIORUM AKADEMII WILENSKIEY.

WSzytłkie *Jura Immunitates & Privilegia*
Akademii Wileńskiej od Antecessorów
naszych nadane, *in toto auctoritate præsenti-
tis Conventûs* approbujemy.

Kon-

Konstytucya Seymu *Pacificationis* Roku 1736.
fol: 631. tytuł Akademii Wileńskiej.

Także Akademią Wileńską, *cum omnibus Juribus & Privilegiis* od Antecessorów naszych *concessis ac noviter* od ś. p. Króla Augusta II Przywilejem obwarowaną, *cum exercitio omnium Scientiarum* konferwować przykazujemy.

Przywileje Akademii Krakowskiej 1. Tęż powagę i wolność mają Studenci, Professorowie, i Doktorowie, jakby w Paryżu samym uczyli się, abo uczyli, abo Doktorowali się. 2. Do żadnego Sadu nie należą tylko do Rektora, od którego appellacya nie idzie, i któremu przysięgać powinni. W kryminalnych rzeczach Deputowany od Króla Sędzia powinien ich sędzić, i że żaden Akademika śapać, ani więzić nie może, chyba za dozwoleństwem Rektora. 3. Doktorowie i Professorowie uczący w Akademii Szlachta się stają, i mogą Dóbr Ziemijskich nabywać, i wstęp mieć do wszelkich godności Świeckich i Duchownych, a gdyby lat 20. uczyli, tedy i z potomstwem swym Szlachta się stają. 4. Studenci wolni są od płacenia cła i myta za rzeczy swoje. 5. Jeżeli Rektor którego ekskluduje, taki ma być z Miasta, przedmieścia, i Miasteczek poblizszych wyprawiony pod winą 10. grzywien groszów Praskich do skarbu Studentskiego &c. &c.

Dekret Synodu Piotrkowskiego. 1. Zaki, którzyby się Rektorom Szkolnym karać dać nie chcieli, tych *Ordinariis* abo Oficyałom ich niech na karanie

nie odesła. 2. Zaki wagujace się, & po swey woli biegnajace, z Miast i Miasteczek rozkazujemy wypędzać

O SENACIE SWIECKIM.

Kasztelan Krakowski ma Prym w Senacie po Biskupach, lubo przedtym Wojewoda nim się zaszczycał, tak jak inși Wojewodowie przed Kasztelanami. Kroniki się nie zgadzaja za co; Kromer pisze że Skarbmirza Wojewodę Krakowskiego wydano, jakoby pycha zdęty począł być myśleć o rebellii przeciw Bolestawowi Krzywoustemu, za co złapany, oslepiony, z Senatu wyrzucony, i na pamiatkę Kasztelanowi prym dany. Gwagnin zaś pisze, że Bolestaw Krzywousty zdradzony od Chaliczanów, kiedy w małej kwoćcie obtoczonym się widząc przez Woyska nieprzyjacielskie przebił przez fzyki, Wojewoda Krakowski uciekł od niego, i za to mu Bolestaw posłał na wzgardę skórke zajacza, powroz i kadziel. Wojewoda z apprehensyi obiecił się, i odtąd Prym dany Kasztelanowi.

Kasztelan Krakowski nad Prym w Senacie, i Intratę znaczna z inkorporowanym sobie Starostwem Nowotargkim nie ma żadney Jurysdykcyi i ebligacyi; o czym Kromer.

O WOJEWODACH.

Wojewodowie podczas pospolitego rufzenia powinni być Wódzami Wojewódzw iwoich;

ich; Podczas Pokoju zaś przydować na Seymach, na Elekcye Ziemskie Uniwersaly wydawać, tary postanawiać, łokcie i miary wyznaczać, Zydów sędzić i ich protekcya mieć. Powinni mieć swoich Podwojewodzych, i niemi kreować Szlachtę, Possessyonatów, którzy powinni przysięgać według Konstytucyi Roku 1631.

Podwojewodzowie nie mogą być wraz Grodzkimi Officyalistami według teyże Konstytucyi. Mogą sędzić Zydów na mieyscu Wojewody, ale z wolną Appellacya w więkzych Sprawach, ani się Zydzi mogą sędzić w innych sędach, tylko w Wojewódzkich, abo Podwojewódzkich według Konstytucyi Roku 1633. 1661. 1667. i 1678. Wofynscy zaś Zydzi w sędach Starościenskich z wolną Appellacya za Dworem.

Wojewodowie lub Podwojewodzowie powinni tary na wszelkie handle stanowić Roku 1493. Łokcie i miary na zboża postanawiać według Konstytucyi Roku 1493. 1505. 1507. 1510. i 1523. Na niedbalych Wojewodów kara 1000 grzywien według Konstytucyi 1538. na nie posusznych kupców 14 grzywien. Tary na trunki postanawiać, garce, kwarty, kwaterki wydzielac powinni, Konstyt: 1543.

Roku 1633. czas oznaczyła Konstytucya Wojewodom lub Podwojewodzym, żeby wraz z Starostami Grodzkimi lub ich Officyalistami przy obecności Magistratów Mieyskich w Ratufzu dwa razy w rok zjachawszy się postanawiali tary, miary, garce, łokcie &c. to jest w Poniedziałek Srodepołny, i w Poniedziałek pierwszy po S. Franciszku.

Wojewodowie wszyscy są kreowani od Kró-
 lewa. Województwo zaś Połockie i Witebskie, przez
 Elekcyę idą od Szlachty Województwa tamte-
 go. Między Wojewodami ma miejsce Kasztelan
 Wileński, Trocki, i Starosta Zmudzki.

O KASZTELANACH

WIĘKSZYCH i MNIEYSZYCH

Kasztelanowie Senatorowie mają miejsce w
 Senacie po Wojewodach. Kasztelanowie zaś
 Mnieysi zwani Drażkowi dla tego, że za Krze-
 ścami mają miejsca swoje do wspierania się, je-
 dnak kiedy wakuje Senatorskie Krzesła, ciż Ka-
 sztelanowie zasiadają je dla napełnienia więkzey
 powagi Senatu.

Kasztelanowie Więksi, czyli Mnieysi, pod-
 czas pospolitego ruszenia powinni być Wódza-
 mi Chorągwiów Powiatowych, z dependencyą od
 Wojewody, o czym Herburt i Konstytucya Roku
 1510. 1520. 1523. 1532. gdzie i kara jest na
 nich, jeżeliby dyscypliny nie zachowali podczas
 przechodów przez wsie lub Miasta.

Stanisław Łubieński Biskup Płocki w życiach
 Biskupów Płockich pisze, że Stefan VII. Biskup
 Płocki uważając na ów czas Królów absolutny
 Rząd nad Szlachtą, ujął się o to, i ipotob
 rannizującego Szlachtę, ujął się o to, i ipotob
 podał Królowi przy pomocy Stanu Rycerskiego,
 że za

że za jego rada postanowieni Kalztelanowie, którzy podczas ekspedycyi wojenney mieli Komendy nad tvojemi Powiatami, i z Kwólem wraz Rady miewali jakoby stróże wolności.

O MARSZAŁKACH WIEŁKICH KORONNYCH, LITEW- SKICH, i NADWORNYYCH.

Marszałek Wielki Koronny ma pierwsze miejsce po Senatorach, a po nim Litewski jako Władysław IV. naznaczył przez Konstytucya Roku 1647.

Marszałków Król kreuje z któregokolwiek Województwa, byle nie Cudzoziemców, Polaków w Polfcze a Litwę Litwie.

Marszałek nie może inżego honoru wespół mieć ile Senatorskiego, ani Buławy, bo dawnym zwyczajom zabiegły Konstytucye Roku 1695. i 1669.

Powinność Marszałków jest być Magistrami Ceremonii wżelkich Dworskich, porzadek stanowiąc na Dworze Królewskim, Dworzanów Królewskich wpisywać w Registr, karac i wygłozować

ować winnych. zgoła wszystkim dysponować na Dworze Królewskim i nad Oficjalistami Dworskimi mieć zwierzchność; o czym Herbut za Alexandra Króla: Kommandant także Gwardyi Królewskiej pod jego zwierzchność podpada według Konstytucyi 1646.

Obligacya Marszałków, Posłów Cudzoziemskich jako i od Województw przyjmować, i im honor czynić i do audyencyi Króla przypuszcząć, także Senatorów, i wszystkich pretendujących audyencyi.

Marszałkowie powinni tacy stanowić na wszelkie handle tam, gdzie Król mieszka, jeżeli zaś w Obozie, to się powinni z Hetmanem.

Marszałków obligacya przed Królem, z łaską iść, i na Seymie tłum, i hasły uskromić. Głosy na Seymach i na wszelkich obradach i audyencyach tak Senatorom jako i Posłom rozdawać, o czym Pias. fol: 64.

W niebytności Marszałka W. K. Nadworny te obligacye czynić powinien.

W niebytności Nadwornego Litewscy, w tych niebytności Pieczętarze lub Podskarbiowie; tak podczas iofellitwa mojego (mówi Łubień:) od Trybunału Koronnego Roku 1730. do Króla Augusta II. Lipki Podkancelerzy Koronny na ten czas a terazniejszy Kardynał trzymał łaskę przed Królem i od Tronu odpowiadał. Marszałków obligacya excessa wszelkie w tym Mieście, gdzie Król rezyduje, sadzić i karać. Podczas Interregnum Sadom Kapturowym prezydować, jako wyżej o Kapturach. Marszałkowie podczas Elekcyi i Seymu Głospody wyznaczać powinni, byle nie były Dwory Szlacheckie. Kiedy zaś Król w Litwie jest,

jest, do Marszałków Litewskich te wszystkie obligacye należą. Przysięgę Marszałków wolno widzieć w Statucie. W Xięstwie Litewskim są prócz Marszałków Litewskich, Marszałkowie Powiatowi z Powiatu każdego 4. Kandydatów obierają, a Król jednego z nich kreuje.

O KANCLERZACH I PODKANCLERZYCH.

Kanclerzowie Wielcy po Marszałkach mają miejsce w Senacie, ciż sami powinni być Polacy urodzeni Szlachta godni i zasłużeni, o czym Konstytucya Roku 1459. Kanclerz i Podkanclerzy powinni być Alternata jeden świecki drugi Duchowny według Konstytucyi Roku 1507. i 1707. Jak Kanclerz W. K. tak i Podkanclerzy równa prerogatywę mają Roku 1504. Przy Kanclerzach jest wielka pieczęć, a przy Podkanclerzych mniejsza. W niebytności Kanclerza Podkanclerzy może sędzić Sady Assessorskie. Kanclerzem nie może być Arcybiskup żaden, ani Krakowski, Kujawski, Poznański, Płocki i Warmiński, Biskupi. Z Radziejewskim i Załuskim *pro ultima vice* Rzeczp: dysponowała Roku 1703. ani Świecki także Kanclerz, ani Podkanclerzy może być Kasztelanem, abo Hetmanem według Konstytucyi Roku 1669. Z Podkanclerstwa na afcens Duchownych powinien być na Prymasostwo, abo na inne większe Biskupstwa; tak Alexander Postanowić. Kanclerz i Podkanclerzy Litewscy są tylko sami Świeccy.

Obligacya Kanclerzów lub na ich miejscu Podkanclerzych jest, Responfa Królewskie w mo-
wie publiczney od Tronu wyrażać, w Senacie
proponować Senatus-Consulta, Decyzye Królew-
skie, Seymowe obrady i Dekreta drukować kazać
i publikować, na Sadach Assessorskich przydo-
wać w wszelkich Sprawach za Dworem appel-
lacyalnych decydować, Listy, i wszelkie trans-
akcyje Rzeczypospolitey pieczęcią Koronna pie-
czętować, a Litewskie Litt: Inflantskie zaś Ko-
ronna wraz i Litewską. Dekreta i Przywileje
wielkie do Aktów powinni ingrossować, dla
czego każdy Pieczętarsz powinien mieć Pisarza,
lub Sekretarza przysiężonego lub Regenta, żeby
konnotował wszelkie transakcyje wychodzące pod
pieczęcią Koronna, tak Konstytucya Roku 1538.

Kanclerze nie mogą na jeden Wakans dwóch
Przywilejów wydawać pod większą i mniejszą
pieczęcią tak Konstytucya Roku 1717. Kancler-
ze powinni Konstytucye Seymów dożytych na
Seymiki relacyalne rozsyłać Roku 1661.

Koronni w Koronnych transakcyach, Litew-
scy w Litewskich Pieczętarsze powinni się jedna-
kowo i prawiać. Pieczętarsze w niebytności Mar-
szalków łaskę przed Królem nieść mają. Kapli-
ca i Kapellani Królewscy do Jurisdikcyi Ducho-
wnego pieczętarsza należą. Przysięgę Pieczętarszów
i inne powinności wolno obaczyć w Statucie.

O PODSKARBICH.

Podskarbiowie mają miejsce po Podkanclerz ych
i nie mogą żadnego Urzędu Senarskiego mieć,

ani buławy żadney Konstytucya 1563. 1669.

Podskarbiowie jedni są Wielcy, drudzy Nadwornicy; według Herburta.

Obligacye Podskarbiego W. K. są: Korony i Insignia Królewskie mieć pod swoja strażą, Diplomata Koronne, i inne transakcyje z Monarchiami postronnemi.

Roku 1576. przydała Rzeczpospolita większą straż, żeby nie tylko pod kluczem Podskarbiego, ale i Kasztelana, i Wojewodów Krakow, Poznań, Wileń, Sandom, Kasięk, Trock; każdego pod swoim kluczem były konserwowane skarby, żeby Korony nie wydane były, aż za konsensem Stanów, w niebytności zaś z nich którego klucza na ręce kolegi przyjąć powinien. Nowo kreowanemu Podskarbiemu powinny być oddane te skarby Koronne pod Rejestrem od 4. deputowanych Kommissarzów dwóch z Wielkiej i dwóch z małej Polski, które na 3. Rejestra powinni spisać według Konstytucyi 1563. 1585.

Do Podskarbiego należy dyspozycya Menżycy, postanowienie i kreowanie Superintendentów, Piłarzów &c. na cłach i komercach, Prowenta Koronne wszystkie, kwity z Percepton wydawać powinien. Administracye Starostw, i Królewiczyn, po śmierci Possessorów do niego należą, pokąd dyspozycya Dworu nie zajdzie, Inwentarzów po Starostwach i Królewiczynach spisanie, które nowemu Starości powinien oddać, tak Konstytucya Roku 1607. Kontrakty wszelkie w dobrach należących do Skarbu Koronnego podpisać powinien.

Też same powinności są Podskarbiego Litewskiego w Litwie. Pod-

Podskarbiowie powinni mieć przysiężnych Pisarzy sobie, żeby mogli Imieniem Pryncypałów wszelkie transakcyje czynić dla prędkiey ekspedycyi.

Na Kommissyach Podskarbi się powinien znajdować dla wysłuchania exakcyi kontrybucyi wraz z Kommissarzami, i dla kwitowania Exaktorów, albo na swoje miejsce Offycyalistę przysłać.

Podskarbi każdy podczas każdego Seymu powinien się likwidować z Percept, i Expens, przed deputowanemi od Stanów, pod kara utraty Podskarbstwa według Konstytucyi 1562. 1661. 1683. i przydano, żeby piątego dnia po zaczętych Seymie 6. Niedzielnym rachował się z Kwarty. Król ani Senat nie może się mieszać w dyspozycyę skarbu bez konsensu Seymu 1649. 1662.

Roku 1736. dyspozycyja infza stała na Seymie i łatwiejsza podana droga Podskarbiemu do otrzymania kwitów na Seymie, bo tylko Superintendentom naznaczono rachować się z wszelkich percept, i przysiąc na Kommissyi, a Podskarbiemu tylko Zwierzchność dana, i za to pensya mu naznaczona Złott: 120000. a Superintendentom po 4000.

Podskarbi powinien po śmierci Królewskiej dysponować Ekonomiami, i Intratami Królewskimi, i bez konsensu Stanów może expendować na potrzeby Rzeczypospolitey co mu Król nowy ma przyjać, tak Konstytucyja 1587.

Podskarbi powinien dać sumpt zawsze na drukowanie Konstytucyi według Konstyt: Roku 1661.

Podskarbi Nadworny należy do Przewentów Samych

żem generalnym, 3. podczas dystrybucy Hyberny po tygodniu powinny się te łady sadzić według Konstytucyi Roku 1678. i przydano, że dezertorowie od Woyska, i od okazji na Seymie powinni być sadzeni. Dekreta Hetmańskie tak jako Seymowe powinni Starostowie exekwować. Od Sądów Hetmańskich strona ukrzywdzona może appellować do Trybunału. Hetmani mogą gardłem karać poddawajacych Forteoę za pokazaniem się zdrady Kommendanta. Karać powinni żołnierzy szkodę czyniacych w dobrach, kiedy przechodza dwojakim wróceniem szkody Roku 1613. a Roku 1649. kara gardłowa naznaczona. Hetmani na S. Marcina asygnacye stanowisk woysku powinni rozdawać w Królewskich dobrach, byle bez żadney szkody uczynienia Dobrom. Jurament Hetmanów i Artykuły w jenne wolno widzieć w Statucie, tak jako i dyscypliny woyskowe w Seymie Konfederacji Roku 1717. Są piękne Prawa, ale bez obierwy i Exekucyi.

O HYBERNACH, które płaca Dobra Duchowne, i Dobra Królewskie z wódek, tak jako i Zydzi na woysko, wolno obaczyć w Konstytucyi 1717. jak wielka importata i jaki podział jej między woysko jako i innych podatków.

ROTMISTRZE powinni być Sziachta i Possessyonaci, i przytomnemi zawsze u Chora-gwi pod kara 2000. grzywien według Konstytucyi 1591. i 1613. i chyba za konsentem Hetmanów absentować się mogą, o czym wżyskim Konstyt: reasumowane Roku 1717. Hetmani nie powinni na Seymy z liczną asystencyą Woyska przyjeżdżać według Konstyt: Roku 1591.

O PISA-

O PISARZU POLNYM.

Pisarz Polny powinien być zawsze przytomnym w Woysku abo substytut jego przysiężny, jeżeli zaś rozdzielone Woysko, to Pisarz przy jednej, a Substytut przy drugiej Partyi Woyska być powinien, według Konitytucyi 1621. i 1628. gdzie obligacya jego spisować co Miesiac piecize Woysko. Roku zaś 1654. reasumowana Konityt. obliguje Pisarza Polnego, żeby co 3. Miesiace Woysko lustrował i w Regestr wpisował, a ten Regestr swoja ręką podpisawszy, podał go Podskarbiemu W. K. a potym Marzałkowi Seymowemu pod kara utraty Urzędu, ani Podkarbi powinien płacić Woysku bez tego Regestru.

O GENERALE ARTYLERYI.

Generałowie Artyleryi są postanowieni za Władysława IV. Roku 1637. to jest jeden Koronny, drugi Litewski. Powinni być Szlachta Possessyonaci, przysięgać według Statutu, gdzie im i to dołożone, że wszelki Prowent z

Starostw wyznaczony, czyli z kadinań, powinni na sam munderunek i potrzebę wszelka Artyleryi obracać. Dependencya maja od Hetmanów swego Narodu, i z Konsensem Hetmańskim powinni Prowenta na Armaty, i inne Artylerye tak z Kwartę naznaczone, jako i z Starostw expendować i Ekonomia wojenna oporzadzać, a na Seymie rachować się Stanom z percepty i expensy, o czym Konstytucye 1637. 1638. 1653. 1655.

Pierwszy Generał Artyleryi był Paweł Grodzicki, któremu zaraz przez Prymasa Kasztelana Krakowskiego i Marszałka Poselskiego był spytany Regestr i Inwentarz Artyleryi, który co Seym każdy Generał powinien do podpisu podawać, i rachować się z percept i expens, tak Konstytucya Roku 1638. Armaty wszelkie nieprzyjacielowi zabrane powinny należeć do Rzeczypospolitey Roku 1662.

Generał Artyleryi powinien zawsze w Woyfku przytomnym pod utratę Urzędu na Seymie Temuż naznaczona pensya złotych 3000. Roku 1638.

Toż samo o Generale Artyleryi W. X. L. postanowione Roku 1677.

O SEKRETARZU KORONNYM.

Sekretarze Więksi są dway, Koronny i Litewski obadwa Duchowni, i powinni być przypiszcze-

pułzczeni do wszelkich obrad, i Sekretów wraz z Pieczętami i mają pierwszy stopień na wyższe honory naznaczony Roku 1504. Od Króla są kreowani, Szlachta, których Jurament wolno widzieć w Statucie.

O

REFERENDARZACH
KORONNYCH.

Referendarzów Koronnych dwóch jest, Duchowny i Świecki tak jako i w Litwie. Referendarzów obowiązuje donosić wszelkie Sprawy Królowi, Suppliki, i Responsa od Króla Pacyentom, powinni być Szlachta i przysiężni, o czym Konstytucya 1538. Powinni zawsze być przy boku Królewskim Roku 1717. Mają moc w Senacie zdanie swoje powiedzieć Roku 1569. też samo i na Sadach relacyalnych po Senatach mają wolny głos. Roku 1569.

Dekreta Seymowe podpisywać powinni Roku 1641. Jurament ich wolno widzieć w Statucie. Regestra Spraw Seymowych i wszelkich appella-cyjnych do nich należą, i z nich przywoływać każą Sprawy, według porzadku Roku 1641.

O PISARZU WIELKIM
KO.

KORONNYM i LI- TEWSKIM.

Pisarze Wielki Koronny i Litewski są zawsze Duchowni, tak jako i Polni Świeccy. Pisarzów Duchownych obligacye dawne były mieć Karanie o Ekonomiach Królewskich; co że z czasem odmienione jest, więc terazniejszy NN. Regnant przydał obligacya Pisarzowi W. Koronnemu, aby był Sekretarzem Gabinetowym. Miejsce Pisarzy Koronnych nie jest opisane Prawem, tak jako i innych Officyalistów Koronnych, jednak ich tu kładę jako Duchownych, po Duchownych Referendarzach. W Litwie oprócz 1. Duchownego jest 3. świeckich Pisarzy Wielkich.

Po Pisarzach Wielkich Koronnych ida i inni Officyalistowie Koronni i Litewscy których żadne Prawa ani Konstytucye do Obligacyi żadnych nie necessary, tylko honor swóy i dystynkcyę w Dworze mają, Kromer tylko namienia krótko, o czym dla ciekawości wspomnę według porządku ich praktykowanego a u tegoż Kromer wspomnionego.

PODKOMORZOWIE Koronny i Litewski mają zwierzchność nad Szambelanami abo Podkomorzemi Nadwornymi, których jak przeszły, tak terazniejszy Regnant 12. konserwuje, a według Kromera Pokojowemi, Odzwiertnemi, i wżylkami najbliższemi Pokoju lub Łóżka Królewskiego Koronny w Koronie, a Litewski w Litwie. Szambelanowie zaś pilnują alternata Pokoju Królewskiego, i zawsze na zawołaniu Króla być powinni, jeden przy Królu, drugi przy Królowey, który w niebytności Koronnego pierwszy być powinien do podania ręki Królowey, i do rozkazów

luzów jey pełnienia, tak jako w Saxonii praktykuje się ich powinność.

PODSKARBIOWIE Nadworni Koronny i Litewski są wspomnieni pod obligacyami Podskarbiów Wielkich.

CHORĄZOWIE Koronny i Litewski lubo nie są wspomnieni o ich powinnościach, praktykować jednak zwykli powinność swoją podczas pogrzebów Królewskich. Chorągwie przy Katafalku łamiec i kruszac. Tuzzież na innych uroczystych aktach trzymają Chorągiew.

MIECZNIKOWIE Koronny i Litewski Miecze powinni nieść przed Królem podczas Koronacyi.

KONIUSZOWIE Koronny i Litewski zwierzchność mają nad stajennymi Królewskimi i Koniuszami ich.

KUCHMISTRZOWIE Koronny i Litewski mieć powinni zwierzchność nad Kuchmistrzami aktualnemi Królewskiej Kuchnie.

PODCZASZOWIE rzadzić powinni Piwnicznymi Królewskimi, i u stołu powinni winę podawać i nalewać Królowi skołztowawszy łamami pierwey, tak jak we Francyi dla bezpieczeństwa trucizny.

KRAYCZOWIE powinni krajać i podawać u stołu Królewskiego potrawy Czesnikowi.

STOLNIKOWIE stołów dyspozycya Królewskich czynić, i na stole porządnie potrawy ustanowić.

PODSTOLOWIE powinni przed noszącymi potra.

potrawy do stołu Królewskiego łaskę nieść.

CZESNIKOWIE czestować u stołu Królewskiego, i podawać potrawy.

PISARZE Polni już wyżej namienieni.
GENERAŁOWIE Artyleryi i o tych wyżej.

OBOZNI powinni Obozowi Wojskowemu, Polni, a Koronni Rzeczypospolitey podczas Pospolitego ruszenia wyznaczać miejsce; Koronni Koronnym, Litewscy Litewskim kiedy wojsko w polu ma się lokować.

STRAZNICZY powinni oko mieć na zdradę Nieprzyjacielską, kiedy wojsko w Polu.

REGENCI powinni Aktów Rzeczypospolitey pilnować Koronni Koronnych, Litewscy Litewskich

INSTYGATOROWIE najsumiennieysza mają obligacya, żeby zawsze donosili podczas Seymów, cokolwiek się dzieje w Oyczyźnie przeciw Prawu.

PISARZE Dekretowi Koronni i Litewscy pilnują swoich obligacyi.

VICE-INSTYGATOROWIE powinni wraz obligacye z Instygatorami odprawować podczas Seymu i podczas Kommissyi Radomskiej.

ŁOWCZOWIE mają zwierzchność nad Łowczymi psiarni Królewskiej, i Assystować powinni Królowi na polowanie.

PISARZE SKARBOWI pilnują swego Oficyum i Regestrów Skarbowych.

CHORĄZOWIE Nadworni powinność swą
ją

odprawują na mieyscu Chorażych Koronnych.

SKARBNIKOWIE mają zwierzchność nad wozami Królewskimi.

PODKONIUSZOWIE na mieyscu Koniuszyc pilnują Officyum.

ŁOWCZOWIE Nadworni na mieyscu Łowczy h. WW.

METRYKANCI kończą porządek Officyaliów Koronnych, i zawsze być powinni przytomni przy Metryce Koronney.

Cokolwiek się tu mówiło o Urzędnikach Koronnych, to się ma rozumieć o Koronnych w Koronie, o Litewskich w Litwie, gdzie się na ten czas Król znajduje.

O URZĘDNIKACH

ZIEMSKICH.

W WOJEWODZTWACH.

Kiedy Królowie nie mieli jeszcze sobie wydzielonych od Rzeczypospolitey intrat i Dóbr, z Dworem się tylko przenosili z Województwa do Województwa, i na ten czas jako Kromer, i inni supponują dla więkzhey powagi Dworu ich, Urzędy w Wojewodztwach postanowili, którzy Urzędnicy powinni byli Powinności swoje odprawować też same, które się w zwyż wyrażiły pod Urzędnikami Koronnemi oprócz niektó-

niektórych Konstytucjami opisanych. Jak zaś Rzeczpospolita wolność jaka teraz ma, rozprzeżrzeniać poczesa, tak dla nie pozwolenia Scyflji, i kłótni w Województwach o miejsce na Seymikach, między temi Urzędnikami porządek uczyniła na Seymach Roku 1611. i 1647.

W WOJEWODZTWACH KORONNYCH.

Podkomorzy, Starosta Grodowy, Gchoraży,
Sędzia Ziemski, Stolnik, Podczasz, Podśędek,
Podstoli, Czesnik, Łowczy, Woyski Większy,
Pisarz Ziemski, Miecznik, Woyski Mniejszy,
Skarbnik, Sędzia Grodzki, Pisarz Grodzki.

W WOJEWODZTWACH LITIEWSKICH.

Marzałek Powiatowy, Podkomorzy, Starosta,
Choraży, Woyski, Sędzia Ziemski, Stolnik, Podśędek,
Podstoli, Pisarz Ziemski, Podwojewodzy lub Pod-
starości, Sędzia Grodzki, Pisarz Grodzki, Podczasz,
Czesnik, Horodniczy, Skarbnik, Łowczy, Miecznik,
Koniuszy, Obozny, Strażnik, Kracyzy, Mosto-
wniczy, Budowniczy.

MARSZAŁKOWIE w Litwie są tylko po-
stawieni w niektórych Powiatach, jako: w
Olszaniekim, Lidzkim, Braclawskim, Grodzien-
skim, Kowienkim, Upieckim, Słonimskim, Wil-
kowiyskim,

rowyjskim, i Rzeczyckim. Ci są w Powiatach swoich dożywotniemi Dyrektorami Szymikow, i podczas Pospolitego ruszenia są Wódzami Powiatów swoich. Obierani są każdy w swoim Powiecie tak jak Podkomorzowie, ale podają 4 Kandydatów Królówi, z których jednemu Król Przywilej daje.

CIWONOWIE są także w Litwie, ale ich tylko niektórych Konstytucya naznaczyła Roku 1598 Wilenskiego, Trockiego, i Zmudzkiego i miejsc mają sobie naznaczone przed wizytkami Urzędnikami Ziemiemi. Ich obligacya znaczy się być Gospodarzami Wojska podczas pospolitego ruszenia, bo są i inni Ciwonowie jakoby Ekonomii Dóbr Królewskich, które Urzędy i Senatorowie biorą na siebie.

HORODNICY mają zwierzchność i komendę nad Zamkami i fortecami.

MOSTOWNICY Mostów pilnują, i oko mają na reparacya ich.

BUDOWNICY mają oko na reparacya Miast i Zamków.

LESNICY są także tak w Polsce jako i w Litwie, którym są inkorporowane w Królewicznych Wójtostwach, dla pilnowania lasów i zwierza w Królewskich lasach.

W PRUSACH zaś są Urzędnicy miejsc majacy tym Porządkiem; Podkomorzy, Chorąży, Sędzia Ziemi, Ławników Ziemi 8. którzy zasiadają na Sadach Ziemi z Sędziami, po nich Pisarze Ziemi. Ci wszyscy powinni być Szlachta i Possesjonaci, tak jako w Koronie i Litwie. Z Magistratu Toruńskiego dwóch Assessorów w Sadach Ziemi Chełmińskich zasiadają.

O PODKOMORZYCH.

Podkomorzy powinien być Szlachcic i Possessyonat, i przysięgać powinien według osobney dla siebie Roty, tak Konitytucya 1588. Obligacya ich jest na kondescensye graniczne jezdzić, granice uznawać, i rozgraniczać między Dobrami, powinien mieć swego Komornika lub kilku Szlachty Possessyonatów przysiężnych, którzy na mieyscu Podkomorzego mogą graniczyć, akta graniczne pod swoim kluczem konferwować według Konstytucyi 1588.

Podkomorzy ma naypierwsze mieysce po Senatorach, i z tad Podkomorzých zowia Xiazętami Stanu Rycerskiego.

Podkomorzy Lwowski po Staroście Lwowskim ma mieysce według Konstytucyi 1658. Podkomorzy Sandomirski powinien mieć swego Pifarza Szlachcica Possessyonata, przysiężnego, który akta graniczne w Zamku Sandomirskim konferwować powinien, i dekreta graniczne w osobna każdego Powiatu Książkę wpisować, 1631. Tenżesamporządek Województwo Krakowskie przyjęło. Podkomorzy Krakowski nie tylko jest Sędzia graniczny ale Inspektor Zup Wielickich, i Bochenkich, za co pensya znaczna bierze solna. On także sam prezyduje na Seymikach Województwa Krakowskiego.

W Litwie każdy Powiat ma swego Podkomorzego, ale i on powinien mieć swego Komornika, z tad obligacya co i w Koronie.

Podkomorzowie w Prusach tylko na Radach zasiadaja Ziemi Pruskich; do granic nie należą, tylko Ziemstwo i Ławnicy. Na

Na Podkomorstwo Województwa lub Ziemia lub Powiat jako w Litwie, obierać powinno 4. Kandydatów, z których jeden od Króla przywilej bierze.

O STAROSTACH GRODOWYCH.

Starostowie są jedni Grodowi z Jurysdykcyą, drudzy są bez Jurysdykcyi, jakoby Tenutaryuszowie Dóbr Królewskich.

Starostowie niektórzy zowią się Generałami, jako; **GENERAL WIELKOPOLSKI** mający w oznaniu i Kalifzu 2. Grody, i w nich dwóch Surrogatorów z Pisarzami. Do niego także należą Grody Gnieźnieński, Kościański, Wałecki, Koniński, Pyzdrowski, Krześniński, w których Akta tylko Powiatów konserwują się pod dyrekcyą Regentów kreowanych od Generała ale bez Sędziów.

GENERAL MAŁOPOLSKI Starosta Krakowski ma także Jurysdykcyą swoją, w Krakowskim, Proszowskim, Lelowskim, i Xiejskim Powiatach.

Starosta Kamieniecki tytułuje się także **GENERALEM PODOLSKIM** bo ma Jurysdykcyą w Kamieńcu i Latyczowie.

Starostów przysięgi wolno wldzieć w Statucie. Starostowie kreują Sędziów Grodzkich, Pisarzy, Regentów, i Burgrabiów.

Starostowie obligowani są pod utratą Starostwa, reparaować Zamki dla konserwowania Akc'ów, o czym reasumowane Konstytucye na Seymie 1726. Obligacya ich także ściśła jest, żeby nie przepuszczali za granice żadnych towarów, ani wołów, i jednym słowem wżyskich handlów z Polki, za co im naznaczona trzecia część z zabranych i konfiskowanych towarów, o czym obfzerniey wyżey pod Dobrami Królewskimi dla zaśluzonych, ale tego wcale nie obserwują.

O CHORAŻYCH.

Chorażowie wżyscy Województw i Powiatów, powinni się znajdować na pogrzebie Królewskim według Konstytucyi 1575. Podczas polpolitego ruszenia powinni Powiatów swoich Chorągwie podnosić 1621. Chorażych Ziemijskich Król kreuje w Polfcze, w Litwie zaś z Kandydatów obranych od Województwa lub Powiatu jednego Król kreuje, i z skarbu swego Chorągiew dać był powinien za dawnych Królów.

O SĄDACH ZIEMSKICH.

Sąd Ziemijski powinien mieć swóy komplet Sędziego, Podśędka, i Kilarza, jeżeli z nich jednego

jednego nie masz, nie może być Sad. Ci powinni być od Województwa obierani 4. Kandydatów na każdego, a tak z 12. Kandydatów Król kreuje 3. Sędziego, Podśędka, i Pifarza, którzy po odebranych przywilejach wraz przysiadz powinni przed Senatorem swego Województwa, lub też Urzędnikiem, i zaraz zaczynać sadzić według Konstytucyi 1589. i 1598. i innych późniejszych.

Sędzia Ziemski majacy swoję Sprawę, może na swoim miejscu Szlachcica uprosić Possesyonata choć nie przysięgłego, który wraz z Podśędkiem i Pifarzem rozładzić mogą Sprawę, tak Konstytucya 1557. Sędziowie Ziemscy nie mogą być wraz Grodzkimi tak Konstytucya 1726. Pifarze Ziemscy z miejscą się ruszyć nie mogą aż po przepitanych Dekretach 1565. Krakowskim pozwolono gdziekolwiek 1590.

Sad Ziemski nie może tylko graniczne swego Województwa i Ziemskie sprawy sadzić, i może rozładzić bez Appellacyi Sprawy szacowane do 3000. Konstyt: 1670.

Pifarze Ziemscy podczas pospolitego ruszenia powinni Akta Dekretów mieć swoich K. sztellanów.

Xięstwo Mazowieckie ma swoję excepta, które ciekawemu wolno czytać w Statucie, gdzie Pifarze powinni mieć swoich Podpisków, dla attendencyi Ksiąg tak Konstytucya 1577. ale i w każdej Ziemi ia Regenci Ziemscy, Komornicy Ziemscy &c. &c.

W PRUSACH Sędzia Ziemski, Ławników 8. i Pifarz formują Sady Ziemskie i powinni być Szlachta i Possesyonaci. W Sadach zaś Ziemskich

skich Chełmińskich zasiadają dwóch Assessorów z Magistratu Toruńskiego.

O ELEKCYI URZĘDNIKOW ZIEMSKICH.

PO śmierci Podkomorzego lub Sędziego, Podśędka, Pisarza Ziemskich, Wojewoda lub w niebytności jego pierwszy Senator, wydać powinien Uniwersał najdalej w 6. Niedziel na Elekcyę, gdzie Kandydatów 4. na każdy Urząd po winni obrać, z tych Kandydatów Król jednego krenje. W Xięstwie zaś Zatorskim we 4. Niedziele, Wojewoda Krakowski, lub Kasztelan Oświęcimski, lub Starosta Oświęcimski, albo Zatorski, Uniwersał wydać może.

Ci Urzędnicy powinni być Szlachta i Possyonaści.

Toż samo Prawo i w Litwie o Elekcyi Marszałków Powiatowych i Podkomorznych.

W PRUSACH Podkomorznych i innych Król krenje. Sędziów zaś Ziemskich Szlachta obiera, i ich Elekcyę Król stwierdza. W Pomorskim i Ziemi Michałowskiej Szlachta sobie obiera Ławników i Pisarzy bez konfirmacyi Królewskiej. — A w Województwie Chełmińskim po śmierci Ławników Szlachta z Magistratu Toruńskiego obiera na jego miejsce z przyślanych sobie od Miasta przezwisk Radnych Panów.

O OFFI-

O OFFICYALISTACH GRODZKICH.

Starostom Grodowym Rzeczpospolita pozwoliła dla nieustajacego kursu i sprawiedliwości S. w Grodach ich Sędziów albo Podstarościów kreować w każdym Województwie. Sędziowie ci powinni być Possessyon ci w tymże Województwie i Szlachta, a na zaczynajacey się Jurisdycyi Starosty powinni przed nim przysięgać.

Województwa Wielkopolskie maja swoich Surrogatorów w Poznaniu i Kaliszu przysięgłych, i przez Sejm autoryzowanych, dla czego Generał Wielkopolski tubo ich kreuje, ale odmienić nie może. Sędziowie Grodzcy wraz i Ziemiemi nie mogą być według Konstytucyi 1726. Ciż powinni swego Województwa Sprawę sędzić ale nie wszystkie, tylko pozwolone przez ostatni Sejm Anni 1726. bo większe Sprawy zostawione są decyzyi Trybunałów, osobliwie gdzie zachodzą kognicye. Przed Sejmikami na Tydzień powinni przestać sędzić, a po Sejmie we dwie Niedzieli zacząć. Podobnie Starostowie Prawo maja, i Pisarzów kreowania przysiężnych, i Possessyonatów Szlachtę tegoż Województwa, do których należa Księgi Grodzkie, konnotacya Dekretów, wydawanie onych, i cała Kancellarya.

O WIELKORZĄDCY KRAKOWSKIM.

Ten fobie ma zdana dyspozycya Wielkorządów albo Intrat Królewskich w Krakowie do Skar-

bu Królewskiego należących, i wolny jest od Pospolitego ruszenia, tak jako i inni Oficjalistowie Skarbowi.

O BURGRABIACH.

Burgrabiów Krakowskich według Kromera 10. z dawna bywać zwykło, i ci powinni zawsze przy Zamku Krakowskim mieszkać, mając tylko 3. Miesiące sobie pozwolone przez Konstytucya absentować się w Roku, sa wolni od pospolitego ruszenia, ale pod utratą Urzędu powinni ustawicznie być przy Zamku Krakowskim tak Konstytucya 1562. 1565. 1621. i Król ich kreuje.

Burgrabiowie Grodzcy sa inși, których Starostowie kreuja, i powinni być Szlachta Possessyonaści, tych powinność uprowadzać Szlachtę do Dóbr prawem przewidzionych, abo przez Dekret przyładzonych.

Burgrabia Gdański powinien być kreowany od Króla z miedzy nayprzednieyzych Rayców Gdańskich, i ma pierwze miejsce w Sadach Miejskich, ma pozwolona sobie władza iadzić sprawy kaduczne, i wżelkie wiolencye, od niego Appellacya do samego Króla idzie, Przysięgę zaś jego w Statucie wolno widzieć.

Rząd Gdańskiego Miasta wolno widzieć niżej pod opisaniem Miasta Gdańska, którego Radni Panowie i całe Miasto przysięgać zawsze powinny na wierność Królowi, i Rzeczypospolitey które juramenta wolno widzieć w Statucie.

O STA-

O STANIE RYCER- SKIM abo SZLACHCIE

Europa Chrześcijańska ma swóy zaszczyt z tad, że zasłużone Familie wylana za Oyczyznę krewia, godne Imiona wyprobowana Rada i wyfokim rozumem konferwują dotad u Monarchów w Radach, Rządach, i sprawiedliwości swóy Vigor, jako to w Niemczech, w Francyi, Hiszpanii, Włochach, Wenecyi, i wżędzie, ale Polska naywięcey się zaszczyćić może przed Bogiem i Swiatem, że od początku kwitnacego Państwa nigdy nie ubliżyła zasłużoney Szlacheckiey Krwi ani do wolności, ani do wszelkich Rządów w Oyczyźnie, i owfzem, ani Senator Swiecki, ani Duchowny, ani naypoślednieyfy Urzędnik, ani Kanonik Katedralny, ani Opat, być kreowany może tylko z Oyca i Matki Szlachcic, według Konstytucyi Roku 1607. 2. Katedralny Kanonik 4. Herby czterema reformacyami stwierdzić powinien. 2. Prerogatywa Krwi Szlacheckiey, że sami Szlachta maja głos wolny i Votum obierania Królów Polskich, i owizem naypierwsi sa do Korony jako Michał i Jan III: inkludując w to Senat, bo wżyscy Szlachta, tę Elekcyę i jeden Szlachcic zerwać może. 3. Ze ofiarowane godnym Rycerzom Polskim od Monarchów postronnych Xięstwa, Grafstwa, Ordery nie maja żadney w Polfcze apprehensyi, ale *aqualitas* ma swoję naywiększą godność. 4. Ze Szlachta Polska przez Posłów z między siebie od Województw wysłanych przy danyh im Instrukcyach, Prawa stanowi, woyny wypowiedziada, pokóy stwierdza, podatki naznacza, i po-

soby do bićia monety podaje, i wszelki Rząd w swojey mocy ma, jednym słowem wolny głos, i wolne nie pozwalam. 5. Ze żaden Szlachcic Polski nie może być złapany, więziony, i karany, bez zupełney konwikcyi, chyba że złodziey przy kradzieży schwytyany lub na rozboju, o czym Konstyt. 1453. 1494. 1540. 1550. i wiele innych. 6. Ze Król nie może konfiskować żadnych Dóbr Szlacheckich bez zupełney konwikcyi 1454. 7. Ze żaden Żołnierz stacyi nie może mieć w Dobrach Szlacheckich 1588. 1659. 1661. 1676. 8. Szlachcic każdy w swoich Dobrach ma zupełną moc życia i śmierci nad swymi poddanymi. 9. Szlachcic w swoim własnym gruncie jest absolutnym Panem znalezionych kruszców złotych, srebrnych, i wizerakich, jako i soli, o czym nauczają *Papsta Conventa Michała*, i *Jana III.* i wielu innych Królów na fundamencie Konstytucyi 1576. i dawniejszych wielu. 10. Domy Szlacheckie wolność zupełną dają uciekającym się do nich swawolnym ludziom, których lubo może aresztować, ale śpąć i gwałtem wyprowadzać nie godzi się, toż samo i o Duchownych Domach Roku 1611. 11. Dobra Szlacheckie pod kaduk podpadać nie mogą, bo zawsze sukcesya ma swój walor, ale jeżeliby jakie Dobra spadły w Dyspozycya Skarbu Królewskiego z przyczyny zaginioney sukcesyi, tedy długi z tych Dóbr nayspierwey spłacić należy, tak Konstytucya 1588. ale bezpotonnym Dziedzicom wolno się wypzedać i dysponować z wszystkim. 12. Jeżeliby jaki Cudzoziemiec w Dobrach Szlacheckich lub Duchownych umarł, jego fortuna nie do Bisku, ale do Pana gruntu należy 1588. 13. Areszty mieyskie nie ida na oddanych ani na żadne rzeczy Szlacheckie. 14. Szlachcic każdy jako i Duchowny wolny jest od cła płacenia, od własnych zboż na sprzedaż prowadzonych lub ladem, lub Wissa, abo innemi, Rzekami, ani od wołów własnych,

własnych, skopów, owiec, wisprzów, wełny, byle nie były przekupne, na co powinien przy-
 siać, a to sfluga jego według Konflikt: 1550. 1569.
 1576. 1581. 1589. 1601. 1607. i wiele innych,
 także wolni są Szlachta od czopowego z Dóbr
 własnych, od Piw, 1511. 1613. 15. Szlache-
 ckie Dobra mają sobie wyznaczone sole such-
 dniowe z Zup wizerelkich, i bez kosztu mogą za-
 wize jeść z sola. 16. Samey tylko Szlachcie
 wolno Dobra trzymać przez zastawy, dzierżawy,
 kupna, i być ich Dziedzicami w Polsce 1496.
 1538. 1550. 1611. Cudzoziemcom zaś Miesz-
 czanom i chłopom nie wolno, wyjawszy Kra-
 kowskich Ryców i Pruskich Miast, także Wi-
 lenkim, i Lwowskim, i innym niektórym przez
 Konstytucya pozwolonym Roku 1676. Przytym
 Szlachcie wolno kupować domy, kamienice, izpi-
 klerze, przy Miastach bez żadney obligacyi pła-
 cenia podatków do Miasta, byle Gospodarze czym
 nie handlowali ze szkoda Miasta 1550. 1611.
 17. Szlachcie zabijwszy Szlachcica nie pociąga
 za sobą kary gardłowej, ale tylko jeżeli orężem
 zabił, Rok i 6. Niedziel więzy in fundo, je-
 żeli z strzelby dwa Roki i 12. Niedziel in tun-
 do siedzieć musi w ziemi głębokiey na 12. łó-
 kci i grzywny dać, o czym Konstytucya 1726.
 i inne dawnieysze. 18. Szlachcie chorujacy przy
 delegowanym od Króla czynjacy Testament i dy-
 spozycya rzeczy, tak ważny być powinien, jak-
 by w Grodzie roborowany 1550. 19. Szlachcie
 gdy y gwałtem poimał Szlachcica, i więził, powinien
 dać grzywien 120. i na dzień Rok więzy siedzieć, i po
 wysiedz. niu powinien tyle troje siedzieć, jak długo
 więził więzienie, i szkody nagrodzić 1588.

Szlachta są jedni z dawnych Antenatów uro-
 dzeni, drudzy nie dawne nobilitowani zwani w Kon-
 stytucyach SCARTABELI. W Paktach Konwen-
 tach

tach Michała i Jana III. Scartabeli aż do trzeciego Stopnia nie mogą mieć na sobie Urzędów, ani Poselstw żadnych. Nie mogą zaś być Szlachta kreowani, tylko za zezwoleniem Rzeczypospolitej na Sejmie 1578. 1601. 1613 Szlachcic nie może do swego herbu, i Szlacheństwa przypuścić nikogo pod utraceniem własnego 1633. Ktoby Szlachcicem się czynił a nie był, Dóbr swoich traci połowę na Kwartę a połowę Delatorowi. Komu by zaś zadane było nie Szlacheństwo, ten według późniejszych Konstytucji, powinien na Sejmiku przypozwany najpierwey emundować się, a jeżeli by Sejmik nie dotzedł, to przed Marzałkiem koła Rycerskiego drugiego dnia, a jeżeli by i ten nie stanął, tedy przed pierwszym Senatorem powinien się wywieść, a potem do Trybunału Autagonistę przypozywać Roku 1601. 1633. 1690. Ten zaś kto nie dowiedzie powinien odziedzekać jak pies pod ławą za honor wzięty według praktyki Roku 1667.

Szlacheństwo utracą ten, kto Dekretem Królewskim przywołany za jaki excoefs, także i kto Miejskim, lub Kupieckim handlem w Mieście się bawi, 1633.

Bękarcią choć z Szlacheckich Osób urodzeni nie mogą być Szlachta 1633. ale więcey Konstytucya 1578. przydaje, że Szlachcic z nałożnicą mieszkający i pierwey lubo się potym z nią ożeni, i dzieci spłodzi, te dzieci nie mogą się zaszczycać Szlacheństwem, ani dziedziczyć fortunie.

O INDYGENATACH.

Cudzo-

Cudzoziemcy starający się o Indygenaty powinni najpierw starać się na Sejmikach, żeby byli w Instrukcyach przez Posłów za-
 leceniu 1601. a za konsensem Stanów na Sejmie
 powinni je otrzymać 1607. ale według Konsty-
 tucyi 1641. powinni pierwey probować Auten-
 tycznymi dokumentami Szlacheństwo twoje w wła-
 snych Państwach, i w Kraju, z którego są uro-
 dzeni, o czym Konsty tucya Roku 1673. i powin-
 ni być Wiary S. Rzymskiej Katolickiej, z wy-
 znaniem przysięgi na wierność Królowi, i Rze-
 czypospolitey.

O SEYMACH.

Pzedtym Królowie z Konfyliarzami tylko Sey-
 my a barzieszy rady odprawowali, i Prawa sta-
 nowili, dopiero za Kazimierza Wielkiego po-
 czeli od Województw Posłowie na te Rady przy-
 jeżdżać, i radzić o całości Ojczyzny, a za Zyg-
 munta Augusta na Sejmie Piotrkowskim Roku
 1550. czas naznaczony Sejmom, i także podczas
 Unii Xięstwa Litewskiego z Koroną Roku 1564.
 Seymy przedtym odprawiały się według woli
 Królów w Piotrkowie, w Lublinie, w Parczo-
 wie, w Krakowie, w Sieradzu, w Łęczycy, w
 Wislicy, w Korczynie &c. ale przez Konstytu-
 1569. naznaczone miejsce dla bliskości Litwy
 w Warszawie, chyba żeby konjunktura wojny
 inaczej dyspensowała, Roku zaś 1673. Seymy
 co dwa Roki w Warszawie dwa, a trzeci w
 Grodnie naznaczone, i toż samo reasumowała
 Konstyt: 1686. 1717. i 1726. Seymy KONWO-
 KACYALNE, i ELEKCYONALNE naznaczone
 w Warszawie, a KORONACYONALNY w Kra-
 kowie. Czas Sejmów naznaczony od dwóch do
 dwóch

dwóch lat 1717. I te Seymy nazywają się ordynaryinami. Extraordynaryine zaś są zwoławione potrzebom Oyczyzny. Ordynaryinym Seymom czas naznaczony w Poniedziałek pierwszy po S. Michale, a Seymikom przedseymowym Poniedziałek na 6. Niedziel przed Seymem. Tymże Seymom czas naznaczony 6. Niedzielnym, a Extraordynaryinym dwóch Niedzielnym 1576. 1591. 1633. 1726.

W Królewskiej mocy jest naznaczanie Seymów w potrzebie Oyczyzny, i zwyczajnie pierwszy wychodzą listy do Senatorów konwołując ich na Seym, i do Województw Uniwersały, które w Grodach publikowane być powinny, i w nich wyrażone przyczyny intymacyi Seymu 1569. 1613. Te Uniwersały powinny być trzema Niedzielami przed Seymikami w Grodach, a Seymiki na 6. Niedziel przed zaczęciem się Seymu.

O SEYMIKACH.

NA Seymiki Król rozsyła według Prawa Posłów po jednemu na każdy Seymik z instrukcyami, w których wyraża, i przestrzega o potrzebach Oyczyzny, tak Konstytucya 1576. Ten Posel od Senatora zagajającego bywa przyjęty, a po mowie kończoney do Seymiku instrukcyą czytana i podaje do deliberacyi. Biskupi, Starostowie, Urzędnicy, i Szlachta, obligowani są być na Seymiku swego Województwa, według Konstyt. 1510. Starosta zaś jako Gospodarz miejsca Seymiku powinien gospody rozdawać. W Dzień Seymiku najpierwey Misa-S. się odprawuje o S. Duchu, i Kazanie być powinno, po tym Xiadz wynosi Sanctissimum z puszka do Zakrytyi,

krytyi, a Senatorowie z Urzędnikami, i Szlachta, w tym Kościele koło uczynwizy zasiadają, Senator pierwszy zagaja, a potem przytępują do Elekcyi Marzałka, kryskując się przez Vota dane, albo się też jednolaynie zgodza na podanego przez Senatorsa zagajającego.

W Wielkiej Polfcze w Srodzie Stan Rycerski zasiada na Cmentarzu, i Kasztelan Przemęcki im zagaja, a wszyscy Senatorowie w Kościele siedzą, i znożą się z kołem Rycerskim, aż do obrania Marzałka. W Litwie zaś mają niektóre Powiaty Marzałków już dożywotnie obranych, o czym wyżej pod Urzędnikami Ziemijskimi, Po Elekcyi Marzałków do Instrukcyi od Króla przeczytaney, i od Prymasa, każdy się przymówić może, i potem formują projekta do instrukcyi na Sejm, które Marzałek konnotuje, i uformowana z nich Instrukcyja na Sejm podpisać powinien z Assessorami według Konstytucyji 1726. Po ułożoney Instrukcyi Senatorowie i Urzędnicy Ziemijscy ex turno każdy, a po nich Szlachta zabi-rają głosy i dają Vota swoje na Posłów, te Vota Marzałek konnotuje z Assessorami, i którzy przewyżsiza kreskami, ci charakter Poselski na siebie biorą, byle nie mieli kondemnat na sobie. Posłowie mają być Szlachta Possessyonaci 1611. 1613. nie mogą być wraz i Deputatami na Trybunał 1678. ani Deputaci od Woywiska mogą być Possami. 1616.

Województwo każde ile Powiatów ma w sobie, tyle Posłów wysyłać powinno, Ziemia zaś każda dwóch według dawnego zwyczaju prócz Prusów i Litwy, bo w Litwie z każdego Powiatu dwóch obierają. Jako zaś Seymikom po wszystkich Województwach jest jeden dzień na-

zna

znaczony (prócz Zatorskiego i Pruskiego Generału, i innych, które tygodniem odprawują się przedzey) Poniedziałkowy na 6. Niedziel przed Seymem, tak i jedno miejsce zdawna Województwa obserwują do seymikowania, jako: Wielkopolska w Srodzie, Krakowskie w Proszowicach, i każde Województwo ma swoje miejsce wyznaczone.

Generał Prowincyi Wielkopolskiej odprawuje się w Kole, Generał Małopolski w Korczynie, Generał Mazowiecki w Warzawie, Generał Ruski w Wilni, Generał Xięstwa Litt. w Słonimie, na te Generały powinni się zjeżdżać wszyscy Posłowie obrani na Sejm z własnych Prowincyi, i tam znosić się w promowowaniu Interesów zobopolnych tykających się Dobra Ojczyzny, ale te Generały zaniedbane, bo Posłowie po Seymikach prosto jada do Domów, a potem do Warzawy. Województwo Inflantkie swoje Seymiki odprawuje w Duneburgo. Województwo Smoleńskie zawojowane w Wilnie.

W Prusach zaś inaczej Seymikuja. Król pisze do Warminskiego i Chełmińskiego Biskupów Listy dwa zachęcające do rady około Ojczyzny, po odebranych listach Biskup Warminski jako Prezydent Ziem Pruskich, naznacza czas Generałowi Pruskiemu. Do Województw także Król pisze Listy żeby pierwey odprawili swoje partykularne Seymiki, po których odprawionych przyjeżdżają na Generał cała Prowincya, Alternata raz do Malborga, drugi raz do Grudziadza Uniwersałem Biskupa Warminskiego, gdzie zasiadłszy zagaja Biskup Warminski jako Prezydent, zaraz audyencya daje Posłowi Królewskiemu, którego Podkomorzowie wprowadzają, po skoń-

czoney

czoney jego mowie nad instrukcyą deliberyją, potym rozdzielają się Izby. W jedney Izbie zostają się Biskupi, Senatorowie, Podkomorzowie, i od Miast Gdańska, Torunia, i Elbląga, delegowani. W drugiej Izbie Stan Rycerski przyłącza się do obrania Marzałka, po obranym Marzałku instrukcyje z Sejmików partykularnych ułożone czytają na Sejm, po których przeczytanych, i wykorrygowanych, Marzałek z kołem Rycerskim idzie, i łączy się z Senatorską Izba, tam też same instrukcyje czytają, po których stwierdzonych i Miasta swoje instrukcyje na Sejm podają, i z Generału tego Posłowie ledwie nie wszyscy Szlachta, którzy chcą, jada do Warszawy na Sejm ponieważ nie jest liczba Posłów Pruskich oznaczona przez żadną konstytucyą.

Sejmiki zaś partykularne Województwa Chełmińskiego w Kowalowie, Malborskiego w Sztumie, a Pomorskiego w Starogardzie odprawują się.

O SEYMIE WALNYM.

W Poniedziałek pierwszy po S. Michale, najpierwey Król, Senatorowie, Ministrowie, i Posłowie idą na Misa S. o S. Duchu śpiewana do S. Jana, gdzie po Kazaniu i po Mszy S. idą wszyscy do Izby Senatorskiej, tam Król zasiadzie, i Senatorowie na miejscach swoich, Stan Rycerski z Posłów zgromadzony oddziela się i idzie do Izby Poselskiej, gdzie każdy zasiadzie na swoim miejscu, Marzałek przelzłego Seymu abo pierwszy ex Turno Województwa Posel zagaja mowa swoja, i zaleci-

wizy

wizy jedność ferc, zaczęca do prętkiey Elekcyi nowego Marszałka z następujacey Prowincyi, (bo według Prawa jednego Seymu powinien być Marszałek z Wielkopolskiej Prowincyi, na drugi Seym z Małopolski, a na trzeci z Litewskiej Prowincyi) Po obranym Marszałku przez Vota ex turno Posłów, stary Marszałek oddaje łaskę nowo obranemu, który podziękowawszy przy odebraniu łask, przysięga rota w Statucie naznaczona. Po przysiędze tenże Marszałek przystępuje do Rugów i pogodziwszy scylyse między Posłami (które powinien według Prawa Anni 1690. uspokoić drugiego dnia po elekcyi swojej) powinien się według taysze Konstytucyi łączyć z Izba Senatorska, gdzie Króla, i Senat, przywitawszy, wzajemnie przywitauy od Tronu przez Kanclerza Koronnego lub Litewskiego bywa, i do pocałowania ręki Królewskiej wraz z Posłami przystępuje do Tronu. Potym *Paśla Conventa* czytane być powinny, i do każdego Punktu nie obietwowanego przymówić się Posłowi każdemu wolno. Po tych przeczytanych *Senatūs Consulta* czytane, dystrybucya wakansów, *Vota Senatorów*, potym Deputaci z Senatu i Stanu Rycerskiego, naznaczeni być powinni do układania Konstytucyi, do likwidacyi Skarbu Koronnego i Litewskiego do inwentowania i likwidacyi Artyleryi Koronney i Litewskiej prowentów. Po wyznaczeniu zaś Posłów do polstronnych Monarchów, a po relacyi uczynionej Posłów od tychże polstronnych Monarchów, Marszałek polski wraca się z Posłami do Izby Polskiej, gdzie z instrukcyi czytanych od Województw per turnum Konstytucye układaja, a Król przez ten czas z Senatem i z delegowanemi od Izby Polskiej Posłami sądzić powinien sprawy przychodzace na Seym, Izba zaś Polska ułożywszy Konstytucye zaczęte od bezpieczeństwa publicznego, wraca się i łączy z Senatem, naynierychley zaś na 5. dni przed kończce.

Konieczeniem Seymu powinni się łączyć, i w Senacie też same wszystkie Konstytucye czytane być powinny, i przez 3. Stany stwierdzone, a Seym nie więcey nad 6. Niedziel powinien trwać, o czym Ładowski i inni 1690. o porzadku Seymowania, i przydaje tak Konstytucya, że bez świec powinien się kończyć Seym. Marszałek Poselski powinien konnotować wszystkie materye, na które zgoda zachodzi. Posłowie mają wolność zupełną domawiać się o całość Praw, i swobod Oyczyzny 1609. Także promowować likwidacya Podskarbach z kwart. Przeciw Pieczętarzom mówić, jeżeli przeciw Prawu Przywileje wydaja 1562. Powinni donieść niedbalstwo Urzędników, i Instygatorów, Królowi zalecić obserwancya Praw. Na koniec wolno jest jednemu Posłowi zerwać Seym, lub przetrzymać swoja kontradykcyja, i radę o Oyczyźnie zamknąć. Poseł Seymowy jeżeliby się pokazał przekupiony, do Trybunału powinien być pozwany na instancya każdego, o czym Ładowski cytuje Konstyt: 1699.

Marszałek Poselski w Izbie Senatorskiej ma miejsce między Marszałkiem W. K. i Litt: przeciw Tronowi, a Posłowie za Senatorami. Marszałek sam powinien czytać Konstytucye ułożone w Izbie Poselskiej, i nie może już z Posłami wrócić się do Izby Poselskiej, jeżeli na 5. dni złączone Izby przed terminem Seymu według Konstytucyi 1678. Do podpisania Konstytucyi, jakom wyżej namienił, powinni być naznaczeni z Senatu 3. Senatorów każdy z swojey Provincyi, i po dwóch Posłów którzy przysięgiz y powinni zlustrować Konstytucye i one podpisać.

Po tym wszystkim Posłowie dopominają się o naznaczenie czasu Seymikom relacyinym, a jeżeli

żeli w potrzebie kontrybucye układają, i one na Seymikach promowować obiecuia. Na też Seymiki pieczętarze konstytycye przefać powinni dla ingrossowania ich do wszystkich Grodów; według Konstytycyi 1589.

Po skończonych materyach ostatniego dnia Seymu Marszałek żegna Imieniem koła Rycerskiego Króla, któremu Koron: Koronny, Litewskiemu Litewski Kanclerz odpowiada od Tronu, i do pocałowania Ręki Królewskiej wszyscy Posłowie przystępują.

NA SEYMIKACH RELACYALNYCH po uczynioney od Posłów Relacyi i przeczytanych konstytycuyach exaktorowie deputowani bywają do wybierania kontrybucyi, jeżeli jakie ułożone według Konstyt: 1591.

W Prusach nie przyjmują żadnych kontrybucyi na Seymie uchwalonych, ale Generał Pruski naznacza podatki jeżeli potrzebne.

Posłowie podczas funkcyi swojey wolni są od wszelkich sadów i Trybunałów, i w sprawach wszelkich, tylko suspensja na nich idzie, kondemnaty zaś na nich żadna nie ważna, bezpieczeństwo mają Osób swoich na 4. niedziele przed, 14. po Seymie według Konstytycyi 1610. 1649. Posłom zwyczajnie Województwa obmyślają pensyę z czopowego.

Na końcu Seymu po przeczytanych Konstytycuyach Senatorowie czytani być powinni do boku Królewskiego i rezydentyi przy Królu dla rad wszelkich.

O POSPOLITYM RUSZENIU.

Pospolite ruszenie lubo przez Seym tylko powinno być naznaczone według Konstyt: 1454. 1573. 1676. jednak w potrzebie Seymy dają zawsze moc Królom naznaczać je, i wydawać wiści jako 1527. 1661. 1662. ale tylko od Seymu do Seymu ta moc, i tylko w ostatniej potrzebie pozwolono.

Podczas Interregnum Prymas ma moc wydać wiści na pospolite ruszenie 1632. 1648. 1693. Wiści te powinny wychodzić do Korony pod Koronną, a do Litwy pod Litewską Pieczęcią do wszystkich Województw. Troje wiści powinny wychodzić na pospolite ruszenie, ale jedno za dwoje wraz w ostatniej potrzebie, a trzecie z naznaczonym miejscem 1520. 1550. 1576. 1588. 1593. 1619. i dalej wiele Konstytucyi o tym.

LUSTRACYA WOY- SKA NA POSPOLITE RUSZENIE.

Nizeli się ma zjeżdżać Połpolite ruszenie; Wojewodowie, i Kasztelani powinni Cho-
Qa ra-

Chorągwie spisować i pod Chorągwiemi Szlachtę rozdzieliwszy pod władzą i Komendę Kasztelanów Powiatowych, lub też Urzędników Ziemskich, ile gdzie więcej Powiatów jak Kasztelanów, ażeby tymże porządkiem Wojewoda każdy swego Województwa Chorągwie oddał pod Komendę Królewską.

W Ziemiach zaś gdzie Wojewodów nie ma pod Kasztelana dyspozycya Chorągwie podpada, jeżeli zaś Ziemia obfzerna, tedy może Kasztelan Chorągwie rozdać Podkomorzemu, Staroście, lub też Urzędnikom innym.

O PROWADZENIU SZLACHTY.

K Torzy Wojewodowie lub Kasztelanowie są na funkcjach publicznych albo w Obozie Wojsk Koronnych, albo ciężko chorujący, wolni są od pospolitego ruszenia, ale na ich miejsce Urzędnicy po Kasztelanach obeymuja Komendę.

Każdy Kasztelan lub Urzędnik mający Komendę swego Powiatu, lub Chorągwi powinien na miejscu spocząć przez 3. dni pod Namiotem, a 4. dnia porządnie ruszyć się z miejsca ku Obozowi.

Obligacye Chorażych a żeby każdy na Pospolite ruszenie swoje własną Chorągiew podniósł

niósł z Herbem swego Województwa, lub Ziemi, lub Powiatu, gdzie jest Chorażym; które zaś Powiaty nie mają swoich Chorażych, to Choraży Województwa tego powinien rozdać Chorażwie, i Substytutów naznaczyć.

O STACYACH i SZKODACH POSPOLITEGO RUSZENIA.

Kasztelan, i każdy Duktór swego Powiatu, lub Chorażwi nie może tylko przez jedną noc bawić na jednym miejscu, ani może stać we Dworach, Miastach i Miasteczkach, tylko zawsze w Polu. Szkód żadnych ani wioleNCYi czynić ani podwod brać, chyba za pieniądze może, dla czego Kasztelan z Chorażemi, i Urzędnikami swego Województwa, abo jeżeli jest Wojewoda powinien Sady sędzić nie odwłócznie przez inkwizycya wżelkie excessa. Pisarz zaś Ziemski tego Województwa powinien Dekreta pisać. Kasztelan i Urzędnicy przysięgać powinni, jako sprawiedliwie sędzić będą wżelkie krzywdy, i appellacya wolna od tych sądów do Króla lub do Trybunału. Kryminalne zaś sprawy należeć powinny do Sadu Królewskiego abo Trybunałskiego, jeżeli na Szlachcica, a jeżeli na lóźnych lub sńźszych chłopów, to i Kasztelański Sad może kryminalna ferować sentencya; o czym obięrniej piśze Ładowski fol: 378. za Zygmunta III. przeciw Turkom Roku 1621. jest tam i taxa ży-

wności wyrażona jaka być powinna na ów czas.

Kasztelan, który się choroba ekuzuje na polspolite ruszenie, samoszółt przysiąc powinien z possessyonatami.

O WSIADANIU NA KOŃ.

KRól nie może uwolnić żadnego obligowanego prawem na Polspolite ruszenie, o czym 1538. 1550. Każdy Szlachcic powinien wsiść na koń z tyłaż pocztami, ile należy z jego Dóbr, o czym 1388.

Każdy Szlachcic Dobra Ziemskie trzymający, i ci którzy się z Dźiedziczkami żenia, choć nie Possessyonaci powinni wsiść na koń o czym 1621. i 1659. Także i w Miastach z Prowizyi żyjący, choć żadney wsi nie mają, 1578. Arendarze, 1659. powinni wsiść na koń. Wieża siedzący Szlachta za Dekretami powinni wyniść z wieży i wsiść na koń, a po Expedycyi odsiedzieć wieża 1659. Także Mieszczanie za Przywilejami Dobra Ziemskie trzymający 1505. 1621. excypowane Magistraty i Oficyalistowie. Dźierzawcy Dóbr Królewskich Wóytowskich, i Wóytowie tak w Królewskich Dobrach jako i Duchownych obligowani także wsiść na koń. Roku 1345. 1368. 1538. i Sołtyśi &c.

Wyprawują przytym Dobra Królewskie Duchowne, i Miasta Piechoty, według Dyspozycyi Seymu.

Seymu. Te zaś wyprawy z Dymów uchwalone bywają Roku 1621. i 1676. Tatarowie Litewscy Possessye swoje mający powinni na koń wsięść.

O WOLNYCH OD PO- SPOLITEGO RU- SZENIA.

BUurgrabliowie Krakowscy Zamku Krakow-
skiego pilnować powinni, Woyscy Ziemscy,
Sędziowie Grodzcy, Pieczętarze Obojga Na-
rodów 1635. i 1639. Przytym Królowi assytu-
jący Ministrowie, Senatorowie rezydujący, Posso-
wie Woyskowi, funkcye Rzeczypospolitey mają-
cy na sobie, Marzaskowie, Referendarze, i inni
Offycyalistowie z Królem idący są wolni 1621.
1658. 1659. Pisarze skarbowi 1655. 1676. Pi-
sarze Trybunałscy poczty tylko wyprawują 1656.
Pisarz Grodzki Krakowski wolny. Także 30.
Osob Królowey których Regestr Marzasek po-
dać powinien do Grodu Warszawskiego 1628.
1629. 1654. 1655. i 1676. 12. Osob Prymasow-
skich, których Marzasek powinien podać do Gro-
du Warszawskiego i niektóra kwota Osob Bi-
skupich uwolniona także jest, 1654. 1655. 1676.
Także Posłowie do Monarchów Cudzoziemskich
z 16. assystentami Roku 1655. 1659. Kommen-
danci Fortec i Zamków pogranicznych, Wiel-
korzadca Krakowski z Offycyalistami wolni są od
wsiadania na koń. Szlachta są wolni którzy Sy-

nów na swoim miejscu posyłają 1621. Wdowcy, chorujący, w Szkołach będący są także wolni, ale poczty wyprawić powinni 1563. Mający Possessyę w różnych Województwach Poczty powinni wyprawić. Szlachta ubodzy, którzy nie mają się czym oporządzić, Bracia Niedzielni Pocztoń powinni wyprawić albo z między siebie Brata, chyba że wszyscy Dobra trzymają, o czym 1621. Starzy 60. lat mający są wolni, ale poczet powinni wyprawić, tak jako Duchowni Dobra Ziemskie trzymający.

Pruskie i Litewskie Prowincye mają swoje excepcye, które wolno widzieć w Ładok m.

Król w Wiciach na Pospolite ruszenie naczyna czas, i miejsce. Szlachcic zaś każdy obligowany wsiść na konia, i we 4. Niedziele od publikacyi wici stanąć na miejscu naznaczonym, i wyjechać nie może pod kara konfiskacyi Dóbr, i głowy ucięcia, jeżeliby zaniedbał ordynacyi Woyfka, o czym 1620. Z pod jedney pod drugą Choragiew żaden się przenieść nie może choć w tymże Województwie dla gluzowania rejestru, ani konia jeden drugiemu wygodzić nie może w przybliżajacey się okazyi do poty zki.

Król sam obligowany jest być przytomnym podczas pospolitego ruszenia według Konstytucyi 1557. Podczas zaś Interregnum zwykła Rzeczpospolita obierać sobie Wódców 1576. Za granice Polfkie nie jest obligowane Pospolite ruszenie iść z Królem, chyba że zapłaci dobrze, albo prosi Pan 1378. 1433.

Po expedycyi skończoney żaden nie powinien wyjechać z Woyfka i z pod Choragwi bez konsensu

senfu Kasztelana lub Urzędnika Ziemskiego, który nie powinien być żadnemu zbrojny, ani powracając we wsiach wiolencyi ma robić, za co w Trybunale ma odpowiedzieć 1621.

Podczas Pospolitego ruszenia sam tylko Król jest Sędzią, bo Trybunały, Sady Ziemskie, Grodzkie i Zadworne ustają.

O LUSTRACYI SZLACHTY.

PRzedtym zwyczaj bywał u dawnych Polaków, że co Rok wsiadali na koni, i lustrowali się w Województwach na miejscach naznaczonych przed Wojewoda i Kasztelanami, abo co dwa roki dla gotowości na Pospolite ruszenie Przeciwnieprzyjacielowi 1562. Czas lustracyi był naznaczony na S. Woyciech 1562. drugi Seym nazaczył na S. Mateusz 1563. na tymże Seymie kara naznaczona na szkodę po Wsiach czyniacych tak jak na Pospolite ruszenie, ale te Konstytucye do skutku nie przychodzi, choć były też same Konstytucye i potym reasflumowane; cóż potym piścić Prawa kiedy bez obserwy, i exekucyi onych, i dla tego częsta ruina Kraju, każdy nieprzyjaciel wnidzie, zruynuje, zdezoluje, Kray spustoszy, Swiatnice Boskie obnaży, jako i w terażnieyszych czasach napatrzyliśmy się, a ubodzy ludzie ucierpieli. Wolność nasza Polska piękna, Prawami pięknymi, rozumnymi, i porządными opatrzona, Kycerskimi sercami zmocniona, ale nie zjednoczona,

czona, podczas jakiegokolwiek wojny nie wolna, pod jarzmem wszelkiego nieprzyjaciela jęzczyć musi, a wszystka przyczyna z nie obferwy Praw, zatraconych cnot Staropolskich, a naywiększa przyczyna, że gruntujemy Prawa nasze na juramentach, a z rzadka abo nigdy Bogu Wiary nie dotrzymujemy, i z tad kara P. Boga ustawiczna, niezgody, wojny, potopy, głód, mór, i jeżeli Boga w ferce nie weźniemy, nieomylna w krótcie zguba wolności.

Po opisanych tedy zupełnie trzech Stanach, więcey mi nie należy tylko Sprawiedliwosc S. opisać, jakim trybem i porządkiem idzie w Polfcze.

O TRYBUNALE KORONNYM.

NA poczatku Rzadów Rzeczypospolitey, Sprawiedliwosc obijala się o Sad samego Króla zasiadajacego na Sadach, z kad że się były zagęściły Sprawy niepodobne do rozsadzenia samemu Królowi, a z tad scyślye, kłótnie, i nieukontentowania widzac Królowie, naypierwey za Zygmunta Augusta postrzegła się Rzeczpospolita życzac sobie Sad główny z wybranych Sędziów z Województw z famych tylko Swieckich, inni zaś i Duchownych życzyli dla zachodzacych Spraw miedzy Stanem Duchownym i Swieckim, ale że na ów czas Luterska, Kalwińska, i Aryńska Herezye zagęściły były Senat i Stan Rycerski, tak ci zdementowali swoim kacerstwem, ledwie

ledwie nie półpolski, że nie chcieli zezwolić na Sędziów Duchownych, i projekt też nie wziął swego skutku. Stefan Batory obrany Królem Polskim widząc także zagęszczone Regestra Spraw, też samą myśl Stanom Rzeczypospolitey podał do ułożenia Głównego Sadu, jakoż na Seymie Roku 1578. Stany Rzeczypospolitey uradzili Ordynacya Sadu Głównego i postanowili nazwawszy go TRYBUNAŁEM GŁÓWNYM Koronnym, i na tym Trybunale tak ważne Dekreta kazano mieć, jak Seymowe. Pod ten Trybunał Główny Koronny podszły się Województwa Wołyńskie, i Braclawskie Roku 1589. a Kijowskie Roku 1590. także Pruskie Województwa Roku 1589. i opisane były Ordynacye Trybunalskie wiela Konstytucyami. Ze zaś na tych Trybunałach zapatrzyła się była Rzeczp: na zagęszczone icyssye i kłótnie w obieraniu Marzafków, i w nieobserwie Praw ani kurfu Sprawiedliwości S. tak Roku 1726. na Seymie Grodzieńskim pod Dyrekcyą Stefana Potockiego Referendarza na ten czas, a potom Marzafka N. Koronnego postanowiła Korrekturę Trybunału tym sposobem kródczey jak w Konstytucyach zebranych.

Reassumowana Konstytucya dawnych Seymów 1578. i 1616. żeby Województwa po 2. Ziemię po jednym, Województwo Wołyńskie 3. z między siebie obierały Osoby zgodne, uczciwe, Prawo Koronne rozumiejące, Szlachtę Possessyonatów, i żadnego Processu na sobie nie majacych DEPUTATÓW, i tey Elekcyi naznaczony pierwszy Poniedziałek po Narodzeniu Najsów: Panny. Podobnym sposobem Kapituła Gnieźnieńska Prezydenta i Vice Prezydenta, Krakowska dwóch inne zaś Kapituły prócz Warmińskiej po jednym tylko obierają z między siebie Deputatów na tenże Trybunał Główny Koronny. Ciż wszyscy Depu-

Deputaci tak Duchowni jako i Swieccy nie mogą być powtórnie obrani aż po wyszłych 4. lat rachując od dnia pierwszey Elekcyi, a jeżeliby który po Elekcyi umarł, tedy na jego miejsce inzy już nie może być obrany, i nie mogą być obrani tylko przytomni, i powinni Duchowni Dekreta Elekcyi swoich Kapituł, a Swieccy instrumenta Elekcyi swoich, lub lauda z Grodów autentyczne z podpisaniami i pieczęciami Marszałków i Assessorów Seymikowych, przed przysięga edać do Ziemstwa. Od czasu Elekcyi swojey już się z nikim sadzić nie mogą ani w Trybunale Lubelskim lub Radomskim, ani w Grodzie, lub Ziemstwie, ani Dóbr mogą kupować aż do skończenia swojey funkcyi, oprócz na wygodę swoję arendować.

W pierwszy Poniedziałek po S. Franciszku zaczyna się Trybunał Wielkopolskiey Prowincyi, gdzie po wysłuchaniu Wotywy o S. Duchu i Kazaniu w Kościele Farnym i po wyniesionym Sanctissimum do Zakrysty, w tymże Kościele Ziemstwo Sieradzkie wraz z Grodem Piotrkow: u Stolika zasiada, i tam słuchają Juramentów Prezydenta i Duchownych, a potem Swieckich, według porzadku Województw, jeżeli zaś któremu z Deputatów jest zarzucona objekcyja, tedy powinien tenże Deputat iść pod Łaskę dla uznania objekcyi przez Trybunał. Ziemstwo zaś lub Grod powinni ingrossować wszystkich Deputatów przysięgę, w akta. W niebytności Ziemstwa Starosta Piotrkowski z Grodem zwykły słuchać Juramentu. Po Juramentach Prezydent z Deputatami wszystkiemi idzie na Ratusz, i tam zasiadają swoje miejsca według Turnu Województw, Prezydent wita Trybunał i zaleca jedność do obrania Marszałka, a Ziemstwo albo Grod rozdaje każdemu pozbieranych porzadkiem, i poprzestrzyganych na papierze Deputatów Swieckich. Z tych jednego każdy Deputat,

tat, którego mu Duch S. poda do myśli wyimie z między karteczek i odda do skrzyneczki zamkniętej przez Ziemstwo podaney. Na ten zaś Regeſtr wchodza tylko Kandydaci Deputaci tej Prowincyi, na ktora turnus Łaski przychodzi, bo jednego Roku Wielkopolska Prowincya, drugiego Małopolska, Marſzałków ſwoich mieć powinna. Po odebranych przez Ziemstwo karteczkach skrzyneczkę tę bierze Prezydent z dwiema Swieckimi z obodwóch Prowincyi, i z niey wyſypuje karteczki, na którego więkſza ich liczba padnie, temu zaraz łaskę Ziemstwo, lub Staroſta oddaje, Prezydent winſzuje, Marſzałek nowo obrany dziękuje, a potym przyſtępuja do Ordynacyi uſtawienia między ſoba. Marſzałek nie może być tylko po 4. lat z jednego Imienia. Ma mieyſce podle Prezydenta po lewey Ręce, rekapitulować Spraw nie może, ale ſentencya ſwoję dać powinien, ex turno Województwa lub Ziemie z ktorey obrany. Vice Marſzałka znieſiona Elekcyja, ale pod niebytność Marſzałka pierwſzy Deputat ex turno Prowincyi łaskę mieć powinien, i Mieyſce Marſzałka. Na Elekcyi Marſzałka nie może ſię znajdować Marſzałek Lubelski, ani Radomski ani Deputat żaden z tamtych Trybunałów, ani Miniſtrowie, ani Hetmani W. K. i Polni, ani Litewſcy dla fakcyi. Krzyż Prezydentcki i łaska z rana o 7. godzinie, a po południu o 2. powinny być na Ratuszu dla prętkzey akceleracyi Sprawiedliwoſci S. i kiedy komplet ſię znidzie nie czekając Marſzałka może ſadzić przypadające Sprawy. Na Komplet zaś 6. Deputatów Swieckich być powiani a na Duchowny Regeſtr 6. Duchownych. Regeſtra Spraw Województw Wielkopolskich w Piotrkowie każdy ſwego Województwa Deputat trzymać powinien i wſzelkie inne Regeſtra przypadające podczas tego Województwa we Srody i Czwartki lub taktowe, a jeżeliby zaś nie był z tego Województwa Deputat,

putat, tedy z bliższego trzymać powinien. Toż samo i Małopolska Prowincya w Lublinie obser-
wuje. Insze zaś Regeſtra pierwſzy z Wojewódz-
twa Deputat Prowincyi Wielkopolskiej trzymać
powinien w Piotrkowie, a Prowincyi Małopol-
skiej w Lublinie, jako to: *Remiſſowe, Militarium,*
Suſpenſionum, Paritatis Votorum, Caſſandarum, Offi-
cii, Fiſci, &c. Duchowne zaś Regeſtra zwykł
trzymać naznaczony od Prezydenta Deputat Du-
chowny. Tych Regeſtrów Ziemſtwo powinno
mieć atencyę, ani ich wolno Deputatom do
gospod brać. Do inkwizycyi Marſzałek z ob-
dwoch Prowincyi jak turnus przypada Deputa-
tów naznaczać powinien, a Prezydent jednego Du-
chownego do nich zwykł naznaczać. Likwida-
cye i komportacye w Trybunale znieſione, ale
Grodem nakazane.

Sentencye, na które więkſza liczba krefek
naſtąpi, powinny być konnotowane w Sentency-
arzu, podpisane rękami Marſzałka i Dwóch De-
putatów z obdwoch Prowincyi, i oddawane do
Ziemſtwa. Marſzałek nie powinien *per non Junct*
zbijać Sprawy, ani dzwonić, i kontynuacye Spraw
ſa znieſione, ale każda przypadła z Rejeſtru po-
winna być oſadzona. Żaden Urzędnik Ziemſki,
Grodzki, lub Podkomorzy nie może kondeſcen-
ſyi żadney odprawić podczas funkcyi. Zagadza-
nie ſkrzynki z krzywda ſtrony przeciwney, Sady
po goſpodach, i kompromiſſy wſzelkie przez De-
putatów ſa znieſione. Od zaczętey Sprawy za-
den Deputat wychodzić nie może, a jeżeli wy-
nidzie na długi czas, Sentencyi dać nie może,
ani kompletu rwać pod oſadzeniem, chyba że
chorobę przyſięga wyſwiadczy, ale powinien być
3. razy rekwirowany jak Duchowny tak Swiecki.
Sekret Izby Sadowej obwarowany pod oſadze-
niem od funkcyi. Limita Trybunału przed cza-
tem

fem naznaczonym przez Prawo, nie może być w Ziemstwie akceptowana, prócz w zbliżającym się powietrzu abo niepokoju. Podczas ustępów sami Deputaci zostać się powinni w lzbie. Lacity zniesione dla trzymających Regestr, tylko do skrzynki iść powinny. Trybunał nie może przyśadzać więcey do skrzynki nad Vadium jedno. Dekreta Trybunałskie czytane być powinny przez Ziemstwo zaraz po ustępie.

Starostowie raz na zawize Deputatom wyznaczyć stancye powinni na każde Województwo, i Kapituły żeby jak Kapituły tak Województwa reparowali należycie, a przy skończoney funkcyi każdy Deputat powinien Inwentarz ipisać Kamienicy, i Gospodarzowi oddać. Długi Miastom należące przez Deputatow powinny być wypłacone po skończoney funkcyi. Deputaci ani cały Trybunał w żadne Jurysdykcyę Miasta wdawać się nie powinni ani w żadne taxy.

Deputaci Duchowni sentencye w Sprawach dawać powinni *Arianismi*, *Taktowych*, i *Mixti* wszyscy alternato z Swieckimi, w Rejestrze zaś *Compositi Judicii* tylko 6. Duchownych i 6. Swieckich powinni dawać, według dawniejszych Praw 1578.

Prezydent jednak nie jest oddalony od pierwzey sentencyi według dawnych zwyczajów tak w Sprawach Duchownych, jako i wszystkich Swieckich, ani żaden Deputat Duchowny na miejscu Prezydentckim zasiadający.

W Trybunale Piotrkowskim pod łaską Prowineyi Wielkopolskiej **WOJEWODZTWA PO-**
ZNAN.

ZNANSKIE i KALISKIE sędzi się od zaczęcia Trybunału aż do 15. Listopada. WOJEWÓDZTWO SIERADZKIE z ZIEMIĄ WIELUNSKĄ od 15. Listopada aż do Wigilii S. Tomasza. Po nowym Roku REJESTR ŻOŁNIERSKI się sędzi aż do ośmnaściego Stycznia, a od tego dnia aż do ostatniego Stycznia REGESTR *SUSPENSIONUM* i *PARITATIS VOTORUM* się sędzi. WOJEWÓDZTWO ŁĘCZYCKIE od 1. Lutego aż do ostatniego, a WOJEWÓDZTWO BRZESKIE KUJAWSKIE, i INOWROCŁAWSKIE od 1. Marca aż do Limity Trybunału sędzić się powinny.

Pod łaską zaś Prowincyi Małopolskiej w drugim Roku od zaczęcia Trybunału aż do ostatniego Pazdziernika ZIEMIA DOBRZYŃSKA i WOJEWÓDZTWO PŁOCKIE, a od wszystkich SS. aż do Wigilii S. Tomasza WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE sędzi się. Po nowym Roku do ostatniego Stycznia tak jako wyżej, przez zaś cały Luty WOJEWÓDZTWO RAWSKIE, a przez Marzec aż do Limity WOJEWÓDZTWA PRUSKIE.

Miedzy Regestrami Wojewódzkimi Szroda i Czwartek w każdy tydzień uprzywilejowane są, dla Spraw *Expulsionum* z rana, a po obiedzie *Remissarum*.

Po każdym Województwie ostatnie 6. dni sędzi Sprawy Regestrów Duchownych *Mixti* i *Compositi*, i te dni czyli we Szrodę czyli we Czwartek powinny się sędzić, jak im czas przyjdzie, ani Święto być powinny potracone. Sprawy zaś tylko tego Województwa, po którym przypadają dni sędzić się Duchowne powinny.

Regestr

Regeſtr *Arianismi Heresia, blaſphemia contra Deum* i wszelkich Spraw tykających ſię honoru Paſkiego, Wiary &c. ſadzić ſię powinieli z rana, każdego dnia przed wſzytkimi innymi Sprawami, byle był Komplet Duchownych Deputatów Regeſtr TAKTOWY, do którego Duchowni należą codzień o 6. godzinie w wieczor powinieli być wzięty, ale tylko *Mors volata ſecuritatis, Incapoceratorum*, o czym wolno czytać Konſtytucya.

Trybunał Piotrkowski limitować ſię powinieli w Sobotę przed Kwietnią Niedziela.

Trybunał Lubelski zaczyna ſię w pierwſzy Poniedziałek po Przewodnicy Niedzieli, i po wyſuchaney u Jezuitów Miſy S. i Kazaniu, cały Trybunał idzie na Ratusz, gdzie Ziemſtwo oddaje Łaskę Marſzałkowi, a po tym Ordynacya wewnętrzna. Od tegoż dnia zaczynają ſię Sprawy *Militarium, Suſpenſionum, Paritatis Votorum*, i ſadza ſię aż do oſtatniego Maja. W Czerwcu zaś cały ſadza ſię Sprawy *Cassandorum, Officii, Deduſtionum Nobilitatis*. W Lipcu pod dyrekcya Wielkopolskiej Prowincyi Marſzałka, ſadzi ſię **WOJEWODZTWO KRAKOWSKIE** do 12. Sierpnia. Od tegoż dnia **WOJEWODZTWO SENDOMIRSKIE** aż do oſtatniego Września, a od 1. Października **WOJEWODZTWO KIJOWSKIE** aż do 24. tegoż Miesiąca, a referta aż do Limity **WOJEWODZTWA RUSKIEMU** naznaczona do ſadzenia ſię

Pod dyrekcya zaś Małopolskiej Prowincyi Marſzałka od reſumpcyi aż do oſtatniego Czerwca też ſame ſadza ſię ſprawy jako wyżej. Od 1. Lipca aż do 10. Sierpnia **WOJEWODZTWO WOŁYNSKIE**, a od 11. aż do 37. **WOJEWODZTWO PODOLSKIE**. Od 28. Sierpnia aż do 18. Września **WOJEWODZTWO BEŁSKIE**, a od 19. Września aż do 10. Października **WOJEWODZTWO LUBELSKIE**, Od 11.

Pazdziernika, aż do 3. Listopada, WOJEWODZTWO PODLASKIE. Od 10. aż do ostatniego Listopada WOJEWODZTWO BRACŁAWSKIE, a od 1. Grudnia aż do Limity WOJEWODZTWO CZERNICHOWSKIE sędzić się powinne. A na końcu kadencyi każdego Województwa tak jak w Piotrkowie 6. dni są uprzywilejowane dla Spraw Duchownych, i inne Regeſtra tymże porządkiem się sędzią jak i w Piotrkowie. Regeſtr ORDYNACYI ZAMOYSKIEY w Lublinie ma ſwoy dzień uprzywilejowany Prawem w każdy Mieſiac.

Regeſtr *FISCI* tak w Lublinie jak w Piotrkowie ma Czwartek jeden uprzywilejowany po południu w każdy Mieſiac.

Regenci Ziemscy powinni być przyſiężni, i w Regeſtra Sprawy porządkiem wpisać i one na wokandę oddawać wykopiowawſzy z Kſiąg.

Regeſtr *POENALIUM* przy Inſtygatorze ſkrzynkowym być powinien, i sędzić się o 6. godzinie w każda Sobotę. Inſtygatorów powinno być dwóch ſkrzynkowych, i dwóch *Securitatibus*. Attendencya ſkrzynki powinni mieć dway Deputaci deputowani od Marſzałka, za co im dwoiſta Lata idzie ze ſkrzynki.

Przy Regeſtrach według Prawa, jeden Deputat może się opponować.

Patronowie ſtawajacy w Sprawach od ſtron powinni być przyſiężni, Szlachta, ani mogą być Offycyalistami Grodzkimi, i nie mogą woyny ſłużyć poki ſą w Paleſtrze, w więkſzych Sprawach więcey nad 3. Patronów nie powinni ſtawać.

Exekucye Dekretów Trybunałſkich Staroſtowie, lub Grody, lub Burgrabiowie jako i kondemnaty powinni exekwować, Trybunały zaś nie powinny sędzić Spraw tych, które Grodowi lub Ziemſtwu należa Roku 1653.

Ewokacye z Prowincy Wielkopolskiej do Lublina, i z Małopolskiej do Piotrkowa zakazane

zane pod kara 1000. grzywien, stronie powołanej a Sadowi pół.

Dekret Trybunałski przeciw Prawu ferowanemu, może drugi Trybunał skasować.

Marzałek nie może nikogo pod wartę brać kazać bez konsensu całej Izby.

Za grzywny także nie godzi się brać Szlachcica, ani Patrona od niego stawającego pod wartę. Traktamenta w dni powizeczne zakazane, tak jako Damom nie mającym Sprawy za bronisę Prawo bywać w Trybunale, bezpieczeństwo Trybunału y Osób Deputackich, tak iako pojedynki i hałasy surowo i pod gardłem zakazane.

Ziemstwom taxa Dekretów wszelakich naznaczona, o czym wolno obżerniey czytać korekturę Trybunału 1726.

Na koniec i karę Prawo naznaczyło na Deputatów Duchownych, lub Świeckich, że jeżeli by kto zadał Deputatowi praktykę albo korupcyę i dowiódł, taki Deputat powinien być odsadzony od funkcyi, honoru, i poczciwości, i już jest tym samym *incapax* wszelkich funkcyi w Polfcze, a Duchowny odsadzony za toż samo, i powinien być odesłany do swego Biskupa na odebranie kary.

Podczas Limity Trybunału Lubelskiego naznaczona wszystkim Deputatom powtórna przyć sięga którey ktoby nie wykonał powinien by przypozwany na przyszły Trybunał, i odsadzony od wszelkich funkcyi w Polfcze na całe życie swoje. Kto zaś przed limita przysięże, już więcej nie może naieźć do Sadu Trybunałskiego.

Jurament tego Trybunału obwieszczające sumnienie Deputatów wolno przeczytać w korekturze 1726. B bezpieczeństwo Osób Deputackich od dnia Elekcyi aż po skończonym Trybunale Lubelskim do 4 Niedzieli obwarowane mocno Prawem.

O TRYBUNALE LITEWSKIM.

Trybunał Główny Litewski za Króla Stefana w Litwie postanowiony, i Artykuły jego z podpisem i pieczęcią tegoż Króla do Grodów Litewskich podane, o czym Konstytucya 1581. Artykuły nie są specyfikowane w tej Konstytucyi, bo po Rusku wydane do Grodów.

Na ten Trybunał Województwa i Powiaty obierają Deputatów, którym bezpieczeństwo obwarowane takie jako i Koronnym Roku 1620. ani Dekretów tego Trybunału może znosić Seym 1638. i 1647. Deputaci Litewscy przysięgają na Sekret w Izbie i na Sprawiedliwość akceleracya 1647.

Marzalek Trybunału Litt: obrany przysiędź powinien na sprawiedliwe przywołanie Spraw z Rejestru, jak się kto wpisze w Kancellaryi, i nie powinien żadnych depaktacyi czynić, ani cierpieć, ani exakcyi pozwolić przez Substitutów 1647. 1667. Do teyże przysięgi i obligacyi należy Substitut na miejscu Marzalka zasiadający 1670.

Marzalek wraz z Deputatami Dekreta i Sprawy wszystkie podpisać powinien, i pilnować żeby nie przesłakiwano z Rejestru Spraw 1647.

Duchowni Deputaci Litewscy z Wileńskiej Kapituły dwa, z Zmudzkiej 1. i z Smoleńskiej jeden, także mają w tym Trybunale miejsce, i dzień naznaczony Wtorkowy do sadzenia Spraw *Compositi Judicii* 1641. i przydaje też Konstytucya, że tym czterema Duchownym czterech Świeckich Trybunał Litt: dodaje, dla sadzenia
Spraw

spraw namienionych, ciż Deputaci Duchowni co Rok obrani być powinni 1670.

Tudzież razem z Swieckimi Deputatami wykonawszy Jurament po Elekcyi Marzałka Trybunału Koła wielkiego nazajutrz obierają sobie Marzałka Duchownego *Compositi Judicii* jednego z Swieckich Deputatów.

Trybunał Litt: nie może sądzić Spraw, które nie były pierwey w Grodzie lub inższych Sadach, ani wyvodu Szlacheństwa pozwalając pierwey aż na Seymiku się ta dedukcyja stanie 1641. Tenże Trybunał w Wilnie sądzić się powinien przez 20. Niedziel, a drugie 20. Niedziel Alternata, raz w Nowogrodka, drugi raz w Mińsku 1699.

Na Assystencya temu Trybunałowi przydano Piechoty 100 przez Offycyalistów i Rotmistrza Redowitego Szlachcica Litt: na co 25000: z pogłownego Żydowskiego naznaczono 1699. i Popis ich ma być przed Marzałkiem Trybunału Litt: 1717. Roku zaś 1726. na Seymie Grodzieńskim reastum wane też Konstytucye, i wyraźnicy Prawo opisało niektóre obligacye Trybunałowi Litt: Z Trybunału Litt: Remissy nie ida do Mińska sbo Nowogrodka, ale powinne czekać drugiego Trybunału Wileńskiego.

Regestra zaś tylko do dwóch lat trwają, które co dwa Roki trzeba wpisować w nowy Regestr. Z Nnowogrodka zaś do Mińska czyli z Mińska do Nowogrodka ida Remissy dla Alternaty, ale się trzeba nowo wpisować.

Do Kadencyi Trybunału Wileńskiego należa Województwo Wileńskie, Powiaty Ołzmiński, Wiskomirski, Brassawski, Województwo Trockie, Powiaty Grodzieński, Kowieński, Upitki, Xęstwo Zmudzkie, Województwo Smoleńskie, Powiat Starodubowski, Województwo Połockie, i Brzaściankie. Do drugiey zaś Kadencyi według Alternaty w Nowogrodku lub Mińsku, należa Województwo Nowogrodzkie, Poł

wiaty Słonimski, Woskowyski, Województwo Witebskie, Powiat Orszański, Województwo Mściślawskie, Mińskie, i Powiaty Mozyrski, i Rzeczycki. Tych Województw w Trybunałach namienionych Sprawy sędzić się powinne według opisanych Regestrów 1726. W Poniedziałek REMISSOWY, we Wtorek DUCHOWNY, że się zaś ten Regestr Nie sędzi w Nowogródku ani w Mińsku wzamiał jemu REMISSOWY naznaczony. We Szrodę z PRZECIWIENSTWA. We Czwartek POWIATOWY. W Piątek PRZYPADKOWY. W Sobotę OBLIGOWY, & INCARCERATORUM. TAKTOWY co dzień się sędzić może, i z Agentami o przewarykacya, inrze zaś miełczya się w Remissy, i Powiatowe, jako: *Fisci, Militarium, Officii, &c.*

Deputatom Trybunału ustawę dochodów Prawo opisało 1726. o czym wolno czytać u Ładowskiego fol: 576.

Marzsałek Trybunału Litt: po 3. lat, tylke jednego Imiesia może być obrany dyrektorem Trybunału, i nie rekapitulując powinien dać sentencya ex turno Województwa swego, z którego jest obrany Deputatem.

Trybunał Wileński w tydzień po Przewodney Niedzieli zaczynać się powinien, i kontynuować przez 20. Niedziel, a po wyisćiu 20. Niedziel dwa tygodnie Trybunałowi Skarbowemu naznaczono. Po Kadencyi Wileńskiej odsądzoney, we 4. Niedziele Kadencya Nowogrodzka, lub Mińska według Alternaty także przez 20. tygodni sędzić się ma, po którym tak jak w Wilnie dwa tygodnie Sprawom Trybunału Skarbowego naznaczono 1726.

Do

Do Trybunału Litt: *Compositi Judicii* Duchownego należą Sprawy Duchowne z Swieckie-
mi o Legata nie zapłacone, o Dzieściny zatrzy-
mane, o Prowizye od summ na Dobrach lokowa-
nych, o zapisy, Sprawy gruntowe, i Prawne
miedzy samemi Duchownemi i Zakonnemi, Spra-
wy odebrane z Konfystorza, i kiedy strony ze-
zwola w nim się sadzić, Sprawy *Ariznismi, A-*
postasio, lezye Sędziów w Dobrach ich, *leso im-*
munitatis Ecelesiasticae. Insze zaś do Swieckich
Sądów Trybunałskich należą, które wolno sobie
przeoznać Roku 1726. u Ładow: fol: 577.

O TRYBUNALE SKARBOWYM RADOMSKIM.

ZYgmunt III. Roku 1613. postanowił Try-
bunał Radomski, na który Kommissarze z Se-
nату, i Koła Rycerskiego byli naznaczeni
dla rozsadzenia wojkowych interessów, i uzna-
nia Percept na wojsko. Tenże Trybunał wiela
Konstytucyami był reasumowany, i częścią w
Radomiu, we Lwowie się agitował, po 3. po 4.
po 6. i więcey Niedziel. Roku 1717. i Roku
1726. też tam reasumowane Konstytucye, i
ten Trybunał naznaczony się sadzić w Rado-
miu począwszy od Poniedziałku pierwszego po
S. Stanisławie przez 6. Niedziel.

Seym deputuje z Senatu Biskupa jednego Prezydenta na ten Trybunał i Senatorów Świeckich według zwyczaju 12. lub więcej lub mniej. Województwa zaś i Ziemie obierają po jednym z Szlachty godnych Possesyonatów, a Generały dwóch, których Elekcyja powinna być na Seymikach Gospodarskich na zajutrz po Elekcyi Deputackiej, i tym funkcyja służy na dwa Roki, a Senatorom od Seymu do Seymu. Ci wszyscy zjechać się powinni do Radomia na pierwszy Poniedziałek po S. Franciszku. Tegoż dnia po Misy S. o S. Duchu i Kazaniu, wszyscy zasiadają w Zamku przy obecności Podskarbiego W. K. abo Urzędu jego, i przysięgają Rota Trybunału Piotrkowskiego z przydaniem *de disciplina Militari* według Konfityucyi 1685. przed Ziemstwem Sandomirskim abo Starostą lub Grodem Radom. Potym obracć powinni Marzałka Alternata raz z Wielkopolskiej drugi raz z Małopolskiej Prowincyi z między Senatorów, lub z między Stanu Rycerskiego. Hetmani nie powinni być przytomni ale Kommissarze od Polskiego Woyska 2. od Cudzoziemskiego jeden.

Na ten Trybunał lub Kommissyja Radomska powinni się stawić Superintendenci, lub Administratorowie Cel, i Składów, Szlachta, i Possesyonaci, i powinni przysięż na wierna i nie oszukana zwierzchność Urzędów swoich na Komorach, przysięga wyrażona w Konfityucyi, 1726. w drugi Poniedziałek po zaczętej Sessyi przy Podskarbie W. K. lub Urzędzie jego.

Na Senatorów Pensyi po 3000. Skarb Koronny powinien obmyślać, a na Kommissarzów Województwa osobne uchwalają po 3000. Przytem Skarb Koronny na dyspozycyę Prezydenta i Mar-

i Marszałka 15000. dać powinien, z których Instygatorowi abo Vice Instygatorowi Koron: należy dać złotych 1500. a na Izbowych Instygatorów złotych 400. Przytym Skarb Koronny powinien wypłacić złotych 30000. z tych po 3000. na każdego Deputata z Woyska a reszta 11000. na Chorągwianych Deputatów i ich Dyrektora i na inne Osoby służące Trybunałowi.

Ten Trybunał sędzić się powinien trybem Piotrkowskiego 1613. Dekreta jego tak ważne jak Piotrkowskiego Trybunału. Podskarbi W. K. na początku powinien podać delatę nie wybranych pieniędzy, i spycyfikować z kaź 1627. Ale ta Delata powinna być podpisana ręką Marszałka Seymowego 1631. Retentorowie powinni być przypozwani na trzy Niedzieli przed Trybunałem 1627. a relacya w Groźcie ma być zezwana, gdzie dobra są przypozwanego 1629. Na tey Kommissyi powinni się sprowadzić wszyscy Exaktorowie i Extorsye, aggrawacye, depaktacye, ukrzywdzenia ludzi woyskowych, lub obywatelów, dezertorowie woyska, o czym Konst: 1685.

Ten Trybunał powinien sędzić i czynić to co Seym Traktatowy 1717. obzaradził wyraził i ezekwować, likwidacye z Chorągwiemi i Regimentami, aby się żadna defraudacya w Kompletach nie działa przy Deputatach i Piarzo Skarbowym odprawić, 1726.

Nie może się zni wdawać w żadne inne materye, ani impozycye na Skarb, 1726.

O Kwarty nie wypłacone sędzić, i karać wedlug Prawa 1621. Powinni sędzić tych, którzy zapłatę biora, a woyska nie pilnuja 1621. Zaden Skarbu tykający się nie może być Kommissya

missarzem ani przypuszczony ma być choć obrany 1620.

Bezpieczeństwo Kommissarzów takie jak Deputatów Piotrkowskich. Dekreta powinien pisać Pisarz Grodzki Radomski 1613. Skarb do Grodów powinien Dekreta odsyłać, które Starostowie powinni exekwować pod kara 500. grzywien, a w Piotrkowskim lub Lubelskim Trybunale odpowiedzieć powinni 1628. 1629. 1631.

Pisarz Polny powinien się znajdować na Kommissyi, i podać Regestr wojskowych pilnych a niedbanych 1703.

TRYBUNAŁ SKARBOWY LITEWSKI odprawuje się w Wilnie przez 2. Niedzieli po skończonym Trybunale 20. Niedzielnym i przez 2. Niedzieli w Nowogródku lub Mińsku. Z Senatu także Biskup, i Senatorowie naznaczeni bywają od Seymu do Seymu, a Kommissarze od Województw naznaczeni i pensyonowani. Tymże trybem, tym bezpieczeństwem, i tą powagą się odprawuje jak Radomski, tylko inna forma, bo jak się skończy Trybunał Wileński 20. Niedzielnym, tak zaraz łączy się Izba Trybunałska Ziemska z Skarbową, i po przysiędze wykonanej przez Kommissarzów dwóch obranych od Wojska, tudzież dwóch z Xięstwa Inflantkiego (bo Deputaci i Senatorowie, że są już Jurati, nie przysięgają) obierają Marszałka Skarbowego, toż samo czynią w Nowogródku lub w Mińsku.

KROLESTWO POLSKIE prócz tych namienionych Trybunałów ma wiele innych Sądów jako SĄDY ZADWORNE, które sądzą Kancelerzowie, lub Podkanclerzowie, Koronne Koronni i Litewskie Litewscy. SĄDY RELAGYALNE SĄDY KUR.

DY KURLANDZKIE, które albo sam Król z Senatorami sędzi tak jako SĄDY SEYMOWE, albo Pieczętarzom zda Jurysdykcyą. SĄDY ZIEMSKIE zwane ROCZKI w Województwach, o których wyżej pod Urzędnikami Ziemskimi. SĄDY GRODZKIE w Grodowych Miastach, jako wyżej pod Sędziami Grodzkimi.

O ORDERACH.

W Polfcze żadnych Orderów Staropolska cnota nazwana *ÆQUALITAS* nie cierpiała, tak jako i Xięstw, i Grafstw Cudzoziemskich, ale się zawzięte kontentowała dystrykcyą zasług, i Urzędów w własney Oyczyźnie, August II. Król Polski chcąc jakążkolwiek powierzchowna dystrykcyą uczynić Dworu swego, a do tego w Oyczyźnie emulacyą tym większą do zasług ustanowił Order ORŁA POLSKIEGO na którym napisane *PRO FIDE, REGE, ET LEGE*. Jakoby ten honor czyniac Polakom, że zawzięte gotowi ginąć ZA WIARĘ, KRÓLA, i PRAWO. Ten Order wifzcy jest na wstafzce błękitney, a drugi wyszty lub haftowany na zwierzchniey sukni nad sercem. Ten sam Order Najjaśniejszy Regnant terażniejszy August III. konferwuje, i zasłużonym Senatorom i Ministrom zwykły rozdawać. Prócz tego Orderu terażniejsi Polacy w zamiast Staropolskiej cnoty zażywają Cudzoziemskich,

O Dochodach i Woysku Rzeczypospolitey

§ I.

O Dochodach Korannych

1. Pogłowne ma pierwsze mieysce między podatkami, czyni do Roku w Wielkiej Polfcze 2000481 Złto: w Małej Polfcze 1939995.
Summa pogłownego 3940476.
2. Hiberna, albo podatek włożony na dobra Królew-

lewskie opłacający kwatery zimowe dla wojska czyni w *Wielkiej Polsce* 326871.

Ziło: w *Małej Polsce* 371679.

Summa Hiberny 698550

3. Hiberna Duchowieństwa Łacińskiego i Greckiego Unickiego czyni 353407.

4. Poglowne Żydowskie czyni 220000.

5. Kwarta abo podatek włożony na dzierżawców Starostw czyni w *Wielkiej Polsce* 60720. w *Małej Polsce* 87897.

Summa kwarty 148617.

6. Nowa Kwarta postanowiona dla *Artyleryi* włożona na dzierżawców dobr Królewskich czyni w *Wielkiej Polsce* 49324. w *Małej Polsce* 68474.

Summa kwarty 117798.

7. Łanowe z dobr Królewskich na Regiment piechoty 107200.

8. Myto i cło, tudzież inne dochody Rzeczypospolitey mogą ogólnie wynosić na 500000. Złotych.

Summa dochodów Koronnych 6086048.

Z tęj summy płaci Rzeczpospolita

1. Na wojsko Koronne 5420856.

2. Na *Artyleryę* 147798.

3. Na przypadkowe wydatki 16468.

Summa wydatków 5585122.

Zostaje tedy w skarbie Koronnym na inne potrzeby koło 500926. Złotych.

§ II.

O dochodach *W. X. Litewskiego.*

1. Hiberna czyni 487661. Złotych

2. Czopowe 492300.

3. Poglowne Żydowskie 60000.

4. Podymac 927666.

5. Kwarta simpla i dochod Artyleryi 54000.
 6. Myto, clo i inne dochody ogulniene 300000
Summa dochodow Litewskich 2321627..

Wydatek ztey sammy

1. Na woysko Litewkie. 2067627.
 2. Na Artyleryą - - 69600.

Summa wydatkow 2136627.

Zostaje w skarbie Litewkim kole 185000.

§ III.

O Woysku Rzeczypospolitey.

Woysko Polskie dzieli się na Woysko Oyczyzste i woysko Zagraniczne. Woysko Oyczyzste składa się z jazdy, i nazywá się *Ussarow* abo *Pancerni*: każdy z *Ussarow* bierze żołdu 448. Złło; a *Pancerny* 372. Złło; nazywa się *Towarzyż*, i ma każdy rangę *Offycera*.

Chorągwie lekkie abo *Szwadrony Tatarow* i *Kozakow* są woyska lekkie podobne do *Ussarow*.

Regimenta Zagraniczne są złożone z piechoty i *Dragonii*, noszą mundur Niemiecki i munstr po Niemiecku odprawują.

Woyska Oyczyzste dzielą się na *Pułki* abo *brygady*, a zagraniczne na *Regimenty*.

Woyska Oyczyzste

Pierwszy *Pułk* jest *Królewski* złożony ze 4. *Kompanij Ussarow*, z których jedna *Pułkownicza* od 100. ludzi

Inne od 55. *Towarzystwa*.

Summa Ussarow 265. ludzi.

20. *Chorągwi Pancernych*, z których jedna, *Pułkownicza* od 100. ludzi, inne od 50. *Towarzystwa*.

Summa Pancernych 1050. ludzi.

4. *Szwadrony Tatarow* i *kozakow* od 125. ludzi

a. jedna *chorągiew ochotnikow* od 50. ludzi.

Summa Kozakow 550.

Sum-

Summa Pułku Królewskiego 1865.

Drugi Pułk należy do Królewica.

4. Chorągwie *Ussarskie* z których jedna *Pułkownicza*, od 80. ludzi, inne od 55. *Ussarow*.

Summa Ussarow 245.

19. Kompanii Pancernych, *Pułkownicza* 80 a inne od 50. ludzi

Summa Pancernych 980.

Summa Pułku Królewiczowskiego 1225-

Trzeci Pułk *Hetmana Wielkiego*

4. Chorągwie *Ussarow* tymże i podobem jak u *Królewica* czynią 245. ludzi.

19. Chorągwi Pancernych 980. ludzi.

2 Szwadrony *Tatarow* 125. ludzi

Summa Tatarow 250.

Summa całego Pułku Hetmańskiego

1475

Czwarty Pułk *Hetmana Polnego.*

4. Chorągwie *Ussarow* jak wyżej 245. ludzi.

16. Chorągwi Pancernych 980.

Dwa szwadrony *Tatarow* od 100. ludzi

Summa Pułku Hetmana Polnego 1425. ludzi.

4. Pułki jazdy *Oczyścistej* czynią 1000. ludzi.

71. Chorągiew *Pancerna.* 3990.

8. Szwadranów *Tatarow* abo *kozaków* 1000.

Summa 5990.

Wojska Cudzoziemskie

7. Regimentów *Dragonij* z których pierwszy *Dragonij Gwardyi* ma 1000, ludzi inne po 500.

Summa Dragonij 4000.

7. Regimentów *piechoty* z których pierwszy *Gwardyi* Liczy 3000, dwa inne od 1000.

Jeden od 900.

Dwa od 850.

Jeden od 536.

Summa 8136.

3. Chorągwie *Węgrów* abo *Janczarów* / naznaczone

czone na asystencyą Marszałkowi Wielkiemu, Hetmanom Wielkiemu i Polnemu. Dwie pierwsze po 150. ludzi.

á Jedna po - - - 100.

Summa 400.

Summa Woysk Cudzoziemskich 12536.

Całe tedy woysko Koronne wynosi

Jazda Polska - - 5990.

Jazda Cudzoziemska - 4000.

Piechota - - 8536.

Summa 18576.

WOYSKO LITEWSKIE woysko to składa się z Ufsarów, Petyorczykow, tudzież Chorągwi letkich abo Tatarów, i woyska Cudzoziemskiego: Liczy 6. Chorągwi Ufsarskich, pierwszą Pułkowniczą od 100. koni, 3. inne od 70. á 2 ostatnie od 45. ludzi.

Summa Ufsarow 400.

27. Chorągwi Petyorskich we 4. Brygadach, z których cztery Pułkownicze po 80. á inne po 40. koni, każda,

Summa Petyorczykow 1240.

20. Chorągwi letkich, z których 10. Tatarskich á 10. Kozackich. Summa letkich ludzi 700.

Summa woyska Oczystego 2340.

Cztery Regimenty Dragonij w Mundurze Niemieckim, ieden od 600. á 3. inne po 300. ludzi

Summa Dragonij 1500.

Trzy Regimenty piechoty Niemieckiej, z których pierwszy od 1000. ludzi, á Dwa inne po 425.

Summa piechoty Niemieckiej. 1850.

Chorągiew Artyleryi 150 ludzi,

4. Chorągwie Janczarów 400, ludzi.

Summa woyska Cudzoziemskiego 3900-

Całe tedy woysko Litewskie wynosi 6240.

Por-

Poręcza abo płaca roczna *Ulsara* w obu wojskach wynosi na Rok 448 Zło:

Płaca *Pancernego* w *Polszcze*, a *Petyorska* w *Litwie*. 372.

Płaca *Tatara*, abo *Kozaka* 272.

Płaca *Draguna* - - - 300.

Płaca *piechotnego* - - - 200.

Regnant Pruski jest obowiązany poślukować *Rzeczpospolitą* podług *Paktów Welańskich* 1500. piechoty i tyleż jazdy, a *Xiążę Kurlandzki* 200: jazdy abo 400. piechoty podług woli *Rzeczypospolitey*.

Wiano Królów y czyni 200. tysięcy Zła: oprócz 2 tysięcy *Czerwonych Złotych* na *Zupach* *Krakowskich*.

Podskarbiemu Koronnemu 120. tysięcy, po tyleż *każdemu* z *Hetmanów* *wielkich* *Koronnemu* i *Litewskiemu*, którym, też na *akkomodacyą* *Rycerstwa* i *straconych* po 46. tysięcy. *Hetmanem* *Polnym* oboyga *narodów* po 80. tysięcy, *Pisarzowi* *Polnemu* *Koronnemu* 30, tysięcy, a *Litewskiemu* 15. tysięcy, *Strażnikowi* *wielkiemu* *Koronnemu* 1500, *Litewskiemu* 12. tysięcy, *Strażnikowi* *Polnemu* *Koronnemu* 960. a *Litewskiemu* 6000. *Instygatorowi* *Koronnemu* 1700, i 1500. za *przytomność* na *Trybunale* *Radomskim*, a *Litewskiemu* 4. tysiące. *złotych* *dochodzi* *rocznie* &c. *Memoires sur le Gouvernement de la Pologne.*

43 850

43 851

43 852